

Hallituksen esitys Eduskunnalle siviilipalveluslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi siviilipalveluslaki ja muutettavaksi eräitä siihen liittyviä lakeja. Samalla kumottaisiin vuoden 1991 siviilipalveluslaki.

Esityksen mukaan siviilipalvelus olisi mahdollista myös poikkeusolojen aikana. Ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvolliset avustaviin siviililuonteisiin kriisitehtäviin. Siviilipalvelusvelvollisten sijoituspaikkana liikekannallepanon aikana toimisivat pelastuslaisa tarkoitettut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan sekä väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset.

Esityksen tavoitteena on poistaa nykyisen lain kurinpitomenettelyyn, palvelusrikkomusten rikosoikeudellisiin seuraamuksiin ja siviilipalvelusvelvollisten asumiskustannusten korvaamiseen liittyvät ongelmat sekä saattaa se vastaamaan asevelvollisuuslakiin esitettyjä muutoksia.

Siviilipalvelushakemus hyväksyttäisiin normaaliaikana ilman vakaumuksentutkintaa. Liikekannallepanon aikana ja normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa hyväksymisen edellytyksenä olisi vakaumuksentutkinta. Vakaumuksentutkinnan tekisi vakaumuksentutkintalautakunta, joka olisi puolueeton asiantuntijaelin.

Siviilipalveluksen kokonaiskesto lyhennettäisiin 33 vuorokaudella 362 vuorokauteen. Siviilipalveluksen peruskoulutuksessa painotettaisiin nykyistä enemmän pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun liittyviä valmiuksia sekä yleisiä kansalaisvalmiuksia.

Siviilipalveluskeskuksen tehtäviä lisättäisiin. Se hyväksyisi jatkossa kaikki siviilipalveluspaikkahakemukset, vastaisi kattavasti

kurinpitomenettelyn toimeenpanosta ja tekisi keskitetysti kaikki rikosilmoitukset. Siviilipalveluskeskus sijoittaisi liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvolliset palvelukseen ja vastaisi ylimääräisen palveluksen järjestämisestä normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa. Lisäksi se toimisi jatkossa siviilipalvelusvelvollisten valvontaviranomaisena.

Uusi kurinpitorangeistus olisi henkilökohtaisten lomien menetys. Taloudellisille seuraamuksille säädettäisiin enimmäismäärät.

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja siviilipalvelusrikos olisivat jatkossa erillisiä rikoksia. Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraisi aina ehdoton vankeusrangaistus, jonka määrä olisi puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusrikoksesta tuomitavaan rangaistuksen määräämiseen sisältyisi harkintavaltaa ja rangaistukset voisivat lieventyä.

Palveluskelpoisuuden käsite määriteltäisiin laissa nykyistä selkeämmin. Ulkosuomalaisen ja toisen valtion kansalaisten mahdollisuus saada vapautus palveluksesta helpottuisi. Kuntoisuuslomien enimmäismäärää vähennettäisiin nykyisestä 30 päivästä 20 päivään. Isyysvapaa pidennettäisiin 6 päivästä 12 päivään. Muutokset vastaavat asevelvollisuuslakiin ehdotettuja muutoksia.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi mahdollisuus enintään kahden kuukauden mittaiseen ulkomaanpalvelukseen.

Siviilipalvelusvelvollisen majoituskustannukset siirrettäisiin osittain valtion kustannettaviksi.

Esitys liittyy vuoden 2008 talousarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Kehitys nykytilaan.....	4
2.2 Voimassa oleva lainsäädäntö.....	5
2.3 Käytäntö.....	6
2.4 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	15
2.5 Nykytilan arviointi.....	17
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	20
3.1 Tavoitteet.....	20
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	20
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	22
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	22
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	24
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	24
5 ASIAN VALMISTELU.....	25
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	25
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	26
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	26
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	28
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	28
1.1 Siviilipalveluslaki.....	28
1 luku Yleiset säännökset.....	28
2 luku Siviilipalvelusviranomaiset.....	32
3 luku Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen ja siviilipalveluspaikan määräytyminen.....	36
4 luku Siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisolioissa.....	40
5 luku Palveluskelpoisuus, vapauttaminen ja lykkäys siviilipalveluksen suorittamisesta.....	44
6 luku Siviilipalveluksen suorittaminen ja päättyminen.....	51
7 luku Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet.....	57
8 luku Täydennyspalvelus.....	61
9 luku Ylimääräinen palvelus ja palvelus liikekannallepanon aikana.....	63
10 luku Palvelurikkomukset ja kurinpito.....	67
11 luku Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen.....	70
12 luku Rekisterit ja tietosuoja.....	78
13 luku Muutoksenhaku.....	84
14 luku Erinäiset säännökset.....	86
15 luku Voimaantulo ja siirtymäsäännökset.....	87
1.2 Pelastuslaki.....	88
1.3 Vuosilomalaki.....	89
1.4 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä.....	89
1.5 Laki asevelvollisen kuoltua maksettavasta taloudellisesta tuesta.....	89
1.6 Rikoslaki.....	89
2 c luku Vankeudesta.....	89

1.7	Lakiehdotukset 7—15	89
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	89
3	VOIMAANTULO	90
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	90
	LAKIEHDOTUKSET	98
	1. Siviilipalveluslaki	98
	2. Laki pelastuslain 6 ja 52 §:n muuttamisesta	124
	3. Laki vuosilomalain 5 ja 7 §:n muuttamisesta	125
	4. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	126
	5. Laki asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	127
	6. Laki rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta	128
	7. Laki vankeuslain 3 luvun 4 §:n muuttamisesta	129
	8. Laki kielilain 39 §:n muuttamisesta	130
	9. Laki hallinto-oikeuslain 12 a §:n muuttamisesta	131
	10. Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 7 f §:n muuttamisesta	132
	11. Laki opintotukilain 16 e §:n muuttamisesta	133
	12. Laki sotilasavustuslain 1 §:n muuttamisesta	134
	13. Lakirikosrekisterilain 2 §:n muuttamisesta	135
	14. Laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävästä maksuista annetun lain 6 §:n muuttamisesta	136
	15. Laki palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta	137
	LIITE	138
	RINNAKKAISTEKSTIT	138
	2. Laki pelastuslain 6 ja 52 §:n muuttamisesta	138
	3. Laki vuosilomalain 5 ja 7 §:n muuttamisesta	140
	4. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	141
	5. Laki asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	142
	6. Laki rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta	143
	7. Laki vankeuslain 3 luvun 4 §:n muuttamisesta	145
	8. Laki kielilain 39 §:n muuttamisesta	146
	9. Laki hallinto-oikeuslain 12 a §:n muuttamisesta	147
	10. Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 7 f §:n muuttamisesta	148
	11. Laki opintotukilain 16 e §:n muuttamisesta	149
	12. Laki sotilasavustuslain 1 §:n muuttamisesta	150
	13. Laki rikosrekisterilain 2 §:n muuttamisesta	151
	14. Laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävästä maksuista annetun lain 6 §:n muuttamisesta	152
	15. Laki palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta	153

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Maanpuolustus Suomessa kuuluu perustuslain nojalla koko kansalle ja sen ydin on yleisessä asevelvollisuusjärjestelmässä. Asevelvollisuuslain mukainen palvelus puolustusvoimissa joko aseellisissa tai aseettomissa tehtävissä on ensisijainen tapa suorittaa maanpuolustusvelvollisuus. Siviilipalveluslain tarkoituksena on asevelvollisen vakaumuksen huomioivan palvelumuodon tarjoaminen ja uskonnon ja omantunnonvapauden huomioiminen maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseksi perustuslaki ja Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioon ottavalla tavalla. Siviilipalveluksen valitsee palvelumuodokseen vuosittain noin 2 500 asevelvollista, mikä vastaa noin 7 % ikäluokasta.

Voimassa oleva siviilipalveluslaki (1723/1991) on vuodelta 1991. Voimassaoloaikanaan lakia on muutettu useita kertoja. Muutokset ovat kuitenkin olleet sisällöllisesti varsin suppeita. Siviilipalvelusjärjestelmään sisältyvien monien rakenteellisten ongelmien vuoksi lain kokonaisuudistus on tarpeellinen. Kokonaisuudistuksen tarvetta on lisännyt osaltaan myös vireillä oleva asevelvollisuuslain kokonaisuudistus (HE 37/2007 vp).

2 Nykytila

2.1 Kehitys nykytilaan

Yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa maanpuolustusjärjestelmää alettiin kehittää Suomen itsenäistymisen jälkeen. Suomen Hallitusmuodon 75 §:ään kirjattiin maanpuolustuksen perusta, jonka mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan niin kuin laissa säädetään”.

Ensimmäinen Suomen itsenäisyyden aikana säädetty asevelvollisuuden suorittamista koskeva laki oli Suomen valtakunnan väliaikainen asevelvollisuuslaki (11/1919), joka annettiin vuonna 1919. Laissa ei ollut vakaumuksen suojaa koskevia säännöksiä.

Vuonna 1922 annettiin uusi asevelvollisuuslaki (270/1922), joka mahdollisti aseettoman palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa. Perusteeksi hyväksyttiin lähinnä asevelvollisen esittämät uskonnolliset syyt.

Vuonna 1931 säädettiin laki asevelvollisista, joita omantunnon syyt estävät suorittamasta sotapalvelusta (186/1931). Lain tarkoituksena oli luoda vaihtoehtoinen palvelumuoto, jonka säädösperusta erotettiin asevelvollisuuslaista. Mikäli uskonnolliseen tai muuhun siihen verrattavaan vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estivät normaalin asepalveluksen suorittamisen, saattoi palveluksen suorittaa aseettomana puolustuslaitoksessa tai muussa valtion laitoksessa. Vaihtoehtoinen palvelumuoto oli käytettävissä vain rauhan aikana.

Laki asevelvollisuuden täyttämiseksi aseettomana annettiin vuonna 1959 (219/1959). Sen nojalla perustettiin asevelvollisten tutkijatoimikunta, jonka tehtävänä oli arvioida asepalveluksesta kieltäytyvien vakaumuksen pätevyyttä. Totaalikieltäytyjiä varten perustettiin erillinen työlaitos, jossa palvelus suoritettiin.

Vuonna 1969 säädettiin laki aseettomasta siviilipalveluksesta (132/1969). Lain mukaan aseellisesta palveluksesta vapautetun tuli suorittaa aseetonta palvelusta puolustuslaitoksessa. Asevelvollisella oli kuitenkin mahdollisuus hakea oikeutta suorittaa palvelusvelvollisuutensa siviilipalvelusmiehenä. Hakemus käsiteltiin vakaumuksentutkimusmenettelyssä ja se hyväksyttiin vain, mikäli asevelvollisen katsottiin osoittaneen vakavan uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen estävän palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa.

Vakaumuksen tutkinnasta luovuttiin vuonna 1985 säädetyllä väliaikaislailla (647/1985), joka oli voimassa vuosina 1987–1991. Lain mukaan asevelvollinen, jota uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, oli hakemuksesta vapautettava aseellisesta palveluksesta rauhan aikana. En-

sisijaisena palvelusmuotona oli aseeton palvelus ja toissijaisena siviilipalvelus. Väliaikaislain säännöksillä sovittiin yhteen uskonnon- ja omantunnon vapaus sekä maanpuolustusvelvollisuus. Jehovan todistajien asemaan otettiin nimenomaisesti kantaa sääntämällä laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985).

Nykyään voimassa olevan vuoden 1991 siviilipalveluslain (1723/1991) valmistelussa lähtökohtana oli kehittää siviilipalvelusta itsenäisenä palvelusmuotona. Hallituksen esityksessä (HE 149/1991 vp) todetaan, että asevelvollisuuslaissa säädetty palvelus ja siviilipalvelus ovat vaihtoehtoisia tapoja täyttää maanpuolustusvelvollisuus. Yhdenvertaisuus eri palvelusmuotojen välillä ei enää edellyttänyt suoraan samojen säännösten soveltamista kumpaankin palvelusmuotoon, vaan käytännön erilaisuus oli mahdollista ottaa huomioon palvelusoloja järjestettäessä.

Siviilipalveluksen suorittaminen edellyttää voimassa olevan lain mukaan edelleen, että asevelvollisen vakavat omantunnon syyt estävät palveluksen puolustusvoimissa rauhan aikana. Vakaumuksen toteaminen perustuu asevelvollisen antamaan vakuutukseen. Siviilipalvelusta koskevien asioiden valmistelu siirrettiin työministeriölle ja lain täytäntöönpanosta vastaavat siviilipalveluskeskukset. Aseetonta palvelusta koskevat säännökset siirrettiin asevelvollisuuslakiin.

2.2 Voimassa oleva lainsäädäntö

Perustuslaki

Suomen perustuslain 12 luvun 127–129 §:ssä on maanpuolustusta kokevat keskeiset säännökset. Maanpuolustusvelvollisuudesta säädetään 127 §:ssä, joka vastaa asiallisesti aiemmin voimassa ollutta Suomen hallitusmuodon 75 §:n 1 ja 3 momenttia.

Perustuslain 127 §:ssä säädetään yleisestä maanpuolustusvelvollisuudesta. Sen mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella va-

pautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Maanpuolustusvelvollisuuden sisältöä tai toteuttamistapaa ei ole perustuslaissa määritelty tarkemmin. Sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi maanpuolustusvelvollisuus kattaa myös muun isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Maanpuolustusvelvollisuuden ydin on yleisessä asevelvollisuudessa, joka suoritetaan varusmiespalveluksena puolustusvoimissa tai tämän korvaavana siviilipalveluksena siviilipalveluslain nojalla. Lailla on siten mahdollista säätää korvaavasta palvelusvelvollisuudesta niille henkilöille, jotka ovat rauhan aikana vapautetut aseellisesta tai aseettomasta palveluksesta. Asevelvollisuuden suorittamisen korvaavasta palveluksesta on erityissäännös myös Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 12 §:ssä. Säännöstä sovelletaan henkilöihin, joilla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus.

Asevelvollisuuslaki

Perustuslaissa säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden täytäntöönpano on miesten osalta toteutettu ensisijaisesti asevelvollisuuslaissa (452/1950) säädettyssä järjestyksessä. Lakia täydentää asevelvollisuuslain soveltamisesta annettu asetus (63/1951).

Asevelvollisuuslain 1 §:n nojalla isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustukseksi on jokainen Suomen mies asevelvollinen. Asevelvollisuuslaissa säädetään varusmiespalveluksen suorittamisesta vakainaisessa väessä. Laki mahdollistaa varusmiespalveluksen suorittamisen myös aseettomana palveluksena.

Asevelvollisuuslaissa ovat säännökset kutsuntaviranomaisista, kutsunnan toimittamisesta ja palvelukseen määräämisestä, upseereiksi tai aliupseereiksi taikka erityisiin tehtäviin koulutettavista, vapaaehtoisena palvelukseen tulevista, asevelvollisten valvonnasta sekä varusmiespalvelukseen kuuluvista etuuksista ja velvollisuuksista. Laissa on myös muutoksenhakua ja rangaistuksia koskevia säännöksiä.

Siviilipalveluslaki

Perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus on mahdollista täyttää myös siviilipalveluksena. Siviilipalveluslain 1 §:n mukaan asevelvollinen, joka vakuuttaa uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnon syiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta.

Siviilipalveluslaki määrittelee siviilipalveluksen sisällön ja toteuttamistavan. Laissa on säännökset siviilipalvelukseen hakemisesta ja siihen määräämisestä, sen suorittamisesta sekä vapauttamis- ja lykkäysperusteista. Laki sisältää säännökset siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista, siviilipalvelusvelvolliselle maksettavista etuuksista, muutoksenhausta siviilipalvelusasiassa sekä kurinpidosta ja siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisen aiheuttamista seuraamuksista ja toimenpiteistä. Laissa on säännelty myös varusmiespalveluksen suorittaneen määräämisestä täydennyspalveluun, mikäli asevelvollinen on varusmiespalveluksen suorittamisen jälkeen tehnyt laissa tarkoitettun siviilipalvelushakemuksen. Siviilipalveluslaissa on myös säännöksiä palvelupaikoista, siviilipalvelusviranomaisista sekä siviilipalvelusrekisteristä.

Siviilipalveluslakia täydentää siviilipalvelusasetus (1725/1991).

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995). Asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalvelun yhteydessä ja se suoritetaan varusmiespalvelua vastaavalla tavalla. Palvelukseen astumismääräyksen saanut tai asepalvelusta suorittava nainen voi kuitenkin 45 päivän kuluessa palvelukseen astumispäivästä keskeyttää palveluksensa, jolloin hänet kotiutetaan. Määräajan jälkeen palvelustaan jatkavaa naista koskevat samat palvelusajan ja reserviajan velvoitteet kuin palvelusta suorittavaa varusmiestäkin. Mää-

räajan jälkeen vapaaehtoista asepalvelusta jatkavalla naisella on mahdollisuus hakea siviilipalvelukseen.

Laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa

Asevelvolliselle, joka osoittaa kuuluvansa Jehovan todistajat -nimiseen rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan ja ilmoittaa, että uskonnolliseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuutta aseellisessa palveluksessa tai missään sitä korvaavassa palveluksessa, voidaan sen estämättä, mitä asevelvollisuuslaissa ja siviilipalveluslaissa säädetään, myöntää lykkäystä ja hänet voidaan vapauttaa asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana, siten kuin laissa Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985) säädetään.

Ahvenanmaan itsehallintolaki

Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n nojalla henkilö, jolla on Ahvenanmaan kotiseutu-oikeus, saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvelua vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Edellä tarkoitettujen henkilöiden vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta palvelun järjestämiseen saakka. Toistaiseksi korvaavaa palvelusta ei ole järjestetty. Vapautus asevelvollisuuden suorittamisesta ei kuitenkaan koske henkilöä, joka on muuttanut maakuntaan täytettyään 12 vuotta.

2.3 Käytäntö

2.3.1 Maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen siviilipalveluslain nojalla

Yleistä siviilipalveluksen suorittamisesta

Nykyisin siviilipalvelukseen on hakenut keskimäärin 7 % palveluksen aloittavasta ikäluokasta. Siviilipalvelukseen hakevien miesten määrä on ollut vuodessa noin 2 500. Vuosittain siviilipalveluksen suorittaa keskimäärin 1 700 miestä. Asevelvollisuuslain

mukaista palvelusta suorittanut siviilipalvelusvelvollinen voi tietyin edellytyksin hakea takaisin asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Käytännössä vuoden aikana siviilipalveluksesta siirtyä asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen keskimäärin 350 henkilöä. Vuonna 2006 siirtyvien lukumäärä oli 329 ja vuonna 2005 lukumäärä oli 370 henkilöä.

Työministeriön hyväksymiä siviilipalveluslaitoksia on noin 2 050. Siviilipalvelusvelvolliset hakevat omatoimisesti työpalveluspaikkansa. Käytännössä kaikilla siviilipalveluslaitoksilla ei kuitenkaan ole jatkuvasti avoinna olevia tehtäviä. Ne siviilipalvelusvelvolliset, jotka eivät löydä työpalveluspaikkaa, suorittavat työpalvelun siviilipalveluskeskuksessa. Vuonna 2006 ilman siviilipalveluspaikkaa jäi noin 245 siviilipalvelusvelvollista, joista suurin osa löysi siviilipalveluspaikan kuukauden kuluessa koulutusjakson päättymisestä. Vuonna 2006 koko palveluksen siviilipalveluskeskuksessa ilman työpalvelupaikan saamista suoritti 52 siviilipalvelusvelvollista.

Palveluspaikatta jäämisestä aiheutuneet kustannukset valtiolle olivat 408 314 euroa vuonna 2006 ja 399 422 euroa vuonna 2005.

Siviilipalvelukseen hakeminen sekä lykkäys- ja vapauttamisperusteet

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen, jos uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakemuksen voi tehdä jo ennen asevelvollisuuslaissa tarkoitettua palvelusta, ei kuitenkaan ennen kutsuntoja. Asevelvollinen toimittaa hakemuksen kutsuntojen yhteydessä kutsuntalautakunnalle.

Kutsunnan tarkoituksena on asevelvollisten palveluskelpoisuuden määrittäminen sekä palvelusajan- ja paikan määrääminen. Kutsunnan järjestämisestä vastaa sotilasläänin esikunta ja sen toimittamisesta kutsuntalautakunta. Kutsuntaan ovat velvollisia tulemaan kutsuntavuonna 18 vuotta täyttävät miespuoliset Suomen kansalaiset. Kutsuntavelvolliselle lähetetään ennalta tietoa erilaisista palvelukseen vaikuttavista tekijöistä ja

vaihtoehtoisista palvelusmuodoista. Kutsunnanalainen on velvollinen osallistumaan ennen kutsuntatilaisuutta järjestettävään terveystarkastukseen. Kutsuntatilaisuudessa annetaan tietoa myös siviilipalvelukseen hakeutumisesta.

Siviilipalvelukseen on mahdollista hakea myös asepalveluksen aikana. Hakemus toimitetaan joukko-osaston komentajalle, joka siirtää hakemuksen sotilasläänin esikuntaan hyväksyttäväksi. Muulloin siviilipalvelukseen haetaan joko siviilipalveluskeskukselle tai sotilasläänin esikunnalle toimitetulla hakemuksella.

Työministeriön vahvistamassa siviilipalveluksen hakemuslomakkeessa on siviilipalvelukseen hakevan vakuutus siitä, että vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa tarkoitettua palvelusta. Siviilipalvelushakemus tulee käsitellä viipymättä. Mikäli hakemus täyttää edellä mainitun muotovaatimuksen, se on hyväksyttävä. Hakija on hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamisesta rauhan aikana. Kutsuntalautakunta tai sotilasläänin esikunta ilmoittaa hakemuksen hyväksymisestä siviilipalveluskeskukselle.

Palveluksen alkamista koskeva määräys annetaan siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi todisteellisesti siviilipalveluskeskuksen toimesta. Määräys on toimitettava siviilipalvelusvelvolliselle hyvissä ajoin ennen palveluksen alkua. Siviilipalvelusasetuksessa säädetty vähimmäisaika on noin kaksi kuukautta. Siviilipalvelusvelvollisen antaman suostumuksen tai iän perusteella voidaan palvelukseen määrätä lyhyemmässäkin ajassa. Siviilipalvelusvelvollinen voi toimittaa siviilipalveluskeskuksen myös kirjallisen toiveen palveluksen alkamisajankohdasta. Koulutuserätoive tulee toimittaa siviilipalveluskeskukselle ennen palvelukseenastumismääräyksen vastaanottamista. Ulkomailla oleskelevalle määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen edustustoon, joka toimittaa sen siviilipalvelusvelvolliselle. Mikäli siviilipalvelusvelvollista ei tavoiteta, on siviilipalveluskeskuksen tarvittaessa pyydyttävä poliisilta virka-apua määräyksen toimittamista varten. Käytännös-

sä virka-apupyynnöjä on tehty vuosittain noin 100.

Pääsääntöisesti siviilipalvelus on aloitettava hakemuksen hyväksymisvuoden ja kahden sitä seuraavan vuoden kuluessa. Suurin osa siviilipalvelukseen hyväksytyistä aloittaa palveluksen suorittamisen hyväksymisvuotena tai sitä seuraavana vuotena. Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta antaa siviilipalveluksen suorittamisesta lykkäystä enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, jos lykkäys on erityisen tarpeellista ammattiin valmistumisen, opintojen harjoittamisen, taloudellisten olojen järjestämisen, tai niihin verrattavan muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi tai kansanedustajan tehtävän hoitamista varten. Lykkäystä voidaan antaa korkeintaan sen vuoden loppuun, jona palvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Lykkäyksen päätyttyä siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa.

Siviilipalvelusvelvollinen voidaan terveydellisillä perusteilla vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta määräajaksi tai kokonaan. Vapauttaminen perustuu lääkärinlausuntoon, jossa lääkäri arvioi palvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden eli tämän fyysiset ja psyykkiset edellytykset suoriutua palveluksesta. Määräaikaisen vapauttamisen päätyttyä siviilipalveluskeskus määrää palveluksen aloitettavaksi, jos siviilipalvelusvelvollinen on tuolloin palvelukseen kykenevä.

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta vapauttaa osaksi tai kokonaan siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus, jos tämä on suorittanut toisessa valtiossa siviilipalvelusta tai varusmiespalvelusta vastaavaa palvelusta. Jos palvelusta on ollut kuitenkin vähintään kuuden kuukauden ajan, on siviilipalvelusvelvollinen vapautettava palveluksen suorittamisesta siviilipalvelusasetuksen 17 §:n nojalla. Tältä osin siviilipalveluskeskus ei voi siis käyttää harkintavaltaa. Erityisestä syystä siviilipalveluskeskus voi vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta sellaisen Suomen ja muun valtion kansalaisen, jonka varsinainen asunto ja koti eivät ole Suomessa eikä hänellä ole tosiasiallisia siteitä Suomeen. Asevelvollisuuden suorittamisesta on tehty myös kansainvälisiä sopimuksia, joihin myös

Suomi on liittynyt. Näin ollen Ruotsin, Norjan tai Tanskan kansalaisen osalta sovelletaan asiasta tehtyä sopimusta (SopS 44/1968). Suomi on tehnyt kahdenväliset sopimukset myös Amerikan Yhdysvaltojen (SopS 15/1939) ja Argentiinan (SopS 43-44/1963) kanssa.

Palveluksen järjestäminen, keskeytyminen ja päättyminen

Siviilipalvelus muodostuu koulutusajan ja työpalvelun yhtenäisestä kokonaisuudesta. Siviilipalvelus aloitetaan siviilipalveluskeskuksessa suoritettavalla noin kuukauden mittaisella koulutusjaksoilla, jonka tarkoituksena on antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle ja tukea yleistä kansalaiskasvatusta. Koulutusaiheet ovat liittyneet kansainvälisyys-, rauhan- ja ympäristökysymyksiin sekä kansalaisvalmiuksiin. Myös työpalvelun suorittamiseen liittyviä koulutustarpeita on koulutusjakson aikana toteutettu. Koulutusjaksoja on järjestetty vuosittain 16 ja kuhunkin erään osallistuvien siviilipalvelusvelvollisten määrä on ollut keskimäärin 110.

Koulutusjakson jälkeen alkaa siviilipalveluslaitoksessa suoritettava työpalvelujakso. Tavoitteena on, että siviilipalvelusvelvollinen hakee työpalveluspaikan itse. Omatoiminen työpalveluspaikan etsiminen mahdollistaa aiemman kokemuksen ja koulutuksen hyödyntämisen sekä siviilipalvelusvelvollisen elämäntilanteen huomioon ottamisen, jolloin esimerkiksi työpalvelupaikkaa voi etsiä omalta asuinpaikkakunnalta. Siviilipalveluskeskus lähettää työpalvelupaikan hakemista koskevat ohjeet noin kahden kuukauden kuluessa siitä, kun siviilipalvelushakemus on jätetty. Työpalvelua suoritetaan lähinnä sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltoalalla, opetus- tai kulttuurialalla tai ympäristönsuojeluun tai pelastusalaan liittyvissä tehtävissä.

Työpalvelun voi suorittaa ainoastaan laissa säädettyissä yhteisöissä. Siviilipalveluslaitoksena voi toimia valtion hallintoviranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys, kunta tai kuntayhtymä tai näiden yhteistoimintaelin, Suomen evankelis-luterilainen kirkko tai ortodoksinen kirkkokunta taikka niiden seurakunta tai yhteistoimintaelin sekä työministeriön hyväk-

symä suomalainen yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö tai säätiö. Siviilipalveluslaitoksena toimivan yksityisoikeudellinen yhteisön tai säätiön toiminnan pääasiallisena tarkoituksena ei voi olla voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen. Siviilipalveluslaitoksena ei voi toimia puolurekisteriin merkitty puolue eikä työntekijä- tai työnantajaetuja ajava yhteisö.

Siviilipalveluslaitokset hyväksyy hakemuksen perusteella työministeriö. Yksityisoikeudellisten yhteisöjen osalta työministeriö pyytää lausuntoa siviilipalvelusasiain neuvottelukunnalta ja puolustusministeriöltä. Hakemuksen hyväksymisen jälkeen työministeriö ja siviilipalveluslaitos sopivat kirjallisesti siviilipalveluksen järjestämisestä. Sopimus on voimassa toistaiseksi ja palveluspaikka voi halutessaan vapaasti purkaa sopimuksen.

Siviilipalveluslaitokset ilmoittavat avoimna olevista tehtävistä siviilipalveluskeskukselle, joka lähettää siviilipalvelusvelvolliselle tiedot siviilipalveluslaitoksista palvelukseenastumismääräyksen liitteenä. Tietoja siviilipalveluslaitoksista saa myös koulutusjakson aikana. Siviilipalveluskeskus pyrkii avustamaan sopivan työpalveluspaikan löytämisessä niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole siinä itse onnistuneet. Siviilipalveluskeskus voi viime kädessä määrätä paikan, jossa työpalvelu suoritetaan, mutta tätä vaihtoehtoa on käytetty äärimmäisen harvoin. Siviilipalveluksen voi suorittaa myös siviilipalveluskeskuksessa. Sen sijaan siviilipalvelusta ei voi suorittaa oman työnantajan palveluksessa eikä sellaisessa paikassa, johon siviilipalvelusvelvollisella on kiinteä yhteys opiskelun, entisen työ- tai virkasuhteen tai jonkin muun syyn vuoksi.

Siviilipalvelusvelvollinen ja siviilipalveluslaitoksen vastuuhenkilö täyttävät sitoumuslomakkeen, joka toimitetaan siviilipalveluskeskukselle vahvistettavaksi. Siviilipalvelusvelvollinen ei ole työ- tai virkasuhteessa siviilipalveluslaitokseen. Mikäli siviilipalvelusvelvolliselle osoitettavat tehtävät ovat sellaisia, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alakäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa tai muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa ala-

ikäisen kanssa, tulee siviilipalvelusvelvollisen toimittaa siviilipalveluskeskuksen nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (504/2002) tarkoitettu rikosrekisteriote. Menettelyä noudatetaan erityisesti päivähoito-, koulu- ja nuorisotoimen tehtäviin määrättäessä. Rikosrekisteriote palautetaan siviilipalvelusvelvolliselle välittömästi eikä siitä oteta jäljennöstä asiakirjoihin. Siviilipalvelusvelvollisen henkilökorttiin merkitään tieto siitä, että todistus on esitetty.

Siviilipalvelusvelvollisen äidinkieli tulee ottaa huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalvelus omalla äidinkielellä. Siviilipalvelus suoritetaan kotimaassa, mutta palveluun voi sisällyttää lyhyehköjä ja tilapäisiä komennusmatkoja ulkomaille.

Palvelustehtävien määräämisestä ja niihin perehdyttämisestä, valvonnasta ja kurinpidosta vastaa siviilipalveluslaitoksen päällikkö tai tämän määräämä henkilö. Palvelustehtävät eivät saa olla ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Palvelusta ei saa järjestää siviilipalvelusvelvollista syrjivästi rodun, syntyperän, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen taikka muun näihin rinnastettavien syiden perusteella. Siviilipalvelusvelvollista ei saa määrätä sellaiseen työhön, jota henkilöstö ei työriidan vuoksi suorita. Siviilipalvelusmies on velvollinen suorittamaan hänelle annetut työtehtävät tunnollisesti. Hänen tulee myös noudattaa työministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja palveluspaikan antamia määräyksiä.

Siviilipalvelusvelvollisella on mahdollisuus hakea siirtoa toiseen siviilipalveluslaitokseen. Hakemus toimitetaan siviilipalveluskeskukselle, joka tekee asiasta päätöksen kuultuaan ensin sekä nykyistä että toivottua siviilipalveluslaitosta. Myös siviilipalveluslaitos voi hakea siviilipalvelusvelvollisen siirtämistä toiseen siviilipalveluspaikkaan. Asiassa annettuihin päätöksiin voi hakea muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen.

Siviilipalveluksen suorittaminen saattaa keskeytyä, jos siviilipalvelusvelvollisen todetaan olevan pitkähkön ajan palvelukseen kykenemätön tai hänelle on siviilipalveluksen

aikana myönnetty hakemuksesta lykkäystä. Näissä ja muissa siviilipalveluslaissa yksilöidyissä tilanteissa siviilipalveluslaitoksen on huolehdittava siviilipalvelusvelvollisen kotiuttamisesta.

Siviilipalveluksen suorittaminen päättyy, kun siviilipalvelusvelvollinen on suorittanut laissa säädetyn siviilipalveluksen kokonaisuudessaan tai hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa on laissa säädetyn perusteiden päättyneenä. Tämän jälkeen siviilipalvelusvelvollinen kotiutetaan. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jonka aikana palvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollinen voi hakea siirtoa takaisin asevelvollisuuslain alaiseen palvelukseen. Siirtoa haetaan kirjallisesti siviilipalveluskeskuksesta, mikäli siirrolle asetetut edellytykset täyttyvät. Hakemukseen on liitettävä siviilipalvelusvelvollisen ilmoitus siitä, ettei vakaumus enää estä asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamista. Edellytyksenä on lisäksi se, ettei siviilipalvelusvelvollista ole aiemmin määrätty vastaavan hakemuksen perusteella siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei voida hyväksyä, jos siviilipalvelusvelvollinen on ehtinyt aloittaa siviilipalveluksen eikä enää sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika, lomat sekä palvelusajan laskeminen

Siviilipalvelusvelvollinen noudattaa hänelle siviilipalveluspaikan yleisen työajan puitteissa määräämää työaika. Säännöllinen viikkotyöaika on enintään 40 tuntia. Ylityö korvataan vastaavan pituisella vapaa-ajalla. Viikkovapaa järjestetään samoin perustein kuin siviilipalveluslaitoksessa vastaavissa tehtävissä työskenteleville. Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus riittävään vapaa-aikaan. Muu kuin työaika on vapaa-aikaa.

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus 20 päivän henkilökohtaiseen lomaan ilman erikseen esitettävää syytä. Tarkoituksena on, että loma jaetaan tasaisesti koko siviilipalvelusajalle. Lomaa myönnetään myös lapsen syntymän vuoksi yhdenjaksoisesti kuudelta päivältä. Jos siviilipalvelusvelvollinen on eri-

tyisesti kunnostautunut palveluksessa, voidaan hänelle antaa kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 30 päivää. Siviilipalveluslaitos voi hakemuksesta antaa painavista henkilökohtaisista syistä lomaa, jonka määrä siviilipalvelusaikana voi olla enintään kuusi kuukautta. Käytännössä lomaa on myönnetty taloudellisten tai perhesyiden perusteella.

Siviilipalvelusaika on 395 päivää. Palvelusaika lasketaan siitä päivästä, jona siviilipalveluskeskus on määrännyt palveluksen aloitettavaksi tai päivästä, jona palvelu tosiasiallisesti aloitetaan. Näin ollen siviilipalvelukseen saapumatta jättäminen ei kuluta siviilipalvelusaikaa. Siviilipalveluksen aloituspäivän ja kotiuttamisen välillä pidetyt lomat lasketaan pääsääntöisesti palvelusajaksi. Poikkeuksena on kuitenkin siviilipalveluspaikan painavista henkilökohtaisista syistä myöntämä loma, jota ei lueta palvelusaikaan. Siviilipalveluksen suorittamisen keskeytyminen tai lykkääminen ei kuluta palvelusaikaa. Palvelusajaksi ei myöskään lueta aikaa, jonka siviilipalvelusvelvollinen on ollut luvatta poissa palveluksesta.

Jos varusmiespalvelusta suorittava hakeutuu siviilipalvelukseen, määrätään jäljellä oleva siviilipalvelusaika laskennallisesti määriteltyjen suhdelukujen perusteella siten, että jo palveltu varusmiesaika vähentää jäljellä olevaa siviilipalvelusaikaa.

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet

Siviilipalveluslaitos vastaa siviilipalvelusaikana siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja päivärahasta. Ylläpito käsittää siviilipalvelusvelvolliselle maksuttoman majoituksen, ruokailun, työtehtävien suorittamisessa mahdollisesti tarvittavan erityisvaatetuksen ja –varustuksen, terveydenhuollon sekä työmatkoista aiheutuvien matkakustannusten korvaamisen.

Siviilipalvelusvelvollisella on siviilipalvelusaikana oikeus ilmaiseen majoitukseen. Siviilipalveluslaitos voi osoittaa majoitukseen omia majoitukseen sopivia tilojaan tai vuokraamansa asunnon. Siviilipalvelusvelvollinen voidaan osoittaa majoittumaan myös kotonaan. Siviilipalveluslaitos vastaa edellä mainituista majoittumistavoista aiheutuneista kustannuksista, kuten vuokrasta. Jos siviili-

palvelusvelvollinen ei ota vastaan osoitettua majoituspaikkaa, vaan haluaa majoittua esimerkiksi kotonaan, vastaa siviilipalvelusvelvollinen kuluista itse. Siviilipalveluslaitos vastaa myös komennusmatkan aikana tarvittavan majoituksen järjestämisestä.

Siviilipalveluslaitos vastaa siviilipalvelusaikana ruokailusta päivinä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on palveluksessa tai komennusmatkalla. Vastuu ruokailun järjestämisestä on myös viikkovapaan aikana, jos siviilipalvelusvelvollinen majoittuu viikkovapaan aikana siviilipalveluslaitoksen osoittamassa paikassa. Päivittäisiin aterioihin kuuluvat aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala. Jos ruokailua ei voida järjestää, maksaa siviilipalveluspaikka ruokarahaa. Mikäli aterioita ei tarjota lainkaan, on ruokarahan määrä 12 euroa. Jos päivittäisistä aterioista voidaan tarjota yksi lämmin ateria, on ruokarahan määrä 6,50 euroa. Korvaus sisältää korvauksen aamupalasta, yhdestä lämpimästä ateriasta ja iltapalasta. Aamu- tai iltapalan ruokaraha on 1,50 euroa. Ruokarahaa maksetaan myös komennusmatkoilta käytettyyn matkustusaikaan perustuen.

Siviilipalvelusvelvollinen on oikeutettu palvelusaikaiseen ilmaiseen terveydenhuoltoon, joka kattaa palveluksen suorittamiseksi välttämättömät lääkärintalvolut ja lääkkeet. Palveluskelpoisuus on tutkittava kahden viikon kuluessa siviilipalveluksen alkamisesta. Palvelusaikana terveydenhuoltokustannuksista vastaa siviilipalveluslaitos. Siviilipalveluslaitos myöntää lääkärintalvolutuksen perusteella sairausloman ja voi tarvittaessa vapauttaa tiettyjen palvelustehtävien suorittamisesta. Terveydenhuolto kattaa myös hammashuollon, jossa pääpaino on ehkäisevässä ja säilyttävässä hoidossa. Siviilipalvelusvelvolliselle tehdään tarvittaessa lääkärintarkastus myös siviilipalvelusajan päättyessä.

Siviilipalvelusvelvolliselle maksetaan päivärahaa kultakin palvelusajaksi laskettavalta päivältä porrastetusti palvelusajan perusteella. Päivärahan määrä on kuudelta ensimmäiseltä kuukaudelta 3,80 euroa, kolmelta seuraavalta kuukaudelta 6,50 euroa ja kolmelta viimeiseltä kuukaudelta 9 euroa. Päivärahaa ei suoriteta niiltä päiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on luvattomasti poissa palveluksesta tai lomalla, jota ei lueta palvelus-

ajaksi. Jos siviilipalvelusvelvollinen on palvelukseen kykenemätön tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi, ei päivärahaa makseta. Päiväraha-oikeutta ei ole myöskään niiltä kausilta, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on ollut pidätettynä tai vangittuna teosta, josta hänet sittemmin tuomitaan vankeusrangaistukseen.

Matkakuluista siviilipalveluslaitoksen ja majoituksen välillä vastaa siviilipalveluslaitos. Korvattavana päivittäisenä työmatkana on pidetty yli viiden kilometrin yhdensuuntaista matkaa. Korvaus maksetaan halvimman julkisen kulkuvälineen perusteella. Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan myös lomamatkoista aiheutuvia kustannuksia. Vapaiden lomamatkojen lukumääristä ja vapaan matkan sijasta maksettavista korvauksista on säädetty työministeriön asetuksella. Suomessa asuvalla ja 395 vuorokautta palvelevalla siviilipalvelusvelvollisella on oikeus 35 edestakaiseen matkaan viikkovapaalleen tai lomalleen Suomessa. Vapailta lomamatkoilta ei suoriteta ruoka- ja majoitusrahaa. Matkakulut korvataan työministeriön määrärahoista. Muita työministeriön kustantamia matkoja ovat palvelukseenastumis- ja kotiuttamismatka, siviilipalveluslaitoksen siirtoon liittyvät matkat sekä matkat sairauslomalle kotihoitoon ja takaisin. Vakainaisesti muussa Pohjoismaissa asuvalle 395 vuorokautta palvelevalla siviilipalvelusvelvollisella vapaiden matkojen määrä on neljä. Muualla Euroopassa asuvalle 395 vuorokautta palvelevalle kuuluu kolme vapaamatkaa ja Euroopan ulkopuolella asuvalle kaksi. Matkakustannukset maksaa siviilipalveluslaitos, joka perii ne jälkikäteen työministeriöltä. Muualla Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella asuvalle voidaan edellä todettujen kiintiöiden lisäksi antaa ilmaismatkoja Suomessa siten, että vapaiden matkojen yhteismäärä on 35. Komennusmatkojen osalta kustannuksista vastaa siviilipalveluslaitos. Siviilipalvelusvelvollinen saa vapaiden matkojen lisäksi varusmiehille myönnettävän alennuksen kaukomatkoihin Suomessa rautateillä ja linja-autoissa.

Siviilipalvelusvelvollisella on tietyn edellytyksin mahdollisuus saada sotilasavustusta, jota Kansaneläkelaitos maksaa sotilasavustuslain (781/1993) nojalla.

Kurinpito ja rangaistusäännökset

Siviilipalveluslaissa on säännöksiä myös siviilipalvelusvelvolliseen kohdistettavista kurinpitotoimista ja rangaistuksista.

Palvelusvelvollisuuteen kuuluvat tehtävät tulee suorittaa tunnollisesti noudattaen siviilipalveluslaitoksen antamia tarpeellisia määräyksiä. Siviilipalvelusvelvolliselle, joka on toiminut vastoin palvelusvelvollisuuttaan tai on laiminlyönyt sen, voidaan määrätä kurinpitorangeistuksena varoitus, työtä yli säännönmukaisen työajan tai päivärahan menetys. Samasta rikkomuksesta voidaan määrätä vain yhtä rangaistuslajia oleva kurinpitorangeistus. Kurinpitorangeistus voidaan jättää suullisen huomautuksen varaan, jos rikkomus on tehty anteeksi annettavasta huolimattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä tai, jos rikkomus on muutoin vähäinen.

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta siviilipalvelukseen, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä sen suorittamisesta, tuomitaan hänet siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusrikoksesta voidaan tuomita myös tilanteessa, jossa siviilipalvelusvelvollinen on hänelle määrätystä kurinpitorangeistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyönyt palvelusvelvollisuuttaan. Rikosilmoituksen tekee siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluslaitos. Ilmoituksen tekeminen on edellytyksenä sille, että virallinen syyttäjä voi nostaa syytteen. Siviilipalvelusvelvollinen kotiutetaan välittömästi rikosilmoituksen jälkeen.

Siviilipalvelusrikoksesta voi tuomita ainoastaan kerran. Vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta voida tuomita yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistusta suoritettava voidaan päästää ehdollaiseen vapauteen, jos hän ilmoittaa haluavansa ja voi suorittaa hänelle osoitetussa palveluslaitoksessa jäljellä olevan siviilipalveluksen asianmukaisesti loppuun. Koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Siviilipalvelusvelvollinen menettää ehdollisen vapautensa, mikäli hän sen aikana syyllistyy uuteen siviilipalvelusrikokseen. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy, kun vankeusrangaistus on

suoritettu kokonaan tai, jos vankeusrangaistus on rauennut siviilipalveluslaissa tarkoitetulla tavalla.

Jos siviilipalvelusvelvollista ei tuomita vankeusrangaistukseen, antaa siviilipalveluskeskus uuden palvelukseenastumismääräyksen. Tutkintavankeudessa kulunut aika luetaan osaksi palvelusaikaa siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Viranomaiset, päätöksenteko ja muutoksenhaku

Siviilipalvelusta johtaa, valvoo ja ohjeistaa työministeriö. Työministeriön alaisuudessa toimii siviilipalveluskeskus, jonka tehtävänä on huolehtia siviilipalveluksen toimeenpanosta ja siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta. Tällä hetkellä siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävistä säädetään tarkentavasti siviilipalvelusasetuksessa.

Työministeriön yhteydessä toimii siviilipalvelusasiain neuvottelukunta, joka toimii työministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämiseen ja seurantaan liittyvissä kysymyksissä. Neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa toimia yhteydenpitoelimenä siviilipalveluksen ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen järjestämisestä huolehtivien viranomaisten välillä. Se antaa myös lausuntoja ja ehdotuksia siviilipalveluksen ja täydennyspalveluksen kehittämistä. Neuvottelukunnan jäsenet edustavat työministeriötä, puolustusministeriötä, pääesikuntaa, palveluspaikkoja ja siviilipalvelusvelvollisia.

Työpalvelun aikana siviilipalveluksen järjestämisestä ja valvonnasta huolehtivat siviilipalveluslaitokset.

Siviilipalveluslain nojalla annettavat päätökset ovat hallintopäätöksiä ja niitä käsiteltäessä noudatetaan hallintolakia. Kyseistä lakia sovelletaan myös tilanteessa, jossa asiaa käsittelee siviilipalveluslaitos, jossa ei muutoin sovelleta hallintolakia.

Kutsuntalautakunnan tai sotilasläänin esikunnan antamaan siviilipalvelushakemusta koskevaan päätökseen haetaan muutosta asevelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, jonka asiassa antama päätös on lopullinen.

Keskuslautakunta käsittelee muun muassa varusmiespalvelukseen ja kertausharjoitukseen liittyviä lykkäysasioita, naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyviä asioita ja kaksoiskansalaisten asevelvollisuutta koskevia asioita.

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluksen aloittamisesta sekä siviilipalveluslaitoksesta, jossa palvelus suoritetaan. Kyseisestä siviilipalveluskeskuksen päätöksestä voi hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta. Myös muuhun siviilipalveluskeskuksen antamaan päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätöksistä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli asiassa myönnetään valituslupa.

Kurinpitopäätöksestä haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Kurinpitorangaistusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Jos siviilipalvelusvelvollinen on valittanut kurinpitopäätöksestä hallinto-oikeuteen, voidaan rangaistus panna täytäntöön hallinto-oikeuden annettua päätöksensä. Kurinpitorangaistus voidaan panna välittömästi täytäntöön, jos täytäntöönpano muutoin estyisi jäljellä olevan palvelusajan pituuden vuoksi. Hallinto-oikeuden antamaan päätökseen voi hakea myönnetyn valitusluvan perusteella muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Siviilipalvelusrekisteri

Siviilipalvelusrekisteristä säädetään siviilipalveluslain 8 luvussa. Siviilipalveluskeskus pitää alaisuudessaan olevista siviilipalvelus- ja täydennyspalvelusvelvollisista rekisteriä, joka sisältää valvonnan ja palveluksen järjestämiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin merkitään palvelusvelvollisen tunniste- ja osoitetiedot, koulutus ja ammattitiedot, siviilipalvelusvelvollisen mahdollinen toinen kansalaisuus, palveluskelpoisuus, siviilipalveluslaitokseen ja -aikaan liittyvät tiedot, tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksista ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä kotiuttamisen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen perusteet.

Rekisteriin liitetään manuaalisessa muodossa siviilipalvelusvelvollisuuden suoritta-

miseen liittyviä asiakirjoja, joita ovat siviilipalvelushakemukset, lääkärinlausunnot, rikosilmoituksiin liittyvät asiakirjat sekä siviilipalvelusvelvollisen henkilökortti ja lääkärintarkastuskortti.

Rekisteriin voidaan myös kirjata tietoja siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksesta, perhesuhteista ja sosiaalisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Edellä mainittuja tietoja voidaan kirjata vain, mikäli ne ovat välttämättömiä palveluksen alkamisajankohdan tai siviilipalveluslaitoksen määrittämiseksi.

Rekisteritietoja kerätään siviilipalvelusvelvollisen täyttämästä hakemuksesta. Osan rekisteröivästä tiedoista toimittaa sotilasläänin esikunta.

Siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan rekisteristä viimeistään sen vuoden lopussa, jona hän täyttää 50 vuotta. Tämän jälkeen siviilipalvelusvelvollisen henkilö- ja lääkärintarkastuskortti siirretään sotilasläänin esikunnalle arkistoitavaksi. Jos siviilipalveluskeskus lopettaa toimintansa, luovutetaan rekisteri työministeriölle. Uuden siviilipalveluskeskuksen aloitettua toimintansa siirretään rekisteri sen ylläpidettäväksi.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada tietoja myös laissa säädetyiltä muilta rekisterintäijiltä. Valvontaa varten siviilipalveluskeskus voi pyytää osoitetietoja väestörekisterikeskukselta, sotilasviranomaiselta tai yksittäistapauksissa myös poliisi- tai muulta viranomaiselta. Salassapitosäännösten estämättä siviilipalveluskeskus voi pyytää sotilasviranomaiselta ja palveluskelpoisuuden tutkineelta lääkäriltä terveydentilatietoja, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tarkistamista koskevaa asiaa käsiteltäessä.

Siviilipalveluslaitos pitää palveluksessaan olevista siviilipalvelusvelvollisista rekisteriä, johon sisältyy siviilipalveluksen järjestämiseksi ja suorittamiseksi tarvittavat tiedot. Henkilö- ja lääkärintarkastuskortin tiedot liitetään rekisteriin, joka voi sisältää tietoja siviilipalvelusvelvollisen palveluksen suorittamiseen liittyvästä terveydentilasta, kurinpidosta sekä siviilipalvelusrikoksia ja täydennyspalvelusrikkomuksia koskevista rikosilmoituksista. Siviilipalveluslaitoksella on oikeus saada lääkäriltä lausunto siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin kuin

sillä on merkitystä palveluskelpoisuuden arvioinnissa.

Siviilipalvelusrekisterin henkilötietoja voidaan antaa tai luovuttaa ainoastaan laissa säädettyissä tilanteissa. Pääsääntöisesti siviilipalvelusviranomaiset eivät ilman siviilipalvelusvelvollisen suostumusta saa ilmaista terveydentilaa, taloudellista tai sosiaalista asemaa tai vakaumusta kuvaavia eikä muita henkilökohtaisia oloja kuvaavia tietoja.

Asianosaisella on oikeus saada tietojaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja henkilötietolain nojalla. Työministeriölle, siviilipalveluskeskukselle, siviilipalveluspaikoille ja sotilasläänin esikunnalle voidaan henkilötietoja luovuttaa siviilipalveluslain säännösten ja asevelvollisuuslain soveltamisesta annetun asetuksen 12 luvussa tarkoitettun liikekannallepanon perusteella. Muiden viranomaisten osalta tietojensaanti-oikeuden on perustuttava lain säännökseen.

Täydennyspalvelus varusmiespalveluksen suorittaneelle

Asevelvollisella on mahdollisuus hakeutua siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen suorittettuaan. Asevelvollista ei voida tällöin määrätä asevelvollisuuslain mukaiseen kertausharjoitukseen. Sen sijaan siviilipalveluskeskus voi määrätä asevelvollisen suorittamaan täydennyspalvelusta. Jos siviilipalvelushakemus jätetään kertausharjoituskutsun saavuttua tai kertausharjoitusten aikana, on määräys täydennyspalvelukseen tehtävä ensisijaisesti 18 kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä. Täydennyspalvelusvelvollisuus voidaan tarvittaessa määrätä alkamaan 18 kuukauden jälkeen, kuitenkin viimeistään ennen sen vuoden päättymistä, jolloin palvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

Täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää. Siviilipalveluskeskus voi myöntää lykkäystä palveluksen suorittamisesta, jos lykkäys katsotaan erittäin tarpeelliseksi siviilipalvelusvelvollisen perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvien syiden vuoksi. Lykkäysperusteena voivat olla myös toimeen tai ammattiin valmistuminen ja opiskelu, jos palvelusvelvollisen kehitys tuntuvasti kärjisi ilman lykkäystä. Mikäli täydennyspalvelus ai-

heuttaa palvelusvelvollisen työnantajalle olennaista haittaa tai vahinkoa, voidaan lykkäystä myöntää myös tällä perusteella.

Täydennyspalvelus järjestetään siviilipalveluskeskuksen toimesta siviilipalveluskoulutuksena ja työharjoitteluna. Koulutustee-moina ovat olleet muun muassa ensiapu sekä palo- ja pelastustoimi. Siviilipalveluskeskus voi myöntää täydennyspalvelusta suorittavalle lomaa ainoastaan painavista henkilökohtaisista syistä. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen ei osallistu hänelle määrättyyn siviilipalvelukseen, voidaan hänelle tuomita sakkoo täydennyspalvelusrikkomuksesta.

Täydennyspalvelusta suorittavalle maksetaan päivärahan lisäksi täydennyspalveluspalkkaa, jonka suuruus määräytyy reservin kertausharjoitukseen kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan. Täydennyspalvelusvelvollisuuteen ja sen suorittamiseen sovelletaan soveltuvin osin muun muassa vapauttamisperusteita, ylläpitoa ja etuuksia, kurinpi-toa ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

Siviilipalvelusvelvollisuus liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen on vapautettu asevelvollisuuslaissa tarkoitetusta palveluksesta rauhan aikana. Sen sijaan siviilipalvelusvelvollisen sodanaikaisista tehtävistä ei ole siviilipalveluslaissa säännöksiä. Käytännössä siviilipalvelusvelvollisen asemasta ja tehtävistä sodan aikana päättää puolustusvoimat. Siviilipalvelusvelvollisten sodan ajan asemaa ja tehtäviä koskeva sääntely on jos-sain määräin avointa.

2.3.2 Maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen asevelvollisuuslain nojalla

Perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus suoritetaan pääsääntöisesti varusmiespalveluksena. Palvelus voi ajoittua 18–30 ikävuoden välille vapaaehtoisena hakeutumisen ja lykkäyksen vuoksi, mutta tavallimmin varusmiespalvelus suoritetaan 19–20

-vuotiaana. Vuosittain koulutettavien varusmiesten määrä on hieman alle 30 000.

Varusmiespalvelus alkaa kahdesti vuodessa, tammikuussa ja heinäkuussa. Palvelusaika on sidottu tehtävien vaativuuteen. Johtajien ja vaativimpia erityistehtäviä suorittavien palvelusaika on 362 vuorokautta. Muuta erityistaitoa ja ammattimaista osaamista vaativiin tehtäviin koulutetaan 270 vuorokautta ja muun miehistön koulutusaika on 180 vuorokautta. Varusmiesten keskimääräinen palvelusaika on noin 8,55 kuukautta.

Varusmiespalveluksen tavoitteena on antaa koulutettaville riittävät tiedot ja taidot toimia koulutuksen mukaisissa tehtävissä osana joukkoaan. Opetuksessa perehdytään maamme turvallisuuspolitiikkaan ja siihen liittyen erityisesti sotilaalliseen maanpuolustukseen. Koulutuksessa annetaan opetusta myös sotilaalliseen toimintaan sovellettavista kansainvälisistä säännöksistä. Varusmiespalvelukseen kuuluu myös koulutettavien fyysisen kunnon kehittäminen ja ylläpitäminen.

Varusmiespalvelus jakautuu perus- ja erikoiskoulutuskautteen. Peruskoulutuskauden tavoitteena on antaa kaikille yhdenmukainen taistelijankoulutus sekä opettaa toimimaan sotilasorganisaatiossa ja ymmärtämään sotilaallisen järjestyksen merkitys joukoille. Erikoiskoulutuksen päämääränä on antaa koulutettavalle koulutushaaran mukaiset erikoistiedot ja -taidot.

Varusmieskoulutuksen päätyttyä miehistöön kuuluva asevelvollinen kuuluu reserviin sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 50 vuotta ja johtajaksi koulutettu sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta. Reservissä olevien sotilaallisia tietoja ja taitoja ylläpidetään, täydennetään ja kehitetään reservin kertausharjoituksilla. Asevelvollinen, joka ei kuulu vakinaiseen miehistöön tai reserviin, kuuluu nostoväkeen. Yleisen liikekannallepanon aikana nostoväki voidaan kutsua palvelukseen, mikäli eduskunta antaa siihen suostumuksensa.

Asevelvollisia voidaan tarvittaessa käyttää puolustusvoimien ulkopuolella tapahtuviin maanpuolustusta tai sotilaallista koulutusta edistäviin tehtäviin ja myös annettaessa virka-apua suurissa onnettomuustapauksissa ihmishenkien pelastamista koskeissa etsintä- ja pelastustoiminnoissa taikka suurpalon

torjunnassa. Virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) säädetään lisäksi asevelvollisten käyttämisestä puolustusvoimien antamassa virka-apua poliisille.

Palvelusvelvollisuus on mahdollista täyttää puolustusvoimissa myös aseettomana. Edellytyksenä on asevelvollisen uskonnollinen tai eettinen vakaumus, joka estää aseellisen palveluksen suorittamisen. Asevelvollinen vapautetaan tällöin aseellisesta palveluksesta rauhan aikana ja hän suorittaa varusmiespalveluksen aseettomana. Palveluksen kesto on 330 päivää ja sen suorittaa noin 50 asevelvollista vuodessa. Aseeton palvelus tulee järjestää siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa vakaumuksen kanssa. Aseetonta palvelusta suorittavan ei tarvitse käyttää asetta tai ampumatarvikkeita tai osallistua niiden käytön harjoitteluun ja huoltamiseen. Muutoin palvelusta suorittavaan sovelletaan mitä sotilaasta säädetään.

2.4 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Yleistä

Euroopan alueella yleiseen asevelvollisuuteen perustuvat maanpuolustusjärjestelmät ovat olleet voimakkaan muutoksen kohteena 2000-luvulla. Yleislinjana muutoksissa on ollut palveluksen keston lyhentäminen ja palvelukseen kutsuttavien määrän vähentäminen. Useissa maissa on luovuttu yleiseen asevelvollisuuteen perustuvista järjestelmistä ja siirrytty ammattiarmeijaan.

Luopumista yleisestä asevelvollisuudesta kuvaa alla oleva taulukko, joka ei ole kattava.

Iso-Britannia	1960
Luxemburg	1967
Belgia	1993
Hollanti	1997
Tshekki	2001
Ranska	2001
Espanja	2002
Slovenia	2003
Italia	2003
Unkari	2004
Slovakia	2006

Virossa on käytössä vakaumuksen tutkinta siviilipalvelukseen haluaville. Tutkinta suoritetaan kutsuntaviranomaisen toimesta kuulemalla asianomaista ja hänen lähipiiriään. Siviilipalvelukseen hakeutuvien määrä Virossa on kuitenkin erittäin pieni, sillä asepalvelukseen kutsutaan vain noin 33 % ikäluokasta.

Norjassa siviilipalvelus suoritetaan yleishyödyllisissä tehtävissä ja Virossa sisäministeriön tai sosiaaliministeriön laitoksissa. Saksassa siviilipalvelus suoritetaan pääosin sosiaalialalla tai ympäristönsuojelutehtävissä. Saksan järjestelmä mahdollistaa myös palveluksen suorittamisen ulkomailla kehitystyöntekijänä.

Ase- ja siviilipalveluksen kesto

Euroopan unionissa ei ole laadittu oikeudellisesti jäsenvaltiota sitovia normeja aseistakieltäytymisestä vaan asevelvollisuus- ja siviilipalvelusasiat kuuluvat ensisijaisesti jokaisen jäsenvaltion itsensä päätettäväksi. Kuitenkin Euroopan parlamentti on ottanut päätöslauselmassaan (Official Journal of The European Communities 14.2.1994, No C 44/103—105) kannan, että siviilipalveluksen

keston on oltava samanpituisen kuin asepalveluksen kesto, jotta kesto ei pidettäisi rangaistuksena. Vastaavansisältöisiä ovat myös päätöslauselmat A3—0025/92 ja A4—0223/96.

YK:n ihmisoikeussopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus sisältävät kansalaisen yhdenvertaiseen kohteluun liittyvän syrjintäkiellon. Sopimusten valvontaelinten tulkinnan mukaan sopimukset eivät takaa oikeutta siviilipalvelukseen, eivätkä aseta valtiolle juridista velvoitetta järjestää tällaista palvelusta, mutta jos sellainen on sisällytetty valtion oikeusjärjestykseen, se ei saa olla pituudeltaan tai luonteeltaan syrjivä tai rangaistuksenluonteinen.

Aseellisen palvelusajan ja vaihtoehtoisen palvelusajan suhdetta eräissä Euroopan maissa kuvaa oheinen taulukko. Palvelusajan pituudesta annetut tiedot vaihtelevat lähteestä riippuen ja osittain myös sen vuoksi, että asevelvollisuusjärjestelmä ja/tai siviilipalvelusjärjestelmä on monissa maissa muutosten kohteena. Itävallassa siviilipalvelusaika lyheni 12 kuukaudesta 9 kuukauteen vuoden 2006 alusta. Norjassa siviilipalvelusaika lyheni vuoden 2006 alusta 12 kuukauteen.

	Asevelvollisuus	Vaihtoehtoinen palvelus	Prosenttia ikäluokasta suorittaa
	kk	kk	
Ruotsi	11	5	16 %
Saksa	9	9	46 %
Itävalta	6	9	
Viro	9—11	yksittäistapauksia	25 %
Liettua	6—12	18	5—10 %
Kypros	25	38	
Kreikka	12	42	
Tanska:	4 tai 12	4 tai 12	22 %
Norja:	6—12	12	33 %

2.5 Nykytilan arviointi

Yleistä

Voimassa oleva siviilipalveluslaki on säädetty vuonna 1991. Säädestä on joiltain osin uudistettu, mutta laissa on lakitekniisiä ja sisällöllisiä muutostarpeita. Asevelvollisuuslain kokonaisuudistus vaikuttaa myös merkittävällä tavalla siviilipalveluslain uudistamiseen.

Siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa tulisi täsmentää siten, että laki nykyistä paremmin toteuttaisi perusoikeuksia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia ihmisoikeuksia myös poikkeusolojen aikana. Lisäksi nykyisen lain keskeisiin ongelmiin kuten kurinpitomenettelyyn, palvelusrikkomusten rikosoikeudellisiin seuraamuksiin sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelusaikaisten asumiskustannusten korvaamiseen liittyviä säännöksiä tulisi täsmentää.

Suhde perustuslakiin

Perustuslain 127 §:n säännös maanpuolustusvelvollisuudesta tarkoittaa velvollisuutta osallistua isänmaan puolustukseen tai avustaa sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Maanpuolustusvelvollisuus on suoritettava joko asevelvollisuuslaissa tarkoitettussa palveluksessa tai siviilipalveluslaissa säädettyssä siviilipalveluksessa. Siviilipalveluslaissa säädetään palveluksen ajallisesta ulottuvuudesta ja palvelukseen määräämisestä. Laissa säädetään siviilipalveluksen tarkoituksesta ja tavoitteista, mutta palvelun varsinaisesta sisällöstä on vähän säännöksiä. Siviilipalveluksen sisältöä on pyritty täsmentämään työministeriön antamissa ohjeissa.

Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusoloja koskeva sääntely on jäänyt avoimeksi ja täsmentymättömäksi. Siviilipalvelusvelvolliset ovat vapautettuja puolustusvoimien alaisesta palveluksesta ainoastaan rauhan aikana. Poikkeusolojen aikana siviilipalvelusvelvollisten asemasta ja velvollisuuksista päättää puolustusvoimat. Kansainväliset ihmisoike-

usjärjestöt ja niiden toimielimet ovat kiinnittäneet sääntelyyn huomiota todeten, että vakaumuksen perusteella myönnettävän vapautuksen tulisi koskea myös sodan aikaa. Myös perustuslaillista toimeksiantoa on tulkittu siten, että se edellyttäisi sotilaallisesta maanpuolustuksesta kieltäytymisen mahdollistamista myös sodan aikaan.

Siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty osin myös asetustasoisesti. Näiltä osin säädöstasoa ei voida pitää riittävänä. Säädstoimivallan delegointia koskevat säännöksiä olisi syytä täsmentää vastaamaan perustuslain 80 §:n asettamia vaatimuksia.

Nykyinen siviilipalvelusaika (395 vuorokautta) on herättänyt arvostelua yhdenvertaisuusnäkökulmasta sekä myös uskonnon ja omantunnon vapauden näkökulmasta. Vertailukohteena on käytetty varusmiesten yleisintä palvelusaikaa (6 kuukautta) sekä varusmiesten keskimääräistä palvelusaikaa (noin 8,55 kuukautta). Siviilipalveluksen huomattavan pitkää kesto on pidetty rangaistuksenomaisena ja vakaumuksellisia asevelvollisia syrjivänä.

Yhdenvertaisuusnäkökulmasta on todettu ongelmalliseksi myös se, että siviilipalvelusvelvollisten palvelusaikaisten asumiskustannusten korvaamisessa on runsaasti ongelmia. Asiaan ovat kiinnittäneet huomiota muun muassa eduskunnan apulaisoikeusasiamies, oikeuskansleri sekä eduskunnan valtiovarainvaliokunta.

Sääntelyssä havaitut muutostarpeet

Säädöshuollon ohella siviilipalveluslakiin tulisi tehdä asiasisältöä koskevia uudistuksia. Nykyiseen lakiin sisältyvät ongelmat olisi pyrittävä poistamaan ja laki saatettava vastaamaan soveltuvin osin asevelvollisuuslakiin esitettyjä muutoksia.

Nykyisen lain perustavana ongelma-kohtana on pidetty sitä, että siviilipalvelusvelvolliset ovat vapautettuja puolustusvoimien alaisesta palveluksesta ainoastaan rauhan aikana. Siviilipalvelusvelvollisten sodan ajan sijoittamisvastuu on ollut puolustusvoimilla, mutta heidän sodan ajan asemastaan ja tehtävistään ei ole säännöksiä. Näin ollen siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikainen si-

joittelu on jäänyt avoimeksi ja suunnittelemattomaksi eikä vakaumuksen huomioon ottamista ole voitu turvata.

Yleisessä keskustelussa on esitetty kritiikkiä siitä, että liikekannallepanotilanteessa täysin kouluttamattomat henkilöt olisi mahdollista määrätä aseellisiin tehtäviin. Myös kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovat arvostelleet aseistakieltäytyjien kriisiolojen aikaisen aseman sääntelemättömyyttä. YK:n ihmisoikeuskomitea on 2.12.2004 antanut Suomen valtion toimittaman määräaikaisraportin johdosta lausunnon (CCRP/CO/82/FIN), jossa pahoitellaan sitä, että oikeus kieltäytyä aseellisesta palveluksesta tunnustetaan vain rauhan aikana. Ihmisoikeuskomitea katsoo, että Suomen valtion tulisi taata oikeuden toteutuminen sekä rauhan että sodan aikana. Lausunnossa toistetaan myös huoli siitä, että Jehovan todistajien erityiskohtelua ei ole ulotettu koskemaan myös muita vakaumuksellisista syistä kieltäytyvien ryhmiä.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetu on 19.9.2001 antanut raportin Suomen ihmisoikeustilanteesta lainsäädännön ja käytännön kannalta arvioituna. Elokuussa 2005 Euroopan neuvoston Ihmisoikeusvaltuutetun toimisto perehtyi edellä mainitun lausunnon antamisen jälkeen Suomen lainsäädännössä tapahtuneeseen kehitykseen ja antoi 29.3.2006 asiasta seurantaraportin. Raportissa viitataan muun muassa YK:n ihmisoikeuskomitean näkökantaan Jehovan todistajien erityiskohtelusta ja todetaan, että Jehovan todistajiin sovellettua poikkeusta ase- ja siviilipalveluksen suorittamisesta tulisi soveltaa myös muihin vakaumuksen perusteella ase- ja siviilipalveluksesta kieltäytyviin henkilöihin. Seurantaraportissa todetaan myös, että yksityisoikeudelliset järjestöt ovat ilmaisseet näkemyksinään, etteivät monet aseistakieltäytyjät pidä siviilipalvelusta todellisena vaihtoehtona, koska sen suorittaneet ovat vapautettuja aseellisista palveluksesta vain rauhan aikana.

Nykyinen siviilipalveluslaki on saanut runsaasti kritiikkiä eri tahoilta siviilipalvelusajan pituuden vuoksi. Kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ja toimielimet ovat katsoneet siviilipalveluksen kestoltaan syrjiväksi ja rangaistuksen omaiseksi. Euroopan neuvoston Sosi-

aalisten oikeuksien komitea totesi vuonna 2004 antamassaan päätöslauselmassa, että siviilipalvelusvelvollisten yli kaksinkertainen palvelusaika yleisimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna ei ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan 1§ 2 artiklan mukainen. Artiklan mukaan sopimuksen allekirjoittajat sitoutuvat suojelemaan tehokkaasti työntekijän oikeutta ansaita elantonsa itse valitsemassaan ammatissa. Komitea toteaa, että pitkä palvelusaika merkitsee tämän oikeuden epäsuhtaista rajoittamista. Amnesty International on jo usean vuoden ajan adoptoinut suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielipidevankeina, koska katsoo siviilipalveluksen keston rangaistuksen luontoiseksi.

Siviilipalvelusjärjestelmän yhtenä suurimpana ongelmana on ollut siviilipalvelusvelvollisten palvelusenaikaisten asumiskustannusten korvaaminen. Siviilipalveluslain 23 a §:n mukaan asumiskustannusten korvaaminen kuuluu siviilipalveluspaikoille. Käytännössä kuitenkin vain noin puolet siviilipalveluspaikoista hoitaa asumiskustannuksiin liittyvät velvoitteensa moitteetta. Merkittävä osa siviilipalveluspaikoista pyrkii tavalla tai toisella välttämään asumiskustannusten korvaamisen ja lukuisissa tapauksissa siviilipalvelusvelvolliselta on jäänyt siviilipalveluspaikka saamatta yksinomaan sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen ei ole suostunut tai pystynyt itse maksamaan asumiskustannuksiaan. Siviilipalveluspaikat laiminlyövät tai välttelevät asumiskustannusten korvaamista taloudellisista syistä, sillä asumiskustannukset voivat jopa kaksinkertaistaa siviilipalvelusvelvollisesta siviilipalveluspaikalle aiheutuvat ylläpitokustannukset.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvät ongelmat heijastuvat myös muuhun viranomaistoimintaan ja yksityisten henkilöiden elämään. Siviilipalveluspaikan kieltäytyessä maksamasta asumiskustannuksia haetaan asumiskulujen korvaamiseen tukea sosiaalitali kansaneläkelaitoksen toimistoilta, jotka useimmiten kieltäytyvät tukien myöntämisestä vedoten siviilipalveluspaikan lakisääteeseen korvausvastuuseen. Käytännössä asumiskustannusten korvaaminen saattaa jäädä siviilipalvelusvelvollisen itsensä tai tämän omaisen maksettavaksi.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvät kysymykset ovat ongelmallisia myös siviilipalvelusvelvollisten ja varusmiesten yhdenvertaisuuden kannalta. Edellä mainitussa Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun toimiston seurantaraportissa todetaan, että siviilipalvelusvelvollisten sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet tulisi turvata samalla tavalla kuin asevelvollisten vastaavat oikeudet. Siviilipalvelusvelvollisten asumiskustannusongelmaan on kiinnitetty huomiota ja tilanteen korjaamista varusmiesten ja siviilipalvelusvelvollisten yhdenvertaisen kohtelun saavuttamiseksi on edellytetty myös muun muassa eduskunnan valtiovarainvaliokunnan lausunnossa vuonna 2005, oikeuskanslerin 13.6.2002 antamassa päätöksessä, eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 18.12.2002 antamassa lausunnossa ja selvitysmies, professori Jukka Kekkosen marraskuussa 1999 antamassa selvityksessä.

Vastuu asumiskustannusten korvaamisesta saattaa vaikuttaa siviilipalveluspaikaksi hakeutumiseen tavalla, jota ei voida pitää suotavana kehityksenä. Siviilipalveluspaikkoja on siviilipalvelusvelvollisten määrään nähden liian vähän, joten siviilipalveluspaikaksi hakeutumisen tosiasiallisia esteitä tulisi pyrkiä poistamaan.

Nykyisen siviilipalveluslain kurinpito- ja rikosoikeusseuraamusjärjestelmää on pidetty joustamattomana ja on katsottu, että rangaistukset eivät joiltain osin ole oikeassa suhteessa teon haitallisuuteen ja moitittavuuteen nähden. Erityisen ongelmallisena on pidetty sitä, että hyvin lievien kurinpitokeinojen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välissä ei ole vaihtoehtoisia rangaistusseuraamuksia. Kohtuuttomana on pidetty myös sitä, että suhteellisen vähäisistä, mutta toistuvista siviilipalvelusrikkomuksista on seurannut lopulta ehdoton vankeusrangaistus. Tämän lisäksi kritiikkiä on aiheuttanut se, että siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraa poikkeuksetta ehdoton vankeusrangaistus. Kurinpitomenettelyn ja kurinpitorangeistusten määräämisen osalta ongelmaksi on koettu myös se, että yksityisoikeudelliset siviilipalveluspaikat, kuten yhdistykset ja säätiöt, ovat tällaisissa tilanteissa käyttäneet merkittävää yksilöön kohdistuvaa julkista valtaa, jota pe-

rustuslain 124 §:n mukaisesti tulisi voida delegoida vain viranomaiselle.

Siviilipalvelusvelvollisten terveydentietojen luovuttamista puolustusvoimille kotiuttamistilanteessa on pidetty tarpeellisena. Tietoja on luovutettu puolustusvoimille siviilipalveluskeskuksesta ja siviilipalveluslaitoksesta, koska tiedoilla on oleellinen merkitys suunniteltaessa ja järjestettäessä asevelvollisten valvontaa ja sijoittelua liikekannallepanossa sekä poikkeusoloissa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kuitenkin 29.4.2005 antamassaan päätöksessä todennut, että kotiuttamisvaiheessa tapahtuva terveystietojen luovuttaminen puolustusvoimille ei ole perustunut lakiin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi lausunnossaan, että asevelvollisuuslain 42 c §:ssä ei ole erikseen säädetty asevelvollisrekisterin pitäjän oikeudesta saada siviilipalvelusviranomaisilta siviilipalvelusvelvollisen salassa pidettäviä henkilötietoja. Säännöksen mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muiltakin kuin pykälässä mainituilta viranomaiselta asevelvollisia tietoja sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Lainsäädäntöön oli kuitenkin jäänyt aukko, sillä mainitun valtuutuslainsäädännön perusteella ei ollut annettu sellaisia säännöksiä, joiden nojalla siviilipalvelusvelvollisen terveydentietoja olisi voitu jo kotiuttamisvaiheessa luovuttaa. Kyseinen menettely on ollut käytäntönä ja lainsäätäjän tarkoituksena ja asia todetaan myös mainittua pykälää koskevassa hallituksen esityksessä (HE 133/1991 vp).

Tietojen luovuttamista koskevia säädöksiä on jo täydennetty siten, että puolustusministeriö muutti asevelvollisuuslain soveltamisesta annetun asetuksen 113 §:ää (8.6.2005/397), joka tuli voimaan 15.6.2005. Tietojen luovutusta koskevat säännökset on tarkistettu myös asevelvollisuuslain uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 37/2007 vp). Tarvittavat tarkistukset on tarpeen tehdä myös siviilipalveluslakiin.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen tavoitteena on saattaa laki vastaamaan perustuslain mukaisia perusoikeuksia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia ihmisoikeuksia koskevia vaatimuksia myös poikkeusolojen aikana. Tavoitteena on selkeyttää siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa ja siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen kautta parantaa siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa. Esityksen tavoitteena on myös poistaa nykyisen lain keskeisiä ongelmakohtia liittyen muun muassa kurinpitomenettelyihin ja palvelusrikkomusten rikosoikeudellisiin seuraamuksiin sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelusaikaisten asumiskustannusten korvaamiseen. Uudistuksen tavoitteena on myös saattaa laki soveltuvilta osin vastaamaan asevelvollisuuslakiin esitettyjä muutoksia.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Nykyisestä laista poiketen siviilipalvelus ehdotetaan jatkossa koskemaan myös poikkeusolojen aikaa. Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen asemasta olisi säännökset siviilipalveluslaissa. Liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin palvelukseen siviilipalveluskeskuksen, ei puolustusvoimien toimesta. Liikekannallepanon aikaisena sijoituspaikkana toimisivat pelastuslaissa tarkoitetut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset. Siviilipalvelusvelvollisia koskisi jatkossa myös velvollisuus osallistua ylimääräiseen palvelukseen vastaavasti kuin asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia.

Siviilipalvelushakemus ehdotetaan nykyiseen tapaan normaaliaikana hyväksyttäväksi ilman vakaumuksentutkintaa. Vakaumuksen laatua ei enää tarvitsisi eritellä uskonnolliseksi tai eettiseksi. Vakaumukseen perustuttomana siviilipalvelukseen hakeutumisen ehkäisemiseksi ehdotetaan kuitenkin liikekannallepanotilanteessa ja normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa jätetyn siviilipalve-

lushakemuksen hyväksymisen edellytykseksi vakaumuksentutkintaa. Vakaumuksentutkinta ehdotetaan toteutettavaksi erityisessä vakaumuksentutkintalautakunnassa, joka olisi puolueeton asiantuntijaelin.

Siviilipalveluksen palvelusajaksi ehdotetaan jatkossa nykyisen 395 vuorokauden sijasta 362 vuorokautta.

Siviilipalveluksen peruskoulutusjakson sisältö ja painotukset uusittaisiin lain voimaantulon yhteydessä. Koulutuksen sisällössä olisi mahdollista ottaa huomioon Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia (Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006) ja siinä määritellyt turvallisuustilanteet ja uhkamallit sekä eri hallinnonalojen mahdollisuudet hyödyntää siviilipalvelusjärjestelmän tarjoamia voimavaroja niille määritellyn strategisen tehtävän hoitamisessa.

Siviilipalvelukseen sisältyvää koulutusta olisi mahdollista hyödyntää yhteiskunnan normaali- ja erityistilanteissa. Lisäksi koulutuksen uudistamisella parannettaisiin siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikaisia sijoittamismahdollisuuksia siviililuonteiin avustaviin kriisitehtäviin.

Siviilipalveluskeskuksen tehtäviä ehdotetaan lisättäväksi siten, että siviilipalveluskeskus hyväksyisi jatkossa työministeriön sijasta kaikki siviilipalveluspaikkahakemukset. Päättösvalan siirto ministeriötasolta keskukselle on tarkoituksenmukaista sekä organisatoriselta kannalta että prosessin sujuvuuden kannalta.

Siviilipalveluskeskus vastaisi myös kurinpitomenettelyn toimeenpanosta. Siviilipalveluspaikat eivät siten jatkossa enää määräisi kurinpidollisista rangaistusseuraamuksista. Keskittämällä kurinpidollisista toimenpiteistä vastaaminen siviilipalveluskeskukseen voitaisiin varmistaa ja mahdollistaa menettelyn sujuvuus ja kurinpitorangeistuskäytännön yhdenmukaisuus. Samalla poistuisi perustuslain 124 §:n kannalta ongelmallinen tilanne, jossa kurinpitorangeistuksia ovat määränneet myös siviilipalveluspaikkoina toimivat yksityisoikeudelliset yhteisöt.

Kurinpitorangeistuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että uutena seuraamuksena tulisi käyttöön henkilökohtaisten lomien menetyks -seuraamus. Taloudellisille seuraamuksil-

le säädettäisiin enimmäismäärät. Menettelysäännöksiä ja kuulemisvelvoitetta täsmennettäisiin.

Siviilipalveluskeskukselle ehdotetaan laissa uutta merkittävää roolia koskien liikekannallepanon aikaista tehtävää siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määräämisessä ja sijoittelussa. Siviilipalveluskeskuksen tehtäviin kuuluisi myös palvelukseen määrääminen ja ylimääräisen palveluksen järjestäminen normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa, mikäli tarvetta ilmenisi. Siviilipalveluskeskus toimisi jatkossa myös palveluksensa suorittaneiden siviilipalvelusvelvollisten osalta valvontaviranomaisena sekä ratkaisisi työnantajilta tulevat liikekannallepanon aikaista palvelua koskevat vapautushakemukset ja pitäisi yllä niitä koskeva rekisteriä.

Palveluskelpoisuuden käsite määriteltäisiin laissa nykyistä selkeämmin. Palveluskelpoisuus määriteltäisiin lähtökohtaisesti siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan sekä fyysisen ja psyykkisen suorituskyvyn perusteella kuten nykyisin. Lisäksi huomiota voitaisiin kiinnittää palvelusturvallisuuteen ja työturvallisuuteen liittyviin seikkoihin. Palveluksesta vapauttamisen perusteista palveluskelpoisuuden puuttumisen vuoksi säädettäisiin nykyistä lakia selkeämmin.

Nykyisessä laissa ei ole säännöksiä huumausainetestauksesta. Ehdotetussa laissa säänneltäisiin tarkkarajaisen edellytysten täytyessä toteutuvasta velvollisuudesta toimittaa huumausainetestiä koskeva todistus siviilipalveluspaikalle. Todistuksen toimitamisvelvollisuus perustuisi palvelus- ja työturvallisuuden varmistamiseen. Siviilipalvelusvelvollisen testaus tapahtuisi vapaaehtoisuuden pohjalta. Testistä ja testitodistuksen toimittamisesta kieltäytyminen voisi kuitenkin johtaa palveluskelpoisuuden arviointiin muulla perusteella ja palveluksen mahdolliseen keskeyttämiseen mikäli palvelusturvallisuus tai työturvallisuus sitä edellyttäisi. Huumausainetestausta koskeva sääntely vastaisi hyvin pitkälle yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaista työnantajan testausta koskevaa sääntelyä.

Siviilipalvelusrekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettavaksi nykyistä täsmällisemmin. Rekisterin käyttötarkoitusta laajennettaisiin koskemaan myös poikkeus-

olojen tehtäviä. Rekisterinpitäjien ja rekisterinkäyttäjien vastuut kuvattaisiin nykyistä täsmällisemmin samoin kuin siviilipalvelusrekisterin tietosisältö sekä rekisterinkäyttäjien oikeudet saada ja luovuttaa tietoja.

Ulkosuomalaisten ja toisen valtion kansalaisuuden omaavien henkilöiden palvelusvelvollisuuteen ehdotetaan vastaavia lisäjoustoja kuin asevelvollisuuslakiin on ehdotettu. Ulkomailla asuva Suomen kansalainen, jolla olisi lisäksi toisen valtion kansalaisuus, jätettäisiin viran puolesta määräämättä palvelukseen rauhan aikana. Edellytyksenä olisi, että hän olisi asunut ulkomailla viimeksi kuluneet seitsemän vuotta ja asuisi siellä edelleen. Lisäksi käytössä olisi mahdollisuus myöntää vapautus hakemuksesta kuten nykyisin.

Kuntoisuuslomien enimmäismäärä ehdotetaan vähennettäväksi nykyisestä 30 päivästä 20 päivään. Isyysvapaaseen esitetään kuuden päivän pidennystä. Muutokset vastaavat asevelvollisuuslain puolelle ehdotettuja muutoksia.

Siviilipalvelusvelvolliselle ehdotetaan mahdollisuutta enintään kahden kuukauden mittaiseen ulkomaanpalvelukseen. Yli 14 vuorokauden mittainen ulkomaanpalvelus edellyttäisi siviilipalvelusvelvollisen antamaa suostumusta sekä siviilipalveluskeskuksen antamaa lupaa. Palvelus olisi suoritettava suomalaisen siviilipalveluspaikan palveluksessa. Ulkomaanpalvelus edellyttäisi aina erityisiä koulutukseen tai työtehtäviin liittyviä syitä.

Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaikaiset asumiskustannukset ehdotetaan jatkossa siirrettäväksi pääosiltaan valtion kustannettaviksi. Nykyisessä laissa asumiskustannukset ja muut ylläpitokustannukset ovat olleet täysimääräisesti siviilipalveluspaikan vastuulla. Korkeat asumiskustannukset ovat johtaneet siviilipalveluspaikkapulaan sekä kustannusten kiertämisyrityksiin, joista on aiheutunut siviilipalvelusvelvollisille taloudellisia menetyksiä ja ongelmia.

Siviilipalveluskeskus tekisi jatkossa keskitetysti kaikki rikosilmoitukset ja siviilipalveluspaikkojen oikeus rikosilmoituksen tekemiseen poistuisi. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja kurinpitorangaistusten pohjalta määräytyvä siviilipalvelusrikos olisivat jatkossa erillisiä rikoksia. Siviilipalveluksesta

kieltäytymisestä seuraisi jatkossakin aina ehdoton vankeusrangaistus, jonka määrä olisi puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittavaan rangaistukseen sen sijaan sisältyisi jatkossa harkintavaltaa ja rangaistukset voisivat lieventyä, sillä seuraamus voisi jatkossa olla vankeutta enintään puolet jäljellä olevasta palvelusajasta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Yleistä

Siviilipalvelusjärjestelmän aiheuttamat kokonaiskustannukset ovat vuositasolla noin 18,5 miljoonaa euroa. Valtion osuus kustannuksista on noin 20 % ollen vuonna 2006 noin 4 miljoonaa euroa. Valtio maksaa peruskoulutusjakson aikaiset ylläpitokustannukset ja koulutuksen sekä siviilipalvelusvelvollisten palvelus- ja lomamatkat. Noin 80 % siviilipalveluksen aiheuttamista kustannuksista maksavat nykyisin siviilipalvelupaikat, joista suurin osa on kuntasektorilla. Siviilipalveluspaikalle siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ovat vuositasolla arviolta 6 000—13 000 euron välillä palvelusvelvollista kohti. Kustannukset muodostuvat majoituksen, ruokailun ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä päivärahojen maksamisesta.

Peruskoulutusjakso

Siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjakso on nykyisin 28 vuorokauden mittainen. Ehdotetussa laissa nykyistä koulutusjaksoa uudistettaisiin ja ajankäyttöä tehostettaisiin. Lakiehdotuksessa ei sidota koulutusjakson vuorokausien määrää, vaan se muotoutuisi käytännön tarpeiden ja tarkoituksenmukaisuuden pohjalta siinä vaiheessa, kun uudistetun koulutuksen tarkka sisältö muotoutuu. Uudistetun koulutuksen pituus tulisi jatkossa olemaan noin 28 vuorokauden mittainen. Koulutusjakson sisällön uudistaminen edellyttää siviilipalveluskeskuksen henkilöstön lisäkouluttamista ja mahdollisesti myös ulkopuolisen koulutustarjonnan käyttämistä. Koulutusjakson sisällön uudistaminen aiheut-

taisi lisäkustannuksia valtiolle noin 200 000 euroa vuodessa. Kustannukset on laskettu oletuksella, että koulutettavia siviilipalvelusvelvollisia olisi 1 600 vuodessa.

Asumiskustannukset

Esityksessä ehdotetaan, että valtio korvaisi siviilipalveluspaikalle osan siviilipalvelusvelvollisen majoituksen järjestämisestä aiheutuneista kustannuksista. Ehdotuksen mukaan korvattavat asumiskustannukset määräytyisivät majoituksen sijaintipaikkakunnan mukaan. Korvaustaso pohjautuisi kahteen kuntaryhmään.

Asumiskustannusten siirtäminen osittain palveluspaikoilta valtiolle aiheuttaisi arviolta noin 2 miljoonan euron lisäkustannukset vuodessa. Laskelma on tehty kyselyyn perustuvalla oletuksella, että keskimäärin 67 % siviilipalvelusvelvollisista asuu palvelusaikanaan sellaisessa asunnossa, josta hänelle itselleen aiheutuu kustannuksia. Loput 33 % siviilipalvelusvelvollisista asuisi vanhempiensa luona ilman, että maksavat vastiketta asumisestaan. Tällöin korvattavia asumiskustannuksia ei syntyisi. Oletuksena on myös se, että siviilipalvelusvelvollisista noin 200 asuisi kuntaryhmän I alueella eli pääkaupunkiseudulla ja muut kuntaryhmän II alueella. Laskelmien perustana on 1 600 koulutettavaa siviilipalvelusvelvollista vuodessa.

Siviilipalveluskeskuksen henkilöstövaikutukset

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät lisääntyvät ehdotetussa laissa. Siviilipalveluskeskukseen keskitettäisiin jatkossa kaikkien palveluksessa olevien siviilipalvelusvelvollisten rikosilmoitukset, kurinpitorangeistukset ja tutkinnat. Rikosilmoituksia on tehty vuositasolla noin 80 kappaletta, joista palvelupaikat ovat tehneet noin 10. Kurinpitomenettelyjä on tehty vuositasolla siviilipalveluskeskuksessa noin 120 kappaletta ja siviilipalveluspaikoissa arviolta noin 40 kappaletta. Kurinpitomenettelyssä edellytetään aina suullista kuulemistä, joten keskittäminen tulee edellyttämään tehtävää hoitavalta henkilöltä myös jossain määrin matkustamista eri siviilipalveluspaikkoihin. Keskittämisen edellyttämien

tehtävien hoitaminen edellyttäisi arviolta 0,5 henkilötyövuoden lisäystä verrattuna keskuksen nykyiseen henkilöstöön.

Siviilipalveluspaikkahakemusten ratkaiseminen siirtyisi uudessa laissa työministeriöltä siviilipalveluskeskukselle. Samoin siviilipalvelusvelvollisia koskeva niin sanottu VAP-varausrekisterin ylläpito eli työnantajien liikekannallepanon aikaisia vapautuksia koskevien hakemusten käsittely ja rekisteröinti siirtyisi siviilipalveluskeskuksen vastuulle. Vuosittaiseksi hakemusmääräksi on arvioitu noin 150 kappaletta.

Edellä mainittujen hakemusten sekä siviilipalveluskeskuksen tehtäviin jatkossa sisältyvien asumiskustannusten korvaamista koskevien hakemusten käsittelyn arvioidaan vaativan yhteensä yhden henkilötyövuoden lisäystä.

Ehdotuksen mukaiset uudet tehtävät olisi mahdollista toteuttaa nykyisen henkilöstön tehtäväkuvien tarkistuksella.

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaikaa ehdotetaan lyhennettäväksi nykyisestä kuukaudella. Lyhennys kohdistuisi työpalvelujaksoon, jolloin se ei aiheuta merkittäviä kustannussäästöjä valtiolle. Valtion osuus tulevasta säästöstä muodostuisi lähinnä palveluspaikkattomien siviilipalvelusvelvollisten ylläpitokustannusten vähenemisestä. Kustannussäästö olisi noin 20 000 euroa. Palveluspaikatta jääneiden siviilipalvelusvelvollisten aiheuttamat kustannukset olivat vuonna 2006 noin 400 000 euroa.

Siviilipalvelusajan lyheneminen vähentäisi maksuttomien lomamatkojen määrän 35 matkasta 32 matkaan. Maksuttomien lomamatkojen täysimääräinen käyttäminen on ollut vähäistä, joten käytännössä muutoksella ei olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Etuudet

Siviilipalvelusvelvolliselle maksettavat etuudet määräytyisivät jatkossakin varusmiehille maksettavien etuuksien mukaisesti. Ehdotetun asevelvollisuuslain mukaan varusmiehelle maksettavan päivärahan määrästä säädettäisiin tarkemmin puolustusministeriön asetuksella. Ehdotus asevelvollisuuslaiksi ei

aiheuttaisi siviilipalvelusvelvollisten päivärahamenojen lisäystä.

Isyysvapaa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä kuudesta päivästä kahteentoista päivään. Vapaiden lisääminen tulee aiheuttamaan Kelalle lisäkustannuksia. Arvion mukaan siviilipalvelusvelvollisten isyysvapaata on käytetty noin 60 päivän ajan. Isyysrahan määrä oli 15,20 euroa päivältä.

Esityksessä ehdotetaan, että siviilipalvelusvelvolliselle korvattaisiin yksi Suomessa tehty matka, jonka tarkoituksena olisi palveluspaikkahaastatteluun osallistuminen. Matkakustannukset olisivat arviolta 20 000 euroa vuodessa. Käytännössä ehdotus ei lisäisi valtion kustannuksia, koska maksuttomien lomamatkojen määrä vähenisi.

Täydennyspalvelus

Siviilipalveluskeskus järjestäisi nykyiseen tapaan täydennyspalvelusta niille siviilipalvelusvelvollisille, jotka olisivat siirtyneet siviilipalvelukseen suoritettuaan varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Esityksessä ehdotetaan, että siviilipalveluskeskuksen olisi määrättävä palvelukseen kaikki täydennyspalvelusvelvolliset. Täydennyspalvelusvelvollisten määrä on vaihdellut vuosittain, ollen 100—200 henkilöä. Mikäli täydennyspalvelusvelvollisten määrä säilyisi ennallaan ja täydennyspalveluksen kesto olisi nykyiseen tapaan noin 5 vuorokautta, olisivat täydennyspalveluksen aiheuttamat kustannukset vuositasolla nykyiseen tapaan noin 100 000 €. Täydennyspalveluksen järjestäminen ei siten aiheuttaisi lisäkustannuksia.

Yhteenveto

Esityksen mukainen peruskoulutusjakson sisällön uudistaminen aiheuttaisi arviolta 200 000 euron lisäkustannukset nykytilanteeseen verrattuna vuodesta 2008 lukien.

Asumiskustannusten korvaaminen aiheuttaisi valtiolle arviolta 2 miljoonan euron lisäkustannukset vuodesta 2008 lukien.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Siviilipalveluskeskuksen asema vahvistuisi ja tehtävät laajenisivat ehdotetussa laissa. Siviilipalveluskeskus olisi jatkossa yhteiskunnallisesti avainasemassa myös poikkeusolojen aikana. Siviilipalveluskeskuksessa on tällä hetkellä palveluksessa 28 henkilöä, minkä lisäksi siviilipalveluskeskus käyttää avustavissa tehtävissä runsaasti siviilipalvelusvelvollisia. Lakiehdotuksen mukaiset uudet tehtävät työllistävät arviolta noin kaksi henkilötyövuotta. Toisaalta siviilipalvelusrekisterin uudistamisella tulee olemaan työmäärää vähentävä vaikutus ja samaan suuntaan vaikuttaa koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten lukumäärän todennäköinen laskeminen lähivuosina. Oletus koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten määrän vähenemisestä perustuu kiristyviin palveluskelpoisuuskeriteihin.

Puolustusvoimien osalta lakiehdotus merkitsisi sitä, että puolustusvoimien määräysvalta siviilipalvelusvelvollisiin poistuisi liikekannallepanon aikana lukuun ottamatta vakaumuksentutkiminnan kautta puolustusvoimien palvelukseen tuolloin mahdollisesti siirrettäviä siviilipalvelusvelvollisia. Puolustusvoimilta siirtyisi pois myös siviilipalvelusvelvollisia koskeva valvonta ja liikekannallepanon aikaisen vapautusrekisterin ylläpito.

Siviilipalveluspaikoilta poistuisivat itsenäiset kurinpito-oikeudet ja mahdollisuus rikosilmoituksen tekemiseen. Näiden toimenpiteiden käyttäminen on toisaalta nykyisenkin lain aikana ollut siviilipalveluspaikoissa hyvin vähäistä ja menettelyjen keskittäminen koetaankin todennäköisesti useimmissa siviilipalveluspaikoissa positiivisena asiana. Palveluspaikkojen kustannusvastuu pienenesi asumiskustannusten siirtyessä osittain valtion vastuulle. Asumiskustannusvastuun siirrolla voidaan olettaa olevan positiivinen vaikutus nykyisten siviilipalveluspaikkojen mahdollisuuksiin ottaa nykyistä enemmän siviilipalvelusvelvollisia palvelukseensa. Samalla voidaan olettaa että kustannusten pienemisen myötä kiinnostus siviilipalveluspaikkojen tarjoamiseen lisääntyy. Lakiehdotuksessa työpalvelujakson pituus lyhenisi noin kuukaudella nykyisestä eli noin 11 kuukauteen.

Työpalvelun keston muutoksella ei todennäköisesti ole merkittäviä vaikutuksia palveluspaikoille.

Työministeriöstä poistuisi lakiehdotuksen myötä siviilipalveluspaikkahakemusten käsittely. Hakemusten käsittelyyn on työministeriössä käytetty arviolta noin 0,2 henkilötyövuotta, joten tehtävän poistuminen on järjestettävissä asiaa hoitavan henkilön tehtäväkuvan tarkistuksella eikä muutoksella siten ole henkilöstö- tai organisaatiovaikutusta työministeriön toimintaan.

Pelastuslain mukaisten pelastusviranomaisten ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien eri viranomaisten osalta lakiehdotus toisi liikekannallepanotilanteessa käyttöön huomattavan potentiaalisenavustaviin tehtäviin kykenevän henkilöryhmän, joka voitaisiin nopeasti harjoituttaa ja määrätä siviililuonteisiin kriisitehtäviin. Siviilipalvelusvelvollisia olisi jatkossa mahdollista määrätä myös palveluksensa aikana äkillisiin, yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeisiin siviililuonteisiin kriisitehtäviin, esimerkiksi tulvan tai metsäpalon avustaviin torjuntatehtäviin. Siviilipalvelukseen sisältyvän koulutusjakson uudistuessa yhteistyö pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien viranomaisten kanssa korostuu ja lisääntyy.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Asumiskustannukset

Asumiskustannusten siirtäminen siviilipalveluspaikalta osittain valtiolle vähentäisi siviilipalvelusvelvollisesta siviilipalveluspaikalle aiheutuvia kustannuksia ja lisäisi siten sekä julkisella sektorilla että yhdistysten ja säätiöiden keskuudessa siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen ottamisen houkuttelevuutta ja hakeutumista siviilipalveluspaikaksi.

Asumiskustannusten uudelleenjakamisella nykyinen siviilipalveluspaikkapula lievenisi ja ratkaisu lisäisi huomattavasti siviilipalvelusjärjestelmän toimivuutta. Siviilipalvelusvelvollisten edullinen työpanos hyödyttäisi niitä palkkaavia sektoreita. Toisaalta se saataisi lisätä entisestään kilpailua työmarkkinoilla, jossa työttömät työnhakijat ja tukitoi-

mien avulla työllistettävät jo kilpailevat rajoitetuista paikoista.

Asumiskustannusten korvaamiskäytännön muutos poistaisi käytännössä lain rikkomisesta ja kiertämisestä aiheutuneet ongelmat ja maksamisvelvollisuuden tulkintaongelmat siviilipalveluspaikan, Kelan ja siviilipalvelusvelvollisen välillä. Toisaalta kustannusvastuun siirtyminen valtiolle lisäisi huomattavasti valtion kustannusvastuuta siviilipalveluksen järjestämisestä.

Palvelusaika

Siviilipalvelus rajoittaa yksilön toimintamahdollisuuksia, katkaisee väliaikaisesti mahdollisen työuran ja pidentää opiskeluaikaa. Valtion kannalta haittanäkökulma on erityisen suuri työelämässään ja opinnoissaan aktiivisten nuorten kohdalla, koska valtio menettää verotuloja ja siviilipalvelusvelvollisen valmistuminen oppilaitoksista viivästyy.

Siviilipalveluksen keston lyheneminen 362 vuorokauteen vähentäisi niiden opiskelijoiden määrää, jotka maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisen takia menettävät kaksi opintovuotta ja pienentäisi siten omalta osaltaan edellä mainittuja haittavaikutuksia.

Lisäksi järjestelmä edesauttaisi työttömien, syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sopeutumista yhteiskuntaan. Siviilipalvelus tutustuttaisi heidät kädestä pitäen työnhakuun ja työelämään sekä mahdollistaisi lähes koko miesten ikäluokan kattavat terveystarkastukset, terveysvalistukset ja suppeahkon yleissivistävän koulutuksen.

Aseistakieltäytymisoikeuden laajentaminen

Lakiehdotuksessa esitetään siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikaista sijoittamista puolustusvoimien ulkopuoliseen palvelukseen. Ehdotus parantaisi Suomen ihmisoikeustilannetta ja vaikuttaisi tältä osin vähentävästi kansainvälisten ihmisoikeusjärjestöjen Suomeen kohdistamaan kritiikkiin.

Siviilipalvelusvelvollisten poistaminen toisen luokan nostoväestä pienentäisi liikekannallepanon aikaisia aseistettuja joukkoja. Toisaalta se ohjaisi siviilipalvelusvelvollisiksi hyväksytyt suunnitellusti poikkeusolojen

aikana puolustusvoimien ulkopuoliseen, yhteiskuntaa hyödyttävään työhön.

Lakiehdotuksessa ei ole selvitetty Jehovan Todistajien erityisasemaa suhteessa muihin vakaumuksellisiin aseistakieltäytyjiin. Jehovan todistajien erityiskohtelu jäisi siten voimaan. Jehovan todistajia koskeva sääntely on ongelmallinen sen vuoksi, että se asettaa yhden uskonnollisen ryhmän muihin nähden eri asemaan. Jehovan Todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain (645/1985) tarpeellisuutta ja suhdetta selvitetään parhaillaan puolustusministeriön asettamassa toimikunnassa.

Tasa-arvo

Tasa-arvon kannalta muutosehdotus ei toisi merkittäviä muutoksia nykytilaan verrattuna. Ehdotuksella on vastaavat vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon kuin asevelvollisuuslailla. Vain miehiin kohdistuvalla yleisellä asevelvollisuudella on tasa-arvoa heikentävä vaikutus. Ehdotettu palvelusajan lyhentäminen kuukaudella parantaisi tasa-arvotilannetta hieman nykytilaan verrattuna.

Koulutusjakso

Kriisioloissa tarvittavien valmiuksien sisällyttäminen koulutusjaksoon monipuolista nykyistä teoriapainotteista koulutusjaksoa ja toisi siviilipalvelukseen konkreettista vaikuttavuutta ja tuloksia. Kaikkien siviilipalvelusvelvollisten käymä käytännön valmiuksia kohottava peruskoulutus parantaisi yhteiskunnan toimintavalmiutta sekä siviilioloissa että kriisitilanteissa.

Koulutuksella voitaisiin jatkossakin omalta osaltaan tukea yhteiskunnan suvaitsevaisuutta, opettaa nuorille miehille väkivallattomia konfliktiratkaisumalleja ja herättää heidän mielenkiintoa yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Työministeriö asetti 28.9.2005 poikkihallinnollisen työryhmän, jonka tehtävänä oli

selvittää ne muutostarpeet, joita vireillä oleva asevelvollisuuslain uudistaminen aiheuttaa siviilipalveluslainsäädäntöön. Lisäksi työryhmän tuli selvittää siviilipalvelusrekisteriuudistuksen aiheuttamat säädöstekniset muutostarpeet sekä tehdä ehdotus muista siviilipalveluslainsäädäntöön tarpeellisista rakenteellisista ja sisällöllisistä muutoksista. Työryhmän mietintö valmistui 16.10.2006.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Työministeriö pyysi toimikunnan mietinnöstä lausunnon seuraavilta tahoilta: tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia, ministeriöt, oikeuskanslerin virasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, pääesikunta, kutsunta-asiain keskuslautakunta, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Kansaneläkelaitos, rikosseuraamusvirasto, Oikeushallinnon tietotekniikkakeskus, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Ulkomaalaisvirasto, tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE, Väestörekisterikeskus, Valtakunnansyyttäjän virasto, Loviisan kärjäoikeus, Porvoon kihlakunnanviraston syyttäjäosasto, Loviisan kihlakunnan poliisilaitos, Lapinjärven kunta, Helsingin kaupunki, Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue–Finlands Socialdemokratiska Parti r.p., Suomen Keskusta r.p., Kansallinen Kokoomus r.p., Ruotsalainen kansanpuolue r.p., Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p., Vihreä liitto r.p., Vasemmistoliitto r.p., Perussuomalaiset, Suomen Kuntaliitto r.y.–Finlands Kommunförbund r.f., AKAVA r.y., Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry, Reserviläisliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry, Varusmiesliitto ry, Aseistakieltäytyjäliitto, Amnesty International Suomen osasto r.y., Vapaa-ajattelijain liitto, Suomen Rauhanliitto–YK-yhdistys, Suomen Rauhanpuolustajat ry, Suomen pelastusalan keskusliitto SPEK ry, Maailman Luonnon Säätiö (WWF) Suomen Rahasto sekä Punainen Risti.

Toimikunnan toimeksiantoon ei kuulunut siviilipalveluksen kestoon liittyvät kysymykset. Siviilipalveluksen kestosta käytiin kui-

tenkin julkisuudessa keskustelua, minkä vuoksi työministeriö pyysi mietinnössä esitetyn palvelusajan lisäksi lausuntoa siviilipalveluksen kokonaiskeston lyhentämisestä 362 päivään. Siviilipalveluksen rakenne muodotuisi mietinnössä esitetyllä tavalla 330 päivän siviilipalveluksesta ja 32 päivän kertauskouluksesta.

Lausuntoa pyydettiin 56 lausunnonantajatolta. Esityksestä saatiin 45 lausuntoa, joista on työministeriössä laadittu yhteenveto. Ehdotettua siviilipalveluslain kokonaisuudistusta pidettiin lausunnoissa yleisesti tarpeellisenä ja kannatettavana. Siviilipalveluksen keston lyhentämistä koskevat lausunnot olivat yleisesti ottaen keston lyhentämisen kannalla lausuntopyyntöissä esitetyn 330 päivän mukaisesti. Puolustusministeriö ja Pääesikunta pitivät siviilipalveluksen keston lyhentämistä 330 päivään epätasa-arvoisena varusmiespalvelusaikaan verrattuna. Sen sijaan mietinnössä esitettyä 362 päivän palvelusaikaa kannatettiin, mikäli keston lyhentämisen ohella siviilipalveluksen sisältöä kehitettäisiin ja siviilipalvelusvelvollisille asetettaisiin mietinnössä esitetty kertauskoulutusvelvoite. Amnesty International totesi lausunnoissaan, että vaikka lausuntopyyntöissä esitetty palvelusaikavaihtoehto 330 päivää olisi edelleen yli puolitoistakertainen suhteessa 180 vuorokauden varusmiespalvelukseen, yhdistys ei enää pitäisi siviilipalveluksen kestoa rangaistuksenomaisena.

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoi tarpeelliseksi täsmentää rikosoikeudellisista perussäännöksistä poikkeamista. Lakiehdotus tulisi myös saattaa perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi esityksessä ehdotetun sääntelyn vaikuttaessa ja kohdistuessa useisiin perusoikeuksiin.

Lausunnoissa esitetyt muutosehdotukset on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen asevelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (37/2007 vp). Yhtymäkohdat liittyvät muun muassa palveluskelpoisuuteen ja sen määrittämiseen (ehdotetun asevelvollisuuslain 3 luku), palveluksen lykkäämiseen (ehdotetun

asevelvollisuuslain 4 luku), palveluksesta vapauttamiseen (ehdotetun asevelvollisuuslain 3 ja 7 luvut), lomien myöntämisen perusteisiin (5 luku) sekä asevelvolliselle myönnettäviin etuuksiin (ehdotetun asevelvollisuuslain 11 luku).

Ehdotetun siviilipalveluslain säännökset edellyttävät myös tietyiltä osin ehdotetun asevelvollisuuslain säännösten muuttamista. Ehdotetun asevelvollisuuslain 3 §:n viittaus-säännös tulisi tarkistaa viittaukseksi ehdotettuun siviilipalveluslakiin. Ehdotetun asevelvollisuuslain 88 §:ssä säädettäisiin oman-tunnonsyiden perusteella kieltäytyvän palveluksesta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin liikekannallepanon aikaisista tehtävistä sellaisen asevelvollisen osalta, joka on oman-tunnonsyiden perusteella vapautettu asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta rauhan aikana. Sääntelyllä tarkoitettaisiin siviilipalvelusvelvollisia. Säännöksen mukaan puolustusvoimat voisi määrätä tällaisen henkilön liikekannallepanon aikana valmiuslaisa tarkoitettuun työhön. Sääntelyllä on ollut tarkoitus turvata asevelvollisen vakaumuksen mukainen sijoittaminen myös poikkeusolojen aikana.

Ehdotetussa siviilipalveluslaissa siviilipalvelus ulotetaan aiemmasta poiketen koskemaan myös poikkeusolojen aikaa ja liikekannallepanotilannetta. Siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikainen sijoitus määräytyisi jatkossa aina siviilipalveluslain nojalla. Asevelvollisuuslain 88 §:n 1 momentissa tarkoitettu työhön määrääminen tulisi siten muuttaa koskemaan ainoastaan asevelvollisuuslain 118 §:n 4 momentissa tarkoitettuja asevelvollisuudesta kokonaan kieltäytyviä henkilöitä. Mainitun pykälän 2 momentilla ei muutoksen jälkeen olisi merkitystä, joten se tulisi poistaa tarpeettomana.

Ehdotetun asevelvollisuuslain 96 §:ssä on säädetty asevelvollisuusrekisteriä pitävien viranomaisten tietojen saannista viranomaiselta, yhteisöltä ja yksittäiseltä henkilöltä. Ehdotetussa siviilipalveluslaissa puolustusvoimien sijoitusvastuu siviilipalvelusvelvollisten osalta poistuisi myös poikkeusoloissa, jolloin ehdotetun asevelvollisuuslain 96 §:n 8 kohtaa tulisi täsmentää siten, että asevelvollisuusrekisterin pitäjillä olisi oikeus saada siviilipalvelusviranomaiselta tietoja ainoastaan siviilipalvelusvelvollisen palveluksesta ja tämän palveluskelpoisuudesta poikkeusolojen aikaisiin tehtäviin varautumista varten. Lisäksi asevelvollisuusrekisterin pitäjillä olisi oikeus saada asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen siirtyvästä siviilipalvelusvelvollisesta edellistä laajemmat tiedot, eli asevelvollisuuslain 94 §:n 1 momentissa tarkoitettut perustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilatiedot.

Ehdotetun asevelvollisuuslain 118 §:ään tulisi tehdä muutos siltä osin kuin siinä viitataan voimassa olevan siviilipalveluslain säädöksiin ja terminologiaan.

Lisäksi esitys liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen laeiksi valtioneuvostosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta ja eräiden tehtävien siirtämisestä työ- ja elinkeinoministeriöön. Esitetyillä lakimuutoksilla työministeriö ehdotetaan lakkautettavaksi 1.1.2008 lukien ja siviilipalveluslain mukaiset tehtävät, toimivalta ja asetuksenantovaltuus siirtyisivät työministeriöltä perustettavalle työ- ja elinkeinoministeriölle.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Siviilipalveluslaki

Lain nimike. Lain nimikkeenä olisi siviilipalveluslaki. Nimikettä puoltaa sen vakiintuneisuus ja ymmärrettävyys.

1 luku Yleiset säännökset

Lakiehdotuksen 1 luku sisältäisi siviilipalvelusvelvollisuutta koskevat yleiset säännökset. Luvussa säädettäisiin lain soveltamisalasta, siviilipalvelusvelvollisuuden perusteista, siviilipalveluksen sisällöstä, siviilipalvelusajan kestosta ja siviilipalvelusvelvollisuuden henkilöllisestä ja ajallisesta ulottuvuudesta. Lisäksi luvussa säädettäisiin laissa käytettävien termien määritelmistä.

1 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluslaissa säädettäisiin perustuslain 127 §:n mukaiseen maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta. Perustuslain 127 §:ssä säädetään jokaiselle Suomen kansalaiselle velvollisuus osallistua isänmaan puolustukseen tai avustamaan siinä sen mukaan kuin laissa säädetään. Perustuslain 127 §:n mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Asevelvollisuuslain mukainen palvelus puolustusvoimissa joko aseellisissa tai aseettomissa tehtävissä olisi edelleen ensisijainen tapa suorittaa maanpuolustusvelvollisuus. Siviilipalveluslain tarkoituksena on asevelvollisen vakaumuksen huomioivan palvelumuodon tarjoaminen ja uskonnon ja oman tunnonvapauden huomioiminen maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseksi Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioon ottavalla tavalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asevelvollisen mahdollisuudesta vakaumukseen perustuvien syiden perusteella hakeutua siviilipalvelukseen, mikäli hänen vakaumuksensa estää asevelvollisuuslain mukaisen aseellisen ja aseettoman palveluksen suorittamisen. Samalla hän vapautuisi asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta.

Voimassa olevista säännöksistä poiketen siviilipalvelukseen hakemisen perusteeksi ei lakiehdotuksessa enää edellytettäisi eritellysti joko uskonnollista tai eettistä vakaumusta. Siviilipalvelukseen hakeutuneiden vakaumuksen laatua ja syvyyttä ei vuoden 1986 jälkeen ole tutkittu. Kaikkia siviilipalvelusvelvollisia normaaliaikana koskevaa vakaumuksentutkintaa ei siitä saatujen huonojen kokemusten perusteella ole pidetty tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona.

Voimassa olevan lain mukaan on riittänyt, että hakija on kirjallisessa siviilipalvelushakemuksessaan vakuuttanut lain mainitsemien vakaumuksellisten perusteiden olevan kohdallaan olemassa. Jaottelu uskonnolliseen ja eettiseen vakaumukseen on koettu sekä hakijoiden että hakemuksen hyväksyjien kannalta keinotekoiseksi. Tosiasiassa siviilipalvelukseen hakeutuneiden ja hyväksytyjen vakaumus onkin perustunut merkittävässä määrin muihin kuin laissa mainittuihin syihin. Siviilipalvelukseen hakeutuneiden vakaumuksessa, joka on estänyt asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen, on usein ollut kysymys erilaisista arvoperusteista, jotka voivat liittyä esimerkiksi ekologisiin, taloudellisiin tai individualistisiin ja yksilön oikeutta korostaviin näkemyksiin.

Lakiehdotuksessa ei enää mainittaisi erikseen vakavia omantunnon syitä. Vakaumuksen käsitteen voidaan jo itsessään katsoa pitävän sisällään sekä syyn vakavuuden että sen perustumisen omaantuntoon.

Siviilipalvelus ja vapauttaminen asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta ovat voimassa olevan lain mukaan koskeneet ainoastaan rauhan aikaa. Lakiehdotuksessa poistettaisiin ajallinen raja ja vapautus asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta koskisi jatkossa myös poikkeusoloja. Samalla tiukennettaisiin kuitenkin kriteerejä siviilipalvelushakemuksen hyväksymiselle ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellä tarkoitettujen erityisolujen aikana edellyttäisi perusteltua vakaumusta, jonka vakaumuksentutkintalautakunta olisi hyväksynyt. Tiukennettu hyväksymismenettely olisi tarpeen estämään mah-

dollinen vakaumukseen perustumaton siviilipalvelukseen hakeutuminen ääritilanteissa.

Vapautuksen laajentamisella poikkeusoloihin vastattaisiin kansainvälisten ihmisoikeuselinten Suomen siviilipalvelusjärjestelmää kohtaan esittämään kritiikkiin, kun uskonnon ja omantunnon vapauden luonne ehdottomana oikeutena huomioitaisiin myös poikkeusoloissa ihmisoikeussopimusten edellyttämällä tavalla.

Siviilipalvelusvelvollisten asemasta ja palvelusvelvollisuudesta ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana säädettäisiin jatkossa asevelvollisuuslain sijasta siviilipalveluslaissa. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisiin tulisivat luonnollisesti sovellettavaksi kaikkia kansalaisia poikkeusoloissa koskevat muun muassa valmiuslaista, pelastuslaista ja puolustustilalaista johdettavat säännöt ja toimintavelvoitteet.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin erikseen siitä, että lakia sovellettaisiin myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen sen jälkeen kun hän on suorittanut asepalvelusta naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 § 1 momentin mukaisen määräajan eli 45 päivää. Säännös on tarpeellinen, koska asepalvelusta suorittanut nainen rinnastetaan mainitun palvelusajan jälkeen velvoitteiltaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavaan mieheen.

2 §. Määritelmät Pykälässä määriteltäisiin laissa käytettävät keskeiset käsitteet. Kohdan 1 mukaan siviilipalvelusvelvollisella tarkoitettaisiin voimassa olevan käytännön mukaisesti henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta.

Siviilipalveluspaikalla tarkoitettaisiin kohdan 2 mukaan viranomaista tai yhteisöä, jonka siviilipalveluskeskus olisi hyväksynyt siviilipalveluspaikaksi. Siviilipalveluspaikan hyväksymismenettely ja päätöksen tekeminen ehdotetaan keskitettäväksi siviilipalveluskeskukselle. Voimassa olevan lain mukaan päätöksen siviilipalveluspaikaksi hyväksymisestä on tehnyt työministeriö.

Pykälän 3 kohdassa määriteltäisiin peruskoulutusjakson käsite. Peruskoulutusjaksolla tarkoitettaisiin siviilipalveluksen alkaessa suoritettavaa palvelusjaksoa. Peruskoulutusjakson tavoitteena olisi jatkossa nykyistä selvemmin yleisten kansalaisvalmiuksien luo-

minen ja kehittäminen. Koulutusjakson pituus olisi arviolta noin neljän viikon mittainen.

Pykälän 4 kohdan mukaan työpalvelulla tarkoitettaisiin siviilipalveluspaikassa peruskoulutusjakson jälkeen suoritettavaa siviilipalvelusta. Työpalvelu säilyisi ehdotetussa laissa nykyisenkaltaisena, noin 11 kuukauden mittaisena yhteiskunnalle hyödyllisenä työnä, joka voitaisiin suorittaa valtion, kunnan, uskonnollisen yhdyskunnan tai yleishyödyllisen yhteisön palveluksessa.

Pykälässä säänneltäisiin kohdissa 5 ja 6 uusina käsitteinä siviili- ja lisävaranto. Ehdotetun lain 5 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen olisi joko palveluksessa, siviilivarannossa tai lisävarannossa. Erittely olisi vastaava kuin asevelvollisuuslaissa, jonka mukaan asevelvollinen on joko palveluksessa, reservissä tai varareservissä. Koska siviilipalveluslain mukaisia velvollisuuksia ehdotetaan sovellettavaksi myös poikkeusoloissa ja koska velvoitteet kohdistuvat eri tavalla eri asemassa oleviin siviilipalvelusvelvollisiin, ehdotetaan siviilipalveluslakiin sisällytettäväksi oma vastaava termistö. Reservi-sanana käyttöä ei siviilipalvelusvelvollisten osalta monestakaan syystä voida pitää hyvänä sen jo vakiinnuttua puolustusvoimien käyttöön, joten korvaaviksi termeiksi ehdotetaan siviilivarantoa ja lisävarantoa.

Siviilivarannolla tarkoitettaisiin siviilipalveluksen suorittaneita taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyjä henkilöitä sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 50 vuotta. Siviilivarantoon kuuluva henkilö olisi velvollinen osallistumaan laissa säädettävällä tavalla täydennyspalvelukseen, ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Siviilivaranto-käsite vastaisi asevelvollisuuslain puolella olevaa reservi-käsitettä ja siitä seuraavat velvollisuudet olisivat kertausharjoitusvelvoitetta lukuun ottamatta yhtenevät reserviin kuuluvien kanssa.

Lisävarannolla tarkoitettaisiin niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole vielä aloittaneet siviilipalveluksen suorittamista tai ovat sen keskeyttäneet sekä 50 vuotta täyttäneitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät

enää kuulu siviilivarantoon, sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 60 vuotta. Lisävarannon käsite vastaisi asevelvollisuuslain puolella olevaa varareservi-käsitettä ja siitä seuraavat velvollisuudet olisivat yhtenevät varareserviin kuuluvien kanssa. Velvollisuus osallistua liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen päättyisi lisävarantoon kuuluvan osalta sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta.

Siviilipalveluslakiin ehdotetut ikäraajat olisivat yhtenevät miehistöön kuuluvien reserviläisten ja varareserviläisten kanssa.

Pykälän kohdassa 7 määriteltäisiin täydennyspalveluksen käsite. Täydennyspalveluksella tarkoitettaisiin asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyille annettavaa täydennyskoulutusta. Täydennyspalvelus vastaa voimassa olevan lain mukaista käsitettä ja sen tarkoituksena olisi korvata asevelvollisuuslaissa tarkoitettu kertausharjoitus.

3 §. Siviilipalveluksen sisältö. Siviilipalveluksen ulottaminen 1 §:ssä esitetyn tavoin myös poikkeusolojen aikaan aiheuttaisi siviilipalveluksen sisältöön merkittäviä laajennuksia. Nykyisen lain mukaan siviilipalvelukseen on kuulunut koulutusjakso ja työpalvelu, joiden suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollisuus on päättynyt. Siviilipalvelusvelvollisen tiedot on tuolloin siirretty puolustusvoimien ylläpitämään asevelvollisrekisteriin ja siviilipalvelusvelvolliset ovat siirtyneet puolustusvoimien sijoitusvastuulle mahdollisen sota- ja kriisitilanteen varalle. Reservissä siviilipalvelukseen hakeutuneille siviilipalveluskeskus on järjestänyt kertausharjoituksia vastaavaa täydennyspalvelusta.

Lakiehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikainen sijoitus määräytyisi aina siviilipalveluskeskuksen toimesta. Siviilipalveluksen sisällössä tämä huomioitaisiin siten, että koulutusjaksoa uudistettaisiin enemmän yleisiä kansalaisvalmiuksia, väestönsuojelua ja pelastustoiminnan yleisiä valmiuksia tukevaksi. Koulutusjakson ajankäyttöä tehostettaisiin nykyisestä. Koulutusjakson työaika määräytyisi lakiehdotuksen 38 §:n mukaisesti ollen vähintään 36 ja enintään 40 viikkotuntia. Yleissivistävää teoria- ja luento-osuutta vähennettäisiin

ja peruskoulutukseen sisällytettäisiin nykyistä enemmän ja tiiviimmin käytännön koulutusta, joka hyödyttäisi siviilipalvelusvelvollisia ja yhteiskuntaa yleisesti niin normaalioloissa kuin mahdollisen kriisitilankin aikana.

Koulutuksen sisältöä ei säänneltäisi laissa, mikä jättäisi riittävästi väljyyttä koulutuksen suunnittelulle ja muokkaukselle palvelusvelvollisten valmiuksien ja yhteiskunnallisten tarpeiden mukaisesti. Koulutus sisältäisi lähtökohtaisesti kuitenkin aina merkittävässä määrin ainakin ensiapuvalmiuksiin, palo- ja pelastuspalveluun ja väestönsuojeluun liittyvää koulutusta. Koulutusjaksoon sisältyisi aina myös perustietojen antaminen siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä koulutus työpalvelujaksoa varten tarpeellisista työelämän perussäännöistä.

Koulutuksen suunnittelu tapahtuisi työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen yhteistyönä, minkä lisäksi koulutuksen sisältöä tulisi säännöllisesti käsitellä myös siviilipalvelusasioiden yhteistyöelimenä toimivassa siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa. Lähtökohtana koulutuksen suunnittelulle olisi sen yhteiskunnallinen hyödyllisyys.

Työpalvelu suoritettaisiin aina siviililuonteisissa tehtävissä. Työpalvelupaikkoja ei olisi rajattu tiettyyn sektoriin, vaan voimassa olevan lain mukaisesti työpalvelu voitaisiin suorittaa hyvin erityyppisissä tehtävissä. Tavoitteena olisi, että siviilipalvelusvelvollisia sijoituisi mahdollisimman paljon etenkin pelastustoimen, väestönsuojelun, ympäristönsuojelun ja sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin.

Täydennyspalvelukseen olisi jatkossakin velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka olisi suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen olisi hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen. Täydennyspalveluksen tarkoituksena olisi korvata asevelvollisuuslaissa tarkoitettu kertausharjoitus. Täydennyspalveluksesta säädettäisiin tarkemmin esityksen 8 luvussa.

Lakiehdotuksen 9 lukuun sisältyisivät säännökset liikekannallepanon aikaisesta palve-

luksesta ja säännökset tätä välittömästi edeltävästä ylimääräisestä palveluksesta.

4 §. *Siviilipalvelusaika.* Siviilipalvelusajan kestoksi esitettäisiin lakiehdotuksessa 362 vuorokautta. Siviilipalvelusaika lyhenisi kuukaudella voimassa olevaan lakiin verrattuna.

Voimassa oleva siviilipalveluslaki on saanut runsaasti kritiikkiä eri tahoilta siviilipalvelusajan pituuden vuoksi. Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten perusteella varusmiespalvelusta huomattavasti pidempää siviilipalvelusaikaa saatetaan pitää rangaistuksenluonteisena.

Useat kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ja toimielimet ovat viime vuosina katsoneet Suomen siviilipalveluksen kestoltaan syrjiväksi ja rangaistuksen omaiseksi. Euroopan neuvoston Sosiaalisten oikeuksien komitea totesi vuonna 2004 antamassaan päätöslauselmassa, että siviilipalvelusvelvollisten yli kaksinkertainen palvelusaika yleisimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna ei ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan 1 § 2 artiklan mukainen. Artiklan mukaan sopimuksen allekirjoittajat sitoutuvat suojelemaan tehokkaasti työntekijän oikeutta ansaita elantonsa itse valitsemassaan ammatissa. Komitea toteaa, että pitkä palvelusaika merkitsee tämän oikeuden epäsuhtaista rajoittamista. Amnesty International on jo usean vuoden ajan adoptoinut suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielihyvänsä, koska katsoo siviilipalveluksen keston rangaistuksen luontoiseksi.

Siviilipalvelusajan ja varusmiespalvelusajan vertailussa on huomioitava, että varusmiesten palvelusaika määräytyy yksipuolisesti sotilaskäskynä. Varusmies voi kuitenkin omalla käyttäytymisellään ja hakeutumisellaan pyrkiä vaikuttamaan hänelle määräytyvään palvelusaikaan. Lyhyin varusmiespalvelusaika on 180 vuorokautta. Lyhyimmän ajan palvelee 47 % varusmiehistä. 270 vuorokauden mittaisen palveluksen suorittaa 17 % varusmiehistä ja 362 vuorokauden mittaisen palveluksen suorittaa 36 % varusmiehistä.

Aseeton palvelus puolustusvoimissa kestää voimassa olevan lain mukaan 330 vuorokautta. Aseettoman varusmiespalveluksen suorittaa vuosittain noin 50 asevelvollista. Uuden asevelvollisuuslakiehdotuksen mukaan aseeton palvelu olisi yleensä 270 vuorokautta,

mutta koulutuksen niin edellyttäessä aseeton palvelusta voitaisiin jatkossa määrätä suoritamaan myös 362 vuorokautta.

Keskimääräinen varusmiespalvelusaika on noin 8,55 kuukautta.

Varusmiespalvelukseen sisältyy kertausharjoitusvelvollisuus, jonka enimmäiskesto on miehistöllä 40 päivää, miehistön erityistaitoa vaativiin koulutetuilla 75 päivää ja aliupseerilla, opistoupseerilla ja upseerilla 100 päivää.

Perustuslaissa ilmaistun yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti eri palvelusmuotojen tulee olla keskenään yhdenvertaiset kokonaisrasittavuudeltaan. Kokonaisrasittavuuden kannalta merkityksellisiä seikkoja ovat muun muassa palveluksen fyysinen ja psyykinen rasittavuus, palvelusajan pituus, työ- ja koulutusajan menetys, perheestä erottaminen, palvelukseen liittyvät asuinpaikan ja liikkumisvapauden rajoitukset.

Palvelusmuotojen rasittavuutta vertailtaessa on otettava huomioon niiden erilaiset lähtökohdat ja toteuttamistapa. Varusmiespalvelus suoritetaan suljetuissa varuskuntaolosuhteissa, joista poistuminen myös vapaa-ajalla on aina luvanvaraista. Siviilipalvelus suoritetaan kokonaisuudessaan siviiliolosuhteissa ja palvelusvelvollisella on palveluksen ajan mahdollisuus normaalin viikkotyöajan (enintään 40 tuntia) mahdollistamaan vapaa-aikaan, jolloin liikkumista tai muutakaan toimintaa ei ole miltään osin rajoitettu. Varusmies asuu palvelusaikanaan varuskunnassa. Lomat myönnetään erikseen ja niiden ajankohtaan voi vaikuttaa vain rajallisesti. Viikkovapaita ei myönnetä säännöllisesti. Siviilipalvelusvelvollinen voi useimmiten asua kotonaan, yhdessä mahdollisen perheensä kanssa ja hänellä on yleensä mahdollisuus säännöllisiin viikkovapaisiin. Siviilipalvelusvelvollisen mahdollisuudet työn tekoon, opiskeluihin, perhesuhteiden ja sosiaalisen verkoston ylläpitämiseen palvelusaikana ovat varusmiehiä paremmat.

Palvelusmuotojen hyvin erilaisista suorittamisolosuhteista huolimatta siviilipalveluksen kokonaiskestolla tulisi olla merkittävin painoarvo punnittaessa palvelusmuotojen kokonaisrasittavuutta. Palveluksen kokonaiskesto ratkaisee sen, miten pitkään asianomainen on sidoksissa palveluksen suorittamiseen

ja poissa normaalin kokoaikatyön tai opiskelun piiristä. Palvelusajan pituudella on myös merkittävä vaikutus taloudellisten asioiden hoitamisen ja muun muassa velkojen maksukyvyyn kannalta.

Lakiehdotuksen mukainen palvelusaika lyhentäisi siviilipalveluksen yhtäjaksoista peruspalvelusaikaa nykyisestä yhdellä kuukaudella. Siviilipalvelusaika olisi edelleen 6 kuukautta pidempi kuin yleisin varusmiespalvelusaika ja 3,5 kuukautta pidempi kuin keskimääräinen varusmiespalvelusaika.

5 §. Siviilipalvelusvelvollisuus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisuuden ajallisista määritteistä. Siviilipalvelusvelvollinen olisi joko palveluksessa, siviilivarannossa tai lisävarannossa. Erittely olisi vastaava kuin asevelvollisuuslaissa, jonka mukaan asevelvollinen on joko palveluksessa, reservissä tai varareservissä.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi peruskoulutuksen ja työpalvelun osalta sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta. Siviilipalvelusvelvollinen olisi siten määrättävä aloittamaan palveluksensa riittävän ajoissa ennen mainitun vuoden loppua. Tämän jälkeen häntä ei enää velvoitettaisi aloittamaan siviilipalvelusta. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi ja siviilipalvelusvelvollinen olisi kotiutettava sen vuoden lopussa, jona hän on täyttänyt 30 vuotta vaikka palvelusta olisi silloin vielä suorittamatta. Vastavasti asevelvollisuuslain mukaan velvollisuus suorittaa varusmiespalvelusta päättyy asevelvollisuuslain mukaan sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

2 luku **Siviilipalvelusviranomaiset**

Luvussa säädettäisiin siviilipalveluksesta vastaavista viranomaisista ja kunkin viranomaisen vastuista ja roolista siviilipalveluksen järjestämisessä. Sääntely ja vastuut säilyisivät pääpiirteittäin samoina kuin voimassa olevassa laissa.

6 §. Työministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta. Siviilipalveluksen johdon, ohjauksen ja kehittämisen ehdotetaan 1 momentissa kuuluvan nykyiseen tapaan työministeriölle. Työministeriön tehtäviin kuulisivat lähinnä siviilipalveluksen kehittämis- ja

suunnittelutehtävät, johtovastuu siviilipalvelusviranomaiselle kuuluvista poikkeusoloihin varautumisesta ja valmiuksista, siviilipalvelusrekisteriin liittyvä tekninen ja sisällöllinen kehittämis- ja omistajuusvastuu, säädösvalmistelu, siviilipalvelusjärjestelmän resurkseista vastaaminen sekä siviilipalveluskeskuksen ohjausvastuu. Vastuu yksittäisten siviilipalveluspaikkojen hyväksymisestä siirrettäisiin työministeriöltä siviilipalveluskeskukselle, joka on yksittäisissä hakemusasioissa ministeriötä tarkoituksenmukaisempi ratkaisutase. Vastuu yksittäisiä siviilipalvelusvelvollisia koskevista asioista on jo voimassa olevassa laissa kokonaisuudessaan siirretty siviilipalveluskeskukselle.

Siviilipalveluksen lainvalmisteluvastuun siirrettyä työministeriölle eduskunta edellytti, että lainsäädännön valmistelussa ja siviilipalveluksen kehittämisessä varmistetaan jatkossa kiinteä yhteistoiminta puolustusministeriön ja työministeriön kesken. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain mukaisesti erityisesti tätä tarkoitusta varten toimivasta siviilipalvelusasiain neuvottelukunnasta. Neuvottelukunnan tarkemmista tehtävistä, kokoonpanosta samoin kuin toimikaudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

7 §. Siviilipalveluskeskus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että siviilipalveluskeskuksena voi toimia vain valtion tai kunnan viranomainen. Siviilipalveluskeskuksessa käytetään yksilöihin kohdistuvaa merkittävää julkista valtaa, jota perustuslain 124 §:n mukaan voidaan antaa vain viranomaiselle. Siviilipalveluskeskuksen laajat toimivaltuudet ja rooli julkisen vallan käyttäjänä edellyttävät, että keskuksena voi toimia vain valtion tai kunnan viranomainen. Siviilipalveluskeskuksia voisi ehdotuksen mukaan olla jatkossa ainoastaan yksi. Nykyinen sääntely on mahdollistanut usean keskuksen olemassaolon. Tosiasiassa järjestelmä on jo yli kymmenen vuotta toiminut yhden keskuksen järjestelmällä, joka on ollut toimiva, helposti valvottava ja hallinto- ja ratkaisukäytännön yhdenmukaisuuden kannalta toimiva ratkaisu.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen tehtävistä. Kohtien 1 ja 2 mukaan siviilipalveluskeskukselle kuuluisi

ensinnäkin siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen ja kouluttaminen. Keskuksen toimivalta kattaisi jatkossa myös normaaliajan vakavan häiriötilanteen ja liikekannallepanon aikaisen tilanteen. Siviilipalveluskeskukselle siirtyisi kohdan 3 mukaan myös aiemmin sotilasviranomaisille kuulunut siviilipalvelusvelvollisten valvontavastuu sekä siviilipalvelusvelvollisiin kohdistuvien työnantajien liikekannallepanon ajan varaushakemusten ratkaiseminen (niin sanottu VAP-varaukset).

Kohdassa 4 säädettäisiin keskuksen tehtävistä suhteessa passilakiin. Passilain 8 §:n mukaan asevelvollisen on passia hakiessaan esitettävä selvitys siitä, ettei passin myöntämiselle ole lain 14 §:n 5 momentissa tai 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua estettä. Todistus, jolla asevelvollinen voi osoittaa esteettömyyden passin saamiselle, voi olla passilain 8 §:n 5 kohdan mukaan siviilipalvelustodistus. Ehdotuksen mukaan ennen siviilipalveluksen alkamista todistuksen antaisi siviilipalveluskeskus.

Kohdan 5 mukaan siviilipalveluskeskuksen tehtävänä olisi siviilipalvelusvelvollisten aiheuttamien majoituskustannusten korvaaminen palveluspaikoille. Siviilipalveluskeskus vastaisi laskutuksen käsittelystä ja asumiskustannuskorvauksen maksamisesta siviilipalveluspaikalle.

Kohdan 6 mukaan siviilipalveluskeskus vastaisi lisäksi siviilipalveluksen muusta käytännön toimeenpanosta. Toimeenpanotehtäviin kuuluisi yleistoimivalta siviilipalvelusvelvollisia koskevissa asioissa kuten työpalveluun määrääminen sekä palveluskelpoisuutta, palveluksesta vapauttamista, lykkäämistä, kurinpitomenettelyjä ja rikosilmoituksia koskeva päätöksenteko. Siviilipalveluskeskukseen siirrettäisiin myös aiemmin työministeriölle kuuluneita siviilipalveluspaikkojen hyväksymiseen liittyviä tehtäviä.

Merkittävän juridisen asemansa vuoksi siviilipalveluskeskustoiminnon toteuttajaviranomainen yksilöitäisiin jatkossa lain tasolla. Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluskeskuksena toimisi nykyiseen tapaan Lapinjärven koulutuskeskus. Koulutuskeskus toimii viranomaisasemassa ja kuuluu Lapinjärven kunnan organisaatioon.

Siviilipalveluksen käytännön toimeenpanosta sovittaisiin nykyiseen tapaan ostopalveluperiaatteella. Pykälän 4 momentin mukaan Työministeriö ja siviilipalveluskeskus sopivat keskenään siviilipalveluslain ja -asetuksen mukaisten tehtävien hoitamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Koska kyseessä olisi julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) 12 §:n mukainen yksinoikeuteen perustuva palveluhankinta, ostettavaa palvelua hankittaessa ei sovellettaisi hankintalain mukaisia kilpailuttamismenettelyitä. Sopimusneuvotteluissa ja palvelun hankinnassa tulisi kuitenkin erityisesti korostaa taloudellisuus- ja tuottavuusnäkökulmia ja palvelun kustannustehokasta toteuttamistapaa.

8 §. Siviilipalveluspaikat. Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikkojen tehtävistä ja organisatorisista edellytyksistä. Siviilipalveluspaikan tehtävänä olisi 1 momentin mukaan ensinnäkin siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien määrääminen ja tehtäviin liittyvän perehdyttämisen järjestäminen. Velvollisuus pitää sisällään muun muassa töiden organisoimisen, työajoista sopimisen, työtilojen osoittamisen sekä esimiessuhteiden ja työnjohdollisten suhteiden selvittämisen. Siviilipalveluspaikan tehtävänä olisi myös siviilipalvelusvelvollisen ylläpito, johon sisältyy vastuu lakiehdotuksen 7 luvussa yksilöidyistä etuuksista, muun muassa päivärahojen maksusta, työmatkakustannusten korvaamisesta, ruokailun tai ruokarahojen järjestämisestä, terveydenhuollon järjestämisestä ja asumiskustannusten korvaamisesta. Siviilipalveluspaikan tulisi huolehtia myös siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtäviin liittyvästä valvonnasta ja työnjohdosta ja palvelun aikaisten rekisteritietojen ylläpidosta. Ehdotetun pykälän mukaan passilain 8 §:n 5 kohdassa tarkoitettua todistuksen antamisesta vastaisi palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen osalta siviilipalveluspaikka.

Siviilipalveluspaikkana voisi toimia 2 momentin mukaan ensinnäkin siviilipalveluskeskus. Siviilipalveluskeskuksella olisi siviilipalveluspaikkana toimiessaan useita rooleja. Kaikki siviilipalvelusvelvolliset suorittaisivat palveluksensa alussa noin kuukauden mittaisen peruskoulutusjakson siviilipalveluskeskuksessa, jolloin siviilipalveluskeskus

toimisi koulutuksen ajan heidän siviilipalveluspaikkanaan. Peruskoulutusjakson jälkeen osa siviilipalvelusvelvollisista jää siviilipalveluskeskukseen suorittamaan varsinaista työpalvelustaan eri työpisteisiin sijoitettuina. Peruskoulutusjakson jälkeen siviilipalveluskeskukseen jää myös vaihtelevankokoinen joukko palveluspaikattomia siviilipalvelusvelvollisia, jotka työpalvelupaikan löytymistä odottaessaan suorittavat siviilipalveluskeskuksessa työpalvelua, osa mahdollisesti koko loppupalveluksensa.

Siviilipalveluspaikkoina voisi toimia 2 momentin 1 kohdan mukaan valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys. Kohdassa tarkoitettuja valtion itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ovat esimerkiksi Kela ja Suomen Pankki. Julkisoikeudellisia yhdistyksiä ovat muun muassa ylioppilaskunta ja metsänhoitoyhdistykset. Kohdan 2 mukaan siviilipalveluspaikkana voisi toimia kunnan viranomainen. Kunnallisia viranomaisia ovat esimerkiksi kuntayhtymät ja niiden yhteistoimintaelimet, kuten esimerkiksi Pääkaupunkiseudun Yhteistyövaltuuskunta YTV. Siviilipalveluspaikoiksi voitaisiin hyväksyä myös kunnalliset liikelaitokset ja liikelaitoskuntayhtymät. Palveluspaikkahakemusta käsiteltäessä tulisi kuitenkin selvittää se, että palveluspaikaksi hyväksyminen ei aiheuta kilpailua vääristäviä vaikutuksia. Siviilipalveluspaikaksi ei tulisi hyväksyä yhteisöjä, jotka toimivat selvästi kilpailuasemassa vastaavalla toimialalla toimivien yksityisoikeudellisten yritysten kanssa.

Kohdan 3 mukaan siviilipalveluspaikkana voisi toimia uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:n tarkoittama uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta. Sääntely on voimassa olevaan lakiin nähden uusi. Tarkoituksena on siviilipalveluksen kannalta yhdenvertaistaa uskonnollisten yhdyskuntien ja seurakuntien keskinäinen asema siten, että evankelisluterilaiset ja ortodoksiset seurakunnat eivät olisi enää hakijoina etuoikeutetussa lainsäädännöllisessä asemassa muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin verrattuna.

Kohdan 4 mukaan siviilipalveluspaikkana voisi toimia yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö. Sääntely vastaisi voimassa ole-

vaa lakia. Julkissektori, erityisesti kunnat, mutta myös valtio on viime vuosina pitkälti siirtänyt perustuotantoaan yksityisen sektorin hoidettavaksi (muun muassa vanhustenhuolto, päivähoido). Ulkoistettujen toimintojen puitteissa on runsaasti siviilipalvelusvelvollisille sopivia palvelustehtäviä, joten yksityisoikeudellisten siviilipalveluspaikkojen hyväksyminen olisi edelleen perusteltua. Ehdotomana kriteerinä yksityisoikeudellisen yhteisön hyväksymiselle olisi aina yleishyödyllisyys, sillä siviilipalvelusta suorittavien rekrytoinnilla ei saa syntyä kilpailullista ja liikelatoudellista etua verrattuna vastaavalla toimialalla toimiviin yrityksiin. Lain tarkoituksena ei myöskään ole, että siviilipalvelusvelvollisen rekrytoinnin seurauksena yhteisön muuta henkilöstöä lomautettaisiin tai irta-
nottaisiin.

Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluspaikkana ei voisi toimia puoluekisteriin merkitty puolue eikä työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Sääntely vastaisi nykyistä. Varusmiesten puolella asepalveluksen suorittaminen ja etujärjestötoiminnan yhdistäminen ei ole mahdollista. Siviilipalveluksen ollessa yksi asevelvollisuuden suorittamisen muoto, on siviilipalveluspaikkojen ja tehtävien osalta perusteltua pitää myös mahdollisimman puolueeton linja. Nykysäännösten mukaisesti ehdotetaan, että kilpailua vääristävien vaikutusten välttämiseksi voittoa sääntöjensä tai organisaatiomuotonsa mukaisesti tavoittelevat yhteisöt, kuten osakeyhtiöt, toiminimet, kommandiittiyhtiöt ja avoimet yhtiöt eivät voisi toimia siviilipalveluspaikkana.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin virkavastuusta, joka koskisi siviilipalveluspaikan ja siviilipalveluskeskuksen kaikkia henkilöitä siltä osin kuin he osallistuvat siviilipalveluslain mukaisten tehtävien hoitamiseen ja toimeenpanoon. Virkavastuu siviilipalvelusasioiden hoitamisessa koskisi siten myös yksityisoikeudellisten siviilipalveluspaikkojen henkilöstöä, joka ei muutoin kuulu virkavastuun piiriin. Sovellettavaksi voisivat tulla rikoslain (39/1889) 40 luvun virkarikoksia koskevat säännökset, koska siviilipalveluslain mukaisista tehtävistä ja velvoitteista vastatessaan asianomaiset henkilöt olisivat rikoslain 40 luvun 11 §:n kohdassa 5 tarkoitettuja julkista valtaa käyttäviä henkilöitä. So-

vellettäväksi voisivat tulla myös vahingonkorvauslain (412/1974) säännökset.

Yksityisoikeudellisten palveluspaikkojen olisi siviilipalveluslain mukaisia tehtäviä hoitaessaan noudatettava ehdotetun lain 100 §:n nojalla myös hallinnon yleislakeja.

9 §. *Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen.* Siviilipalveluspaikkahakemusten käsittelyyn esitetään muutoksia, koska nyky säännösten mukainen hakemusten käsittely on osoittautunut asian laatuun nähden turhan monimutkaiseksi ja aikaa vieväksi. Hakemusten hitaasta käsittelyprosessista on aiheutunut valtiolle myös taloudellisia menetyksiä, kun siviilipalvelusvelvollisen työpalvelun aloittamisajankohta on käsittelyprosessin vuoksi viivästynyt.

Siviilipalveluspaikkahakemukset hyväksyisi tai hylkäisi jatkossa työministeriön sijasta siviilipalveluskeskus. Päätöksenteko siirtyisi siten alemmalle ja asian laatuun nähden tarkoituksenmukaisemmalle organisaatiotasolle. Muutoksen myötä palvelukseen määrääminen nopeutuisi ja tiedonkulkuun liittyvät ongelmat vähenisivät, kun siviilipalveluspaikkahakemuksen ratkaisijana ja siviilipalvelusvelvollisen työpalvelumääräyksen antajana toimisi sama organisaatio.

Siviilipalveluspaikkahakemukset ratkaistaisiin kirjallisen hakemuksen perusteella. Hakemuksessa olisi ennen sen ratkaistavaksi ottamista oltava aina yksilöity tieto hakijan nimeämästä vastuuhenkilöstä virka- tai tehtävänimikkeineen. Nimetyn vastuuhenkilön tehtävänä olisi vastata kaikkien siviilipalveluspaikassa palvelevien siviilipalvelusvelvollisten asianmukaisesta valvonnasta ja kurinpidosta. Hakemuksesta tulisi myös riittävän selkeästi ilmetä hakijan mahdollisuudet vastata siviilipalveluspaikkana toimimiselta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista vastuista. Käytännössä tämä tarkoittaisi nykyiseen tapaan muun muassa taloudellisen aseman tarkistamista ja henkilökunnan riittävyyden ja ympärivuotisen työnjohtovastuun varmistamista.

Siviilipalveluspaikkahakemusta ei tulisi hyväksyä, jos hakijan edellytykset vastata taloudellisista, valvonnallisista tai muista velvoitteista siviilipalveluslain mukaisesti ovat epävarmat tai puutteelliset.

Siviilipalveluskeskuksen olisi 2 momentin mukaan ennen uskonnollisen yhdyskunnan tai sen seurakunnan hakemuksen hyväksymistä samoin kuin ennen yleishyödyllisen yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen hyväksymistä pyydyttävä hakemuksesta pääesikunnan lausunto. Muut siviilipalveluspaikkahakemukset siviilipalveluskeskus ratkaisisi itsenäisesti ilman lausuntomenettelyä. Lausunnon hankkimisessa noudatettavat käytännön menettelytavat siviilipalveluskeskus ja pääesikunta voisivat sopia keskenään.

Lausuntomenettelyn myötä yksityisoikeudellisten yhteisöjen hakemusten käsittely nopeutuisi ja helpottuisi huomattavasti nykyiseen verrattuna. Voimassa olevan lain mukaan yksityisoikeudellisten yhteisöjen hakemukset on käsitelty siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa, joka on kokoontunut tarpeen vaatiessa, yleensä 4–5 kertaa vuodessa. Neuvottelukuntakäsittelyn jälkeen hakemuksista on vielä pyydetty erikseen lausunto puolustusministeriöltä. Ehdotetun lausuntomenettelyn myötä puolustushallinnolla säilyisi kuitenkin jatkossakin mahdollisuus lausua siviilipalveluspaikoiksi hakeutuvista yksityisoikeudellisista palveluspaikoista ja seurata ja vaikuttaa aktiivisesti hyväksymiskriteerien kehittämiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen toimivallasta peruuttaa siviilipalveluspaikalle myöntämänsä palveluspaikkaoikeudet. Oikeuksien peruuttaminen tulisi kyseeseen äärimmäisissä tilanteissa, joissa siviilipalveluspaikka on olennaisesti laiminlyönyt sille kuuluvat velvoitteensa esimerkiksi siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvien taloudellisten etuuskien korvaamisen tai siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien määräämisen osalta, eikä tilannetta ole saatu ohjauksellisin keinoin korjattua. Peruuttamispäätös tulisi tehdä kirjallisesti ja siviilipalveluspaikalle tulisi ennen sen tekemistä varata mahdollisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetyllä tavalla. Kuulemismenettelyssä tulisi noudattaa myös hallintolain 33 §:ää ja varata kuulemiselle asian laatuun nähden riittävä määräaika. Päätös olisi kertaluonteinen eikä se estäisi uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä myöhemmin.

10 §. *Siviilipalvelusvelvollisten sijoitusvelvollisuus.* Säätely vastaisi voimassa olevan lain sijoitussäännöstä ja toteuttaisi valtion viimekätistä vastuuta siviilipalveluspaikkojen riittävydestä. Koulutusjakson jälkeen ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrä on vuosittain ollut noin 300, joista noin 60 on suorittanut koko palveluksensa siviilipalveluskeskuksessa löytämättä työpalvelupaikkaa. Loput palveluspaikattomista ovat löytäneet työpalvelupaikan odottelujakson aikana. Lakiehdotuksen 46 §:n mukainen asumiskustannusten kohdentaminen osittain valtion vastuulle tulee todennäköisesti vähentämään palveluspaikattomien määrää. Siviilipalveluspaikkojen lukumäärän ja niiden tarjoamien palvelustehtävien kehittymisen kannalta ratkaisevaa on kuitenkin jatkossakin se, miten siviilipalvelusvelvollisesta aiheutuvat ylläpitokustannukset kehittyvät. Ylläpitokustannusten jatkuva nousu saattaa johtaa tilanteeseen, jossa valtion on turvattava siviilipalvelusvelvollisuuden asianmukainen suorittaminen ottamalla nykyistä enemmän vastuuta työpalvelupaikkojen järjestämisestä ja niihin sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten ylläpitokustannuksista.

Säännös sijoitusvelvollisuudesta tulisi sovellettavaksi ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa. Sitä sovellettaisiin, jos ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrä kasvaisi niin suureksi, että siviilipalveluskeskus ei kohtuudella pystyisi järjestämään kaikille siviilipalvelusvelvollisille majoitusta ja työpalvelutehtäviä. Valtioneuvosto määräisi tällöin eri ministeriöiden hallinnonaloille sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten määrän työministeriön tekemän esityksen perusteella.

Koska siviilipalvelusvelvolliset ovat vakaumuksensa perusteella kieltäytyneet asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta, ei siviilipalvelusvelvollisia olisi tarkoituksenmukaista kuitenkaan sijoittaa puolustusministeriön hallinnonalalle.

11 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälä sisältäisi valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä siviilipalveluspaikkahakemusten käsittelystä sekä siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henki-

löstön kelpoisuusvaatimuksista. Kyseessä olisi tavanomainen asetuksenantovaltuus.

3 luku **Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen ja siviilipalveluspaikan määräytyminen**

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen vireillepanoon ja käsittelyyn liittyvistä edellytyksistä. Siviilipalvelushakemusten määrä on vuosittain noin 2 500 kappaletta. Hakemusten määrän voidaan lakiuudistuksen jälkeen arvioida pysyvän suunnilleen ennallaan tai hieman laskevan. Luvussa säädettäisiin myös siviilipalvelukseen määräämisestä, siviilipalveluspaikan määräytymisestä sekä siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuudesta.

12 §. *Siviilipalvelukseen hakeminen.* Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelushakemuksen voisi nykyiseen tapaan jättää aikaisintaan kutsunnassa. Kutsuntojen säilyttäminen hakemuksen jättämisen alkurajana on tarkoituksenmukaista, sillä kutsunnoissa suoritettava terveystarkastus ja siihen liittyvä ennakkotarkastus tai -kysely toimii kaikkien asevelvollisten osalta yhteismitallisesti ja karsii joukosta jo valmiiksi sekä varusmiesettä siviilipalvelukseen kykenemättömiä hakijoita.

Hakemuksen siviilipalvelukseen voisi kutsuntojen jälkeen jättää missä palveluksen vaiheessa tahansa aina sen vuoden loppuun asti, jona palvelusvelvollinen on täyttänyt 60 vuotta ja siviilipalvelusvelvollisuus on lopullisesti päättynyt.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen muodosta ja sen toimitamisesta. Siviilipalvelushakemus tulisi nykyiseen tapaan tehdä kirjallisesti työministeriön vahvistamalle lomakkeelle ja hakemuksesta tulisi ilmetä vakuutus vakaumukseen perustuvista syistä. Koska hakemuksessa olisi erityinen vakaumuksen vakuuttamiseen liittyvä kohta, pidettäisiin allekirjoitusvaatimusta asian laadun vuoksi edelleen tarpeellisena. Säätely mahdollistaisi kuitenkin sen, että lomake voitaisiin jatkossa täyttää myös sähköisessä muodossa ja allekirjoitus voitaisiin toteuttaa myös varmennetulla sähköisellä allekirjoituksella.

Säännöksen 3 momentin mukaan ulkomaila pysyvästi asuva asevelvollinen voisi jättää siviilipalvelushakemuksen myös Suomen edustustoon. Ulkoasiainhallinnon viranomaisen tulisi toimittaa hakemus viipymättä puolustusvoimien aluetoimistolle.

13 §. Siviilipalvelushakemuksen käsittely. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen hyväksymismenettelystä normaalioloissa. Siviilipalvelushakemuksen käsittelystä ja hyväksymisestä ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen ja liikekannallepanon aikana säädettäisiin erikseen lakiehdotuksen 4 luvussa. Asianmukainen hakemus siviilipalvelukseen ei normaalioloissa olisi hylättävissä. Viranomaisen olisi tarvittaessa oma-aloitteisesti pyydettävä täydennystä puutteelliseen hakemukseen. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen tapahtuisi joko kutsuntalautakunnassa tai puolustusvoimien aluetoimistossa.

Siviilipalvelushakemuksen käsittelyn ja myös sen hyväksymisestä ilmoittamisen siviilipalveluskeskukselle tulisi tapahtua ilman viivytystä.

Pykälän 2 momentin mukaan hakija olisi siviilipalvelushakemuksen hyväksymisen jälkeen vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palvelun suorittamisesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin poikkeavasta menettelystä liittyen ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanotilanteeseen. Säännös koskisi asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneita asevelvollisia, jotka olisi hyväksytty ehdotetun lain voimassa ollessa siviilipalvelukseen, mutta jotka eivät olisi ennen 1 momentissa tarkoitettua ylimääräistä palvelusta taikka puolustusvoimien osittaista tai yleistä liikekannallepanon alkamista koskevan päätöksen antamista aloittaneet ehdotetussa laissa tarkoitettua täydennyspalvelusta. Momentin mukaan tämän ryhmän osalta sovellettavasta vakaumuksentutkinnasta säädettäisiin lakiehdotuksen 4 luvussa sekä ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikaisesta asemasta lakiehdotuksen 9 luvussa.

14 §. Siviilipalvelukseen määrääminen. Siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa ny-

kyiseen tapaan siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan vuoden kuluessa, ellei hänelle ole myönnetty lykkäystä tai vapautusta palveluksesta määrääjäksi terveydentilan perusteella.

Määräys palveluksen alkamisajankohdasta tulisi ehdotuksen mukaan toimittaa siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti hallintolain (434/2003) 60 §:ssä säädetyllä tavalla viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkamista. Todisteelliset tiedoksiantotavat ovat hallintolain säännösten mukaan saantitodistusmenettely, asiakirjan luovuttaminen asianosaiselle henkilökohtaisesti sekä haastetiedoksianto. Voimassa olevan lain mukaan määräys tulee toimittaa hyvissä ajoin ennen palveluksen alkua ja asetuksessa on täsmennetty aikarajaa kahdeksi kuukaudeksi.

Ehdotuksessa määräyksen toimittamisajankohdasta koskevasta edellytyksestä säädettäisiin lain tasolla. Kyse on siviilipalvelusvelvolliselle varsin merkittäviä velvoitteita asetavasta määräyksestä, joka edellyttää myös henkilökohtaisten asioiden ja elämäntilanteen järjestämistä. Siten on perusteltua lain tasolla säätää tarkka aikaraja valmistautumisajasta, joka siviilipalvelusvelvolliselle vähintään tulee jäädä määräyksen toimittamisen ja palveluksen suorittamisvelvollisuuden alkamisen välille. Käytännössä siviilipalveluksen aloittamista koskevat määräykset on nykyään lähetetty noin kolme kuukautta ennen palveluksen alkamista ja tavoitteena on jatkossakin, että määräykset lähetettäisiin siviilipalvelusvelvollisille niin aikaisessa vaiheessa kuin se on mahdollista. Tavoitteellinen aika olisi noin 3—5 kuukautta ennen palveluksen alkua.

Kahden kuukauden määräajasta voitaisiin nykyiseen tapaan poiketa siviilipalvelusvelvollisen oman suostumuksen perusteella, esimerkiksi hänen itse ilmoittamansa palveluserätoiveen perusteella samoin kuin siinä tilanteessa, että siviilipalvelusvelvollinen on jo täyttänyt tai on samana vuonna täyttämässä 29 vuotta. Iän perusteella säädetty poikkeusmahdollisuus on tarpeen sen turvaamiseksi, että siviilipalvelusvelvollisuus tulee suoritetuksi ennen palvelusvelvollisuuden päättämistä 30 ikävuoden perusteella.

Pykälän 3 momentin mukaan ulkomaila asuvan siviilipalvelusvelvollisen palveluksen

alkamista koskeva määräys voitaisiin lähettää myös asianomaiseen Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin edelleen siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi. Vastaavat viranomaiset toimisivat myös 12 §:n nojalla siviilipalvelushakemuksen vastaanottavina tahoina. Sääntely olisi tältä osin vastaava kuin asevelvollisuuslaissa.

Koska määräys palveluksen aloittamisesta on asianosaista toiminnallisesti velvoittava päätös, tulisi se aina toimittaa siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti. Siviilipalveluskeskuksen tulisi nykyiseen tapaan varmistaa määräyksen perillemeno tarvittaessa pyytämällä poliisilta virka-apua.

Pykälän 5 momentin mukaan laillisen esteen takia määräaikana palvelukseen saapumatta jääneen tulisi aloittaa palveluksensa heti esteen lakattua. Sääntely vastaa nykyistä ja on myös vastaava kuin asevelvollisuuslaissa.

15 §. Siviilipalveluspaikan määrääminen. Siviilipalveluspaikka työpalvelun suorittamiselle määräytyisi nykyiseen tapaan siten, että siviilipalvelusvelvollisella olisi omaan aktiivisuuteen perustuen mahdollisuus vaikuttaa siviilipalveluspaikan määräytymiseen. Siviilipalvelusvelvollinen voisi hankkia palveluspaikan itsenäisesti jo ennen peruskoulutusjakson alkua tai hän voisi etsiä sitä itsenäisesti tai siviilipalveluskeskuksen avustuksella myös myöhemmin palveluksen jo alettua. Siviilipalveluspaikan tulisi aina täyttää lakiehdotuksen 8 §:ssä ja 9 §:ssä asetetut organisaattorista asemaa, yleishyödyllisyyttä ja hyväksymisen edellytyksiä koskevat kriteerit.

Siviilipalvelusvelvolliselle annetusta valintamahdollisuudesta huolimatta yksipuolinen päätösvalta siviilipalveluspaikan määräämisessä olisi aina siviilipalveluskeskuksella. Siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa olisi aina kuultava ennen työpalvelumääräyksen antamista. Työpalvelumääräyksen antamisen perusedellytyksenä olisi aina siviilipalveluspaikan ilmoittama tahto ja sitoumus ottaa yksilöity siviilipalvelusvelvollinen palvelukseensa. Käytännössä siviilipalvelusvelvollisen ja siviilipalveluspaikan yhteisellä käsityksellä työpalvelun suorittamisesta olisi lähes aina ratkaiseva merkitys työpalvelupaikkaa määrättäessä. Määräys muu-

hun kuin siviilipalvelusvelvollisen itse esittämään siviilipalveluspaikkaan perustuisi erityisiin syihin, jotka voisivat liittyä esimerkiksi siviilipalvelusvelvollisen erityisosaamiseen kohdistuvaan tarpeeseen siviilipalvelusorganisaatiossa. Siviilipalveluspaikan määräämistä koskevaan päätökseen olisi mahdollista hakea muutosta ehdotetun lain 95 §:ssä säädettyllä tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalveluspaikkaa määrättäessä olisi nykyiseen tapaan otettava huomioon siviilipalvelusvelvollisen äidinkieli ja vakaumus. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella olisi aina oikeus suorittaa palvelus omalla äidinkielellään. Vakaumus huomioitaisiin siviilipalveluspaikkaa määrättäessä siten, että siviilipalvelusvelvollista ei määrättäisi sellaisiin työtehtäviin tai työpaikkaan, jonka hän perustellusti ilmoittaa olevan vakaumuksensa vastainen. Siviilipalvelusvelvolliselle etsittäisiin tällaisessa tapauksessa toinen siviilipalveluspaikka. Edellytyksenä vakaumuksen huomioimiselle olisi aina se, että siviilipalvelusvelvollisen ilmoittamaa vakaumusta ja sen palveluksen estävää vaikutusta voidaan objektiivisesti arvioiden pitää todellisena ja ymmärrettävänä ja, että tilanne on työtehtävien tai siviilipalveluspaikan vaihdolla ratkaistavissa.

Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluksen suorittamiseen siviilipalveluspaikalla ei saisi yhdistää työntekoa eikä minkäänlaisen taloudellisen vastikkeen maksamista. Siviilipalvelusvelvolliselle ei saisi maksaa palkkaa eikä esimerkiksi virkamiehille maksettavia päivärahoja, kokouspalkkioita tai ylityökorvauksia. Siviilipalvelusvelvollinen voisi tehdä palvelusaikanaan töitä vapaaajallaan ilman aikarajoituksia, mutta ei kuitenkaan oman siviilipalveluspaikkansa palveluksessa. Työntekokierto palvelusaikana koskisi koko siviilipalveluspaikan organisaatiota sen koosta ja yksikköjen erillisyydestä riippumatta.

Säännöksen mukaan siviilipalvelusvelvollinen ei saisi olla työ- tai virkasuhteessa siviilipalveluspaikkaan. Tämä merkitsisi sitä, että siviilipalvelus olisi suoritettava muun kuin oman työnantajan palveluksessa. Siviilipalvelusta ei olisi mahdollista suorittaa oman työnantajan palveluksessa siinäkään tapauk-

nessa, että siviilipalvelusvelvolliselle olisi myönnetty omasta toimestaan siviilipalveluksen suorittamisen ajaksi virkavapaata.

16 §. *Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikan siirrosta palveluksen aikana. Aloite siviilipalveluspaikan siirrolle voisi tulla siviilipalvelusvelvollisen omasta aloitteesta, siviilipalveluspaikan aloitteesta tai pykälän 2 momentin mukaan erityisissä tilanteissa myös siviilipalveluskeskuksen aloitteesta. Siirtohakemus tulisi tehdä kirjallisesti ja ennen sen ratkaisemista siviilipalveluskeskuksen tulisi aina kuulla kaikkia osapuolia.

Nykyiseen sääntelyyn nähden muutoksena olisi siviilipalveluskeskuksen itsenäinen aloiteoikeus siviilipalveluspaikan siirrolle. Menettely olisi poikkeuksellinen, mutta palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi se voisi olla välttämätön esimerkiksi tilanteissa, joissa ilmenisi, että siviilipalveluspaikka tai siviilipalvelusvelvollinen laiminlyö olennaisesti velvoitteitaan. Siviilipalveluspaikan laiminlyönti voisi ilmetä esimerkiksi taloudellisten etuuksien maksamattomuutena tai piittaamattomuutena huolehtia siviilipalvelusvelvollisen työllistamisestä tai valvonnasta.

Siviilipalvelusvelvollisen osalta siirtopäätöksen aiheuttavassa laiminlyönnissä voisi olla kyse lähinnä tilanteista, joissa siviilipalvelusvelvolliseen on kohdistettu kurinpitoimenpiteitä ja joissa tilanne ei ole korjautunut toimenpiteiden jälkeenkään. Tällaisessa tapauksessa harkittavaksi tulisi myös palveluksen keskeyttäminen lakiehdotuksen 43 §:n perusteella. Siviilipalveluspaikan siirto siten, että siviilipalvelusvelvollinen siirtyisi loppupalveluksen ajaksi siviilipalveluskeskukseen, voisi olla etenkin palveluksen loppuvaiheessa palveluksen keskeytystä tarkoituksenmukaisempi ratkaisu.

Siviilipalveluskeskukselle ehdotetaan oikeutta siirtää siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluspaikkaa omasta aloitteestaan myös merkittävän yleisen edun perusteella. Sääntely olisi nykyiseen nähden uusi. Siviilipalvelusvelvollisten koulutus uusittaisiin lain voimaantullessa siten, että se nykyistä paremmin antaisi valmiuksia vastata erilaisiin yleisiin pelastustarpeisiin onnettomuustilanteissa. Esimerkkinä tilanteista, joissa siviilipalve-

luskeskus voisi harkintansa mukaan määrätä palveluksessa oleville siviilipalvelusvelvollisille lyhytaikaisen siirron omasta aloitteestaan, olisivat runsaasti äkillistä apu työvoimaa vaativat tilanteet kuten esimerkiksi tulvatilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät tai maastopalot.

Siviilipalveluspaikan siirto edellyttäisi normaalitilanteissa aina siviilipalvelusvelvollisen ja hänen palveluspaikkansa sekä ehdotetun uuden siviilipalveluspaikan kuulemista. Kuulemisvelvoitetta ei kuitenkaan olisi, mikäli siirto olisi kiireellinen ja tapahtuisi siviilipalveluskeskuksen aloitteesta merkittävän yleisen edun perusteella. Edellä todetuissa tilanteissa siviilipalvelusvelvollinen suorittaisi palvelustaan pääsääntöisesti siviilipalveluskeskuksen alaisuudessa, mutta siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen myös muun pelastusoperaatiosta vastaavan organisaation palvelukseen.

17 §. *Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuudesta. Pykälä vastaisi asiasisällöltään nykyistä siviilipalvelusvelvollisiin sovellettavaa asevelvollisuuslain valvontasäännöstä. Siviilipalveluksen ulottuessa jatkossa myös poikkeusolojen aikaan olisi valvontasääntely jatkossa siviilipalveluslaissa ja valvontaviranomaisena toimisi siviilipalveluskeskus. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi pykälän 1 momentin mukaan huolehtia siitä, että hänen yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteen vaikuttavat seikat ovat siviilipalvelusviranomaisen tiedossa. Siviilipalvelusviranomaisella tulisi olla ajan tasalla olevat tiedot kaikista siviilipalvelusvelvollisista myös palveluksen päätyttyä. Tiedot ovat tarpeen koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen sekä poikkeusolojen tehtäviin sijoittamisen ja valmiuden kannalta.

Keskeisiä tietoja valvonnan kannalta olisivat yhteystiedot, jotka tosin normaalisti saadaan väestötietojärjestelmästä, mikäli muuttoilmoitus on tehty asianmukaisesti. Lisäksi keskeisiä tietoja olisivat palveluskelpoisuustiedot, jotka viranomaisen voi yleensä saada vain siviilipalvelusvelvolliselta itseltään.

Tiedonsaannin varmistamiseksi 2 momentissa säädettäisiin, että siviilipalvelusvelvollisen olisi annettava tarpeelliset tiedot siviili-

palveluskeskuksen niitä kirjallisesti tiedustellessa. Siviilipalvelusvelvollisen olisi vastattava siviilipalveluskeskuksen tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa siitä päivästä, jona hän on saanut siitä tiedon.

Tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta säädetäisiin rangaistus lakiehdotuksen 10 luvussa. Siviilipalveluskeskus voisi lähettää kyselyt yleensä ensin tavallisella kirjeellä. Teon rangaistavuus edellyttäisi kuitenkin näytön riittävyden vuoksi aina todisteellisesti toimitettua kyselyä. Tämän vuoksi siviilipalveluskeskuksen tulisi niissä tapauksissa, joissa ilmenee tiedonsaantiongelmia, lähettää jatkotiedustelut todisteellista tiedoksiantomenettelyä käyttäen.

4 luku **Siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa**

Luvussa säädetäisiin siviilipalvelushakemuksen käsittelystä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa sekä liikekannallepanon aikana. Ehdotuksessa normaaliajan vakavaa häiriötilaa ja liikekannallepanon aikaa kuvataisiin yhteisellä käsitteellä erityisolot.

Ehdotetun lain 9 luvussa säädetäisiin siviilipalvelusvelvollisen velvollisuuksista ja palvelusmuodoista edellä tarkoitetuissa erityisoloissa. Siviilipalvelusvelvollisten erityisolojen aikaisesta palvelukseen määräämisestä ja sijoittamisesta päättäisi jatkossa puolustusvoimien sijasta siviilipalveluskeskus. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena olisi korjata valitseva tilanne, joka on johtanut siihen, että siviilipalvelusvelvollisten erityisolojen aikainen sijoitus ja tehtävät ovat käytännössä jääneet avoimeksi eikä vakaumuksen huomioon ottamista ole voitu turvata.

Siviilipalveluksen ulottuessa jatkossa myös erityisoloihin siviilipalveluslain sääntelyssä on otettava huomioon se mahdollisuus, että erityisoloissa siviilipalvelukseen haettaisiin suuremmassa määrin kuin normaalissa yhteiskuntatilanteessa. On myös mahdollista, että varusmiespalveluksesta tai puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen siirtyvien määrä olisi erityisoloissa normaalia suurempi. Hakeutumista siviilipalvelukseen voisi etenkin erityisoloissa olla myös muista kuin vakaumukseen liittyvistä syistä. Vakaumukseen perustumattoman siviilipalve-

lukseen hakeutumisen estämiseksi ja puolustusvoimien erityisolojen aikaisten tehtävien suorittamisen turvaamiseksi, ehdotetaan siviilipalvelushakemuksen käsittelystä erityisoloissa säänneltävän tavallisesta menettelystä poikkeavalla tavalla. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellyttäisi vakaumuksentutkintaa, jonka suorittaisi tätä tarkoitusta varten erikseen perustettava vakaumuksentutkintalautakunta.

Vakaumuksentutkintamenettelyä sovellettaisiin sen jälkeen, kun tasavallan presidentti olisi antanut ehdotetun asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta tai puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Siviilipalvelusvelvoitteista erityisolojen aikana säädetäisiin ehdotetun lain 8 luvussa.

Ehdotetussa luvussa säädetäisiin siviilipalvelushakemuksen ja vakaumusta koskevan selvityksen käsittelystä, vakaumuksentutkintalautakunnasta, sen asettamisesta ja kokoonpanosta sekä asian käsittelystä vakaumuksentutkintalautakunnassa.

18 §. *Siviilipalvelukseen hakeminen erityisoloissa.* Ehdotetun pykälän yksi momentissa säädetäisiin siviilipalvelushakemuksista, joka on jätetty sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on antanut ehdotetun asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta sekä puolustusvoimien osittaisesta tai yleistä liikekannallepanoa koskevan päätöksen antamisen jälkeen. Ehdotuksen mukaan siviilipalvelushakemus tulisi edellä mainituissa erityisoloissa käsitellä vakaumuksentutkintamenettelyssä. Käytännössä siviilipalvelushakemukset tutkittaisiin ehdotetun pykälän 1 momentin nojalla sekä niiden asevelvollisten osalta, jotka ovat hakeneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen sijasta että niiden osalta, jotka ovat hakeneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen tai naista koskevan asepalveluksen keskeyttämisen tai kokonaan suoritettua varusmiespalveluksen tai naista koskevan asepalveluksen jälkeen. Erityisolojen aikana käytettäisiin erityistä hakemuslomaketta, jossa vakaumuksen luonteesta, pysyvyydestä ja sen vaikutuksesta asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamiseen pyrittäisiin saamaan mahdollisimman yksityiskohtainen selvitys. Erityisen hakemuslomakkeen käyttö

joustavoittaisi menettelyä ja lisäisi yhdenvertaisuutta hakijoiden välillä.

Vakaumuksentutkintaa sovellettaisiin 2 momentin nojalla myös asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneeseen asevelvolliseen, joka olisi hyväksytty ehdotetun lain voimassa ollessa siviilipalvelukseen, mutta joka ei olisi ennen 1 momentissa tarkoitettua ylimääräistä palvelusta taikka puolustusvoimien osittaista tai yleistä liikekannallepanon alkamista koskevan päätöksen antamista aloittanut ehdotetussa laissa tarkoitettua täydennyspalvelusta. Koska täydennyspalvelukseen määrättäisiin ehdotetun lain mukaan viimeistään 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelukseen hyväksymisestä, sovellettaisiin vakaumuksentutkintaa niihin siviilipalvelusvelvollisiin, joiden siviilipalvelukseen hyväksymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon alkaessa olisi kulunut alle vuosi ja jotka eivät olisi vielä ehtineet aloittaa täydennyspalvelusta. Nämä siviilipalvelusvelvolliset olisivat velvollisia toimittamaan vakaumuksentutkintalautakunnan pyynnöstä tarkemman selvityksen vakaumuksesta ja siitä, minkä vuoksi vakaumus estää suorittamasta asevelvollisuuslaissa tarkoitettua palvelusta. Yhtenäisen käytännön vuoksi selvitystä pyydetäisiin edellä todetulla lomakkeella ja annettua selvitystä käsiteltäisiin uutena siviilipalvelushakemuksena. Näissä tilanteissa vakaumuksentutkintalautakunnan antama päätös merkitsisi aiemman siviilipalvelukseen hyväksymisestä koskevan päätöksen poistamista.

Vakaumuksentutkintaa sovellettaisiin 2 momentin mukaan myös niihin asevelvollisiin, jotka olisivat jättäneet siviilipalvelushakemuksen juuri ennen ylimääräisestä palveluksesta tai liikekannallepanosta annettua päätöstä ja joiden siviilipalvelushakemusta ei vielä olisi ehditty hyväksyä. Myös näiden siviilipalvelukseen hakeneiden asevelvollisten tulisi antaa tarkempaa selvitystä vakaumuksesta. Selvityksen pyytämistä vastaisi vakaumuksentutkintalautakunta. Yhtenäisen käytännön vuoksi selvitys annettaisiin edellä tarkoitettulla hakemuslomakkeella.

Pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettu hakemuslomake toimitettaisiin ehdotetun lain 12 §:ssä säädetylle viranomaiselle, jonka tu-

lisi välittömästi siirtää hakemus tai vakaumuksesta annettu selvitys asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan ratkaistavaksi.

19 §. *Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta.* Vakaumuksentutkintalautakunta toimisi työministeriön yhteydessä ehdotetun asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitettujen ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen ja osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana. Vakaumuksentutkintalautakuntia olisi lähtökohtaisesti yksi. Mikäli tilanne ja siviilipalvelushakemusten määrä niin edellyttäisi, voisi tutkintalautakuntia kuitenkin olla myös useita. Vakaumuksentutkintalautakuntia olisi mahdollista sijoittaa myös alueellisesti eri paikkakunnille esimerkiksi TE-keskusten yhteyteen.

Vakaumuksentutkintalautakunnan tehtävänä olisi käsitellä ja ratkaista ehdotetun lain 18 §:ssä tarkoitettut siviilipalvelushakemukset.

20 §. *Lautakunnan asettaminen ja sen jäsenten kelpoisuusvaatimukset.* Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto nimittäisi yhden tai useamman vakaumuksentutkintalautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua ehdotetun asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitettua päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimittämispäätös olisi voimassa toistaiseksi kuitenkin siten, että nimittämispäätös olisi sidottu ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen voimassaoloon. Nimittämispäätös raukeaisi myös liikekannallepanon päättyessä.

Vakaumuksentutkintalautakunnan jäseninä toimisivat puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Uskonnollisiin ja eettisiin asioihin perehtynyt jäsen voisi olla esimerkiksi teologi tai henkilö, jonka opintojen pääaineena olisi ollut filosofia tai etiikka. Tutkintalautakunnan kokoonpano pyrittäisiin

perustamaan laaja-alaiseen asiantuntemukseen siten, että kukin jäsenistä olisi alansa asiantuntija. Kokoonpanossa olisi huomioitu myös elimen riippumattomuus. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta muille jäsenille määrättäisiin varajäsenet, joita voisi olla myös useampi.

Vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpanossa tulisi olla ainakin puolustushallinnon, siviilipalvelusviranomaisten ja oikeushallinnon edustus. Käytännössä puolustushallintoa edustaisi kokoonpanon sotilasjäsen. Siviilipalvelusviranomaista edustaisi siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, joka voitaisiin osoittaa työministeriöstä tai siviilipalveluskeskuksesta. Oikeushallintoa edustaisivat puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen ja esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta edellytettäisiin tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittamista sekä tuomarintehtäviin perehtyneisyyttä. Kokoonpanossa pyrittäisiin mahdollisimman laajaan puolueettomuuteen. Ehdotetussa pykälässä todettaisiinkin nimenomaisesti, että puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja lakimiessihteeri eivät voisi edustaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusviranomaisia. Vakaumuksentutkintalautakunta olisi päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lakimiessihteeri ja vähintään puolet muista jäsenistä olisi paikalla. Sen sijaan muu edellä mainittu edustus ei olisi päätösvaltaisuuden edellytyksenä. Vakaumuksentutkintalautakunnan jäsenet toimisivat tuomarin vastuulla.

Siviilipalvelukseen hakeutuvan oikeusturvan ja puolustusvalmiuteen kohdistuvien vaatimusten vuoksi siviilipalvelushakemukset tulisi erityisoloissa käsitellä viivytyksettä. Käytännössä tämä edellyttäisi myös sitä, että vakaumuksentutkintalautakunnan käytettävissä olisi riittävästi avustavaa henkilökuntaa.

21 §. *Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa.* Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan aseistakieltäytymistä koskevan perustuslainsäädännön ulottuminen myös sodan aikaan ei merkitse, että aseistakieltäytymisoikeuden olisi oltava täydessä rauhan aikaisessa laajuudessaan voimassa myös sodan

aikana. Hallituksen esityksen mukaan perustuslaki ei estä asettamasta laissa joitakin vakaumuksen sisältöä tai pysyvyyttä koskevia ehtoja vapautusmahdollisuuden perusteeksi, kunhan erilaisia vakaumuksia kohdellaan tasapuolisesti.

Vakaumuksentutkintalautakunnan olisi hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaisi vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että tämä vakaumus estää asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamisen. Vakaumuksentutkinnan suorittaminen olisi tehtävänä haasteellinen ja vaativa; hakijan subjektiivista vakaumuskäsitystä tulisi pyrkiä arvioimaan objektiivisesti ottaen huomioon vakaumuksen luonne ja merkitys puolustusvoimissa suoritettavan palveluksen kannalta. Arvioinnissa tulisi myös ottaa huomioon käsillä olevan uhkatekijän luonne ja kesto sekä sen vaikutus yhteiskuntaan. Vaikka riittävän perustelluksi katsottavan vakaumuksen sisältöä ei voida tarkemmin määritellä, tulisi sen kuitenkin tosiasiasissa olla sidoksissa asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamiseen siten, että sen voitaisiin todeta estävän asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa. Tutkintalautakunnan tulisi kiinnittää huomiota vakaumuksen kestoon ja todellisuuteen ja siihen, miten vakaumus on ilmennyt hakijan arjessa ja elämäntavoissa jo aiemmin.

Vaikka hakemukset tulisi käsitellä ja ratkaista viivytyksettä, tosiallista käsittelyaikaa olisi vaikea arvioida. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan säännöstä hakijan asemasta hakemuksen käsittelyn aikana. Ehdotuksen mukaan hakija voitaisiin käsittelyn ajaksi siirtää joko puolustusvoimien alaisuuteen aseettomiin tehtäviin tai siviilipalvelustehtäviin riippuen hakijan hakuhetken statuksesta. Koska vallitsevat olosuhteet hakuhetkellä saattaisivat vaihdella suuresti, olisi siirtäminen tarkoituksenmukaisinta jättää harkinnanvaraiseksi ja arvioitavaksi tilannekohtaisesti.

Hakemukset käsiteltäisiin vakaumuksentutkintalautakunnassa lakimiessihteerin esittelystä. Lakimiessihteerin tehtävänä olisi valmistella asia ratkaisukelpoiseksi, tehdä esitys tutkintalautakunnan päätökseksi ja laatia päätösasiakirjat. Esittelijällä olisi mahdol-

lisuus käyttää asian valmistelussa apuna avustavaa henkilökuntaa.

Tutkintalautakunnan päätös perustuisi enemmistön kantaan. Äänten mennessä tasan päätös olisi puheenjohtajan kannan mukainen.

Päätös tulisi antaa tiedoksi välittömästi hakijalle, puolustusvoimien aluetoimistolle sekä siviilipalveluskeskukselle. Hakijalle päätös annettaisiin tiedoksi todisteellisesti.

Säännöksessä ehdotetaan, että vakaumuksentutkintalautakunnan päätöksestä ei voisi hakea muutosta valittamalla. Yleistä muutoksenhakuoikeutta tulee yleensä pitää pääperiaatteena. Oikeus hakea muutosta on kirjattu perustuslain 21 §:ään. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perusoikeuksista voidaan kuitenkin poikkeusoloissa poiketa perustuslain 23 §:n nojalla säätämällä asiasta lailla. Säännöksen mukaan poikkeusten tulee olla tilapäisiä ja välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien, kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana ja poikkeusten tulee olla Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia.

Erityisoloissa yhteiskunnan normaalitoiminnot voivat olla uhattuina. Yleinen yhteiskunnallinen kokonaisturvallisuus ja puolustusvoimien toimintaedellytysten varmistaminen saattavat tuolloin vaatia poikkeuksellisia resursseja. Aseellisen tai muun uhan kesto voi vaihdella ja tilanteen vaatimat toimenpiteet voivat olla kiireellisiä. Jotta yhteiskunnan toimintakelpoisuus ja puolustusvoimien toimintavalmius saataisiin varmistettua, tulisi myös vakaumuksentutkinta suorittaa mahdollisimman joustavasti ja palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä ilman viivytystä. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää, että vakaumuksentutkinta voidaan suorittaa jo ensiasteessa asiassa vaadittavalla asiantuntemuksella ja varmuudella. Tavoitteen toteutumisen varmistamiseksi va-

kaumuksentutkintalautakunnan kokoonpano perustuisi laaja-alaiseen erityisasiantuntemukseen. Erityisolojen aikana vastaavan erityiskokoonpanon omaavaa muutoksenhakuilintä olisi vaikea, ellei mahdotonta taata. Lisäksi muutoksenhakuasteen käsittelyajan tulisi vakaumuksentutkinnan osalta olla äärimmäisen lyhyt, koska palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä viivytyksettä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 37/1997 vp) käsitellyt asevelvollisuusasiain muutoksenhakuilimenä toimivan kutsunta-asiain keskuslautakunnan kokoonpanoa ja riippumattomuutta valituskiellon näkökulmasta aiemmin voimassa olleen hallitusmuodon 16 §:n 1 momentin perusteella. Lausunnossa viitataan edellä mainittuihin perusoikeusuudistuksen perusteluihin, jossa lainkäyttöelimen riippumattomuusvaatimuksella on tarkoitettu paitsi toimielimen riippumattomuutta suhteessa toimeenpanovaltaan, myös sen puolueettomuutta suhteessa asian eri osapuoliin. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota keskuslautakunnan kokoonpanoon todeten, että riippumattomuusvaatimus asian eri osapuoliin ei keskuslautakunnan osalta täysin täyty. Tämä johtui siitä, että kokoonpanosääntely avoimuudessaan jätti sen mahdollisuuden, että jopa puolet lautakunnan jäsenistä olisi tullut puolustushallinnosta. Perustuslakivaliokunta ehdotti valitusmahdollisuuden avaamista tai keskuslautakunnan kokoonpanosäännösten muuttamista niin, että ne takaavat puolustushallinnon ulkopuolisille jäsenille enemmistön. Ehdotetun vakaumuksentutkintalautakunnan päätösvaltaisen kokoonpanon voitaisiin tässä suhteessa katsoa olevan eri osapuolista riippumaton.

Siviilipalvelushakemuksen epääminen ei estäisi uuden siviilipalvelushakemuksen jättämistä. Edellä todettujen näkökohtien vuoksi ehdotetaan kuitenkin, että uuden hakemuksen jättäminen ei miltään osin estäisi hylkäävään päätökseen liittyviä mahdollisia täytäntöönpano- ja sijoitustoimia puolustusvoimien taholta.

22 §. Tarkemmat säännökset. Tarkempia säännöksiä tutkintalautakunnan organisaatiosta, henkilöstöstä, asioiden käsittelystä ja toiminnasta ehdotetaan annettavaksi valtioneuvoston asetuksella.

5 luku **Palveluskelpoisuus, vapauttaminen ja lykkäys siviilipalveluksen suorittamisesta**

Lukuun on koottu säännökset siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden määräytymisestä, siviilipalveluksesta vapauttamisesta sekä siviilipalveluksen aloittamista koskevista lykkäysperusteista. Luvussa olisi lisäksi säännökset siviilipalvelusvelvollisen palveluksen aikaisesta terveystarkastuksesta ja huumausainetestauksesta. Toisen valtion kansalaisuuden vaikutuksesta siviilipalvelusvelvollisuuteen säädettäisiin luvun 27—30 §:ssä.

23 §. Palveluskelpoisuus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palveluskelpoisuuden yleisestä merkityksestä siviilipalveluksen kannalta. Siviilipalvelukseen voitaisiin määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Toimivalta palveluskelpoisuus päätöksen tekemiseen olisi koko siviilipalveluksen ajan siviilipalveluskeskuksella. Palveluskelpoisuus määritettäisiin siviilipalvelusvelvollisen osalta palveluksen alussa suoritettavassa terveystarkastuksessa ja tarpeen vaatiessa myös palveluksen myöhemmässä vaiheessa. Sääntely vastaisi nykyistä käytäntöä.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin siitä, mitä palveluskelpoisuudella tarkoitetaan. Keskeisiä tekijöitä palveluskelpoisuutta määrittäessä olisivat asianomaisen terveydentila sekä hänen fyysinen ja henkinen suorituskykynsä. Palveluskelpoisuutta arvioitaisiin kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon se, että siviilipalvelusvelvollisen tulee kyetä suoriutumaan siviilipalvelukseen kuuluvasta koulutuksesta, joka koostuu oppituntimaisista luennoista ja käytännön harjoituksista sekä työpalvelujaksosta, joka edellyttää työn mahdollisten fyysisten vaatimusten lisäksi sopeutumista ja valmiuksia toimia normaalin työelämän säännösten alaisuudessa palveluspaikalla.

Palveluskelpoisuutta arvioitaisiin jatkossa myös palvelus- ja työturvallisuuskäsitteillä, mikä merkitsisi palveluskelpoisuusmääritelmän laajennusta nykyiseen nähden. Käytännössä siviilipalvelusta suorittavien joukossa on ilmennyt tapauksia, joissa lääketieteellistä estettä palvelukselle ei välttämättä ole osoitettavissa, mutta asianomaisen palve-

lukseen hyväksyminen olisi selkeä riski sekä palvelusvelvolliselle että työyhteisölle, johon hänet sijoitettaisiin. Ongelmia on aiheutunut muun muassa henkirikoksista tuomittujen sekä mielenterveyshäiriöistä ja huumeriippuvuudesta kärsivien palvelusvelvollisten kohdalla. On tarkoituksenmukaista, että laissa on säännös, joka mahdollistaa palvelusturvallisuutta uhkaavassa tilanteessa asianomaisen vapauttamisen palveluksesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tiedoista, joiden perusteella palveluskelpoisuus määritetään ja lähteistä, joista siviilipalveluskeskus voisi saada tarvittavat tiedot. Keskeisimmässä asemassa olisivat siviilipalvelusvelvolliselta itseltään saadut tiedot.

Siviilipalvelusvelvolliselta voitaisiin saada terveydentilatietoja hänen siviilipalvelusviranomaiselle toimittamiensa lääkärintausuntojen muodossa. Terveydentilaa koskevat tiedot voivat myös perustua asevelvollisena suoritettuun ennakkotarkastukseen, kutsuntatilaisuudessa toimitettuun lääkärintarkastukseen tai palveluksen alkaessa toimitettuun terveystarkastukseen. Siviilipalvelusvelvollisella olisi myös nimenomainen velvollisuus antaa palveluskelpoisuuteensa liittyviä tietoja lakiehdotuksen 17 §:n nojalla. Lisäksi siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus saada palveluskelpoisuuden arviointia varten siviilipalvelusvelvollista koskevia tietoja eri viranomaisilta lakiehdotuksen 85 §:n mukaisesti. Terveydentilatietojen ohella merkitystä palveluskelpoisuudelle voisi olla etenkin vankilaviranomaisilta ja oikeushallinnon tietojärjestelmistä saaduilla tiedoilla, joilla voi olla kiinteä liittymä palvelusturvallisuusarvioinnin kannalta.

Pykälän neljä momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan arvioinnissa ja palveluskelpoisuuden määrittelyssä on pyrittävä yhdenmukaiseen käytäntöön asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa. Käytännössä yhdenmukaisella käytännöllä olisi merkitystä erityisesti silloin, kun siviilipalveluskeskus harkitsee lakiehdotuksen 26 §:n mukaista vapauttamista siviilipalveluksen suorittamisesta palveluskelpoisuuden puuttumisen vuoksi.

24 §. Terveystarkastus. Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudesta osallistua terveystarkastukseen sekä

palveluksessa olevan terveydentilan tarkistamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen olisi siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen määräyksestä velvollinen osallistumaan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen. Edellytyksenä määräämiselle olisi, että tutkimus tai tarkastus on siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen käsityksen mukaan tarpeen palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tai tarkistamiseksi tai sen selvittämiseksi, onko siviilipalvelusvelvollinen kykenevä hoitamaan hänelle määrättyjä palvelustehtäviä. Palveluskelpoisuuden ja terveydentilan asianmukainen selvittäminen on tärkeää sekä siviilipalvelusvelvollisen itsensä että yleisen palvelusturvallisuuden kannalta. Lakiehdotuksen 23 §:n mukaan siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään riippuu, millaisiin työtehtäviin ja koulutukseen hänet voidaan määrätä tai millaisissa tehtävissä häntä voidaan pitää. Siviilipalveluspaikan esimiehellä ja siviilipalveluskeskuksella on siten oltava tieto siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta ja palveluskelpoisuuteen liittyvistä seikoista myös silloin, kun palveluskelpoisuus tai kyky suoriutua työtehtävistä on tilapäisesti heikentynyt sairauden tai muun syyn takia. Mikäli siviilipalveluspaikan esimiehellä tai siviilipalveluskeskuksella olisi syytä epäillä siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan tai suorituskyvyn heikentyneen, sillä olisi esityksen mukaan oikeus yksipuolisesti määrätä siviilipalvelusvelvollinen terveystarkastukseen.

Vaikka siviilipalveluspaikan esimies tai siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, sillä ei olisi oikeutta määrätä miltä osin ja mitä tutkimuksia siviilipalvelusvelvolliselle on suoritettava. Terveystarkastuksessa noudatettaisiin potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (785/1992), jonka mukaisesti potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Potilaan itsemääräämisoikeuden mukaisesti siviilipalvelusvelvolliselle tehtävät tutkimukset ja hoi-

totoimenpiteet edellyttäisivät hänen suostumustaan. Siviilipalvelusvelvollisen esimies tai siviilipalveluskeskus voisi kuitenkin konsultoida lääkärinä tai muuta terveydenhuollon ammattihenkilöä siitä, minkä vuoksi siviilipalvelusvelvollinen olisi syytä määrätä tarkastukseen.

Säännöksen tarkoituksen toteutuminen ja siviilipalveluspaikan vastuiden asianmukainen toteuttaminen edellyttää, että siviilipalvelusviranomaisen saa tiedon terveystarkastuksen tuloksista siltä osin kuin sillä on vaikutusta siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuteen, palvelus- tai työturvallisuuteen tai siviilipalvelusvelvollisen kykyyn hoitaa hänelle määrättyjä palvelustehtäviä. Tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin ehdotetun lain 85 §:ssä, jonka mukaisesti siviilipalveluspaikalla ja siviilipalveluskeskuksella olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä tai terveystarkastuskeskukselta lausunto terveydentilatiedoista siltä osin, kuin niillä on merkitystä palveluskelpoisuusarvioinnin kannalta.

Siviilipalvelusvelvollisen esimiehelle tai siviilipalveluskeskukselle toimitettavaa lääkärin- tai muuta terveydentilalausuntoa annettaessa ja laadittaessa olisi huomioitava potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §, jonka mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä. Siviilipalveluskeskukselle palveluskelpoisuuden arviointia varten laadittava lääkärinlausunto tulisikin aina laatia siten, että siinä otettaisiin perustellusti kantaa siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuteen sekä mahdollisuuksiin ja edellytyksiin hoitaa palvelustehtäviä ilman, että lausuntoon liitetään sen käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomia potilaan terveydentilaa koskevia tietoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalvelukseen määrätyn siviilipalvelusvelvollisen pakollisesta terveydentilan tarkistamisesta. Siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus olisi selvitettävä viimeistään kolmen viikon kuluttua palveluksen aloittamisesta. Palveluksen alkuun sijoittuva terveystarkastus olisi kaikille siviilipalvelusvelvollisille pakollinen ja tarpeesta riippumaton. Kolmen viikon tarkastusaikaa voidaan pitää riittävänä, koska siviilipalveluksessa ei

ensimmäisten palvelusviikkojen aikana joudu vastaaviin fyysisiin rasituksiin kuin varusmiespalveluksessa, jossa tarkastusaika on kaksi viikkoa palveluksen aloittamisesta. Siviilipalveluksen jatkuessa ja sen päättyessä, samoin täydennyspalvelukseen, ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen määräytyille terveydentilatarkastus tehtäisiin ainoastaan siviilipalvelusvelvollisen niin pyytäessä tai siviilipalveluspaikan havaitseman tarpeen perusteella. Terveystarkastuksen vaihtoehtona siviilipalvelusvelvollisen tulisi siviilipalveluksen päättyessä kuitenkin aina täyttää ja allekirjoittaa palvelusaikainen henkilökohtainen terveystarkastus.

25 §. *Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksessa olevan osalta huumausainetestiä koskevan todistuksen toimittamisvelvollisuudesta. Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus voisi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella olla osa myös lakiehdotuksessa tarkoitettua terveystarkastusta.

Siviilipalveluslaissa ei ole aikaisemmin ollut lainkaan säännöksiä huumausainetestauksesta. Huumausaineiden käyttö on viime vuosina yleistynyt palvelusikäisten nuorten keskuudessa. Tutkimusten mukaan siviilipalvelusvelvollisten huumausaineiden käyttö on prosentuaalisesti vielä yleisempää kuin varusmiespalvelusta suorittavilla. Vaikka siviilipalvelusvelvollisia koskeva nimenomainen testaus sääntely on toistaiseksi puuttunut, on siviilipalvelusvelvollisten palvelus- ja työturvallisuuden turvaamiseksi huumausaineiden käyttöä koskevia tutkimuksia jonkin verran tehty siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikkojen toimesta. Testaus on perustunut siviilipalvelusvelvollisten suostumukseen.

Ehdotettu sääntely huumausainetestauksesta nojautuisi samoihin edellytyksiin kuin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) 8 §:n mukainen työntekijän testaus. Mainittu laki ei soveltamisalajakonsa vuoksi sellaisenaan koske siviilipalvelusta suorittavia, joten asiasta on säädettävä siviilipalveluslaissa erikseen. Siviilipalvelus suoritetaan peruskoulutusjaksoa lukuun ottamatta normaaleissa työpaikoissa ja työteh-

tävissä, joten toisin kuin varusmiespalvelusta suorittavien osalta yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaiset periaatteet seuraamuksia lukuun ottamatta ovat hyvin sovellettavissa myös siviilipalvelusvelvolliseen.

Pykälän 1 momentissa viitattaisiin huumausainelain 2 §:n mukaiseen huumausaineen määritelmään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä joiden täytyessä siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voisi velvoittaa siviilipalvelusvelvollisen esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen. Esitettävän todistuksen sisällön ja laajuuden osalta viitattaisiin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 6 §:ään, jonka 2 momentissa on säädetty todistuksen sisällöstä. Huumausainetestiä koskevalla todistuksella tarkoitettaisiin kyseisen lainkohdan mukaan työnantajan osoittaman terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratorion antamaa todistusta, josta ilmenee, että siviilipalvelusvelvolliselle on tehty testi huumausainelain 2 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käytön selvittämiseksi sekä testin perusteella laadittu selvitys siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen työ- tai toimintakykynsä on heikentynyt.

Siviilipalveluspaikka saisi käsitellä huumausainetestiin merkityjä tietoja ainoastaan silloin, kun siviilipalvelusvelvollinen on itse toimittanut todistuksen siviilipalveluspaikalle. Siviilipalveluspaikalla ei siten olisi oikeutta oma-aloitteisesti saada kyseisiä tietoja terveydenhuollosta. Huumausaineiden käyttöä koskevat testitiedot ovat terveydentilaa koskevia, arkaluonteisia tietoja, ja niitä on todistuksen esittämisen jälkeen käsiteltävä ja säilytettävä samalla tavalla kuin siviilipalvelusvelvollisen muitakin terveydentilaa koskevia tietoja. Testitietoa ei kuitenkaan rinnastettaisi lääkärinkorttitietoihin, vaan lakiehdotuksen 89 § 3 momentin mukaisesti palveluskelpoisuuden määrittämiseksi tarpeellisiin terveystietoihin, jotka poistettaisiin viiden vuoden kuluttua kotiuttamisesta.

Edellytyksenä todistuksen toimittamisvelvollisuudelle olisi ensinnäkin, että siviilipalvelusvelvollinen olisi palveluksessa. Todistusta ei siten voitaisi velvoittaa toimittamaan

ennakkoon ennen varsinaisen palveluksen aloittamista tai esimerkiksi määräaikaisten vapautuspäätöksen voimassaolon aikana.

Testin toimittamisvelvoite edellyttäisi myös, että siviilipalveluspaikalla tulisi olla perusteltu epäily siitä, että siviilipalvelusvelvollinen on huumausaineiden vaikutuksen alaisena palveluksessa tai, että hänellä on riippuvuus huumausaineista ja, että testaaminen on välttämätöntä palveluskelpoisuuden selvittämiseksi. Perusteltu epäily ei kuitenkaan tarkoittaisi, että huumausaineiden käyttö olisi näytettävä toteen, vaan epäily voisi perustua esimerkiksi siviilipalvelusvelvollisen esimiehen tai työtovereiden tekemiin havaintoihin siviilipalvelusvelvollisen käyttäytymisestä ja palvelustehtävien suorittamisesta.

Momentissa säädettäisiin lisäksi yksityiskohtaisesti testattavan siviilipalvelusvelvollisen työtehtäviin liittyvistä erityisistä edellytyksistä ja niistä intresseistä joita mainittujen työtehtävien suorittaminen huumausaineiden vaikutuksen alaisena voisi vaarantaa. Suojeltavina intresseinä olisivat ensinnäkin siviilipalvelusvelvollisen oma tai toisten henkilöiden henki, terveys, palvelusturvallisuus ja työturvallisuus. Lisäksi suojeltavana intressinä olisi maanpuolustus ja valtion turvallisuus, ympäristö, liike- ja ammatillisuus, liikenneturvallisuus, tietojen suoja ja tietoturvallisuus. Useat näistä suojattavista eduista ovat joko välittömästi tai välillisesti perusoikeussidonnaisia.

Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen voidaan velvoittaa esittämään 2 momentissa tarkoitettu huumausainetestiä koskeva todistus myös silloin, kun siviilipalvelusvelvollinen hoitaa tehtäviä, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman muiden henkilöiden läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Käytännössä esimerkiksi päiväkodissa työskentely ei vielä suoraan oikeuta palveluspaikkaa velvoittamaan todistuksen toimittamista, koska lapsiryhmissä toimii pääsääntöisesti muutakin henkilöstöä.

Pykälän 4 momentin mukaan huumausainetestiin ja sitä koskevaan todistukseen sovellettaisiin työterveyshuoltolain

(1383/2001) 19 §:n ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen säännöksiä. Testaus tapahtuisi siten samoilla menetelmillä ja varmistuksilla kuin työntekijöiden ja työnhakijoidenkin osalta on yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain nojalla säädetty.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin selvytyden vuoksi siitä, että siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka, joka on velvoittanut siviilipalvelusvelvollisen toimittamaan huumausainetestiä koskevan todistuksen, olisi velvollinen vastaamaan todistuksen hankkimisesta ja sen perusteena olevasta tutkimuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Huumausainetestiä koskevan todistuksen toimittamisesta kieltäytymisen seurauksista säädettäisiin 6 momentissa. Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaiset seuraamukset eivät ole käyttökelpoisia siviilipalvelusvelvollisten kohdalla, koska siviilipalveluksen osalta kyse on pakollisesta velvollisuudesta eikä testistä kieltäytymisen seurauksena voi olla helpotuksen saaminen palvelustehtävistä tai palvelusvelvollisuuden välttäminen kokonaan.

Jos siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyisi todistuksen toimittamisesta ja siviilipalveluspaikalla olisi edelleen perusteltu syy epäillä, että siviilipalvelusvelvollinen on riippuvainen huumausaineista tai että hän suorittaa palvelusta huumausaineiden vaikutuksen alaisena, siviilipalveluspaikan tulisi välittömästi määrätä siviilipalvelusvelvollinen tämän lain 24 §:n tarkoittamaan terveystarkastukseen. Siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuus tulisi terveystarkastuksessa arvioida niiden muiden havainnoitavissa ja tutkittavissa olevien seikkojen perusteella, joiden osalta suostumus tutkimukseen saadaan.

Riippumatta palveluskelpoisuustuloksesta siviilipalveluskeskus voisi kotiuttaa siviilipalvelusvelvollisen, mikäli tämän käytös ja toiminta olisi luonteeltaan sellaista, että se objektiivisesti arvioiden vakavasti vaarantaisi palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta. Kotiuttaminen voisi perustua myös siviilipalveluspaikan aloitteeseen. Kotiuttamismahdollisuus on tarpeen, koska siviilipalveluspaikalla ja siviilipalveluskeskuksella tulisi olla mahdollisuus reagoida nopeasti tilanteissa, joissa siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyisi tutkimuksista ja mahdollisesti terveystarkas-

tuksestakin ja siellä suoritettavista tutkimuksista. Huumausaineet vaikuttavat keskushermostoon ja niiden vaikutuksen alaisena toimiminen saattaa aiheuttaa hyvinkin ennakointia ja arvaamatonta käytöstä. Siviilipalvelusvelvollisen oma ja muiden palvelusvelvollisten palvelusturvallisuus ja työpaikan työturvallisuus edellyttävät, että myös siviilipalvelusvelvollisen osalta tilanteisiin voidaan työpaikalla puuttua vastaavasti kuin työ- ja virkasuhteessa olevienkin osalta. Siviilipalvelusvelvollisen kotiuttaminen ei kuitenkaan johtaisi siviilipalvelusvelvollisuuden päättämiseen, vaan siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvollisen suorittamaan jäljellä olevan palvelusajan myöhemmin. Palveluksen jatkaminen alkuperäisessä siviilipalveluspaikassa ei yleensä olisi mainitussa tilanteessa tarkoituksenmukaista, joten siviilipalveluksen jatkaminen tapahtuisi lähtökohdaisesti siviilipalveluskeskuksessa tai sen määräämässä muussa siviilipalveluspaikassa.

26 §. *Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella.* Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla siviilipalvelusvelvollinen vapautettaisiin palveluksesta rauhan aikana sillä perusteella, että hän ei ole palveluskelpoinen.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskus voisi vapauttaa siviilipalvelusvelvollisen palveluksesta kokonaan tai määräajaksi mikäli hänellä olisi sellainen vaiveaikka tai sairaus, joka estäisi siviilipalveluksen tai mikäli hän suoritetun palveluskelpoisuustarkastuksen perusteella ei omaa riittäviä terveydellisiä edellytyksiä siviilipalveluksen suorittamiselle. Koska velvollisuus suorittaa siviilipalvelusta päättyy sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta, vaikuttaisi vapautuksen keston arviointiin myös siviilipalvelusvelvollisen ikä tarkastushetkellä.

Jos siviilipalvelusvelvollinen ei olisi palveluskelpoisuustarkastuksessa palveluskelpoinen, mutta puute katsottaisiin tilapäiseksi, siviilipalvelusvelvollinen vapautettaisiin palveluksesta määräajaksi ja siviilipalveluskeskus määräisi ajankohdan, jolloin hänen olisi tultava uudelleen palveluskelpoisuustarkastukseen. Määräaikainen vapautus ja määräys uuteen palveluskelpoisuustarkastukseen voitaisiin antaa yhden tai useamman kerran. Mää-

räys uuteen palveluskelpoisuustarkastukseen tulisi antaa siten, että edellisestä palveluskelpoisuus päätöksestä olisi kulunut enintään kolme vuotta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa vapauttamispäätös tehtäisiin sillä perusteella, että siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 25 vuotta ja häntä ei ole jo toistetuissa palveluskelpoisuustarkastuksissa kertaakaan todettu palveluskelpoiseksi. Vapauttamisen edellytyksenä olisi aina se, että siviilipalvelusvelvollinen on osallistunut hänelle määrättyihin palveluskelpoisuuden tarkistamiseksi tarpeellisiin lääkärintarkastuksiin. Tällaisen toistuvasti palveluskelvottomaksi todetun henkilön velvoittaminen tulemaan yhä uudelleen palveluskelpoisuustarkastuksiin ei olisi tarkoituksenmukaista henkilön itsensä eikä siviilipalvelusviranomaisten kannalta.

Ehdotetun pykälän mukainen vapautus palveluksesta koskisi rauhan aikaa. Siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin vapautuksesta huolimatta määrätä poikkeusolojen aikana tarkastettavaksi ja palvelukseen, mikäli hänet tuolloin todettaisiin palveluskelpoiseksi. Asiasta säädettäisiin lakiehdotuksen 9 luvussa. Ehdotettu sääntely vastaa asevelvollisuuslain mukaista sääntelyä.

27 §. *Vapauttaminen toisessa valtiossa suoritetun palveluksen perusteella.* Asevelvollisuus ja siten myös siviilipalvelusvelvollisuus liittyy kansalaisuusasemaan. Yhä useampi asevelvollinen asuu nykyään muussa valtiossa kuin siinä, jonka kansalainen hän on. Toisaalta kansalaisuuden saaminen ei nykyisin enää välttämättä tarkoita toisen kansalaisuuden menettämistä. Siten Suomen kansalaisella saattaa olla myös yhden tai useamman muun valtion kansalaisuus. Asevelvollisuuden suorittaminen aiheuttaa edellä mainituissa tilanteissa usein monia käytännön ongelmia, minkä lisäksi velvollisuus saattaa kohdistua moneen eri valtioon.

Kansalaisuuteen perustuvat vaikutukset on pyritty ottamaan huomioon kansainvälisiä sopimuksia tehtäessä. Suomi on mukana pohjoismaisessa sopimuksessa, minkä lisäksi Suomi on tehnyt kahdenväliset sopimukset Amerikan Yhdysvaltojen ja Argentiinan kanssa. Kaksinkertaisen asevelvollisuuden välttämiseksi myös Euroopan Neuvoston pii-

rissä on vuonna 1997 tehty kansalaisuutta koskeva Euroopan Neuvoston yleissopimus. Suomi ei ole ratifioinut kyseistä sopimusta.

Kansainvälisissä sopimuksissa sovitun lisäksi asevelvollisuutta koskevassa lainsäädännössä, myös siviilipalveluslaissa on tarpeen säätää toisen valtion kansalaisuuden vaikutuksesta palvelusvelvollisuuteen. Säännöksiä sovellettaisiin henkilöihin, joiden kotivaltio ei ole Suomea sitovan sopimuksen osapuoli. Pyrkimyksenä olisi sääntely, jolla saavutettaisiin sama tulos kuin sopimuksilla.

Siviilipalveluskeskus voisi hakemuksesta vapauttaa siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluksen suorittamisesta, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja jos hän on suorittanut asevelvollisuutta vastaavan palveluksen muussa valtiossa. Hakemus tulisi tehdä kirjallisesti. Vapautus koskisi rauhan aikaa. Korvaavaksi palveluksi voitaisiin katsoa aseellinen ja aseeton palvelus sekä siviilipalvelus. Ehdotettua säännöstä voitaisiin soveltaa riippumatta siitä, soveltuuko tapaukseen jokin kansainvälinen sopimus. Vapautus voitaisiin myöntää, mikäli henkilö on suorittanut palveluksen muussa valtiossa kokonaan tai, jos palvelus on kestänyt vähintään neljä kuukautta. Ehdotettu säännös vastaisi ehdotetun asevelvollisuuslain mukaista sääntelyä.

28 §. Vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella. Siviilipalveluskeskus voisi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa siviilipalveluksesta henkilön, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus. Säännös soveltuisi myös tilanteisiin, joissa vapauttamisen perusteeksi ei ole sovellettavaa kansainvälistä sopimusta samoin kuin tilanteisiin, joissa siviilipalvelusvelvollinen ei ole suorittanut asevelvollisuutta tai sitä vastaavaa palvelusta muussa valtiossa.

Vapauttamisen edellytyksenä olisi, että asianomainen osoittaa, että hänen tosiasialliset henkilökohtaiset siteensä ovat muualle kuin Suomeen. Sidosten tarkastelussa otetaan huomioon muun muassa siviilipalvelusvelvollisen asumista, perhesuhteita, työpaikkaa ja opiskelua koskevat sidonnaisuudet ja olosuhteet kokonaisuutena. Harkinnassa olisi annettava merkitystä erityisesti ulkomailla oleskelun kestolle ja vakiintuneisuudelle.

Pykälän 2 momentin mukaan vapauttamispäätös voitaisiin viran puolesta peruuttaa, jos vapauttamisen edellytyksissä tapahtuisi merkittävä muutos sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen muuttaa asumaan Suomeen ennen sen vuoden loppua jona hän täyttää 30 vuotta. Tällöin siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin aiemmin annetusta vapauttamispäätöksestä huolimatta määrätä palvelukseen. Ehdotettu 1 ja 2 momentin mukainen sääntely vastaisi asevelvollisuuslain mukaista sääntelyä.

29 §. Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen velvollisuus tulla palvelukseen. Ulkomailla pysyvästi asuvien Suomen kansalaisten määrääminen siviilipalvelukseen ei ole tarkoituksenmukaista muun muassa kustannussyistä. Pykälässä säädettäisiin asevelvollisuuslain sääntelyä vastaten, että siviilipalvelusvelvollinen tulisi jättää palvelukseen määräämättä, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja mikäli hänen asuinpaikkansa ei ole seitsemän viimeisen tarkasteluvouden aikana ollut Suomessa.

Palvelukseen kutsumatta jättäminen tapahtuisi siviilipalveluskeskuksen aloitteesta ja toimesta siviilipalvelusrekisterissä olevien rekisteritietojen perusteella. Asia olisi tarkoituksenmukaista hoitaa viranomaisaloitteisesti ilman hakemusmenettelyä silloin kun vapauttamisen edellytykset selkeästi täyttyisivät. Siviilipalvelusvelvollisten osalta palvelukseen kutsumatta jättäminen tapahtuisi useimmiten kuitenkin jo sotilasviranomaisten toimesta, koska palvelusvelvollista ei määrätä ehdotetun asevelvollisuuslain mukaan myöskään kutsuntaan.

Jos siviilipalvelusvelvollinen muuttaisi Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta, siviilipalveluskeskus voisi kuitenkin määrätä hänet siviilipalvelukseen.

30 §. Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen. Mikäli asianomainen haluaisi vedota kansainväliseen sopimukseen, jonka nojalla hänet voidaan vapauttaa siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta Suomessa, tulisi hänen esittää oikeudestaan tarvittaessa siviilipalvelusviranomaiselle selvitys. Lisäselvitys voisi olla tarpeen sen vuoksi että toisen valtion kansalaisuus ei aina näy Suomen rekistereistä. Asianomaisen selvitysvelvollisuus koskisi säännönmukaisesti myös tilan-

teita, joissa siviilipalvelusvelvollinen vetoaa toisessa valtiossa suorittamaansa palvelukseen.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin asevelvollisuuden suorittamista koskeviin Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin, joiden merkitystä palvelusvelvollisuuden kannalta on käsitelty edellä 27 §:n perusteluissa.

31 §. Lykkäyksen hakeminen. Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksen aloittamisajankohdan lykkäysperusteista vastaavansisältöisesti kuin nykyisessä laissa. Lykkäyksen perusteet olisivat myös yhtenevät asevelvollisuuslaissa säädetyin kanssa.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskus voisi lykätä siviilipalveluksen alkamisajankohtaa enintään kolme vuotta kerrallaan. Lykkäminen tapahtuisi siviilipalvelusvelvollisen toimittaman kirjallisen hakemuksen perusteella. Tavoitteena olisi, että lykkäyshakemukset tehtäisiin siviilipalveluskeskukselle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen siviilipalveluksen alkamista. Lykkäyshakemusten saapuminen siviilipalveluskeskukselle juuri ennen palveluserän aloittamista aiheuttaa hankaluuksia palveluserien suunnittelussa ja siviilipalvelukseen kutumisessa. Lakiehdotuksen 34 §:n mukaisesti viereille laitettu, mutta vielä ratkaisematon lykkäyshakemus ei olisi laillinen este olla saapumatta palvelukseen.

Perusteeksi lykkäykselle kävisivät ehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvollisen perustellusti osoittamat syyt, jotka liittyisivät ammattiin valmistumiseen, opiskeluihin, taloudellisten asioiden järjestämiseen tai muihin erityiseen henkilökohtaiseen syyhyn, esimerkiksi huoltajuuteen tai elinkeinon harjoittamiseen. Lykkäyksen myöntäminen edellyttäisi, että se olisi siviilipalvelusvelvolliselle mainituista syistä erittäin tarpeellinen ja palvelusajan siirrolla voitaisiin olettaa olevan asian järjestämisen kannalta positiivinen vaikutus. Lykkäysperusteita ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi ja säännös jättäisi lykkäyshakemusten ratkaisijalle myös tapauskohtaista harkintavaltaa.

Pykälän 2 momentin mukaan lykkäystä olisi haettava siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti. Hakemuksessa tulisi olla selvitys lykkäyksen perusteesta ja ajankohdasta, jolle lykkäystä haetaan.

Pykälän 3 mukaan kansanedustajalla, valtioneuvoston jäsenellä ja Euroopan parlamentin jäsenellä olisi oikeus saada lykkäystä palveluksen suorittamiselle, jos se olisi tarpeen kyseisen tehtävän suorittamista varten. Siviilipalveluskeskus myöntäisi lykkäystä suoraan henkilön tekemän kirjallisen ilmoituksen perusteella. Ilmoitukseen olisi liitettävä selvitys tehtävästä.

Pykälän 4 momentin mukaan lykkäystä olisi mahdollista hakea myös siviilipalveluksen aikana. Säännöksen tavoitteena on mahdollistaa myös palvelusaikana tapahtuneiden olosuhdemuutosten huomioon ottaminen.

32 §. Lykkäyspäätös. Pykälässä säädettäisiin lykkäyspäätöksen sisällöstä ja muodosta. Lykkäystä ei saisi antaa pidemmäksi ajaksi kuin sen vuoden loppuun, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Ikäraja on tarpeen asettaa sen turvaamiseksi että siviilipalvelusvelvollinen ehtii asianmukaisesti suorittamaan loppuun siviilipalveluksensa ennen 30 vuoden yläikärajan täyttymistä. Lykkäyshakemus olisi käsiteltävä kiireellisesti.

33 §. Lykkäyksen keskeyttäminen. Siviilipalvelusvelvollinen voisi perustellusta syystä olosuhteiden muuttuessa hakea jo myönnetyn lykkäyksen keskeyttämistä. Hakemus tulisi tehdä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen olisi vapautettu palveluksesta määräajaksi terveydellisillä perusteilla, pykälän 2 mukaan siviilipalveluskeskus voisi siviilipalvelusvelvollisen pyynnöstä ja tämän toimittaman lääketieteellisen selvityksen perusteella arvioida terveydentilan uudelleen jo ennen määräajan päättymistä.

34 §. Palveluksen aloittamisvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin nykyiseen tapaan siitä, että lykkäys- tai vapauttamishakemuksen jättäminen ei olisi laillinen este saapua palvelukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen velvollisuudesta lykkäyksen päättyessä määrätä siviilipalvelusvelvolliselle mahdollisimman pian palveluksen aloittamispäivä, jotta siviilipalvelusvelvollisuuden suorittaminen ei turhaan pitkittyisi. Määräajaksi vapautetulle määräys tulisi antaa mahdollisimman pian hänen tultuaan palveluskelpoiseksi.

6 luku **Siviilipalveluksen suorittaminen ja päättäminen**

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelusta järjestettäessä huomioon otettavasta vakaumuksen suojasta ja syrjintäkiellosta. Luvussa on myös säännöksiä siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvollisuuksista, siviilipalveluksen suorittamisesta ulkomailla, palvelustehtävien määräämisestä ja niistä vapauttamisesta, sekä palvelusajan määrittämisestä ja kotiuttamisesta.

35 §. Vakaumuksen suoja. Siviilipalveluksen tavoitteena on tarjota vaihtoehtoinen tapa suorittaa perustuslaissa säädetty maanpuolustusvelvollisuus. Palvelusmuoto mahdollistaa henkilökohtaisen vakaumuksen huomioon ottamisen maanpuolustusvelvollisuutta toteuttaessa. Vakaumuksen suoja on keskeinen osa ehdotettua lainsäädäntöä, joten on selvää, että vakaumus tulee ottaa huomioon myös määrättäessä siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalveluspaikkaa ja -tehtäviä.

Siviilipalvelus olisi järjestettävä siten, etteivät siviilipalveluspaikka ja siviilipalvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen perustellun vakaumuksen kanssa. Siviilipalvelusvelvollinen voisi ilmoittaa siviilipalveluskeskukselle mahdollisesta ristiriidasta vakaumuksensa ja hänelle määrätyn tai suunnitellun siviilipalveluspaikan välillä, jolloin siviilipalveluskeskuksen tulisi lähtökohdaisesti määrätä siviilipalvelusvelvolliselle uusi siviilipalveluspaikka. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen perustellusti ilmoittaisi siviilipalveluspaikan määräämien työtehtävien olevan vakaumuksensa vastaisia, siviilipalveluspaikan tulisi määrätä siviilipalvelusvelvollinen toisiin tehtäviin.

Arvioitaessa mahdollista ristiriitaa vakaumuksen ja siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien välillä tulisi arvioinnin lähtökohdana olla siviilipalvelusvelvollisen oma näkemys asiasta. Siviilipalvelusvelvollisen esittämien näkökohtien tulisi kuitenkin olla myös objektiivisesti arvioiden ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä. Siviilipalveluspaikan ja palvelustehtävien vaihtamista harkittaessa merkityksellistä olisi myös se, onko ristiriita ylipäättään korjattavissa siviilipalveluspaikan tai työtehtävien merkittävälläkään vaihdolla vai kohdistuuko vakaumuksellinen ristiriita

tai vastustus koko siviilipalvelusjärjestelmään.

Siviilipalveluspaikkaa vaihdettaessa tulisi ottaa huomioon ehdotetun lain 16 §:ssä säädetty menettelyvaatimukset.

Ehdotetun lain 4 luvussa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen käsittelystä erityisolojen aikana ja 9 luvussa siviilipalvelusvelvollisten erityisolojen aikaisista palvelusmuodoista. Ehdotetussa laissa säädettäisiin nyt ensimmäisen kerran siviilipalveluksen ulottamisesta myös poikkeusolojen ja mahdollisen sotatilan aikaan. Erityisolojen aikana asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta voisi kuitenkin pyytää ehdotetun lain 18 §:ssä tarkoitetuilta siviilipalvelukseen hakeneilta tai hyväksytyiltä henkilöiltä tarkempaa selvitystä vakaumuksesta ja sen vaikutuksesta asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamiseen.

Vakaumuksentutkintalautakunnan tehtävänä olisi erityisolossa tutkia vakaumuksen todellisuus ja pysyvyys sekä päättää siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Vakaumuksentutkintalautakunnan siviilipalvelusvelvolliseksi hyväksymän henkilön määräämisestä ylimääräiseen palvelukseen ja osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikaisesta sijoittamisesta määräisi siviilipalveluskeskus. Siviilipalvelus pyrittäisiin myös erityisolojen aikana järjestämään siten, etteivät siviilipalvelusvelvolliselle annettavat palvelustehtävät olisi ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen perustellun vakaumuksen kanssa. Poikkeuksellisen yhteiskuntatilanteen vallitessa vakaumusta ei kuitenkaan välttämättä kyettäisi ottamaan palvelustehtäviä määrättäessä huomioon samassa laajuudessa kuin normaalioloissa. Yhteiskunnan toimintojen turvaaminen saattaisi etenkin aseellisissa selkkauksissa edellyttää varsin kiireellisiä toimenpiteitä ja kaikkien kansalaisten, myös siviilipalvelusvelvollisten, toimimista puolustusvoimia ainakin välillisesti avustavissa siviililuonteisissa tehtävissä. Yksittäisten vakaumusten täysimääräinen huomioon ottaminen palvelustehtäviä määrättäessä voisi tällaisessa tilanteessa aiheuttaa ongelmia yhteiskunnan toimintojen turvaamisen ja kriisitilanteesta selviytymisen kannalta, joten vaikka lähtökohhta palvelustehtäviä määrättäessä olisi aina vakaumuksen huomioon otta-

minen, olisi sitä voitava tulkita suppeammin yhteiskunnan ääriolojen niin vaatiessa.

36 §. *Syrjintäkielto.* Lakiin ehdotetaan säännöstä syrjinnän kiellosta. Säännöksen taustalla ovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä Suomen perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva 6 §. Ehdotetun säännöksen mukaan siviilipalvelusta ei saa järjestää siten, että siviilipalvelusvelvollinen ilman hyväksyttävää syytä asetetaan eri asemaan, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaaliseen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain mukaisten syrjintäperusteiden lisäksi säännöksessä mainittaisiin kiellettyinä syrjinnän perusteena myös seksuaalinen suuntautuminen, jolla annettaisiin selkeä viesti yksilön seksuaali-identiteetin syrjintäsuojasta. Syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä, joten siviilipalvelusvelvollista ei voisi ilman perusteltua syytä asettaa eri asemaan muullakaan säännöksessä mainittuihin seikkoihin rinnastettavalla perusteella.

37 §. *Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen velvollisuuksista nykyistä lakia vastaavalla tavalla. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi noudattaa siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan antamia, siviilipalveluksen järjestämiseksi ja suorittamiseksi tarpeellisia työnjohdollisia määräyksiä. Siviilipalvelusvelvolliselle annettavien määräysten olisi liitettävä välittömästi palvelusvelvollisuuden suorittamiseen. Siviilipalveluspaikan antamat työnjohdolliset määräykset voisivat koskea esimerkiksi palvelustehtäviä, työtiloja ja työaikaa.

Siviilipalvelusvelvollisen toiminta vastoin annettuja määräyksiä saattaisi johtaa lakiehdotuksen 10 luvussa säänneltyyn kurinpitomenettelyyn tai toistuvana menettelynä täyttää myös ehdotetun lain 11 luvun mukaisen siviilipalvelusrikoksen tunnusmerkistön.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus kieltäytyä vakaumuksensa vastaisesta työtetävästä, mikäli hän ilmoittaisi siitä välittömästi esimiehelleen ja ristiriita olisi perustellusti todettavissa. Lisäedellytyksenä olisi se, että tilanne olisi ylipäättänsä mahdollista korjata palvelustehtäviä vaihtamalla. Mikäli vakaumus ja vastustus kohdistuisivat koko si-

viilipalvelusjärjestelmää ja yhteiskunnan hallintokoneistoa vastaan, ei siviilipalveluspaikan ja palvelustehtävien vaihtaminen välttämättä korjaisi tilannetta.

Lakiehdotuksen 8 luvussa tarkoitettujen erityisolojen aikana saattaisi muodostua tilanteita, jolloin siviilipalvelusvelvollisella ei vakaumuksen perusteella aina olisi oikeutta kieltäytyä hänelle osoitettujen palvelustehtävien suorittamisesta. Siviilipalveluspaikalla olisi erityisolissa edellä 35 §:n perusteluissa todetulla tavalla oltava mahdollisuus käyttää laajemmin tilannekohtaista harkintaa palvelustehtäviä määrättäessä. Lähtökohtana palvelustehtäviä määrättäessä olisi kuitenkin myös erityisolojen aikana aina vakaumuksen huomioon ottaminen.

38 §. *Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus.* Säännöksen mukaan siviilipalvelusvelvollisen työajasta päättäisi siviilipalveluspaikka. Voimassa olevia säännöksiä täydennettäisiin siten, että siviilipalvelusvelvolliselle ehdotetaan säädettäväksi 36 viikkotuntin vähimmäistyöaika enimmäistyöajan ollessa edelleen 40 viikkotuntia.

Tavoitteena on varmistaa siviilipalvelusta suoritettavien yhdenmukainen kohtelu, korostaa työpalvelun merkitystä ja rinnastaa siviilipalvelusvelvollisen työaika siviilipalveluspaikan samaa tai vastaavaa työtä tekevän työntekijän työaikaan. Käytännössä samaa työaikaa ei kuitenkaan olisi mahdollista soveltaa niissä töissä, joissa samaa työtä tekevän säännöllinen viikkotyöaika olisi alle 36 tuntia. Näissä tilanteissa siviilipalveluspaikan tulisi huolehtia vähimmäistyöajan täyttymisestä antamalla siviilipalvelusvelvolliselle riittävästi muuta työtä. Pykälässä ehdotetut viikkotyöajat eivät kuitenkaan estäisi työajan tasaamista sovituille tasausjaksoille. Näin ollen työaikaa olisi mahdollista järjestää myös periodiluonteisesti, jos kyseistä työaikajärjestelmää noudatettaisiin asianomaisessa siviilipalveluspaikassa. Koska siviilipalvelusvelvollinen ei olisi työ- tai virkasuhteessa siviilipalveluspaikkaan, siviilipalvelusvelvolliseen ei sovellettaisi miltään osin työ tai virkaehtosopimuksia.

Siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus lepoa ja virkistystä varten tarpeelliseen riittävään vapaa-aikaan. Käytännössä määrättyä

36–40 tunnin palvelusaikaa lukuun ottamatta muu aika olisi siviilipalvelusvelvollisen vapaa-aikaa. Siviilipalvelusvelvollisen säännöllinen viikkovapaa määräytyisi samoin perustein kuin siviilipalveluspaikassa samaa tai vastaavaa tehtävää suorittavalla työntekijällä.

Siviilipalvelusvelvollisen työturvallisuuteen sovellettaisiin nykyisen lain tavoin työturvallisuuslakia (738/2002). Työterveyshuoltolaki (1383/2001) tulisi sovellettavaksi siltä osin kuin ehdotetussa laissa ei toisin säädettäisi. Soveltamisalarajoitus on tarpeen vuoksi, että ehdotetussa laissa säädettäisiin osin työterveyshuoltolain säännöksistä poikkeavalla tavalla.

Työterveyshuoltolain 13 §:ssä säädetään työntekijän velvollisuudesta osallistua työterveyshuoltolaissa säädettyyn terveystarkastukseen. Siviilipalvelusvelvollista koskevista terveystarkastuksista säädettäisiin kuitenkin myös ehdotetun lain 24 §:ssä. Säännöksen mukaan siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen, jos se olisi tarpeen palvelustehtävistä suoriutumisen selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus olisi tarkistettava kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Näin ollen työterveyshuoltolain säännöksestä poiketen siviilipalvelusvelvollinen ei voisi kieltäytyä terveystarkastuksesta. Tarkastuksen suorittamiselle säädettäisiin siviilipalvelulain puolella myös määräaika.

Työterveyshuoltolain 18 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta. Säännöksen mukaan salassa pidettäviä tietoja voidaan tietyissä säännöksessä luetelluissa tilanteissa luovuttaa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) salassapitosäännösten estämättä. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Lain 13 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja saadaan kuitenkin antaa, jos tiedon

antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty.

Siviilipalvelussuhteen erityisluonteen vuoksi lakiehdotuksen 92 §:ssä säädettäisiin siviilipalveluspaikan oikeudesta saada salassa pidettäviä, palveluskelpoisuusarvioinnin kannalta tarpeellisia terveydentilatietoja salassapitosäännösten estämättä ja ilman siviilipalvelusvelvollisen suostumusta. Siviilipalveluspaikka ja siviilipalveluskeskus saattavat tarvita siviilipalvelusvelvollisen terveydentilaan liittyviä tietoja palveluksen aikana arvioidessaan siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta. Näin ollen ehdotetun lain säännökset poikkeaisivat myös tältä osin työterveyshuoltolain säännöksistä.

Työterveyshuoltolain 21 §:n mukaan terveydenhuollon potilasasiakirjojen laadinnasta ja säilyttämisaikoista sovelletaan lakia potilaan asemasta ja oikeuksista. Siviilipalveluksen suorittamiseen liittyvien lääkärintarkastuskortin ja terveydentilatietojen säilyttämisestä säänneltäisiin edellä mainitun säännöksen ohella myös ehdotetussa laissa.

39 §. Lomat. Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta saada lomaa palvelusaikanaan. Siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan, joka tulisi myöntää ilman erikseen esitettävää syytä. Loma olisi tarkoitettu käytettäväksi siviilipalvelusvelvollisen henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen. Samoin siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään isyysvapaaseen, jota ehdotetaan pidennettäväksi 6 päivästä 12 päivään. Siviilipalvelusta suorittavan naisen oikeus raskauden, synnytyksen ja äitiyden perusteella myönnettäviin vapaisiin määräytyisi vastaavin perustein kuin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 7 §:ssä on säädetty. Loma- ja isyysvapaapäivät laskettaisiin arkipäivinä siten, että loma-aika ei kuluisi säännönmukaisen viikkovapaan aikana.

Pykälässä säädettäisiin myös palveluksessa erityisesti kunnostautuneelle siviilipalvelusvelvolliselle myönnettävästä kuntoisuuslomasta. Siviilipalveluspaikka voisi myöntää siviilipalvelusvelvolliselle kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 20 päivää. Lomaa myönnettäisiin siviilipalveluspaikan aloitteesta ja

loman myöntämistä harkittaessa tulisi kiinnittää huomiota siviilipalvelusvelvollisen henkilökohtaiseen suoritukseen ja siviilipalveluksen tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen. Voimassa olevan lain mukaan kuntoisuuslomien määrä on enintään 30 päivää.

Asevelvollisuuslakia koskevassa uudistuksessa kuntoisuuslomien määrää ehdotetaan vähennettävän 20 päivään. Tilastojen mukaan varusmiespalvelusta suorittaville on vain harvoissa tapauksissa myönnetty yli 20 päivää kuntoisuuslomaa ja kuntoisuuslomien keskimääräinen määrä on ollut 5—6 päivää. Siviilipalvelusvelvollisille myönnettyjen kuntoisuuslomien määrä on vaihdellut paljolti myös palveluspaikkakohtaisesti, mutta yleisesti voidaan todeta, että kuntoisuuslomia on siviilipalvelusvelvollisille myönnetty hieman runsaammin kuin varusmiehille. Asevelvollisuuslain ehdotus perustuu muiden lomien huomioon ottamiseen, keskimääräisen palvelusajan lyhenemiseen ja käytännössä tiiviimpään koulutusrytmiin. Yhdenvertaisen kohtelun vuoksi ehdotetaan kuntoisuuslomien määrän vähentämistä myös siviilipalvelusvelvollisten osalta.

Henkilökohtainen loma, isyysvapaa ja kuntoisuusloma laskettaisiin palvelusaikaan, joten ne eivät vaikuttaisi palvelusajan pituuteen. Siviilipalvelusta suorittavan naisen äitiyden, raskauden ja synnytyksen ajalta annettavia lomia ei laskettaisi palvelusaikaan, vaan palvelus keskeytyisi mainittujen lomien ajaksi vastaavasti kuin asepalvelusta suorittavan naisen osalta.

Siviilipalvelusvelvolliselle olisi mahdollista painavien henkilökohtaisten syiden perusteella myöntää lomaa enintään 180 päivää. Käytännössä lomaa on myönnetty taloudellisten tai perhesyiden sekä oikeudellisten asioiden tai luottamustehtävien hoitamisen vuoksi. Painavan henkilökohtaisen syyn perusteella myönnettyä lomaa ei luettaisi palvelusaikaan.

Loman ja vapaan myöntämisestä ja sen ajankohdasta päättäisi siviilipalveluspaikka, käytännössä siviilipalvelusvelvollisen esimies. Painaviin henkilökohtaisiin syihin perustuvan loman myöntäisi kuitenkin ehdotetun lain 44 §:ssä tarkoitettu vastuhenkilö. Kyseisen loman myöntäminen sisältäisi tarkoituksenmukaisuusharkintaa, joten siitä

päätämisen tulisi olla virkavastuulla toimivan vastuuhenkilön tehtävänä.

40 §. Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla. Maanpuolustusvelvollisuuden on katsottu tarkoittavan lähtökohtaisesti osallistumista Suomen alueella tapahtuvaan toimintaan. Nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla pykälässä säädettäisiin siitä, että siviilipalvelus suoritettaisiin Suomessa.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 18/1995 vp ja 37/1997 vp todennut, että lyhytaikainen ja asevelvollisen vapaaehtoisuuteen perustuva ulkomailla tapahtuva palvelus ei ollut ristiriidassa silloisen Hallitusmuodon 75 §:ssä säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden kanssa. Sotilaallista kriisinhallintaa koskevassa lausunnossaan PeVL 54/2005 vp perustuslakivaliokunta esitti kantanaan asevelvollisten ulkomaanpalvelusta koskevasta säännöksestä, joka vastaa myös ehdotettua asevelvollisuuslain 62 §:n säännöstä, että ehdotus ei valiokunnan aiemman käytännön valossa muodostu ongelmalliseksi perustuslain 127 §:n 1 momentin asevelvollisuussääntelyn tai perustuslain 7 §:ssä turvattun henkilökohtaisen vapauden näkökulmasta.

Siviilipalvelukseen olisi mahdollista sisällyttää lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille. Komennusmatkoihin liittyvää menettelyä ehdotetaan säänneltävän aiempaa yksityiskohtaisemmin yhdenmukaisen soveltamiskäytännön, palvelusturvallisuuden ja valvonnan vuoksi.

Siviilipalveluspaikka voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen ulkomaan komennusmatkalle ainoastaan tämän antaman nimenomaisen suostumuksen perusteella. Näin ollen ulkomaanpalvelus perustuisi siviilipalvelusvelvollisen vapaaehtoisuuteen. Komennusmatkan pituus voisi enimmillään olla 14 vuorokauden mittainen. Komennusmatkojen määrää palvelusaikana ei rajoitettaisi, mutta tarkoituksenmukaisena voitaisiin pitää enintään kolmesta neljään komennusmatkaa.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluspaikalla olisi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella mahdollisuus kirjallisesti hakea siviilipalveluskeskuksetta lupaa määrätä siviilipalvelusvelvolliselle enintään kahden kuukauden mittainen ulkomaankomennusmatka. Lupaa ulkomaan-

komennukselle olisi haettava aina, kun matkan pituus ylittäisi 14 vuorokautta. Komenusmatka tulisi suorittaa ehdotetun lain 8 §:ssä tarkoitetun siviilipalveluspaikaksi hyväksytyin yhteisön palveluksessa.

Luvan myöntäminen edellyttäisi siviilipalvelusvelvollisen työ- tai koulutustehtäviin liittyvää erityistä syytä. Lähinnä kyseeseen voisivat tulla siviilipalveluspaikan toimialaan olennaisesti kuuluvat tai siihen läheisesti liittyvät humanitääriset ja kehitysaputehtävät. Siviilipalveluskeskukselle toimitettavaan hakemukseen tulisi liittää siviilipalvelusvelvollisen antama kirjallinen suostumus komennukseen sekä selvitys työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta. Siviilipalveluskeskus myöntäisi luvan kokonaisharkinnan perusteella ottaen huomioon palveluksen tarkoituksenmukainen suorittaminen niin siviilipalvelusvelvollisen kuin siviilipalveluspaikan näkökulmasta, palvelusturvallisuuteen ja valvonnan järjestämiseen liittyvät seikat sekä 35 §:ssä säädetyn vakaumuksen suojan. Etenkin riskien riittävään selvittämiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Säännöksen 4 momentin mukaan edellä tarkoitettu ulkomailta suoritettava siviilipalvelus katsottaisiin komennusmatkaksi ja sen aikaisista matkakustannuksista ja ylläpidosta vastaisi siviilipalveluspaikka.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) mukaan Suomi voi katastrofitilanteissa lähettää toisen valtion tai kansainvälisen järjestön pyynnöstä pelastus- tai avustustoimintayksiköitä ja pelastustoimen asiantuntija-apua ulkomaille. Tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, niistä aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttamiseksi, suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi ja Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi. Katastrofitilanne voisi olla esimerkiksi ympäristö- tai luonnononnettomuus, poliittinen tai sotilaallinen konflikti tai terroristien aiheuttama tuho. Toimeenpanotehtävistä vastaavat ulkoasiain- ja sisäasiainministeriö.

Siviilikriisinhallinnassa työskentelevät henkilöt toimivat yleensä oman alansa asian-

tuntijoina poliisi- ja pelastustoimessa ja oikeus- ja siviilihallinnossa. Siviilikriisinhallinnan tehtäviin osallistuvilta edellytetään erittäin pitkää koulutuksen jälkeistä työkokemusta; poliisitehtäviin osallistuvilla on yleensä kahdeksan vuoden työkokemus ja pelastushenkilöstöllä 10—15 vuoden työkokemus. Oikeus- ja siviilihallinnon asiantuntijat ovat yleensä korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä, joilla on usean vuoden kokemus vaativista asiantuntija- tai esimiestehtävistä. Siviilikriisinhallinta perustuu vapaaehtoisuuteen. Työskentely tapahtuu usein kriisialueilla, joissa henkilön terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen kohdistuu haitalliseksi katsottavia vaikutuksia. Siviilipalvelusvelvolliset on siviilipalvelusta suorittaessaan nuoria ja useimmiten vailla ammattia tai koulutusta. Koska siviilipalveluksen suorittaminen perustuu perustuslaissa säädettyyn maanpuolustusvelvollisuuteen eikä vapaaehtoisuuteen, ei siviilipalveluksen suorittamista ulkomailta kriisiolosuhteissa voida pitää perusteltuna. Edellä esitettyjen seikkojen vuoksi siviilipalvelusvelvollisten käyttämistä siviilikriisinhallintatehtävissä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

41 §. Palvelustehtävistä vapauttaminen. Pykälässä säädetäisiin siviilipalveluspaikan oikeudesta myöntää siviilipalvelusvelvolliselle vapautus palvelustehtävistä ja oikeus poistua lyhyehköksi ajaksi siviilipalveluspaikasta.

Siviilipalvelustehtävistä voitaisiin vapauttaa sairaudesta tai vammautumisesta toipumisen, lähiomaisen kuolemantapauksen tai äkillisen vakavan sairauden tai muun henkilökohtaisen pakottavan syyn takia. Palvelustehtävistä vapauttaminen edellyttäisi myöntämisperusteelta yleensä jonkinlaista äkillisyyttä, vakavuutta, pakottavuutta ja tilapäisyyttä. Palvelustehtävistä vapauttamista ei siten olisi tarkoitettu käytettävän esimerkiksi toistuvasti oman lapsen sairastumistilanteisiin.

Siviilipalvelustehtävistä vapauttamisen merkitys korostuu tilanteessa, joissa siviilipalvelusvelvollisella ei olisi enää käytettävissään lomapäiviä. Siviilipalvelusvelvollisella ei olisi velvollisuutta korvata mainittujen perusteiden vuoksi myönnettyä palvelusvapaaikaa normaalin kotiuttamispäivän jälkeisellä siviilipalveluksella.

Lähiomaisella tarkoitettaisiin siviilipalvelusvelvollisen avio- tai avopuolisoa, rekisteröidystä parisuhteesta annetussa laissa (950/2001) tarkoitettua rekisteröidyn parisuhteen osapuolta, siviilipalvelusvelvollisen ja tämän puolison lasta sekä siviilipalvelusvelvollisen vanhempia, isovanhempia ja sisarusia. Vanhempien ja sisarusten käsitteisiin sisältyisivät myös puolisukulaiset.

42 §. Palvelusajan laskeminen. Pykälässä säädettäisiin palvelusajan laskemisesta ja palvelusajan laskentaan vaikuttavista poissaoloista.

Siviilipalvelusvelvollisen tulisi aloittaa siviilipalveluksen suorittaminen siviilipalveluskeskuksen määräämänä päivänä. Palvelusajan laskettaisiin alkavan palveluksen aloittamispäivästä. Ratkaisevana pidettäisiin tosiasiallista palveluksenaloittamispäivää. Palvelusajaksi laskettaisiin myös kotiuttamispäivä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä päivistä, joita ei laskettaisi palvelusajaksi. Pykälässä mainittuja poissaoloaikoja ei voitaisi katsoa palvelusajaksi, koska poissaolo aiheutuu siviilipalvelusvelvollisesta itsestään. Momentin mukaan palvelusajaksi ei laskettaisi niitä päiviä, joina siviilipalvelusvelvollinen on ollut luvattomasti poissa palveluksesta. Palvelusaikaa ei olisi liioin ehdotetun lain 39 § 2 momentissa tarkoitettu painavista henkilökohtaisista syistä myönnetty loma-aika. Sama koskisi aikaa, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on ollut palvelukseen kykenemätön tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi ja aikaa, jona siviilipalvelusvelvollinen on ollut pidätettynä tai vangittuna rikoksesta epäiltynä.

Palvelusaikaa laskettaessa edellä tarkoitettujen poissaoloajat vähennettäisiin palvelusajasta vain täysien vuorokausien osalta eli poissaolon tulisi olla vähintään 24 tuntia. Yksittäisiä poissaolotunteja ei voisi kerryttää ja laskea yhteen, vaan poissaolona vähennettäisiin vain yhdenjaksoinen vähintään 24 tunnin poissaolo.

43 §. Kotiuttaminen. Siviilipalveluspaikan velvollisuutena olisi siviilipalvelusvelvollisen kotiuttaminen ehdotetussa pykälässä säädetyissä tilanteissa. Kotiuttamisperusteina olisivat täysin suoritettu palvelusvelvollisuus ja palvelusvelvollisuuden päättyminen siviilipalvelusvelvollisen iän vuoksi.

Lakiehdotuksen 5 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta. Siviilipalveluspaikan olisi kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen myös niissä tilanteissa, joissa hänet on ehdotetun lain 26 §:ssä mainittujen terveydellisten syiden perusteella vapautettu palveluksen suorittamisesta. Myös Suomen kansalaisuuden menettäminen, palveluksen aikana myönnetty lykkäys, siviilipalveluksesta kieltäytymisen tai siviilipalvelusrikoksen vuoksi tehty rikosilmoitus sekä muusta kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano olisivat perusteena siviilipalvelusvelvollisen kotiuttamiselle.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä tilanteista, joissa siviilipalveluskeskus voisi harkintaan perustuen päättää siviilipalvelusvelvollisen kotiuttamisesta. Siviilipalvelusvelvollinen olisi mahdollista kotiuttaa, jos hän tulisi olemaan pitkäköön ajan palvelukseen kykenemätön. Pitkäköksi ajaksi voitaisiin katsoa vähintään kahden viikon mittainen palveluskyvyttömyys. Kotiuttamisen tulisi perustua lääkärintuomioon. Vastaavasti harkinnanvarainen kotiuttaminen olisi mahdollista, jos siviilipalvelusvelvollinen olisi tehnyt siviilipalveluspaikkaan, sen henkilökuntaan, asiakkaaseen tai omaisuuteen kohdistuvan vakavan rikoksen tai jos hän käyttäytyisi palvelus- tai työturvallisuutta vakavasti vaarantavalla tavalla. Teon vakavuutta tulisi arvioida suhteuttamalla teko siitä aiheutuneisiin seurauksiin ja siihen, voitaisiinko siviilipalveluspaikalta kohtuudella edellyttää palvelussuhteen jatkamista. Siviilipalveluskeskuksen olisi ennen kotiuttamista kuultava siviilipalveluspaikkaa ja siviilipalvelusvelvollista. Kuulemisen muoto olisi vapaasti harkittavissa, joten kirjallista kuulemistä ei edellytettäisi.

Käytännössä palvelus- ja työturvallisuus saattaisi tulla arvioitavaksi tilanteessa, jossa siviilipalvelusvelvollinen on kieltäytynyt toimittamasta 25 §:ssä tarkoitettu huumausainetestiä koskevan todistuksen. Siviilipalveluskeskus voisi kotiuttaa siviilipalvelusvelvollisen, mikäli tämän käytös ja toiminta olisi luonteeltaan sellaista, että se objektiivisesti arvioiden vakavasti vaarantaisi palvelustur-

vallisuutta tai työturvallisuutta. Kotiuttaminen voisi perustua myös siviilipalveluspaikan aloitteeseen. Kotiuttamismahdollisuus on tarpeen, koska siviilipalveluspaikalla ja siviilipalveluskeskuksella tulisi olla mahdollisuus reagoida nopeasti tilanteissa, joissa siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyisi tutkimuksista ja mahdollisesti terveystarkastuksesta ja siellä suoritettavista tutkimuksista. Siviilipalvelusvelvollisen oma ja muiden palvelusvelvollisten palvelusturvallisuus ja työpaikan työturvallisuus edellyttävät, että myös siviilipalvelusvelvollisen osalta tilanteisiin voidaan työpaikalla puuttua vastaavasti kuin työ- ja virkasuhteessa olevienkin osalta. Siviilipalvelusvelvollisen kotiuttaminen ei kuitenkaan johtaisi siviilipalvelusvelvollisuuden päättymiseen, vaan siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvollisen suorittamaan jäljellä olevan palvelusajan myöhemmin. Palveluksen jatkaminen alkuperäisessä siviilipalveluspaikassa ei yleensä olisi mainitussa tilanteessa tarkoituksenmukaista, joten siviilipalveluksen jatkaminen tapahtuisi lähtökohdaisesti siviilipalveluskeskuksessa tai sen määräämässä muussa siviilipalveluspaikassa.

Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan olisi annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamisen yhteydessä kotiuttamispäätös, josta ilmenisi suoritettu siviilipalvelusaika ja kotiuttamisperuste. Päätökseen olisi mahdollista hakea muutosta lakiehdotuksen 88 §:n nojalla.

44 §. *Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen.* Ehdotuksen mukaan siviilipalveluspaikan tulisi nimetä siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja kurinpidosta vastaava henkilö, joka yksilöitäisiin ehdotetun lain 9 §:ssä tarkoitettussa hakemuksessa. Siviilipalveluspaikka olisi velvollinen ilmoittamaan vastuuhenkilön muutoksista ja mahdollisen uuden vastuuhenkilön yhteystiedot siviilipalveluskeskukselle. Vastuuhenkilön tehtäviin kuuluisi julkisen vallan käyttöä, joten hän toimisi ehdotetun lain 8 §:n 4 momentin nojalla virkavastuulla riippumatta siviilipalveluspaikan oikeudellisesta muodosta.

Pykälän 2 momentin mukaan vastuuhenkilön tehtäviin kuuluisivat palvelustehtävien määrääminen ja työpalveluun liittyvän perehdyttämisen järjestäminen, ellei vastuu-

henkilö määrää näitä tehtäviä siviilipalveluspaikan muulle henkilölle. Pykälässä mainitaan voimassa olevasta laista poiketen nimenomaisesti myös siviilipalvelusvelvollisen perehdyttämismahdosta. Työtehtäviin ja työpaikan toimintatapoihin perehdyttäminen edesauttaa onnistuneen työpalvelun suorittamista. Perehdyttämiseen kuuluisi myös siviilipalvelusvelvollisen oikeuksista ja velvoitteista tiedottaminen. Työtehtäviä määrätessä olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että siviilipalvelusvelvollinen ei ole työ- tai virkasuhteessa palveluspaikkaan eikä hän näin ollen voisi hoitaa tehtäviään virkavastuulla.

7 luku **Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet**

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelusvelvolliselle myönnettävistä keskeisistä taloudellisista ja sosiaalisista oikeuksista ja etuuksista. Luvussa säädettäisiin myös ylläpitokustannusten jakautumisesta valtion ja siviilipalveluspaikkojen välillä sekä siviilipalveluspaikkojen oikeudesta hakea korvausta siviilipalvelusvelvollisen asumiskustannusten korvaamisesta aiheutuneista kustannuksista. Osa siviilipalvelusvelvollisille myönnettävistä etuuksista määräytyisi nykyistä vastaavalla tavalla asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle maksettavien etuuksien mukaan.

45 §. *Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito.* Siviilipalvelusvelvollisella olisi oikeus palvelusaikanaan maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, siviilipalvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan ja maksuttomiin palvelusmatkoihin sekä lomamatkoihin. Maksuton ylläpito koskisi kaikkia palveluspäiviksi laskettavia päiviä, mukaan lukien viikkovapaat. Siviilipalvelusvelvollisen ylläpitoetuuksien taso ja laajuus olisivat yhtenevät asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa.

Säännöksen 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus maksuttomiin palvelusmatkoihin, joiden kustannuksista vastaisi valtio. Muista siviilipalvelusvelvollisen peruskoulutusjakson ja työpalvelun aikaisista ylläpitokustannuksista vastaisi siviilipalveluspaikka.

Pykälän 3 momentin mukaan täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa tai liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta vastaisi kaikilta osin valtio.

46 §. Majoituskustannukset. Siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneista kustannuksista vastaisi nykyiseen tapaan siviilipalveluspaikka. Pykälässä ehdotetaan kuitenkin, että siviilipalveluspaikalla olisi oikeus hakea valtiolta korvausta siviilipalvelusvelvollisen majoituksen järjestämisestä aiheutuneisiin kustannuksiin.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluspaikka osoittaisi siviilipalvelusvelvolliselle majoituksen työpalvelun alkaessa. Osoitettu majoituspaikka voisi olla siviilipalveluspaikan tai siviilipalvelusvelvollisen järjestämä. Siviilipalvelusvelvollisen järjestäessä majoituspaikkansa itsenäisesti tulisi valittuun majoitusvaihtoehtoon saada kuitenkin siviilipalveluspaikan hyväksyntä. Käytännössä siviilipalveluspaikka voisi jo etukäteen sopia siviilipalvelusvelvollisen kanssa asumisjärjestelyjen reunaehdoista, kuten vuokran enimmäismäärästä ja majoituksen sijainnista, mikä helpottaisi sopivan majoituksen etsimistä. Jos siviilipalveluspaikka ei hyväksyisi siviilipalvelusvelvollisen esittämää majoitusvaihtoehtoa, tulisi siviilipalveluspaikan huolehtia sopivan majoituksen järjestämisestä. Siviilipalvelusvelvollisen kieltäytyessä siviilipalveluspaikan osoittamasta majoituksesta, siviilipalveluspaikka ei olisi velvollinen korvaamaan siviilipalvelusvelvollisen valitseman majoituksen aiheuttamia kustannuksia.

Siviilipalveluspaikalla olisi oikeus hakea valtiolta korvausta siviilipalvelusvelvollisen majoituksen järjestämisestä aiheutuvista kuukausittaisista majoituskustannuksista. Korvauksen taso määriteltäisiin palveluspaikan osoittaman majoituksen sijaintipaikkakunnan perusteella kuntaryhmäpohjaisesti. Korvattavien kustannusten enimmäismäärä olisi kuntaryhmässä I enintään 250 euroa ja kuntaryhmässä II enintään 150 euroa. Kuntaryhmään I kuuluisivat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen. Muut kunnat kuuluisivat ryhmään II.

Pykälän 2 momentin mukaan majoituskustannukset korvattaisiin enintään toteutuneiden asumiskustannusten mukaan. Korvatta-

via asumiskustannuksia olisivat vuokra ja muu vastike tai niihin rinnastettava muu sopimukseen perustuva kiinteän suuruinen kuukausittainen asumismeno. Korvattavia asumiskustannuksia eivät olisi rahoitusvastike tai asuntoluoton pääomalyhennys. Korvattavat asumiskustannuserät vastaavat nykyistä käytäntöä. Selvyyden vuoksi pykälässä säädettäisiin myös siitä, että asumiskustannuskorvausta ei maksettaisi siviilipalveluskeskukselle. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että siviilipalveluskeskus toimisi myös siviilipalveluspaikkana.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin asumiskustannusten korvaamisesta tilanteessa, jossa siviilipalvelusvelvollinen osoitetaan majoittumaan vanhempiensa omistamaan tai vuokraamaan asuntoon. Asumiskustannuskorvauksen enimmäismäärä näissä tilanteissa olisi kiinteä 100 euroa kuukaudessa ja kuntaryhmistä riippumaton. Asumiskustannusten korvaamisessa huomioitavat kuluerät vastaisivat 2 momentissa tarkoitettuja sopimukseen perustuvia asumiskustannuksia.

Pykälän 4 momentin mukaan siviilipalveluspaikan tulisi korvauksia saadakseen laskea siviilipalvelusvelvollisen majoittamisesta aiheutuneet kustannukset siviilipalveluskeskukselta viimeistään sen kalenterivuoden päättyessä, johon asumiskustannukset kohdistuvat. Siviilipalveluspaikan tulisi lasituksen yhteydessä esittää luotettava selvitys aiheutuneista ja maksetuista kuukausittaisista asumiskustannuksista. Käytännössä tämä tarkoittaisi aina velvoitetta esittää siviilipalveluspaikan omien menotositteiden lisäksi myös se sitoumus (esimerkiksi vuokrasopimus), jonka perusteella palveluspaikka on maksanut menoerät siviilipalvelusvelvolliselle.

Asumiskustannusten korvaamiseen liittyvästä menettelystä voitaisiin 5 momentin mukaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

47 §. Päiväraha ja ruokaraha. Siviilipalvelusta suorittavalla olisi oikeus päivärahaan, joka yhdenvertaisuussyistä määräytyisi suoraan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle maksettavan päivärahan mukaan. Asevelvollisuuslain mukainen päivärahan määrä on porrastettu palvelusajan mukaan ja päivärahan määrästä ja maksamismenettelystä on säädetty puolustusministeriön

asetuksella. Siviilipalveluksen puolella päivärahan määrä ja siihen kohdistuvat muutokset seuraisivat välittömästi varusmiesten puolella tapahtuvia muutoksia.

Pääsääntöisesti siviilipalveluspaikan tulisi järjestää siviilipalvelusvelvolliselle mahdollisuus ruokailuun. Mikäli ruokailua ei olisi mahdollista järjestää, tulisi siviilipalveluspaikan maksaa siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, joka määräytyisi vastaavalla tavalla kuin varusmiehen komennusmatkalle maksettava ruokaraha. Ehdotetun asevelvollisuuslain 100 §:n 2 momentin mukaan ylläpitokorvausten määrästä säädettäisiin tarkemmin puolustusministeriön asetuksella. Ruokarahaa ei maksettaisi niiltä täysiltä vuorokausilta, joita ei lueta palvelusaikaan ehdotetun lain 42 §:n nojalla. Ruokarahan maksamisen tarkoituksena on saattaa siviilipalvelusvelvollinen samaan asemaan kuin varusmies. Varusmies on palveluksessa ollessaan oikeutettu saamaan aamu- ja iltapalan sekä kaksi lämmintä ateriaa päivässä. Siviilipalvelusvelvollisten palveluspäivät ovat yleensä lyhyempiä ja siviilipalveluspaikka tarjoaa useimmiten vain yhden lämpimän aterian. Ruokarahalla siviilipalvelusvelvollinen voi täydentää päivän ruokakiintiönsä puuttuvat ateriat. Muualla kuin siviilipalveluspaikan osoittamassa majoituksessa vietetyn loman ja viikkovapaan ajalta siviilipalvelusvelvollinen ei kuitenkaan olisi oikeutettu ruokarahaan. Säätely olisi tältä osin yhdenvertainen varusmiesten kanssa, koska varuskunnasta lomille poistuessaan myöskään varusmies ei saa ilmaisia aterioita.

48 §. Terveystarkastus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusta suorittavan oikeudesta terveydenhuoltoon, jonka järjestämisestä vastaisi siviilipalveluspaikka. Siviilipalvelusvelvollisen terveystarkastuksesta ja palveluskelpoisuustarkastuksesta säädettäisiin erikseen ehdotetun lain 23 §:ssä. Selvyyden vuoksi oikeudesta terveyden huoltoon säädettäisiin myös etuuksia koskevassa luvussa.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisella olisi halutessaan oikeus päästä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilöstön tarkastukseen ja saada lääkärin määräämää palveluksen suorittamisen

kannalta tarpeellista hoitoa. Edellä tarkoitettu oikeus olisi sidottu palvelusaikaan.

Valtiokonttori voi suorittaa siviilipalveluksen suorittamisesta aiheutuneesta ruumiinvammasta tai sairaudesta korvausta siviilipalvelusvelvolliselle tai hänen omaisilleen sotilastapaturmalaisissa (1211/90) säädettyjen edellytysten täyttyessä.

49 §. Täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta ja liikekannallepanon aikaista palvelusta suorittavan päiväraha sekä palkka. Täydennyspalvelusta suorittavalla, ylimääräisessä palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus ehdotetun lain 47 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, joka määräytyy reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettavan miehistön reserviläispalkan mukaan. Reserviläispalkasta säädetään asevelvollisuuslaissa ja sen nojalla annetussa puolustusministeriön asetuksessa.

Täydennyspalveluksen ajalta suoritettavan palkan maksamiseen sovellettaisiin ehdotetun lain 47 §:n 3 momenttia, joten palkkaa ei suoritettaisi päiviltä, joita ei luettaisi palvelusaikaan.

50 §. Työmatkat. Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluspaikan velvollisuudesta vastata kustannuksista, joita aiheutuu siviilipalveluspaikan määräämistä komennusmatkoista. Mainituilla komennusmatkoilla tarkoitettaisiin työ- ja virkamatkoja vastaavia matkoja. Komennusmatkoihin ei kuitenkaan sovellettaisi valtion matkustussääntöä. Mikäli komennusmatka edellyttäisi majoitusta, tulisi siviilipalveluspaikan se mahdollisuuksiensa mukaan järjestää. Jos majoitusta ei voida järjestää, on siviilipalveluspaikan maksettava siviilipalvelusvelvolliselle majoitusraha, joka määräytyy kuten vastaava korvaus varusmiehen komennusmatkalla. Ehdotetun asevelvollisuuslain 100 §:n 2 momentin mukaan majoituskorvauksen määrästä säädettäisiin tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

Siviilipalveluspaikka vastaisi myös päivittäisistä työmatkakustannuksista palveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja siviilipalveluspaikan välillä. Kustannukset korvattaisiin edullisimman matkustusmuodon mukaisesti.

Työministeriön asetuksella säädettäisiin tarkemmin työmatkakustannusten korvaamisen edellytyksistä ja käytännön menettelyistä.

51 §. *Palvelusmatkojen korvaaminen.* Siviilipalvelusvelvollisella olisi säännöksen 1 momentin mukaan tietyissä tilanteissa oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus matkakustannuksista, kun kysymyksessä olisi siirtyminen palveluspaikasta toiseen tai koti- tai asuinpaikan ja palveluspaikan välinen matka. Edellä tarkoitettujen matkan tarkoituksena tulisi olla siviilipalvelukseen, täydennyspalvelukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen saapuminen tai näistä kotiuttaminen tai vapauttaminen. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvattaisiin kuitenkin vain, jos palvelusvelvollinen asuu ulkomailla vakinaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisella olisi myös oikeus saada korvaus yhdestä Suomessa tehdyn matkan kustannuksista silloin, kun kyseessä on siviilipalvelukseen määräämiseen jälkeen tehty matka siviilipalveluspaikkahaastatteluun. Säännös on uusi ja sen tavoitteena olisi kannustaa ja motivoida siviilipalvelusvelvollisia oma-aloitteiseen siviilipalveluspaikan haakuun. Matkakustannusten korvaaminen saataisi myös vähentää ilman palveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrää. Matkakustannukset korvattaisiin vain, mikäli haastattelu suoritettaisiin siviilipalvelusvelvollisen asuin- tai kotipaikan ulkopuolella. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi esittää luotettava selvitys haastattelussa käynnistä ja matkasta aiheutuneista kustannuksista. Käytännössä selvityksenä pidettäisiin siviilipalveluspaikan antamaa todistusta. Selvitys tulisi toimittaa siviilipalveluskeskukselle, joka vastaisi kustannusten korvaamisesta. Matkakustannukset korvattaisiin valtion varoista ja ainostaan Suomessa tehdyistä matkoista.

Matkakustannukset korvattaisiin 3 momentin mukaan edullisimman julkisen kulkuneuvon hintatason mukaan.

Matkakustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädettäisiin tarkemmin työministeriön asetuksella.

52 §. *Maksuttomat lomamatkat.* Ehdotetun säännöksen 1 momentin mukaan siviilipalve-

lusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus saada maksuton edestakainen lomamatka vähintään kaksi kertaa kuussa. Maksuttoman lomamatkan voisi saada pääsääntöisesti vain koti- tai asuinpaikkakunnalle. Jos siviilipalvelusvelvollisella olisi erityisiä siteitä muualle Suomessa sijaitsevalle paikkakunnalle, voitaisiin erityisestä syystä korvata matkakulut myös tälle paikkakunnalle. Tältä osin matkakustannusten korvaaminen olisi harkinnanvaraista. Matkaa myönnettäessä tulisi kiinnittää huomiota siviilipalvelusvelvollisen olosuhteisiin kokonaisuutena ja yhdenmukaiseen lomamatkojen myöntämiskäytäntöön varusmiespalvelusta suorittavien kanssa.

Ulkomailla vakinaisesti asuvalla siviilipalvelusvelvollisella olisi palvelusaikanaan oikeus vähintään yhteen lomamatkaan koti- tai asuinpaikkakunnalleen ulkomailla.

Pykälän 2 momentin mukaan matkat olisi tehtävä olosuhteet huomioon ottaen valtiolle edullisimmalla tavalla.

Maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä ja matkakustannusten korvaamisesta säädettäisiin 3 momentin mukaan nykyistä vastaavalla tavalla työministeriön asetuksella. Sääntelyssä tulisi ottaa huomioon varusmiesten lomamatkojen lukumäärät.

53 §. *Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta saada siviilipalveluskeskukselta neuvontaa sosiaaliturvaa koskeissa asioissaan. Säännös olisi merkityksellinen, sillä siviilipalvelusvelvollisella ei olisi siviilipalveluksen suorittamisen aikana välttämättä mahdollisuutta normaaliin toimeentuloon ja palvelusajalle on tyypillistä monenlaisten taloudellisiin asioihin, opintoihin ja työnhakuun liittyvien ongelmien kasautuminen. Neuvontaa tulisi pyrkiä järjestämään sekä puhelinneuvontana että henkilökohtaisena vastaanottopalveluna.

54 §. *Siviilipalvelusvelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkuminen.* Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen osalta ehdotuksessa viitattaisiin palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annettuun lakiin (570/1961).

55 §. *Siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvat muut etuudet.* Siviilipalvelusvelvollisella voisi olla oikeus myös muun lainsäädännön perusteella myönnettäviin taloudellisiin ja sosi-

aalisiin etuuksiin. Selvyyden vuoksi lakiin ehdotetaan asiasta nimenomaista säännöstä. Siviilipalvelusvelvolliseen sovellettaisiin muuta lainsäädäntöä, jollei ehdotetussa laissa toisin säädettäisi.

Keskeinen etuusia koskeva säädös on sotilasavustuslaki (781/1993), jota sovelletaan asevelvollisen ohella myös siviilipalvelusvelvolliseen. Laissa säädetään sotilasavustuksena maksettavasta asumisavustuksesta ja opintolainojen korkojen maksamisesta. Sotilasavustusta voidaan myöntää myös siviilipalvelusta suorittavan omaiselle, jos siviilipalvelus on heikentänyt omaisen toimeentulomahdollisuuksia ja omaisen on katsottava olevan avustuksen tarpeessa.

56 §. *Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat ennakoimattomat kustannukset.* Siviilipalveluspaikka vastaa siviilipalveluksen suorittamisesta aiheutuvista kustannuksista. Lakisääteiset ylläpitovelvoitteet aiheuttavat siviilipalveluspaikoille vuodessa noin 11 000 euron kustannukset siviilipalvelusvelvollista kohti. Yleensä suurimman menoerän muodostavat asumiskustannukset.

Siviilipalveluksen aikana voi kuitenkin syntyä tilanteita, joissa siviilipalvelusvelvollisesta aiheutuu keskimääräistä suuremmat kulut. Lähinnä kysymys on yleensä vakavan sairastumisen tai tapaturman aiheuttamista kustannuksista. Jotta pelko yllättävistä ja suurista kustannuksista ei vaikuttaisi halukkuuteen hakeutua siviilipalveluspaikaksi, ehdotetaan säännöstä, jonka perusteella siviilipalveluspaikalla olisi mahdollisuus hakea työministeriöltä korvausta siviilipalvelusvelvollisesta aiheutuneista poikkeuksellisista ja ennakoimattomista kustannuksista. Korvausta voitaisiin myöntää, jos kustannukset muodostuisivat siviilipalveluspaikan taloudellisiin edellytyksiin nähden kohtuuttomiksi.

Työministeriön määrärahaa ei kuitenkaan voitaisi käyttää asumiskustannusten korvaamiseen asumiskustannusten suuruudesta huolimatta.

Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

8 luku Täydennyspalvelus

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelukseen sisältyvästä täydennyspalvelusvelvollisuudesta. Täydennyspalvelusvelvollisuus olisi asiallisesti vastaavansisältöinen kuin voimassa olevassa laissa. Täydennyspalvelusvelvollisuus koskisi ainoastaan niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka on hyväksytty siviilipalvelukseen reservissä ollessaan, eli sen jälkeen kun he ovat jo suorittaneet varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen. Täydennyspalveluksen tarkoituksena olisi toimia asevelvollisuuslain mukaista kertausharjoitusta vastaavana palvelusmuotona. Täydennyspalvelukseen liittyvät etuudet ja velvoitteet olisivat soveltuvilta osin vastaavat kuin asevelvollisuuslaissa on säädetty kertausharjoitusvelvollisuuden osalta.

57 §. *Täydennyspalvelusvelvollisuus.* Pykälässä säädettäisiin velvollisuudesta osallistua täydennyspalvelukseen. Täydennyspalvelusvelvollisuus koskisi ainoastaan niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka ovat reservissä ollessaan hakeneet siviilipalvelukseen. Käytännössä kyse olisi siis aina asevelvollisista, jotka ovat jo suorittaneet joko varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen. Siirtymäsäännöksissä säänneltäisiin erikseen siitä, että tämän lain mukainen täydennyspalvelusvelvollisuus ei kuitenkaan koskisi niitä reservissä siviilipalvelukseen hakeutuneita asevelvollisia, jotka ovat jättäneet hakemuksen siviilipalvelukseen ennen nyt ehdotetun lain voimaan tuloa.

Pykälän 2 momentin mukaan täydennyspalvelusvelvollisuus koskisi siviilipalvelusvelvollisia sen vuoden loppuun asti, jona hän on täyttänyt 50 vuotta. Täydennyspalvelusvelvoitteen yläikäraja olisi sama kuin miehistön kuuluvalle reserviläiselle on säädetty kertausharjoitusvelvoitteen osalta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin täydennyspalveluksen enimmäiskestosta. Täydennyspalvelus voisi ehdotetun lain mukaan kestää enintään 40 päivää. Enimmäiskesto olisi vastaava kuin asevelvollisuuslaissa on ehdotettu miehistön osalta kertausharjoituksen enimmäiskestoksi

58 §. *Täydennyspalvelukseen määrääminen.* Siviilipalveluskeskus järjestäisi täydennyspalveluksen joko koulutuksena tai käytännön harjoitteluna tai näiden yhdistelmänä. Täydennyspalveluksen vähimmäiskesto, sisältöä tai toteutustapaa ei säänneltäisi lakitoksella tarkemmin, vaan siviilipalveluskeskuksesta olisi harkintavalta palveluksen käytännön järjestelyjen suhteen. Täydennyspalvelus olisi yleensä tarkoituksenmukaisinta toteuttaa yhdessä jaksossa ja tavoitteena voitaisiin pitää kestoltaan noin 5—10 vuorokauden mittaisia täydennyspalvelusjaksoja. Täydennyspalveluksen ajankohdan, palveluspaikan ja palveluksen keston määräisi nykyiseen tapaan aina siviilipalveluskeskus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin täydennyspalvelusmääräyksen toimittamisesta. Ehdotetussa laissa tarkoituksena on, että siviilipalveluskeskus määräisi täydennyspalvelukseen kaikki täydennyspalvelusvelvolliset riippumatta siitä, missä vaiheessa palveluksen suorittamisen jälkeen hakemus siviilipalvelukseen on jätetty. Reservissä siviilipalvelukseen hakeneelle asevelvolliselle olisi toimitettava määräys täydennyspalvelukseen aina lyhyessä määräajassa, ehdotuksen mukaan viimeistään 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Täydennyspalveluksen täytäntöönpanon niin edellyttäessä määräys voitaisiin kuitenkin toimittaa myös mainitun 12 kuukauden määräajan jälkeen, kuitenkin ennen täydennyspalvelusvelvollisuuden päättymistä. Määräajan pidennys saattaisi olla tarpeen esimerkiksi tilanteissa, joissa täydennyspalvelusvelvollinen on terveydentilansa perusteella tilapäisesti estynyt suorittamasta palvelusta tai joissa, täydennyspalvelusvelvollinen tarkoituksellisesti välttelisi määräyksen vastaanottamista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin täydennyspalvelusmääräyksen toimittamisen määräajasta suhteessa palveluksen aloittamisvelvollisuuteen. Määräys täydennyspalvelukseen olisi lähetettävä 3 momentin mukaan siviilipalvelusvelvolliselle vähintään kaksi kuukautta ennen täydennyspalveluksen alkua. Koska kyseessä olisi velvoittava määräys, jolla olisi myös merkitystä palvelusvelvollisen ajankäyttöön ja asioiden suunnitteluun, tulisi se antaa hallintolain (434/2003)

60 §:n mukaisesti aina todisteellisesti tiedoksi. Määrärajavaikosta voitaisiin kuitenkin siviilipalvelusvelvollisen omalla suostumuksella poiketa.

59 §. *Täydennyspalvelusmääräyksen peruuttaminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, että siviilipalveluskeskuksesta olisi mahdollisuus peruuttaa antamansa määräys täydennyspalvelukseen. Peruuttaminen tulisi erityisesti kyseeseen silloin, kun täydennyspalvelukseen määrätty ei tilapäisen palveluskelvottomuuden vuoksi kykenisi osallistumaan täydennyspalvelukseen. Peruuttaminen olisi mahdollista myös tilanteissa, jossa täydennyspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla. Täydennyspalvelukseen kutsuminen ulkomailta ei ole järjestelmän kokonaisuuden kannalta perusteltua. Täydennyspalvelusmääräys voitaisiin peruuttaa myös, jos käy ilmi että Suomen osoitteeseen lähetetty määräys ei ole saavuttanut vastaanottajaa ulkomaille muuton takia. Sääntely vastaa asevelvollisuuslaissa ehdotettua sääntelyä.

60 §. *Täydennyspalveluksesta vapauttaminen.* Täydennyspalveluksesta vapauttaminen olisi mahdollista samoilla perusteilla kuin ehdotetussa asevelvollisuuslaissa on säädetty kertausharjoituksesta vapauttamisen osalta. Täydennyspalveluksen lyhyen keston ja kertausharjoitusta korvaavan luonteen vuoksi vapauttaminen tulisi kuitenkin kyseeseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Täydennyspalvelukseen kutsuttavien ikärakenteen vuoksi vapautusperusteena tulisivat korostetusti esille opiskeluihin liittyvien syiden lisäksi taloudelliset sekä ammatin ja elinkeinon harjoittamiseen liittyvät asiat. Vapautusperusteena voisi poikkeuksellisesti olla myös se, että täydennyspalvelukseen osallistuminen aiheuttaisi tuntuva haittaa tai vahingoittaisi vakavasti siviilipalvelusvelvollisen työnantajan toimintaa. Täydennyspalvelus olisi kuitenkin yleensä lyhyt noin viikon mittainen jakso, joten täydennyspalveluksesta vapauttaminen työnantajan kokeman haitan perusteella olisi varsin poikkeuksellinen peruste. Vapautus täydennyspalveluksesta voitaisiin myöntää myös ulkomailla muutoin kuin pysyvästi asuvalle, mikäli täydennyspalvelukseen osallistuminen aiheuttaisi hänelle tuntuva haittaa tai kustannuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvolliselle olisi annettava uusi määräys täydennyspalvelukseen välittömästi sen jälkeen, kun vapautuksen perusteena oleva syy sen sallisi.

Pykälän 3 momentin mukaan täydennyspalveluksesta vapauttamisesta päättäisi siviilipalveluskeskus siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen tulisi liittää riittävä selvitys vapautushakemuksen perusteista. Vapautus olisi aina väliaikainen ja kertaluonteinen ja koskisi vain vapauttamispäätöksessä yksilöityä täydennyspalvelusjaksoa.

Pykälän 4 momentin mukaan vapautus täydennyspalveluksesta myönnettäisiin kansanedustajalle suoraan ilmoituksen perusteella kansanedustajan tehtävän hoitamista varten. Sama koskisi valtioneuvoston ja Euroopan parlamentin jäsenyyden hoitamista. Sääntely vastaa asevelvollisuuslaissa ehdotettua.

61 §. Lomat täydennyspalveluksen aikana. Siviilipalvelusvelvollinen voisi täydennyspalveluksen aikana saada isyysvapaata sekä lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä vastaavin perustein kuin varsinaisen palveluksensa aikana. Täydennyspalveluksessa siviilipalvelusvelvollisella ei olisi oikeutta henkilökohtaisiin lomiin eikä kuntoisuuslomiin. Lomat myöntäisi siviilipalveluskeskus.

62 §. Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset. Pykälässä säädettäisiin täydennyspalvelukseen sovellettavista siviilipalveluslain säännöksistä. Siltä osin kuin ehdotetun 8 luvun täydennyspalvelusta koskevissa erityissäännöksissä ei olisi toisin säädetty, noudatettaisiin täydennyspalveluksessa soveltuvien osin samoja säännöksiä kuin varsinaisen siviilipalveluksen osalta. Täydennyspalvelukseen ei kuitenkaan sovellettaisi lakiehdotuksen 14 §:n 1 ja 2 momenttia palvelukseen määrittämisestä, 31—33 §:n säännöksiä lykkäyksestä eikä 40 §:n säännöstä ulkomaanpalveluksesta. Täydennyspalvelukseen ei myöskään sovellettaisi lakiehdotuksen 38 § 1 momentissa säädettyä viikoittaista työaikaa koskevaa rajoitusta. Tarkoituksena on, että täydennyspalvelus voitaisiin viedä läpi tehokkaasti sekä ajankäytön että kustannusten suhteen, jolloin tarkoituksenmukaista on, että esimerkiksi 50 tuntia kestävä koulutus voidaan tarvittaessa antaa yhden viikon aika-

na viikkotuntirajoitusten estämättä. Tuntirajoituksen poistamisesta huolimatta täydennyspalveluksessa noudatettaisiin 38 § 3 momentin säännöstä siitä, että siviilipalvelusvelvollisella on oikeus riittävään vapaa-aikaan lepoa ja virkistystä varten.

9 luku **Ylimääräinen palvelus ja palvelusliikekannallepanon aikana**

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen asemasta ja velvollisuuksista valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa, puolustustilalain soveltamistilanteissa sekä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa. Sääntely olisi nykyiseen lakiin nähden uutta ja korjaisi vallitsevan ongelman, jossa siviilipalvelusvelvollisten sijoittaminen poikkeusolojen aikana on puolustusvoimien vastuulla. Tosiasiassa nykyinen tilanne on johtanut siihen, että siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen ja sodan ajan sijoittelu on jäänyt avoimeksi ja suunnittelemattomaksi, eikä sillä ole voitu turvata vakaumuksen huomioimista.

Ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanopalveluksen ajalliset soveltamisedellytykset ehdotetaan yhteneviksi ehdotetun asevelvollisuuslain kanssa. Siviilipalvelusvelvollisten ja asevelvollisuuslain alaisten asevelvollisten velvoitteiden palvelukseen on tässä luvussa käsiteltävänä olevissa kriisitilanteissa oltava yhtenevät. Kriteerinä siviilipalvelusvelvollisten määräämisessä ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen käytettäisiin siten ehdotetussa asevelvollisuuslaissa tarkoitettuihin tavoin normaaliajan vakavaa häiriötilannetta ja valmiuslain mukaista poikkeusolokäsitettä. Ehdotetun asevelvollisuuslain perusteluissa todetaan, että normaaliajan vakavia häiriötilanteita arvioitaisiin puolustusvoimilla olevan tiedustelutiedon perusteella. Normaaliajan vakavasta häiriötilanteesta ei kuitenkaan olisi kysymys silloin kun jännittynyt yhteiskunnallinen tilanne koskisi ainoastaan Suomen sisäistä järjestystä ja turvallisuutta. Normaaliajan vakavista häiriötilanteista on joitakin erityissäännöksiä, muun muassa huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 1 §:ssä (688/2006) sekä viestintämarkkinain (393/2003) 90 §:ssä. Siviilipalveluslaissa

ei olisi omia erityissäännöksiä mainittujen tilanteiden kriteereiksi tai toteamisedellytyksiksi. Poikkeusolojen ja normaaliajan vakavan häiriötilanteen käsilläolo, sovellettavuus ja sen tuomat velvoitteet määräytyisivät siviilipalvelusvelvollisten osalta samoilla perusteilla ja samanaikaisesti kuin asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevilla.

63 §. Ylimääräinen palvelus. Pykälässä säädettäisiin ylimääräisestä palveluksesta, sen tarkoituksesta ja ylimääräiseen palvelukseen määräämisestä. Sääntely vastaisi soveltuvin osin asevelvollisuuslain puolelle ehdotettua sääntelyä ylimääräisestä palveluksesta. Sääntely olisi nykyiseen siviilipalveluslakiin nähden kokonaan uutta johtuen ehdotetusta siviilipalveluksen laajenemisesta koskemaan myös poikkeusolojen aikaa.

Asevelvollisuuslain soveltamistilanteissa ylimääräisellä palveluksella valmistetaan ja harjoitetaan reserviläisjoukot toimimaan niille sotatilanteessa suunnitellussa kokoonpanossa ennen aseelliseen selkkaukseen lähettämistä. Harjoitusta tarvitaan, koska joukot eivät muutoin ole kyseisessä tilanteessa välttämättä toimintakykyisiä. Reserviläiset on siten voitava määrätä palvelukseen ja harjoituksiin jo normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisten osalta ylimääräisen palveluksen tarkoituksena olisi normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa nopeasti harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia. Palveluksen tarkempi sisältö määräytyisi kulloisenkin häiriötilanteen edellyttämät erityistarpeet ja vaatimukset huomioiden. Ylimääräisellä palveluksella voitaisiin varmistaa sitä, että siviilipalvelusvelvolliset olisivat toimintakykyisiä ja heillä olisi vallitsevan häiriötilanteen mukaiset riittävät taidot ja valmiudet toimia liikekannallepanon aikaisissa siviililuonteisissa avustavissa kriisitehtävissä.

Velvollisuus osallistua ylimääräiseen palvelukseen koskisi siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia. Säännöksen 2 momentin mukaan määräyksen ylimääräiseen palvelukseen antaisi siviilipalveluskeskus sen jälkeen, kun tasavallan presidentti olisi tehnyt siviilipalvelusvelvollisia koskevan val-

tuuspäätöksen ylimääräiseen palvelukseen määräämisestä. Siviilipalvelusvelvollisten osalta tasavallan presidentin päätöksenteko tapahtuisi valtioneuvoston esittelystä ja sen tulisi ajallisesti seurata välittömästi asevelvollisuuslain soveltamisalaan kuuluville annettua määräystä. Päätöksentekomenettely poikkeaisi tältä osin asevelvollisuuslaissa säädetyistä, koska siviilipalvelusvelvollisten osalta tasavallan presidentti ei voisi tehdä päätöstä puolustusvoimien ylipäällikön ominaisuudessa.

Koska kysymyksessä olisi jo vakava häiriötilanne tai poikkeusolot, siviilipalveluskeskuksella olisi säännöksen 3 momentin mukaan oikeus määrätä siviilipalvelusvelvollinen aloittamaan ylimääräisen palveluksen välittömästi tämän saatua määräyksen.

Pykälän 4 momentin mukaan ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen keston, peruuttamisen samoin kuin ylimääräisestä palveluksesta vapauttamisen ja kotiuttamisen osalta sovellettaisiin vastaavasti mitä asevelvollisuuslain 83—85 §:ssä säädetään. Ehdotetun asevelvollisuuslain 83 §:n mukaan päätös ylimääräisestä palveluksesta annettaisiin määräajaksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Päätös olisi peruutettava, kun puolustusvalmiuden kohottamiseen ja ylläpitämiseen johtanut tilanne sen sallii. Pykälän 84 mukaan asevelvollinen voitaisiin vapauttaa ylimääräisestä palveluksesta, jos vapautus olisi välttämätön asevelvollisen perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamisen takia. Pykälässä 85 säädettäisiin ylimääräisestä palveluksesta kotiuttamisen ajankohdasta. Siviilipalvelusvelvollisten osalta vapauttamis- ja kotiuttamispäätökset tekevänä viranomaisena toimisi siviilipalveluskeskus.

64 §. Liikekannallepanon aikainen palvelus. Siviilipalvelusvelvollisen liikekannallepanon aikainen palvelus säänneltäisiin ehdotetussa laissa tapahtuvan siviililuonteisissa tehtävissä siten, että se turvaisi vakaumuksen huomioimisen myös poikkeusoloissa.

Pykälän 1 momentin mukaan tasavallan presidentti tekisi ehdotuksen mukaan valtioneuvoston esityksestä päätöksen siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta. Päätöksen tulisi ajallisesti seurata välittömästi puolustusvoimien liikekannallepanopäätöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisten määrääminen liikekannallepanon aikana palvelukseen tapahtuisi koko valtakunnan osalta keskitetysti siviilipalveluskeskuksen toimesta. Liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen voitaisiin määrätä tarvittaessa myös työministeriön kuulutuksella. Säännös olisi tarpeen, koska henkilökohdainten määräysten antamiseen ei poikkeusoloissa välttämättä olisi aina mahdollisuutta. Palvelukseen olisi astuttava tarvittaessa välittömästi.

Määräysten keskittäminen siviilipalveluskeskukseen olisi käytännön syistä välttämätöntä, jotta voitaisiin varmistaa palvelukseen määräämiseen liittyvä osaaminen, siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja siviilipalvelusrekisterin koordinoitu hallinta. Liikekannallepanon aikaiset tehtävät ja riittävän henkilöstön varaaminen niiden hoitamiseen varmistettaisiin työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen valmiussuunnittelussa. Siviilipalveluskeskuksella olisi liikekannallepanotilanteessa aina myös mahdollisuus määrätä tarpeellinen määrä siviilipalvelusvelvollisia avustamaan liikekannallepanon aikaisissa tehtävissä, minkä lisäksi siviilipalveluskeskukseen voitaisiin tarvittaessa määrätä henkilöitä työvelvollisena.

Säännöksen 3 momentin mukaan siviilipalveluksen suorittamisesta rauhan aikana vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan yleisen liikekannallepanon aikana määrätä 24 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen, jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi. Säännös on tarpeellinen sen vuoksi, että poikkeusoloissa voi olla tarvetta kutsua palvelukseen myös ne siviilipalvelusvelvolliset, jotka on aiemmin vapautettu palveluksesta terveydellisen syyn vuoksi. Palvelukseen määrääminen edellyttäisi kuitenkin ensin palveluskelpoisuuden toteamista.

Pykälän 4 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisen palvelus voisi tapahtua siviilipalveluskeskuksen johtamana ja alaisuudessa keskuksen osoittamissa tehtävissä. Vaihtoehtoisesti liikekannallepanon aikainen palvelus voisi tapahtua pelastuslain (468/2003) 4 §:ssä tarkoitettujen pelastusviranomaisten tai pelastuslain 6 §:n 5—10 kohdissa tarkoitettujen pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osal-

listuvien viranomaisten johtamana ja alaisuudessa. Pelastuslain 4 §:ssä tarkoitettuja viranomaisia ovat valtion pelastusviranomaisina sisäasiainministeriön ja lääninhallituksen tehtävään määräämät virkamiehet sekä pelastustoimen alueen pelastusviranomaiset.

Pelastuslain 6 §:n 5—10 kohdassa luetellut viranomaiset sisältävät muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön ja maaja metsätalousministeriön sekä niiden alaisuuteen kuuluvia useita virastoja. Luettelossa on lisäksi lääninhallitus sekä kunnan eri toimialoista vastaavia virastoja ja laitoksia. Pelastuslaissa lueteltujen viranomaisten lisäksi ehdotetaan, että liikekannallepanon aikainen palvelus olisi mahdollista opetusministeriön ja sen alaisten kulttuuriomaisuuden suojelusta vastaavien virastojen johtamana ja alaisuudessa. Opetusministeriön hallinnonalalle kuuluu valmiuslain mukainen kulttuuriomaisuuden suojelu. Siihen liittyvissä poikkeusolojen aikaisissa avustavissa tehtävissä olisi mahdollista käyttää myös siviilipalvelusvelvollisia.

Edellä mainittujen viranomaisten tehtävät pelastustoimen ja väestönsuojelun osalta määräytyvät kunkin toimialan omien säännösten tai muun lainsäädännön mukaisesti. Yhteistä mainittujen viranomaisten tehtäville on kuitenkin se, että ne voidaan joitakin mahdollisia erityistehtäviä lukuun ottamatta katsoa siviililuonteisiksi. Siviilipalvelusvelvollisia voitaisiin siten heidän vakaumustaan kunnioittaen sijoittaa niihin suorittamaan liikekannallepanon aikaista palvelusta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin puolustusvoimien mahdollisuudesta sijoittaa liikekannallepanon aikana joukkoihinsa sellainen siviilipalvelusvelvollinen tai siviilipalvelukseen hakeutunut, joka lakiehdotuksen 18 §:n mukaisesti on velvollinen antamaan selvityksen vakaumuksestaan ja jonka mainituin taivoin tutkittu vakaumus ei estä hänen sijoittamistaan puolustusvoimien palvelukseen. Sääntely muodostaisi poikkeuksen siitä pääsäännöstä, jonka mukaisesti siviilipalvelusvelvollisen poikkeusolojen aikainen sijoitus määräytyisi aina siviiliviranomaisen toimesta. Lakiehdotuksen 18 §:n mukainen vakaumuskentutkinta koskisi kuitenkin varsin rajattua joukkoa ja sääntelyn tarkoituksena

olisi kriisitilanteessa uhkaavan vakaumuksettoman siviilipalvelukseen hakeutumisen ehkäiseminen ja puolustusvoimien toiminnan turvaaminen.

Pykälän 6 momentin mukaan viranomaisen, joka liikekannallepanotilanteessa katsoisi tarvitsevansa apua poikkeusolojen aikaisen tehtäviensä hoitamista varten, toimittaisi siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelusvelvollisten sijoittamista koskevan yksilöidyn pyynnön, jossa tarvittava henkilömäärää ja tehtävät yksilöitäisiin. Pyyntöä voisi esittää ehdotetussa laissa mainittu viranomainen. Olosuhteet ja lähettäjätaho huomioon ottaen pyynnölle ei olisi tarkoituksenmukaista asettaa muotovaatimuksia. Siviilipalveluskeskus käsittelee pyynnöt välittömästi. Siviilipalveluskeskuksen tulisi vallitseva tilanne huomioon ottaen harkita pyyntöjen tärkeysjärjestys ja tehtävien soveltuvuus sekä päättää lähetettävien siviilipalvelusvelvollisten määristä ja sijoittelusta. Siviilipalveluskeskuksella olisi liikekannallepanotilanteessa oikeus yksipuolisesti määrätä siviilipalvelusvelvollisen sijoittamisesta uuteen siviilipalveluspaikkaan mahdollisesti jo antamastaan määräyksestä huolimatta. Siviilipalveluskeskus pitää siviilipalvelusvelvollisista rekisteriä, jossa on tiedot heidän saamastaan peruskoulutuksesta ja siinä harjoitetuista valmiuksista, täydennyspalveluksesta, koulutuksesta ja ammatista. Rekisterin tietoja päivitetäisiin säännöllisesti, jolloin rekisteritietoja voitaisiin aktiivisesti hyödyntää liikekannallepanon aikaisessa sijoittelussa.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin myös liikekannallepanotilanteesta sovellettavasta etusijajärjestyksestä mahdollisten päällekkäisten varausten suhteen. Tarkoituksena olisi, että siviilipalveluslain mukaiseen liikekannallepanopalvelukseen määrääminen ei estäisi muiden lakisääteisten varausten ja velvollisuuksien täyttämistä. Siviilipalveluslain mukaiseen palvelukseen ei siten määrättäisi siviilipalvelusvelvollista, joka on ehdotetun lain 66 §:n mukaisesti vapautettu palveluksesta työnantajansa hakemuksesta (niin sanottu VAP-varaus). Siviilipalvelukseen ei määrättäisi myöskään henkilöä, joka on varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin tai, joka on valmius-

lain mukaisesti määrätty suorittamaan yleistä työvelvollisuutta tai terveydenhuollon työvelvollisuutta. Voidaan katsoa, että mainittujen säännösten mukaista työtä tai velvollisuutta suorittaessaan siviilipalvelusvelvollisen osaaminen ja työpanos on jo yhteiskuntaa sillä hetkellä parhaiten hyödyttävässä käytössä eikä määräämistä siviilipalveluslain nojalla avustaviin tehtäviin voida pitää tarkoituksenmukaisena. Päällekkäisten määräysten välttämiseksi lain 12 luvussa säädettäisiin, että siviilipalveluskeskuksella olisi poikkeusoloissa oikeus saada työvelvollisuusrekisteristä tieto niistä siviilipalvelusvelvollisista, joille on annettu valmiuslain mukainen työmääräys toimia työvelvollisena.

65 §. *Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset.* Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettaisiin yleisiä palvelusta koskevia säännöksiä lukuun ottamatta viikoittaista työaika ja ulkomaanpalvelusta koskevia säännöksiä.

Poikkeusoloissa kaikkia siviilipalveluslain säännöksiä ei kuitenkaan voitaisi sellaisenaan soveltaa. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin 2 momentin mukaan säätää poikkeuksia palvelusajasta, lomien ja vapaan myöntämisen perusteista ja kestosta sekä palvelukseen liittyvistä etuuksista, maksumenettelyistä ja maksuperusteista.

66 §. *Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi.* Pykälässä säädettäisiin perusteista, joiden nojalla työnantaja voisi hakea työntekijänsä vapauttamista palvelukseen määräämisestä liikekannallepanon varalta. Hakemuksen voisi tehdä normaaliaikana. Käytännössä vapauttaminen merkitsisi sitä, ettei asianomaista kutsuttaisi myöskään täydennyspalvelukseen.

Pykälän 1 momentin mukaan palveluksesta vapauttamisen perusteena tulisi kyseeseen yhteiskunnan kannalta tärkeä yleinen etu. Palveluksesta voitaisiin vapauttaa esimerkiksi siviilipalvelusvelvollinen, joka toimii merkittävässä julkisessa tehtävässä tai sellaisessa yrityksessä, jonka toiminnan turvaaminen liikekannallepanon aikana on yhteiskunnan kannalta ehdottoman välttämätöntä.

Pykälän 2 momentin mukaan hakemusmenettelystä voitaisiin säätää tarkemmin työmi-

nisteriön asetuksella. Hakemuksia ratkaistaessa tulisi kiinnittää huomiota yhdenmukaiseen hakemusten ratkaisukäytäntöön puolustusvoimien kanssa. Sääntely vastaisi asevelvollisuuslain puolella säänneltyä. Siviilipalvelusvelvollisten osalta vapautushakemukset ratkaisisi kuitenkin jatkossa siviilipalveluskeskus.

10 luku **Palvelurikkomukset ja kurinpito**

Luvussa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisten palvelusrikkomuksia koskevasta tutkintamenettelystä ja kurinpitoseuraamuksista. Siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangeistuksia ei voida perustaa varusmiesten tavoin rikoslain 45 luvun sotilasrikoksia koskeviin säännöksiin. Toisaalta siviilipalvelus poikkeaa myös normaalista työ- tai virkasuhteesta siinä, että siviilipalveluspaikalla on velvollisuus valvoa siviilipalvelusvelvollisuuden asianmukaista suorittamista eikä palvelussuhteeseen voida vakavienkaan laiminlyöntien ja rikkomusten tapahtuessa käyttää irtisanomista tai palvelussuhteen purkua. Siviilipalvelusvelvollisille ehdotettu kurinpitomenettely olisi aikaisempaan tapaan paljolti rinnasteinen valtion virkamieslain mukaiselle virkavelvollisuuksien vastaisesta toiminnasta tai niiden laiminlyönnistä virkamiehen osalta noudatettavalle tutkinta- ja kuulemismenettelylle.

67 §. Palvelusrikkomus. Siviilipalvelusvelvollisen kurinpitomenettelyn perustana olisi nykyiseen tapaan siviilipalveluspaikan toteama palvelusvelvoitteiden rikkominen. Siviilipalvelusvelvollisen palvelusvelvoitteet määriteltäisiin lakiehdotuksen 37 §:ssä, jonka mukaisesti siviilipalvelusvelvollisen velvollisuutena olisi suorittaa tunnollisesti hänelle määrätty palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä. Siviilipalvelusvelvollisen tulisi lisäksi noudattaa siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan antamia työnjohdollisia määräyksiä, jotka voisivat olla sekä kirjallisia että suullisia. Käytännössä suurin osa määräyksistä olisi konkreettisia, suullisesti annettuja määräyksiä muun muassa työajoista, työn suorituspaikasta ja työn suoritustavasta. Kurinpitomenettelyyn johtavien palvelusvelvoitteiden

rikkomisten tyyppitapauksina voidaan jatkossakin olettaa olevan nykyiseen tapaan luvattomat poissaolot ja siviilipalvelusvelvolliselle määrättyjen työtehtävien laiminlyönnit.

Palvelusvelvoitteiden rikkomisen johdosta siviilipalveluspaikan kurinpitoasioista vastaava henkilö harkitsisi, tuleeko asiassa tehdä kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus siviilipalveluskeskukselle tai voiko asia sen vähäisyyden vuoksi jäädä sillensä tai siviilipalveluspaikan suullisen huomautuksen varaan. Kurinpitoasiaan liittyvä mahdollinen jatkotutkinta ja rangaistuksen määrääminen tapahtuisi lakiehdotuksen mukaan jatkossa aina siviilipalveluskeskuksen toimesta. Siviilipalveluspaikka suorittaisi kuitenkin edelleen palvelusrikkomuksen ensi vaiheessa itsenäisen harkinnan palvelusrikkomuksen edellyttämistä mahdollisista toimenpiteistä. Siviilipalveluspaikalla tapahtuva suullinen puhuttelu ja siviilipalvelusvelvolliselle siinä mahdollisesti annetut huomautukset olisivat edelleen vapaamuotoisia työnjohdollisia toimenpiteitä, joita ei tarvitsisi tehdä kurinpitomenettelyn muotomääräysten mukaisesti. Palvelusrikkomusilmoituksen minimisisällöstä ei säädettäisi tarkemmin lain tasolla. Käytännössä asia voidaan hoitaa työministeriön tarkoitusta varten muotoilemalla yhtenäisellä lomakkeella, josta tulisi vähimmäistietona ilmetä ainakin siviilipalvelusvelvollisen nimi, rikkomuksen tekoaika ja -tapa sekä siviilipalveluspaikan nimi ja kurinpitoasioista vastaavan henkilön yhteystiedot.

68 §. Palvelusrikkomusten tutkinta. Palvelusrikkomuksiin liittyvä tutkinta ja kurinpitorangeistuksesta määrääminen ehdotetaan keskitettäväksi kokonaisuudessaan siviilipalveluskeskukseen. Nykyisten säännösten mukaan sekä rikkomuksen tutkinta että kurinpitorangeistuksen määrääminen ovat olleet kunkin siviilipalveluspaikan kurinpitoasioista vastaavan henkilön vastuulla. Siviilipalveluspaikat ovat kuitenkin kokeneet kurinpitomenettelyn menettelyllisesti vaikeaksi toteuttaa ja tämän vuoksi kurinpitoja on jäänyt osaamisen puutteen vuoksi toteuttamatta sellaisissakin tilanteissa, joissa niihin ryhtyminen olisi ollut ehdottoman tarpeellista. Kurinpitomenettelyn keskittämisellä siviilipalveluskeskukseen varmistettaisiin prosessin hoitamisen osaamistaso ja tutkinta- ja ran-

gaistuskäytännön yhtenäistyminen. Nykyinen hajautettu käytäntö on ollut ongelmallinen myös perustuslain 124 §:n valossa. Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Kurinpitomenettelyn osalta kyseessä on yksilöä koskeva julkisen vallan käyttö, jossa rangaistussäätely jättää päätöksentekijälle varsin laajan harkintavallan. Siviilipalveluspaikkoina ja mahdollisina kurinpitorangeistuksen määrääjinä on kuitenkin ollut myös yksityisoikeudellisia yhteisöjä, yhdistyksiä, säätiöitä ja yleishyödyllisiä osakeyhtiöitä. Kurinpitomenettelyn keskitäminen lakiehdotuksen mukaisesti viranomaisena toimivaan siviilipalveluskeskukseen poistaisi edellä mainitun perustuslaillisen ongelman.

Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskuksen tulisi palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan ryhtyä toimiin palvelusrikkomuksen selvittämiseksi. Selvittämistoimiin kuuluisi kaiken sellaisen aineiston hankkiminen siviilipalveluspaikalta ja ilmoituksen kohteena olevalta siviilipalvelusvelvolliselta, jolla voi olla vaikutusta asian ratkaisemisessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tutkinassa noudatettavasta menettelystä. Tutkinasta olisi aina pidettävä kirjallista pöytäkirjaa. Rikkomuksen tehnyttä siviilipalvelusvelvollista olisi aina kuultava suullisesti. Kuulemisen suorittaisi siviilipalveluskeskus. Siviilipalveluskeskuksella olisi yksipuolinen määräysvalta kuulemistilaisuuden ajankohdan osalta. Siviilipalveluskeskus voisi määrätä myös siitä, pidettäisiinkö kuulemistilaisuus keskuksessa vai siviilipalvelusvelvollisen palveluspaikassa. Mikäli kuuleminen tapahtuisi siviilipalveluskeskuksessa, antaisi keskus siviilipalvelusvelvolliselle komennusmatkamääräyksen kuulemistilaisuuteen.

Kutsu kuulemistilaisuuteen annettaisiin siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti. Käytännössä kutsu toimitettaisiin useimmiten siviilipalvelusvelvollisen esimiehen toimesta kuittausta vastaan, mutta myös muut todisteellisen tiedoksiannon tavat olisivat käytettävissä. Kutsussa tulisi yksilöidä kuulemistilaisuuden tarkoitus ja käsiteltävä asia sekä siviilipalvelusvelvollisen asema kuulemisessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusvelvolliselle varattavasta mahdollisuudesta lausua asiassa kertyneestä aineistosta ennen lopullista ratkaisun tekoa. Käytännössä asiaan liittyvä aineisto olisi pyrittävä saamaan mahdollisimman kattavasti kokoon jo siihen mennessä, kun siviilipalveluskeskus kuulee siviilipalvelusvelvollista suullisesti, jolloin tämä niin sanottu loppulausuma voitaisiin ottaa varsinaisen kuulemisen yhteydessä. Mikäli asiassa kuitenkin jouduttaisiin suullisen kuulemisen jälkeen hankkimaan vielä lisäselvitystä, olisi siviilipalvelusvelvolliselle varattava vielä tilaisuus antaa lopullinen käsityksensä asiassa. Säännös ei edellyttäisi suullista kuulemistä, ellei sitä asian laadun vuoksi olisi muutoin katsottava tarpeelliseksi. Siviilipalvelusvelvollisella olisi siten mahdollisuus toimittaa loppulauselmansa myös muilla tavoin. Siviilipalvelusvelvollinen voisi luonnollisesti jättää lausuman myös antamatta. Loppulauselmaa pyydettyä olisi kuitenkin varmistuttava siitä, että siviilipalvelusvelvollinen on ymmärtänyt loppulausuman merkityksen oikeusturvakeinona.

69 §. Kurinpitorangeistukset. Pykälässä säädettäisiin palvelusrikkomuksen johdosta määrättävistä kurinpitorangeistuksista. Siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangeistusten tulisi olla merkityksellisiä, käytännössä toimeenpantavissa ja niiden tehoa tulisi myös pystyä valvomaan. Kurinpitorangeistusten tulisi myös olla oikeassa suhteessa rikkomuksen laatuun nähden eivätkä ne voi sisältää kovin ankaria sanktioita ottaen huomioon, että perustuslain 7 § 3 momentin mukaan vapaudenmenetyksen sisältämän rangaistuksen voi määrätä vain tuomioistuin. Siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangeistusten tulisi olla myös yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti suhteessa varusmiehille annettaviin seuraamuksiin.

Sotilaskurinpitolaan (331/1983) mukaisia kurinpitorangeistuksia ovat aresti (1–30 vuorokautta), kurinpitosakko (1–30 vuorokautta), poistumisrangaistus (11–15 vuorokautta) ja varoitus. Arestirangaistusta käytetään äärimmäisen vähän, koska sen määrää tuomioistuin ja asian käsittelyn aikana varusmies ehtii useimmiten jo kotiutua. Poistumisrangaistuksen voimassa ollessa varusmies saamennä muun muassa sotilaskotiin, mutta ei

poistua kasarmialueelta. Varusmiesten osalta kurinpitorangaistus voidaan määrätä myös oikeudenkäyntimenettelyssä. Rikoslain 45 luvun sotilasrikoksia koskeva sääntely kattaa muun muassa palvelus-, vartio-, poissaolo-, kuuliaisuus-, esimies- ja muut rikokset. Seuraamuksena edellä mainituista teoista voi olla kurinpitorangaistus tai vankeutta, joissakin vakavimmissa tapauksissa vain vankeutta. Sotilaskurinpitolain mukaisia kurinpitojennuksia ovat poistumiskielto (1–10 vuorokautta), ylimääräinen palvelus (1–5 kertaa) ja muistutus.

Lakiehdotuksen mukaisista siviilipalvelusvelvollisten kurinpitorangaistuksista kirjallinen varoitus, työtä yli säännönmukaisen työajan ja päivärahan menetys säilyisivät nykyisen sääntelyn mukaisena ennallaan. Mainitut seuraamukset on koettu toimiviksi ja myös käytännössä toteuttamiskelpoisiksi. Työ yli säännönmukaisen työajan on tosin käytännössä ollut varsin harvinainen seuraamus ja sitä on käytetty lähinnä vain siviilipalveluskeskuksessa. Seuraamusmuotona se on kuitenkin varsin konkreettinen ja myös valvonnallisesti järjestettävissä, mikä puoltaa sen säilyttämistä yhtenä rangaistusvaihtoehtona.

Uutena kurinpitorangaistuksena otettaisiin käyttöön henkilökohtaisten lomaoikeuksien menettäminen. Henkilökohtaisten lomaoikeuksien määrä palvelusaikana on ehdotuksen 39 §:n mukaisesti 18 päivää. Lomaoikeuksien menettämisestä voidaan pitää konkreettisenä ja toimivana rangaistuksena. Lomien vähentämisen käytännön merkitystä siviilipalvelusvelvollisella lieventää kuitenkin se, että suurimmalla osalla siviilipalvelusvelvollisista ovat illat ja viikonloput säännönmukaisesti vapaita.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan rangaistusten yhdistämisen kiellosta. Kustakin palvelusrikkomuksesta voitaisiin määrätä ainoastaan yksi rangaistusseuraamus.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin rangaistusten enimmäismäärästä. Siviilipalvelusta suorittavan osalta päiväraha on yleensä ainoa säännöllinen tulonlähde, josta siviilipalvelusvelvollisen perustoimeentulo on riippuvainen. Taloudellisten rangaistusten kohtuuttoman kasaantumisen estämiseksi päivärahan menetys voitaisiin palvelusaikana määrätä

korkeintaan kaksi kertaa ja kullakin kerralla korkeintaan 30 päiväksi kerrallaan. Ylityön osalta maksimirangaistus olisi enintään 4 tuntia päivässä enintään viiden päivän ajan. Lomaoikeuksien menetyksen osalta maksimirangaistus olisi enintään neljän lomapäivän menetys kerrallaan. Ylityörangaistuksen ja lomaoikeuksien menetyksen osalta rangaistuskertojen lukumäärää palvelusaikana ei olisi rajoitettu.

70 §. Kurinpitorangaistuksen määrääminen. Pykälässä säädettäisiin kurinpitorangaistuksen määräämismenettelystä. Edellä 68 §:n perusteluissa esitetyin tavoin kurinpitorangaistusten määrääminen keskitettäisiin jatkossa kaikkien siviilipalvelusvelvollisten osalta siviilipalveluskeskukseen. Siviilipalveluskeskus määräisi kurinpitorangaistuksen sen jälkeen kun se olisi suorittanut loppuun palvelusrikkomusta koskevan tutkinnan.

Siviilipalvelusvelvollisen oikeusturva edellyttää, että palvelusrikkomukset käsitellään välittömästi niiden ilmettyä, minkä johdosta siviilipalveluskeskukselle säädettäisiin aikaraja kurinpitorangaistuksen määräämiselle. Siviilipalveluskeskuksen tulisi palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin rikkomuksen tutkimiseksi. Tavoitteena olisi, että siviilipalvelusvelvolliselle lähetettäisiin kutsu suulliseen kuulemistilaisuuteen viikon kuluessa palvelusrikkomusilmoituksen saapumisesta siviilipalveluskeskukselle. Siviilipalvelusvelvollisen suoritama välttely tai pakoilu ei kuitenkaan saisi johtaa kurinpitorangaistuksen raukeamiseen määräajan ylittymisen vuoksi, joten on tarpeen säätää määräajasta siten, että se laskettaisiin suullisen kuulemisen suorittamisesta. Kurinpitorangaistus tulisi määrätä mahdollisimman pian ja viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun siviilipalveluskeskus on suorittanut siviilipalvelusvelvollisen suullisen kuulemisen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyisin voimassa olevan lain mukaisesti kurinpitorangaistuksen suhteellisuusperiaatteesta. Kurinpitorangaistuksen tulisi olla oikeudenmukaisessa suhteessa palvelusrikkomukseen. Rangaistuksen lajia ja määrää harkittaessa olisi huomioitava siviilipalvelukseen liittyvien seikkojen lisäksi myös ne olosuhteet, joissa rikkomus on tehty. Huomioon otettaisiin

myös siviilipalvelusvelvollisen oma pyrkimys estää tai lieventää rikkomuksensa seuraamuksia, esimerkiksi oma-aloitteinen pyrkimys korvata myöhästymisen johdosta menetetyt palvelustunnit. Kokonaisarvioinnissa tulisi huomioida myös siviilipalvelusvelvollisen aikaisemman palveluksen sujuvuus ja palveluskäyttäytyminen. Kurinpitorangeistus määrättäisiin aina kokonaisharkinnan perusteella. Edellä mainittujen seikkojen kokonaisvaltainen tarkastelu vastaisi soveltuvin osin rikoslain voimassa olevia rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteita ja niiden tarkastelu voisi johtaa tapauskohtaisesti rangaistavuuden osalta joko lievempään tai kovempaan kokonaisarvioon. Vähäisistä palvelusrikkomuksista kurinpitorangeistusta ei tarvitsisi määrätä, vaan ne voisivat jäädä tarvittaessa sillensä tai siviilipalvelupaikan suullisen huomautuksen varaan. Rikkomuksen anteksiannettavuuden osalta merkitystä olisi sekä rikkomuksen vähäisyydellä että kokonaisharkinnalla, johon sisältyisi erityisesti siviilipalvelusvelvollisen aikaisemman palveluskäyttäytymisen tarkastelu. Lähtökohdana tulisi olla, että merkittäviin palvelusrikkomuksiin tulisi aina puuttua. Toisaalta pienempiinkin palvelusrikkomuksiin tulisi puuttua etenkin siinä tilanteessa, että niiden toistuvuus osoittaa tekijässä ilmeistä välinpitämättömyyttä annetuista määräyksistä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin kurinpitopäätöksen muodosta. Kurinpitopäätös annettaisiin aina kirjallisesti ja se olisi annettava siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi todisteellisesti noudattaen hallintolain menettelysääntöksiä. Kurinpitopäätökseen olisi muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeudelta. Muutoksenhausta säädettäisiin lakiehdotuksen 13 luvussa.

11 luku **Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen**

Lukuun on koottu säännökset siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisesta aiheutuvista rikosoikeudellisista nimikkeistä ja seuraamuksista. Siviilipalvelusrikoksia ei voida siviilipalvelusjärjestelmän erillisyyden ja palveluksen luonteen erilaisuuden vuoksi yhdistää rikoslain 45 luvun mukaisiin sotilasrikoksiin. Toisaalta siviilipalvelukseen liittyvät

erityispiirteet vaativat myös omantyyppisten rikosnimikkeiden ja seuraamusten luomista eivätkä rikoslain yleiset tekonimikkeet ole siviilipalvelukseen sovellettavissa. Lukuun ehdotetut rikokset vastaisivat perusteiltaan nykyisin voimassa olevaa sääntelyä. Rikosnimikkeitä on kuitenkin ehdotuksessa lisätty siten, että siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja siviilipalvelusrikos on erotettu kahdeksi erilliseksi rikosmuodoksi ja myös rangaistuksia on eriytetty. Sääntelyyn lisättäisiin myös liikekannallepanon aikaiset rikosnimikkeet. Tiedonantovelvollisuuden rikkominen siirtyisi siviilipalvelusvelvollisten osalta asevelvollisuuslaista siviilipalveluslakiin, koska jatkossa heidän valvontaviranomaisenaan toimisi siviilipalveluskeskus.

71 §. *Tiedonantovelvollisuuden rikkominen.* Pykälässä säädettäisiin seuraamuksesta mikäli siviilipalvelusvelvollinen jättäisi toistuvasti vastaamatta lakiehdotuksen 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuun siviilipalveluskeskuksen kirjalliseen kyselyyn koskien siviilipalvelusvelvollisen yhteystietoja ja palveluskelpoisuuteen liittyviä seikkoja.

Ehdotetun 17 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollisen tulisi huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystiedot sekä palveluskelpoisuuteen vaikuttavat seikat ovat siviilipalveluskeskuksen tiedossa. Oma-aloitteisen huolehtimisvelvoitteen lisäksi siviilipalvelusvelvollisella olisi velvollisuus antaa siviilipalveluskeskukselle mainitut tiedot siviilipalveluskeskuksen niitä tiedustellessa sekä vastattava 14 päivän määräajassa siviilipalveluskeskuksen tekemään kirjalliseen kyselyyn.

Siviilipalveluskeskus toimii siviilipalvelusvelvollisten osalta palvelukseen määrävänä viranomaisena sekä normaalioloissa että myös ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana. Palveluksen alkamista koskeva määräys on tarvittaessa pystyttävä toimittamaan siviilipalvelusvelvolliselle viivytyksettä, minkä vuoksi siviilipalveluskeskuksella on oltava ajantasaiset tiedot kaikista siviilipalvelusvelvollisista, heidän olinpaikoistaan ja poikkeusolojen ajan sijoitusta varten tarpeellisista seikoista.

Jotta voitaisiin varmistaa, että siviilipalveluskeskus saa palvelusvelvollisuuden ja sijoitettavuuden kannalta merkitykselliset tiedot

myös siviilipalvelusvelvolliselta itseltään, mikä useimmissa tapauksissa on paras ja ainoa tiedon hankintakanava, esitetään tiedonantovelvollisuuden tehostamiseksi säännöstä, jonka mukaan kirjalliseen kyselyyn toistuvasti vastaamatta jättämisestä voitaisiin rangaista. Teko olisi rangaistava vain tahallisenä. Teon rangaistavuus edellyttäisi aina todisteellisesti toimitettua kirjallista tiedustelua. Rangaistus tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta voitaisiin määrätä rangaistussääntömenettelyssä tai rikosasioiden oikeudenkäynnistä säädettyssä järjestyksessä ja seuraamuksena olisi sakkoa.

72 §. Täydennyspalvelusvelvollisuuden rikominen. Pykälässä säädettäisiin täydennyspalvelukseen saapumatta jättämisen, jo aloitetun palveluksen lopettamisen ja palveluksesta kieltäytymisen seuraamuksista. Sääntely vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Siviilipalvelusvelvollisuuteen kuuluvan täydennyspalveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi on perusteltua säätää seuraamus myös täydennyspalvelukseen saapumatta jättämisestä, sen yksipuolisesta ja luvattomasta lopettamisesta ja siitä kieltäytymisestä. Teko olisi rangaistava myös tuottamuksellisena, joten palvelukseen saapumatta jääminen tai sen keskeyttäminen unohtumisen tai huolimattomuuden vuoksi ei ainakaan pelkästään poistaisi teon rangaistavuutta. Unohtaminen tai huolimattomuus ja sen tuoksi esitetyt seikat ja niiden uskottavuus voisivat kuitenkin vaikuttaa teon arviointiin ja siihen, onko teosta tarpeen tehdä rikosilmoitus tai antaa rangaistusta. Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös siviilipalvelusvelvollisen oma-aloitteisuus erehdyksen korjaamiseksi. Lievät myöhästymiset ja selkeästä erehdyksestä johtuneet palveluksesta viivästymiset voitaisiin täydennyspalvelusvelvollistenkin osalta käsitellä ehdotetun lain 10 luvun mukaisena kurinpitomenettelynä.

Täydennyspalvelusvelvollisuudesta kokonaan kieltäytyviä ei tuomittaisi vankeuteen, vaan sakkorangaistus voidaan katsoa riittäväksi rangaistukseksi. Asevelvollisuuslain mukaisesta kertausharjoituksesta kieltäytyvä tai sen luvattomasti lopettava henkilö tuomitaan rikoslain 45 luvun nojalla joko luvattomasta poissaolosta tai karkaamisesta. Kertausharjoitusten lyhyen keston vuoksi yleensä

on katsottu olevan kysymys luvattomasta poissaolosta ja rangaistusseuraamuksena on kurinpitosaakko.

Tuomittu sakkorangaistus ei poistaisi velvollisuutta osallistua täydennyspalvelukseen eikä vaikuttaisi jäljellä olevaan palvelusaikaan, vaan siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin useistakin kieltäytymisistä ja tuomituista sakkorangaistuksista huolimatta määrätä edelleen täydennyspalvelukseen. Täydennyspalveluksen aikana tehdystä muusta palvelurikkomuksesta voitaisiin siviilipalvelusvelvolliselle määrätä ehdotetun 10 luvun mukaisesti kurinpitorangaistus vastaavasti kuin peruspalvelusta suorittavalle siviilipalvelusvelvolliselle.

73 §. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen. Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä. Aiemmasta lainsäädännöstä poiketen kieltäytymisestä ja toisaalta siviilipalvelusrikoksesta koskien kurinpitorangaistuksen antamisen jälkeen tapahtuvaa olennaista palvelusvelvollisuuksien rikkomista säädettäisiin jatkossa eri pykälissä. Myös rangaistusseuraamukset rikosmuotojen välillä eroaisivat jatkossa toisistaan.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että siviilipalvelusvelvollinen on hyväksytty siviilipalvelukseen. Mikäli kieltäytyminen tapahtuu varusmiehenä, palvelukseenastumispäivänä tai myöhemmin, mutta ennen siviilipalvelukseen hyväksymistä, käsitellään kieltäytyminen asevelvollisuuslain 118 §:n mukaisena asevelvollisuudesta kieltäytymisenä.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisen tunnusmerkistöön kuuluisi 1 momentin mukaan kolme eri tekemuotoa. Rikokseen syyllystyisi ensinnäkin siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta ehdotetun lain 3 §:n mukaiseen peruskoulutukseen tai työpalveluun. Saapumatta jättämisellä tarkoitetaan sellaista laiminlyöntiä jota objektiivisesti arvioiden ei voida enää pitää vähäisenä myöhästymisenä. Tarkkaa aikarajaa sille, miten suuri myöhästymisen johtaa rikossyytteen, ei ole syytä asettaa säädösten tasolle. Harkintaan vaikuttavat myös aina ne seikat, joista määrääjässä saapumatta jääminen johtuu. Poissaolon pituuden ohella säännöksen soveltamisessa olisi otettava huomioon myös se, mitä haittaa ja vahinkoa myöhästymisen on aiheuttanut si-

viilipalveluksen suorittamiselle. Syytteen nostaminen edellyttäisi aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Siviilipalveluskeskus linjaisi rikosilmoituksen kynnyksrajaa ja rajan alle jäävät myöhästymiset ja poissaolot käsiteltäisiin ehdotetun lain 10 luvun mukaisilla kurinpitorangeistuksilla ja ylipalvelulla.

Toinen siviilipalvelusrikoksen tekemuoto olisi koulutuksen tai työpalvelun lopettaminen. Lopettaminen tarkoittaisi olennaista ja muuta kuin tilapäistä ja lyhyttä palveluksesta poistumista ilman lupaa tai esimerkiksi lomalta palaamatta jäämistä.

Siviilipalvelusvelvollinen voi jo ennen palvelusta ilmoittaa joko suoraan siviilipalveluskeskukselle tai mahdollisesti hänet kiinniotaneelle poliisille että hän ei suostu minäkäänlaiseen siviilipalvelukseen. Tällöin ei ole tarpeen osoittaa hänelle koulutuspaikkaa eikä työpalvelupaikkaa, koska hän ei ilmoituksensa mukaan saapuisi siihen. Kieltäytymisilmoitus olisi pyydettävä siviilipalvelusvelvolliselta kirjallisessa muodossa ja siviilipalveluskeskus voisi tehdä kirjallisen kieltäytymisilmoituksen perusteella sen antajasta rikosilmoituksen. Kieltäytymisilmoituksen tehneen siviilipalvelusvelvollisen kuuleminen tapahtuisi poliisin suorittaman esitutkinnan yhteydessä. Myös siviilipalveluskeskus voisi kuitenkin harkintansa mukaan suorittaa silte toimitetun kieltäytymisen yhteydessä siviilipalvelusvelvollisen kuulemisen ennen rikosilmoituksen tekemistä. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen peruisi kieltäytymisilmoituksensa, voitaisiin rikosilmoituksesta vielä tässä vaiheessa luopua.

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen teko-
muotona edellyttää, että teko on tehty tahallaan. Siviilipalvelukseen määrääminen tapahtuu todisteellisella tiedoksiannolla ja työpalveluun määrääminen tehdään siviilipalvelusvelvollisen allekirjoittaman sitoumuslomakkeen pohjalta, joten siviilipalvelusvelvollisella on aina todisteellisesti annettu määräys palveluksen alkamisajankohdasta ja palveluspaikalle saapumisvelvollisuudesta. Siviilipalveluksen aikana siviilipalveluspaikan esimiehen vastuulla on myönnettyjen lomien alkamis- ja päättymispäivän täsmällinen ilmaiseminen ja siviilipalvelusvelvollisen pitäminen tietoisena häneltä edellytetyistä työ-

ajoista. Palveluksen aikana on mahdollista, että joissain tilanteissa, esimerkiksi siviilipalveluspaikan siirtihakemuksen, kurinpito-ongelmien tai sairauslomien yhteydessä syntyy epäselvyyttä siviilipalveluspaikan edellyttämästä palvelukseen palaamisajankohdasta. Tahallisuusedellytyksen ei voitaisi katsoa täyttyvän, mikäli siviilipalvelusvelvolliselle ei olisi selvästi ilmoitettu palvelukseen palaamispäivää ja palvelukseen saapumatta jääminen kiistatta johtuisi tästä aiheutuvasta epätietoisuudesta.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraamuksena olisi nykyiseen tapaan aina vankeusrangaistus, jonka kesto vastaisi puolta jäljellä olevasta palvelusajasta. Asevelvollisuuslain 118 §:n nojalla kieltäytymisestä määrättävä seuraamus on siihen sisällytetyjen viittaussäännösten nojalla vastaava kuin ehdotetussa siviilipalveluslaissa.

Lakiehdotuksen 80 §:n mukaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä määrättyä vankeusrangaistusta ei saisi määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta saisi määrätä yhdyskuntapalvelua. Sääntely poikkeaa ehdottomuudessaan yleisistä rikosoikeuden perussäännöistä.

Siviilipalvelusvelvollisuuden tahallisesta välttämisestä tulisi seurata tekoon ja sillä tavoiteltavaan hyötyyn nähden oikeasuhteinen seuraamus. Kieltäytymisestä seuraavana hyötynä olisi 6—12 kuukauden mittaisen henkilökohtaista vapautta rajoittavan palveluksen välttäminen. Asevelvollisuusjärjestelmän toimivuuden, asevelvollisten yhdenvertaisen kohtelun ja yleisestäävyysnäkökulman kannalta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ei tule tehdä vaihtoehtona liian houkuttelevaa.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisen rangaistus-seuraamuksen kesto olisi ehdotuksen mukaan jatkossa enintään 181 vuorokautta joka vastaa puolta ehdotetusta uudesta siviilipalvelusajasta (362 vuorokautta). Rangaistuksen pituus olisi siten enintään samanpituisen kuin lyhyin varusmiespalveluaika.

Siviilipalveluksesta kieltäytyneet sijoitetaan yleensä suorittamaan vankeusrangaistuksensa avovankilassa, joka mahdollistaa muun muassa rangaistuksenaikaisen työntöön ja opiskelun. Siviilipalvelusta suoritettaessa mahdollisuus työntekoon ja opiskeluun rajoittuu vapaa-aikaan. Varusmiespalvelusta

suoritettaessa samanaikaisen työnteon ja opiskelun mahdollisuus on erittäin rajallista.

Ehdollista vankeusrangaistusta ei voida pitää riittävänä seuraamuksena vältettävästä palvelusvelvollisuudesta. Ehdollinen vankeusrangaistus ei käytännössä rajoita siviilipalvelusvelvollisen normaalia elämää mitenkään. Kun siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta ei lakiehdotuksen 80 §:n mukaan myöskään merkitä rikosrekisteriin eikä sitä oteta huomioon rangaistuksen koventamisperusteena, johtaisi ehdollisen vankeusrangaistuksen käyttö helpoon kiertotiehen välttää asevelvollisuuden suorittaminen. Samat näkökohdat pätevät pitkälti myös yhdyskuntapalvelurangaistuksen käyttöön. Siviilipalvelus voidaan jo itsessään nähdä yhdenlaisena yhdyskuntapalveluna. Rangaistusseuraamuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu olisi kuitenkin kestoaltaan huomattavasti siviilipalvelusvelvollisuutta lyhyempi ja kevyempi. Siviilipalveluksesta tuomittava kuuden kuukauden vankeusrangaistus olisi yhdyskuntapalveluksi muutettaessa suoritettavissa 20—200 tunnin valvotulla työpalvelulla.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voitaisiin päästää ehdonalaiseen vapauteen, mikäli hän sitoutuu suorittamaan asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen. Edellytyksenä olisi lisäksi, että palvelusvelvollisuus olisi iän puolesta vielä mahdollista suorittaa, eli siviilipalvelusvelvollinen ei olisi ennen ehdonalaiseen vapauteen päästämistä jo täyttänyt 30 vuotta.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua siviilipalvelusvelvollista ei voitaisi päästää ehdonalaiseen vapauteen samojen sääntöjen mukaan kuin muista rikoksesta tuomittuja, koska silloin tosiasiallinen rangaistusaika ja siviilipalvelusaika jäisivät liian lyhyeksi verrattuna normaaliin siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseen. Ehdonalaiseen vapauteen päästäminen olisi kuitenkin esityksen mukaan harkinnanvaraisesti mahdollista ja riippuvainen siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen itse sitoutunut siviilipalveluksen asianmukaiseen loppuun suorittamiseen. Koska rikoksen tunnusmerkistönä on tahallisesti tapahtuva siviilipalvelukseen saa-

pumatta jääminen, keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen, olisi ehdonalaiseen vapauteen päästäminen käytännössä mahdollista ja tarkoituksenmukaista ainoastaan tilanteissa joissa siviilipalvelusvelvollisen asenteissa ja sitoutumisessa siviilipalveluksen suorittamiseen on tapahtunut merkittävä muutos. Siviilipalvelusvelvollinen voisi osoittaa sitoutumista esimerkiksi hankkimalla oma-aloitteisesti palvelupaikan loppupalveluksensa ajaksi tai neuvottelemalla aktiivisesti siviilipalveluskeskuksen kanssa loppupalveluksen erilaisista suorittamisvaihtoehdoista. Siviilipalvelusvelvollisuuden loppuun suorittaminen ehdonalaudessa on siviilipalveluskeskuksen kokemuksen mukaan sisältänyt yleensä kuitenkin merkittäviä riskejä ja epävarmuustekijöitä, minkä vuoksi ehdonalaudessa olevan palvelusvelvollisuus tulisi pääsääntöisesti suorittaa loppuun siviilipalveluskeskuksessa. Ennen päätöstä ehdonalaiseen vapauteen päästämistä vankilaviranomaisen tulisi pyytää siviilipalveluskeskukselta lausunto.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä voitaisiin nykyiseen tapaan tuomita rangaistukseen vain kerran. Rangaistuksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollisuus olisi päättynyt eikä siviilipalvelusvelvollista enää määrättäisi suorittamaan siviilipalvelusta normaaliaikana.

74 §. Siviilipalvelusrikos. Pykälässä säädetäisiin palvelusvelvollisuuksien olennaisesta ja toistuvasta rikkomisesta seuraavasta rikosnimikkeestä ja seuraamuksesta.

Pykälän 1 momentin sääntely vastaisi nykyisessä laissa olevaa siviilipalvelusrikosnimikettä. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittavalle vankeusrangaistusseuraamukselle annettaisiin kuitenkin nykyistä enemmän liikumavaraa siten, että vankeusrangaistuksen pituus voisi tuomioistuimen harkinnan mukaan olla myös vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta siviilipalvelusajasta. Nykyisen lain mukaista rangaistusta, jossa seuraamus on kaavamaisesti aina puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, on pidetty liian ankarana seuraamuksena silloin, kun kyse ei ole ollut tarkoituksesta kokonaan kieltäytyä siviilipalveluksesta, vaan siviilipalvelusrikos on johtunut muista laiminlyönneistä. Tarkoituksena olisi, että siviilipalvelusrikoksesta rangaistus-

ta arvioitaessa käytössä olisi jatkossa koko lain sallima asteikko. Tilanteissa, joissa teon voidaan katsoa johtuvan enemminkin esimerkiksi yleisestä ymmärtämättömyydestä, kypsymättömyydestä tai sosiaalisista seikoista, rangaistus voisi olla huomattavastikin pienempi kuin selvästä välinpitämättömyydestä ja piittaamattomuudesta johtuvissa tapauksissa.

Ensisijainen puuttumiskeino palvelusvelvollisuuksien rikkomistilanteissa (kuten luvattomat poissaolot ja tehtävien laiminlyönti) olisi aina kurinpitoseuraamusten käyttäminen. Kurinpitoseuraamus, joka määrätään hallinnollisessa menettelyssä, on luonteeltaan hallinnollinen seuraamus. Jos kurinpitorangeistus ei kuitenkaan muuttaisi siviilipalvelusvelvollisen käyttäytymistä, vaan palvelusvelvollisuuksien laiminlyönti edelleen jatkuisi olennaisena, asia siirtyisi rikosoikeudelliseen arviointiin alioikeuskäsittelyyn. Siviilipalveluskeskuksen tulisi tarvittaessa tehdä siviilipalvelusvelvollisesta rikosilmoitus saatuaan siviilipalvelupaikan tekemän palvelusrikkomusilmoituksen. Mikäli siviilipalveluskeskus päätyisi asiassa suorittamansa palvelusrikkomustutkinnan jälkeen rikosilmoituksen tekemisen, ei siviilipalveluskeskus määräisi teosta enää uutta kurinpitorangeistusta, vaan tutkinta-asiakirjat sekä asiassa aiemmin kertynyt kurinpitorangeistusaineisto toimisivat rikosilmoituksen perusteena ja näyttönä rikoksen toteutumisesta. Syytteen nostaminen siviilipalvelusrikoksesta edellyttäisi aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalvelusrikoksesta, olisi välittömästi kotiutettava.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voitaisiin päästää ehdonalaan vapautteen samoin perustein kuin siviilipalveluksesta kieltäytyneet. Siviilipalvelusvelvollisen sitoutumisella asianmukaiseen siviilipalveluksen loppuunsaorittamiseen olisi asiassa ratkaiseva merkitys. Sitoutumista siviilipalvelusvelvollinen voisi osoittaa esimerkiksi hankkimalla oma-aloitteisesti itselleen palvelupaikan loppupalvelun ajaksi tai neuvottelemalla aktiivisesti siviilipalveluskeskuksen kanssa loppupalveluksen erilaisista suorittamisvaihtoehdoista. Siviilipalveluksen

sujumiseen liittyvien riskien vuoksi palvelus olisi yleensä mahdollista suorittaa loppuun ainoastaan siviilipalveluskeskuksessa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin jäljellä olevan siviilipalvelusajan määrittämisestä siinä tapauksessa, että siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vankeutta vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Mikäli rangaistus siviilipalvelusrikoksesta olisi vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta siviilipalvelusajasta, siviilipalvelusvelvollisuus ei päättyisi vankeusrangaistuksen suorittamiseen, koska silloin siviilipalvelusrikoksesta tuomitun todellinen siviilipalvelusaika lyhenisi alkuperäisestä ja palvelusaika lyhenisi perusteettomasti myös verrattuna palveluksensa moitteettomasti suorittaviin. Lyhennys saattaisi olla varsin merkittävä esimerkiksi tilanteessa, jossa rangaistus olisi tuomittu asteikon lievimmän tason mukaan ja teko olisi tapahtunut jo palveluksen alkuvaiheessa. Siviilipalvelusvelvollisen tulisikin suorittaa loppuosa siviilipalveluksesta työpalveluna. Jäljellä oleva palvelusaika laskettaisiin siten, että yksi vankilapäivä vastaisi kahta päivää siviilipalveluksessa.

Pykälän 4 momentin mukaan siviilipalveluskeskus määräisi siviilipalvelusvelvollisen jatkamaan siviilipalvelusta vielä suorittamatta olevien palveluspäivien verran välittömästi siviilipalvelusrikoksesta annetun tuomion saadessa lainvoiman tai vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon niin edellyttäessä välittömästi vankeusrangaistuksen suorittamisen jälkeen tai vankeusrangaistuksen rauettua. Tuomion tultua lainvoimaiseksi tiedettäisiin, paljonko siviilipalvelusaikaa vielä on jäljellä. Jotta siviilipalveluksen suorittaminen ei venyisi kohtuuttomasti, olisi perusteltua, että siviilipalvelus voisi tarvittaessa jatkua myös jo ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa silloin, kun sitä joudutaan odottamaan. Mikäli siviilipalvelusvelvollinen määrättäisiin jatkamaan palvelusta ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja hän syyllistyisi siinä uudelleen siviilipalvelusrikokseen, määrättäisiin siitä uusi rangaistus ottaen huomioon jo suoritettut palveluspäivät ja vankeusrangaistuksena jo aikaisemmalla tuomiolla suoritettavaksi määrätty palveluspäivät. Palvelusvelvollisen syyllistyessä uudelleen siviilipalvelusrikokseen tulisi seu-

raamusta harkittaessa erityisesti huomioida se, onko siviilipalvelusvelvollisella edellytyksiä suorittaa loppupalvelustaan miltaan osin työpalveluna.

Mikäli vankeutta olisi tuomittu vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta siviilipalvelusajasta, jatkuisi siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus siviilipalvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen niin edellyttäessä myös sen vuoden päätyttyä jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta. Säännöksellä estettäisiin se, että lähellä 30 vuotta olevien siviilipalvelusvelvollisten palvelusvelvollisuus päättyisi automaattisesti pitkittyneiden oikeusprosessien aikana.

75 §. *Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana.* Pykälässä säädettäisiin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja seuraamuksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana. Rikoksen tekemuodot olisivat vastaavat kuin 73 §:ssä eli palvelukseen saapumatta jääminen, palveluksen lopettaminen tai palveluksesta kieltäytyminen. Rikoksen tekisi kuitenkin erityisen vakavaksi se, että se tapahtuisi ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen voimassa ollessa tai liikekannallepanon aikana. Rikoksesta seuraava enimmäisrangaistus säädettäisiin normaalioloja ankarammaksi, enintään kaksi vuotta vankeutta. Luvattomasta poissaolosta sotilaille säädetään sota-aikana rikoslain 45 luvun mukaan rangaistukseksi kurinpitorangaistus tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Karkeamisesta sota-aikana tuomittava rangaistus sotilaille on vankeutta enintään neljä vuotta.

76 §. *Siviilipalvelusrikos ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana.* Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusrikoksen tunnusmerkistö ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana täytyisi hieman lievemmillä perusteilla kuin normaaliaikana. Tunnusmerkistön mukaan riittäisi että siviilipalvelusvelvollinen hänelle määrätystä kurinpitorangaistuksesta huolimatta edelleen laiminlöisi siviilipalvelukseen kuuluvan velvollisuutensa. Palvelusvelvollisuuden rikkomiselta ei edellytettäisi vastaavaa olennaisuusvaatimusta kuin normaaliaikana. Erityisolissa ja liikekannalle-

panon aikana on ehdottoman tärkeää saada siviilipalvelusvelvolliset toimimaan täsmällisesti asetettujen määräysten mukaisesti. Kyseessä olisi yhteiskunnan kannalta äärimmäinen kriisitilanne, jolloin annettujen määräysten noudattamiselle on tarpeen asettaa riittävän tiukat sanktiouhat. Etenkin liikekannallepanotilanteessa useiden peräkkäisten kurinpitomenettelyjen pitämistä palvelustaan laiminlyöville ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusrikoksen tunnusmerkistön ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana täyttäisi myös tilanne, jossa siviilipalvelusvelvollinen tarkoituksenaan välttää palvelusvelvollisuuden suorittamista vahingoittaisi itseään tai terveyttään. Teko olisi rangaistava vain tahallisena. Myös vahingoittamisyritys olisi rangaistava. Tunnusmerkistön täyttäisi ehdotuksen mukaan lisäksi teko, jossa siviilipalvelusvelvollinen palvelusvelvollisuuden välttämistarkoituksessa antaisi siviilipalvelusviranomaiselle väärän tiedon. Väärän tiedon tulisi olla tahallisesti annettu ja lisäksi merkitykseltään sellainen, joka vaikuttaa tai voisi vaikuttaa haitallisesti palvelukseen määräämiseen, esimerkiksi väärin olinpaikka- tai terveystietojen antaminen.

Seuraamuksena siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana olisi vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi. Uudessa asevelvollisuuslaissa rangaistukseksi asevelvollisuuden välttämisestä liikekannallepanon aikana ehdotetaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistusta.

77 §. *Rikosilmoitus.* Pykälän 1 momentin mukaan rikosilmoituksen tässä luvussa säännellyistä rikoksista tekisi aina siviilipalveluskeskus. Siviilipalveluspaikat eivät enää nykykäytännöstä poiketen voisi itsenäisesti tehdä rikosilmoitusta. Rikosilmoitus voitaisiin tehdä vaihtoehtoisesti joko siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Samoin syytteen nostaminen ja asian käsittely voisi ehdotetun 85 §:n mukaan tapahtua vaihtoehtoisesti edellä mainituilla paikkakunnilla. Oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi rikosten käsittelyn keskittäminen siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan oikeuteen olisi perusteltua. Toisaalta prosessiekonomi-

set syyt, etenkin vastaajalle oikeudenkäyntiin matkustamisesta aiheutuvat kustannukset puoltavat sitä, että säilytetään mahdollisuus syytteen käsittelyyn vastaajan kotipaikkakunnan oikeudessa. Rikosilmoituksen perusteena olisi siviilipalveluspaikan tekemä kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus. Rikoksen tapahtuessa siviilipalveluskeskuksessa erillistä palvelusrikkomusilmoitusta ei välttämättä tarvita vaan siviilipalveluskeskus tekisi harjinnan rikosilmoituksesta viranomaisen sisäisenä menettelyinä.

Rikosilmoituksen tekemistä tulisi yleensä edeltää siviilipalvelusvelvollisen suullinen kuuleminen. Joissain tapauksissa, esimerkiksi siviilipalvelusvelvollisen pakoillessa, kuuleminen on kuitenkin mahdotonta suorittaa eikä sitä voida asettaa rikosilmoituksen tekemisen edellytykseksi. Siviilipalvelusvelvollisen virallinen kuuleminen rikosilmoituksen johdosta tapahtuisi poliisin toimesta esitutkinnassa ja sen jälkeisessä oikeuskäsittelyssä.

Pykälän 2 momentin mukaan virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 71—76 §:ssä tarkoitettua rikoksesta, ellei siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluspaikan olisi välittömästi kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan siviilipalveluskeskus on ilmoittanut tehneensä rikosilmoituksen 73 tai 74 §:n mukaisesta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikkoksesta.

Siviilipalvelusvelvollista ei kuitenkaan kotiutettaisi pelkästään rikosilmoituksen perusteella epäiltäessä palvelusvelvollisen syyllistymistä 75 ja 76 §:n mukaisten ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tapahtuviin rikoksiin. Näissä erityisoloissa kaikkien palvelukseen kutsuttujen palveluksessa pysyminen olisi ensisijaista ja kotiuttamiseen tulisi päätyä vain äärimmäisissä tilanteissa.

78 §. Uusi palvelusmääräys. Pykälässä säädetään menettelystä tapauksissa, jossa syyte jää nostamatta tai tuomio antamatta 73 ja 74 §:n mukaisissa rikoksissa. Siviilipalvelusvelvollisuus ei päättyisi mainituissa tapauksissa vaan siviilipalveluskeskuksen olisi määrättävä siviilipalvelusvelvollinen uudelleen palvelukseen suorittamaan jäljellä oleva siviilipal-

velusaikansa. Määräystä ei kuitenkaan annetaisi, jos siviilipalvelusvelvollisuus olisi jo päättynyt muulla perusteella, kuten iän tai terveydentilan perusteella saadun vapautuksen johdosta.

79 §. Rikosoikeudellisten säännösten ja rangaistusmääräysmenettelyn soveltaminen. Pykälässä säädetään yleisten rikosoikeudellisten säännösten soveltuvuudesta nyt ehdotetussa luvussa säänneltyihin rikoksiin. Pykälässä säädettäisiin myös rangaistusmääräysmenettelyn käyttömahdollisuudesta tiedonantovelvollisuuden rikkomista ja täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevien asioiden käsittelyssä.

80 §. Siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevat erityissäännökset. Ehdollisen vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun soveltumattomuutta siviilipalvelusrikkoksen ja kieltäytymisen seuraamukseksi on perusteltu edellä 73 §:n perustelujen kohdalla.

Rikoslain 2 c luvun 2 §:n 2 momentin mukaan vankeusrangaistuksen vähimmäisaika on 14 päivää. Jos siviilipalvelusvelvollinen, jolla on siviilipalvelusaikaa jäljellä vähemmän kuin 28 päivää, lopettaisi palveluksensa, hänet olisi tuomittava 14 päivää lyhyempään rangaistukseen. Tämän vuoksi pykälän 1 momentissa esitetään nykyisen sääntelyn mukaisesti, että tällaisessa tilanteessa rikoslain yleissäännös voitaisiin sivuuttaa ja tuomita 14 päivää lyhyempi vankeusrangaistus. Vankeusrangaistus tuomittaisiin aina täysin päivin siviilipalvelusajan ja vankeusrangaistuksen välisen laskennallisen yhteyden vuoksi.

Pykälän 2 momentissa esitetään säilytettäväksi nykyiset säännökset siitä, että normaalioloissa tehdystä siviilipalvelusrikkoksesta ja siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittuun rangaistukseen liittyvien erityispiirteiden vuoksi niistä tuomittua rangaistusta ei voitaisi yhdistää muusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen. Rangaistusta ei myöskään täytäntöönpanovaiheessa saisi laskea yhteen muun rangaistuksen kanssa ja muusta rikoksesta tuomittu rangaistus tulisi täytäntöönpanna ensin.

Edellä mainittu yhdistämiskieltoa ja täytäntöönpanoa koskeva sääntely samoin kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun kieltö ei kuitenkaan koskisi yli-

määräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tehdystä 75 ja 76 §:n mukaisesta rikoksesta tuomittua rangaistusta. Mainituista rikoksista aiheutuva seuraamus ei ole sidoksissa jäljellä olevaan palvelusaikaan ja siviilipalvelusvelvollisuuden loppuun suorittamiseen, joten niistä annettujen seuraamusten käsittelyyn voitaisiin soveltaa normaaleja rikosoikeudellisia säännöksiä. Tätä puoltaa sekin, että ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikaisten rikosten seuraamusteikon yläraja olisi normaaliajan rikoksia huomattavasti ankarampi.

Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittua ei voitaisi päästää valvottuun koevapauteen.

Siviilipalveluksen vakaumuksellisen luonteen vuoksi pykälän 4 momentissa säilytetäisiin nykyinen säännös siitä, että siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin eikä sitä saa ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteena. Vastaava sääntely koskisi myös uusia 75 ja 76 §:n mukaisia ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikaisia rikoksia.

81 §. Ehdonalainen vapaus. Ehdonalaiseen vapauteen 73 tai 74 §:n mukaisesta rikoksesta annetun tuomion perusteella päästetty siviilipalvelusvelvollisen koeaika olisi pykälän 1 momentin mukaan aina jäljellä olevan siviilipalvelusajan mittainen. Siviilipalveluskeskus määräisi jäljellä olevan siviilipalvelusajan pituuden vankilaviranomaiselta saadun rangaistuksen suorittamistiedon perusteella. Siviilipalvelusvelvollinen olisi koeaikana aina suorittamassa siviilipalvelusta loppuun siviilipalveluskeskuksessa, joten erillistä valvontaa koeajalle ei tarvittaisi. Ehdotettu sääntely vastaa nykyistä käytäntöä.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdonalaiseen vapauteen siirtyneen jäljellä oleva palvelusaika laskettaisiin siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Pykälän 3 momentin mukaan ehdotetun lain 82 §:n nojalla ehdonalaisen vapautensa menettänyttä ei päästetä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen. Sääntely vastaa nykyistä käytäntöä.

82 §. Ehdonalaisen vapauden menettäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ehdonalaisen vapauden menettämisestä tilanteessa, jossa 73 §:n mukaisesta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ehdonalaiseen vapauteen siviilipalvelusta suorittamaan päästetty siviilipalvelusvelvollinen syyllistyisi siviilipalveluksesta kieltäytymiseen tai siviilipalvelusrikokseen. Siviilipalvelusvelvollista ei tässä tapauksessa tuomittaisi uudelleen rangaistukseen, vaan hänen ehdonalainen vapautensa julistettaisiin menetetyksi ja hän joutuisi uudelleen rangaistuslaitokseen suorittamaan loppuun jäljellä olevan jäännösrangaistuksen. Uuden rangaistuksen määrääminen ei näissä tilanteissa olisi tarkoituksenmukaista, koska alkuperäinen rangaistus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä on jo määrätynyt kaavamaisesti enimmäistasolle vastaten puolta jäljellä olevasta palvelusajasta.

Sen sijaan pykälän 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa, jossa siviilipalvelusrikoksesta ehdonalaiseen vapauteen päästetty siviilipalvelusvelvollinen syyllistyisi uudelleen siviilipalvelusrikokseen, siviilipalvelusvelvollinen määrättäisiin menettämään ehdonalainen vapautensa, minkä lisäksi tuomioistuimien voisi harkinnan mukaan määrätä hänelle myös uuden rangaistusseuraamuksen 74 §:n mukaisesti. Uuden rangaistusseuraamuksen määrääminen kohdistuisi tilanteisiin, joissa alkuperäinen rangaistus on ollut vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta ja pelkkä ehdonalaisen vapauden menettäminen ei olisi riittävä seuraamus uudesta rikoksesta.

Pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuinten olisi ilmoitettava, miten paljon vankeusrangaistusta on vielä suoritettava ottaen huomioon ehdonalaisessa vapaudessa suoritettu siviilipalvelus ja aiemmin suoritettu vankeusrangaistus. Ehdonalaisen vapauden kerran menettänyttä siviilipalvelusvelvollista ei 81 §:n 3 momentin mukaan päästettäisi enää uudelleen ehdonalaiseen vapauteen.

Vaikka seuraamuksena olisi pelkästään ehdonalaisen vapauden menettäminen, noudatettaisiin rikoksen tutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä normaalia prosessia. Poliisitutkinta edellyttäisi siten aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Tuomioistuimissa vaatimusta ehdonalaisen vapauden menettämisestä ajaisi virallinen syyttäjä. Si-

viilipalveluskeskuksen olisi rikosilmoituksen yhteydessä annettava kirjallinen selvitys siitä, paljonko siviilipalvelusta on suoritettu. Jäljellä olevaa siviilipalvelusaikaa laskettaessa yksi vankeuspäivä vastaisi kahta siviilipalveluspäivää.

83 §. Vankeusrangaistuksen raukeaminen. Raukeamista koskeva sääntely säilyisi nykyisellään. Pykälän 1 momentin mukaan vankeusrangaistus raukeaisi, ellei sen täytäntöönpano olisi alkanut tiettyssä ajassa lainvoiman saaneen tuomion antamisesta. Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja siviilipalvelusrikoksesta tuomittu vankeusrangaistus raukeaisi viidessä vuodessa lainvoimaisen tuomion antamispäivästä tai täytäntöönpanon keskeytymisestä. Määräaika on vastaava kuin rikoslaissa on säädetty enintään vuoden pituiselle vankeusrangaistukselle.

Vankeusrangaistus raukeaisi 2 momentin mukaan myös niissä tapauksissa, joissa ehdonalaiseen vapauteen päästetty on suorittanut loppuun asianmukaisesti palvelusvelvollisuutensa siviilipalveluksessa tai hänet on terveydellisillä perusteilla vapautettu palveluksesta joko rauhan aikana tai kokonaan.

84 §. Siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen vankeusrangaistuksen johdosta. Siviilipalveluksesta kieltäytyneen kohdalla rangaistus olisi aina puolet jäljellä olevasta palvelusajasta. Siviilipalvelusvelvollisuus päättyisi vankeusrangaistuksen tultua kokonaan suoritetuksi. Sama vaikutus olisi siviilipalvelusrikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen suorittamisella, mikäli määrätty seuraamus vastaisi puolta jäljellä olevasta palvelusajasta.

Mikäli siviilipalvelusvelvolliselle määrätty rangaistusseuraamus olisi vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, jatkuisi siviilipalvelusvelvollisuus 2 momentin mukaan tarvittaessa vankeusrangaistuksen suorittamisen tai raukeamisen jälkeenkin vielä suorittamatta olevien palveluspäivien mukaisesti.

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen tarkistamista varten rangaistuslaitoksella olisi 3 momentissa säädetyllä tavalla velvollisuus ilmoittaa siviilipalveluskeskukselle siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja siviilipalvelusrikoksesta tuomitun henkilön vapautuessa.

85 §. Oikeudenkäynti ja tuomioistuimen ja virallisen syyttäjän tiedonantovelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin syytteen käsittelypaikasta, jonka osalta viitataan edellä 77 §:n osalta esitettyihin perusteluihin. Lisäksi säädettäisiin nykyiseen tapaan tuomioistuimen ja syyttäjän ilmoitusvelvollisuudesta siviilipalveluskeskukselle tekemistään ratkaisuista. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta saada siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevan asian käsittelyssä oikeudenkäyntiavustaja vastaavin edellytyksin kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain nojalla on muidenkin rikosten osalta säädetty.

12 luku **Rekisterit ja tietosuojat**

Henkilötietojen suojasta ja käsittelyn yleisistä perusteista säädetään henkilötietolaissa (523/1999). Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisen velvollisuuksista lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Arkistolaissa (831/1994) säädetään viranomaisen arkistotoimesta ja sen järjestämisestä sekä asiakirjojen laatimisesta, säilyttämisestä ja käytöstä.

Siviilipalvelusrekisteri on henkilötietolain tarkoittama henkilörekisteri, joka sisältää siviilipalvelusvelvollisia koskevia arkaluonteisia henkilötietoja. Siviilipalvelusrekisterin käyttöön ja siellä oleviin tietoihin sovelletaan siviilipalveluslain erityissäännösten lisäksi edellä mainittuja yleislakeja.

Lakiehdotuksen 12 luvussa ehdotetaan muutettaviksi ja osin täsmennettäväksi nykyisen siviilipalveluslain siviilipalvelusrekisteriä ja tietosuoja koskevia säännöksiä. Työministeriö uusii siviilipalvelusrekisteriä internetpohjaiseksi tietojärjestelmäksi, johon jatkossa olisi mahdollisuus luoda rajattu käyttöoikeus myös siviilipalveluspaikkojen siviilipalvelusesimiehille. Siviilipalveluspaikkojen siirtyessä asteittain atk-pohjaisen rekisterin käyttäjiksi ja päivittäessä siviilipalvelus-

paikan ja siviilipalvelusvelvollisen palvelutiedot suoraan rekisteriin, voitaisiin rinnakkaisista manuaalisista siviilipalvelusvelvollisten henkilökorteista luopua.

Työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen vastuut rekisterinpitäjänä ja siviilipalveluspaikkojen vastuut rekisterinkäyttäjänä täsmennettäisiin. Samalla tarkennettaisiin myös siviilipalvelusrekisterin tietosisältöä koskevia säännöksiä sekä tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä viranomaisten käytännön tarpeista ilmenneiden vaatimusten mukaisesti. Luvussa olisi myös sääntely teknisestä käyttöyhteydestä tietojen luovutuksessa sekä nykyistä tarkemmat sääntelyt koskien tietojen poistamista ja säilyttämisaikoja.

86 §. Siviilipalvelusrekisteri ja sen käyttö-tarkoitus. Siviilipalveluksen toimeenpano, siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja poikkeusolojen aikainen sijoittaminen edellyttävät siviilipalvelusvelvollisia koskevien henkilötietojen rekisteröintiä. Siviilipalvelusvelvollisista pidetään työministeriön toimesta henkilötietolain (523/1999) tarkoittamaa henkilökisteriä. Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin luonteesta ja käyttö-tarkoituksesta. Rekisteriä ylläpidettäisiin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla internet-pohjaisena. Siviilipalvelusrekisteri koostuisi siviilipalvelusvelvollisia koskevasta henkilötietorekisteristä. Tietojärjestelmäkokonaisuudessa olisi lisäksi erillisenä osiona palvelusvelvollisen omaan suostumukseen perustuva esittelyosio, siviilipalveluspaikkoja koskeva viranomaisrekisteri sekä avoin lomake-, informaatio- ja ohjeosio.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät siviilipalvelun toimeenpanijana ja siviilipalvelusvelvollisten valvojana edellyttävät henkilökisterin käyttämistä. Rekisteritietojen avulla siviilipalveluskeskus suorittaa siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määräämisen, palveluksen suunnittelun, järjestämisen, valvonnan ja poikkeusolojen sijoitussuunnittelun. Rekisteri on tarpeellinen myös työministeriön siviilipalvelusasioita hoitaville virkamiehille heidän hoitaessaan siviilipalvelusvelvollisiin kohdistuvia tarkistus- ja valvontatoimenpiteitä esimerkiksi kanteluiden ja väärinkäytösten selvittämisessä sekä siviilipalvelusvelvollisia koskevien laskujen hyväksymisen yhteydessä.

Siviilipalvelusvelvollisten henkilökisteriin kuuluisi 2 momentin mukaan atk:lla pidettävän rekisterin lisäksi myös manuaalisesti pidettäviä asiakirjoja. Tällaisia asiakirjoja olisivat etenkin palvelukseen hakemista koskevat asiakirjat, siviilipalvelusvelvollisen terveydentilaa koskevat asiakirjat sekä lykäys- ja vapautushakemuksia koskevat asiakirjat. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisen henkilökortti tulisi ainakin joitakin vuosia edelleen säilymään myös manuaalisessa muodossa vaihtoehtona sille, että tiedot päivitetäisiin suoraan atk-pohjaiseen rekisteriin.

87 §. Rekisterinpitäjät. Työministeriö johtaa ja valvoo siviilipalvelusta ja on vastuussa siviilipalvelusrekisterin teknisestä ja yleisestä toimivuudesta, tietoturvaratkaisuista, rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä, rekisteriin talletettävien tietotyyppien määrittelystä, tietojen poistoajoista sekä käyttöoikeuksien myöntämisestä ja laajuudesta. Työministeriön siviilipalvelusasioista vastaavat henkilöt voivat myös toimia siviilipalvelusrekisterin käyttäjinä ja päivittäjinä.

Pykälän 2 momentin mukaan työministeriö myöntäisi tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset käyttöoikeudet rekisteriin siviilipalveluskeskuksen henkilökunnalle ja työministeriön siviilipalvelusasioita hoitaville henkilöille. Työministeriö määritteli kullekin käyttäjäryhmälle työtehtävien mukaisen käyttöoikeuksien laajuuden siviilipalvelusrekisteriin. Työministeriö myöntäisi rekisteriin tarvittavat käyttöoikeudet myös siviilipalveluspaikkojen ehdotetun lain 44 §:ssä tarkoitetuille vastuuhenkilöille. Siviilipalveluspaikoille myönnettävät käyttöoikeudet olisi aina teknisesti rajattu yksinomaan siviilipalveluspaikan omien siviilipalvelusvelvollisten tietoihin ja niihinkin vain siviilipalveluspaikan tarvitsemin osin.

Käyttöoikeuksien osalta työministeriön keskitetty myöntäminen voisi siviilipalveluspaikkojen suuren lukumäärän (noin 1 800) vuoksi käytännöllisistä syistä kohdistua ainoastaan työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen rekisterinkäyttäjiin sekä siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöihin. Siviilipalveluspaikkojen osalta käyttöoikeuksien myöntäminen rekisteriin tapahtuisi siviilipalveluspaikan virkavastuulla toimivan siviilipalvelusasioista vastaavan henkilön toimesta siten,

että hänellä olisi työministeriön teknisesti rajaamat myöntövaltuudet oman organisaationsa sisällä. Vastuuhenkilö voisi siten myöntää rekisteriin käyttöoikeuden niille henkilöille, jotka organisaatiossa tarvitsevat siviilipalvelusvelvollisen tietoihin päivitys- tai katselu-oikeuden, esimerkkeinä voidaan mainita siviilipalveluspaikan esimies ja matkalippujen allekirjoittamisesta vastaavat henkilöt.

Siviilipalveluskeskus vastaisi rekisterinpitäjälle henkilötietolain mukaan säädetyistä muista velvoitteista, kuten rekisteritietojen keräämisestä, tallentamisesta, käytöstä, luovuttamisesta, suojaamisesta, virheellisten ja vanhentuneiden tietojen korjaamisesta ja rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttämisestä.

Siviilipalvelusrekisterin ylläpitäjänä ja käyttäjänä toimisi ensisijaisesti siviilipalveluskeskus, mutta myös työministeriö ja siviilipalveluspaikat toimisivat rekisterin ylläpitäjinä, tietojen tallentajina ja käyttäjinä omaan toimivaltaansa kuuluvien tehtävien osalta. Siviilipalveluspaikkojen velvollisuutena olisi nykyiseen tapaan toimia rekisteritietojen ylläpitäjänä palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten osalta siltä osin kuin kyse on 89 §:n 1 momentissa tarkoitetuista henkilötiedoista. Jatkossa siviilipalveluspaikkojen rekisterinpitovelvoite voi tapahtua vaihtoehtoisesti joko manuaalista henkilökorttia täyttämällä tai päivittämällä tiedot suoraan siviilipalvelusrekisterin tietokantaan.

Siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkittävien tietojen osalta rekisterinpitäjänä toimisi siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen lääkäri.

88 §. Vastuu siviilipalvelusrekisteriin talletetuista tiedoista. Pykälässä säädettäisiin rekisterinpitäjälle kohdistuvasta vastuusta koskien rekisteriin talletamiensa tietojen oikeellisuudesta sekä vastuusta siitä, että käyttö tehtävien hoidossa on lainmukaista. Säännös vastuunjaosta on tarpeen, koska rekisteriin tietoja tallettavia ja käytäviä tahoja on useita.

89 §. Rekisterin tietosisältö. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin rekisteriin merkittävät siviilipalvelusvelvollisen palvelukseen määrittämisen ja palveluksen suunnittelun, järjestämisen ja valvonnan kannalta välttämättömät perustiedot. Momentissa mainitut tiedot olisivat olennaisilta osiltaan samat joi-

ta nykyisten säännösten mukaan merkitään manuaaliseen siviilipalvelusvelvolliseen henkilökorttiin ja joiden perusteella siviilipalveluspaikka ja siviilipalveluskeskus pystyvät seuraamaan muun muassa lakisääteisten lomaoikeuksien, matkaoikeuksien ja palvelusajan toteutumista. Palveluspaikkaan ja aikaan liittyvillä tiedoilla ja palvelustehtävien suorittamiseen liittyvillä tiedoilla tarkoitettaisiin muun muassa tietoja siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, hänelle annetusta koulutuksesta, palveluksen suorittamiseen liittyvistä poissaoloista ja lomista. Manuaalista henkilökorttia voitaisiin jatkossakin käyttää rinnakkain atk-pohjaisen rekisterin kanssa niiden siviilipalveluspaikkojen osalta jotka eivät vielä olisi siirtyneet atk-pohjaisen rekisterinpitoon.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lääkärintarkastuskortista. Lääkärintarkastuskortti on toistaiseksi vielä aina manuaalinen, ja se siirretään siviilipalveluskeskuksen terveydenhuoltohenkilöstöltä suljetussa kuoressa siviilipalveluspaikalle, joka siirtää sen edelleen avaamattomana osoittamalleen terveydenhuoltohenkilöstölle. Lääkärintarkastuskortin osalta rekisterinpito ja vastuu tietojen sisällöstä olisi siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan osoittamalla lääkärillä.

Pykälän 3 momentissa on lueteltu ryhmitäin rekisteriin merkittävät muut kuin 1 momentissa tarkoitettut tiedot. Rekisteriin kerättäviä tietoja tarvitaan siviilipalvelusviranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamista varten. Tietojen rekisteröinnin edellytyksenä olisi aina tiedon tarpeellisuus 86 § 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamisen kannalta.

Rekisteriin voitaisiin 1 kohdan mukaan merkitä siviilipalveluspaikan määrittämiseksi sekä palveluksen asianmukaiseksi järjestämiseksi tarpeelliset tiedot vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta. Vakaumuksen ja uskonnollisen yhdyskunnan merkitseminen on tarpeellista esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa sillä on merkitystä palvelusvelvollisen ruokavalioon, osoitettaviin työtehtäviin tai mahdollisiin palveluspaikkoihin.

Kohdan 2 mukaan rekisteriin voitaisiin merkitä tieto siviilipalveluslain nojalla tuomituista ja vireillä olevista rikoksista sekä niistä annettujen rangaistusten täytäntöön-

panosta. Lisäksi rekisteriin voitaisiin merkitä tieto tuomioistuimen muussa rikosasiassa määräämistä tuomiosta, josta on seuraamuksena annettu ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus, mikäli tiedolla on merkitystä palvelusvelvollisen siviilipalveluspaikan ja työtehtävien määräämisessä. Muun kuin siviilipalvelukseen liittyvän rikostiedon ja seuraamuksen merkitseminen olisi poikkeuksellista ja rajoittuisi rangaistuksiin, joissa yhteys palvelusvelvollisen omaan tai muiden palvelusturvallisuuteen tai siviilipalveluspaikan turvallisuuteen on ilmeinen, esimerkiksi väkivalta- ja henkirikokset. Vakavimpia rikoksia koskevilla tiedoilla saattaa olla merkitystä myös palveluskelpoisuusarvioinnin kannalta, ja tieto on tarpeen tallentaa sikäli kuin se voi toimia palveluskelpoisuus päätöksen perusteluna. Sakkoon johtaneita tuomioita ei merkitäisi rekisteriin.

Kohdan 3 mukaan rekisteriin voitaisiin merkitä tarvittaessa tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa. Tieto on tarpeellinen siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelusvelvollisen tavoittamiseksi ja palvelukseen määräämiseksi sekä turhien etsintäpyyntöjen välttämiseksi, koska laitoksessa olo muodostaa laillisen esteen palvelukseen saapumatta jäämiselle.

Kohdan 4 mukaiset palveluskelpoisuuden määrittämiseksi ja tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot sisältäisivät palveluskelpoisuusluokituksen perusteena olevat IDC-koodiston mukaiset diagnoositiedot samoin kuin muut palveluskelpoisuuteen mahdollisesti vaikuttavat lääkärintodistukset ja terveydentilatiedot. Tiedot ovat siviilipalveluskeskukselle tarpeellisia palvelukseen määräämistä, palveluksen suunnittelua ja palvelusvelvollisen sijoitettavuutta varten. Tiedolla voi olla merkitystä myös palvelusturvallisuuden ja työtehtävien määräytymisen kannalta.

Kohdissa 5 ja 6 tarkoitetut tiedot siviilipalvelukseen määräämisestä ja laissa tarkoitettuista muutoksenhauista ovat siviilipalveluskeskukselle tarpeellisia palvelukseen määräämistä ja sen suunnittelua varten.

ATK-rekisterin lisäksi siviilipalvelusrekisteriin voisi kuulua myös tietojärjestelmää täydentäviä manuaalisesti pidettyjä asiakirjo-

ja ja tiedostoja. Tällaisia asiakirjoja ovat etenkin siviilipalvelukseen hakemista, määräämistä, lykkäystä ja vapauttamista koskevat asiakirjat, palveluskelpoisuuden määrittämiseen ja tarkistamiseen liittyvät edellä mainitut lääkärintodistukset ja muut terveydentilaa koskevat todistukset, siviilipalvelusrikoksia ja täydennyspalvelusrikkomuksia koskeviin rikosilmoituksiin liittyvät asiakirjat, kurinpitoasiakirjat, siviilipalveluslaissa tarkoitettuihin muutoksenhakemuksiin liittyvät asiakirjat sekä siviilipalvelusvelvollisen manuaalinen henkilökortti ja lääkärintarkastuskortti.

90 §. Henkilökortin ja lääkärikortin säilyttäminen ja siirtäminen. Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen henkilökortin ja lääkärikortin säilyttämisestä ja siirtämisestä. Henkilökortti voisi jatkossa olla joko manuaalinen kortti tai atk-pohjainen rekisteri. Lääkärintarkastuskortti olisi toistaiseksi aina manuaalinen ja sitä ylläpidettäisiin ja säilytettäisiin siviilipalveluspaikassa nykyiseen tapaan erillään muusta siviilipalvelusvelvollisen rekisteriaineistosta. Lääkärintarkastuskorttiin merkinnät tekisi siviilipalveluskeskuksen terveydenhuoltohenkilöstö sekä siviilipalveluspaikan siviilipalvelusvelvolliselle osoittama lääkäri. Lääkärintarkastuskortin huolellinen säilyttäminen ja sen siirtäminen siviilipalveluspaikan terveydenhuoltohenkilöstölle olisi pykälän 1 momentin mukaan siviilipalveluspaikan vastuulla.

Siviilipalvelusvelvollisen vaihtaessa siviilipalveluspaikkaa, manuaalinen henkilökortti sekä lääkärintarkastuskortti olisi 2 momentin mukaan siirrettävä välittömästi uuteen siviilipalveluspaikkaan. Siviilipalvelusvelvollisen kotiutuessa siviilipalveluspaikan olisi 3 momentin mukaan vastaavasti siirrettävä mainitut asiakirjat välittömästi siviilipalveluskeskuksen.

Tulevaisuudessa on mahdollista, että myös lääkärikortin sisältämät tiedot voidaan siirtää sähköiseen muotoon, jolloin niitä voitaisiin ylläpitää atk-pohjaisen rekisterin kautta. Sähköistäminen onnistuu todennäköisesti melko helposti siviilipalveluskeskuksen omassa terveydenhuollossa, jossa käyttöoikeudet voidaan luoda pysyviksi ja jossa ei olisi rinnakkaisia järjestelmiä käytössä. Siviilipalveluspaikkojen osalta terveydenhuolto

on kuitenkin useimmiten ulkoistettu erillisille organisaatioille, joilla on ainakin toistaiseksi vielä omat potilastietojärjestelmänsä, jolloin tarvittavien käyttöoikeuksien luominen siviilipalvelusrekisteriin ja rekisterin käytön hallinta voi muodostua ongelmalliseksi. Siviilipalvelusvelvollinen saattaa lisäksi palveluksensa aikana käydä hoidossa useammassa eri terveydenhuolto-organisaatiossa, mikä osaltaan lisää rekisterin ylläpidon vaikeutta. Lakiehdotus ei estäisi lääkärintarkastuskortin tietojen teknistä siirtämistä sähköiseen muotoon ja tietojen atk-pohjaista päivittämistä siviilipalveluskeskuksen terveydenhoitohenkilökunnan toimesta. Ehdotuksessa ei kuitenkaan anneta työministeriölle valtuutta myöntää terveystietoja koskevia käyttö- ja päivitysoikeuksia siviilipalveluspaikkojen lääkärille tai terveydenhuoltohenkilökunnalle, mikä merkitsee käytännössä manuaalisten lääkärintarkastuskorttien säilymistä.

91 §. *Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä.* Siviilipalvelusvelvollista koskevat henkilötiedot, jotka on eritelty ehdotetun lain 89 §:n 1 momentissa samoin kuin siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkityt tiedot poistettaisiin siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 60 vuotta.

Nykyisten säännösten mukaan tiedot on poistettu siviilipalvelusrekisteristä siviilipalvelusvelvollisen täytettyä 50 vuotta, jolloin tiedot on siirretty sotilasläänin esikunnalle. Säilytysaikaa siviilipalvelusrekisterissä on tarpeen nostaa jatkossa 60 vuoteen koska yleisen liikekannallepanon aikana yläikäraja palvelukseen määräämiselle on 60 vuotta. Lakiehdotuksen mukaan siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelusviranomaisten toimesta. Siviilipalvelusviranomaisella olisi siten oltava ajan tasalla olevat tiedot kaikista palvelukseen määräyskelpoisista siviilipalvelusvelvollisista. Henkilökortti ja lääkärintarkastuskortti tai näitä vastaavat atk-pohjaiset siviilipalvelusrekisteritiedot olisivat nykyiseen tapaan pysyvästi säilytettäviä tietoja, jotka olisi siviilipalvelusrekisteristä poistamisen yhteydessä siirrettävä edelleen säilytettäväksi sota-arkistoon, joka toimisi siviilipalvelusvelvollisten osalta päätearkis-

tona. Sota-arkisto tultaneen liittämään osaksi arkisto-laitosta (HE 66/2007 vp).

Lakiehdotuksen 89 §:n 3 momentissa mainitut tiedot poistettaisiin siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutettu täysin palvelleena. Mainitussa lainkohdassa tarkoitetut tiedot ovat pitkälti manuaalisia hakemus-, tiedoksianto-, päätösjäljennös- ja sellaisia asiakirjoja, joita ei ole tarkoituksenmukaista säilyttää viittä vuotta kauempaa. Mikäli rekisteriin merkitty tieto olisi kuitenkin saatu siviilipalveluksen tai varusmiespalveluksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuuluessa siviilivarantoon tai lisävarantoon, poistettaisiin tieto viiden vuoden kuluttua tiedon saamisesta ja rekisteriin merkitsemisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siviilipalveluskeskuksen velvollisuudesta toimittaa manuaalinen asiakirja-aineisto järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle, mikäli keskuksena toimiva viranomainen vaihtuisi.

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin arkistotoimen tehtävien ja arkistoon siirrettävien asiakirjojen osalta myös arkistolain (831/1994) säännöksiin.

92 §. *Ulkopuoliset tietolähteet.* Pykälässä säädettäisiin rekisterinpitäjänä toimivien siviilipalveluskeskuksen ja työministeriön oikeudesta tietojen saantiin ulkopuoliselta taholta. Siviilipalveluskeskus ja valvontatehtävänsä perusteella myös työministeriön siviilipalvelusasioista vastaavat henkilöt tarvitsevat tehtäviensä hoitamiseksi tietoja useista muiden viranomaisten ylläpitämistä rekistereistä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin rekisterinpitäjän oikeudesta saada väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 § 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettuja tietoja sekä 3 momentissa tarkoitettu uskontokuntaan kuulumista koskeva tieto. Tietoja tarvittaisiin siviilipalveluksen järjestämisestä ja palvelusvelvollisten valvontaa varten. Sanottuja tietoja olisivat henkilön tunnistetiedot, perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot, kansalaisuutta, toimivaltaisuutta ja kuolinaikaa koskevat tiedot, tiedot äidinkielestä ja asiointikielestä sekä tiedot uskontokuntaan kuulumisesta.

Momentin 2 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot ja palveluskelpoisuustiedot sekä terveydentilatietoja, joilla on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä. Luovutettavat terveydentilatiedot koskisivat lähinnä kutsunnoissa tai sitä edeltävässä ennakkoterveystarkastuksessa suoritettuja terveystarkastuksia sekä jo aloitetussa varusmiespalveluksessa suoritettuja lääkärin-tarkastus- ja terveydentilatietoja.

Momentin 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyskeskukselta ja lääkäriltä lausunto siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin kuin sillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta. Tietojensaantioikeus ei koskisi terveydentilatietoja laajemmalti, mikäli niillä tutkimuksen suorittaneen lääkärin käsityksen mukaan ei ole merkitystä palveluskelpoisuuden arvioinnin kannalta palvelusvelvollisen sen hetkissä tehtävissä.

Momentin 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada tietoja mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta palvelusvelvolliselle, jos pyydyillä tiedoilla voisi olla merkitystä palveluskelpoisuuden arvioimisen tai palveluksen järjestämisen, esimerkiksi lykäykseen kannalta. Tietoja olisi oikeus saada terveyskeskukselta, mielenterveystoimistolta, sairaalalta ja muulta taholta, joka tekee mielenterveystyötä.

Momentin 5 kohdan mukaan rekisterinpitäjä saisi ulkomaalaisvirastolta kansalaisuutta koskevia tietoja. Tiedoilla on merkitystä sekä palvelusvelvollisuuden määräytymistä että siitä vapauttamista koskevassa päätöksenteossa.

Momentin 6 kohdan mukaan rekisterinpitäjä saisi poliisi-, syyttäjä- ja vankeinhoitoviranomaiselta tiedot koskien siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevasta rikosilmoituksesta, sen käsittelyaikataulusta, syyteharkinnan aikataulusta ja lopputuloksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta. Tiedot liittyvät oleellisesti toimintaan siviili-

palvelusvelvollisena ja ovat siviilipalveluskeskukselle tarpeellisia palvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen seurannan ja siviilipalvelusvelvollisen valvonnan kannalta. Muun muassa syytteen raukeamistilanteissa ja tuomitsemattajättämistilanteissa tiedot ovat tarpeen myös palvelukseen uudelleen määräämistä varten.

Momentin 7 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmistä tieto rikosnimikkeestä ja tuomitusta rangaistusseuraamuksesta niiden tuomioistuimessa ratkaistujen rikosasioiden osalta, joissa siviilipalvelusvelvolliselle on tuomittu seuraamukseksi ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus. Vankeusrangaistukseen johtaneet rikokset ovat yleensä luonteeltaan vakavia, ja tiedoilla voi olla merkitystä palvelusturvallisuuden ja siviilipalveluspaikan työturvallisuuden kannalta samoin kuin palveluskelpoisuuden arvioimiseksi ja siviilipalvelusvelvollisen sopivuuden arvioimiseksi hänelle yksilöityihin työtehtäviin. Tietojen tarkistaminen tapahtuisi tämän kohdan nojalla yksittäistilanteissa, ottaen huomioon osoitettavien koulutuksen tai työtehtävien luonne ja siihen liittyvät riskitekijät.

Momentin 8 kohdan mukaan vankeinhoitoviranomaiselta olisi oikeus saada tieto rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajan kohdasta. Tiedolla on merkitystä muun muassa sen arvioimiseksi, onko henkilöllä laillinen este olla saapumatta palvelukseen ja turhien etsintöjen välttämiseksi.

Momentin 9 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus saada tieto sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta tai muulta suljetulta laitokselta siellä säilytettävästä palvelusvelvollisesta ja hänen vapautumisajankohdastaan. Tieto tarvitaan palvelukseen määräämistä ja palveluksen järjestämistä varten.

Momentin 10 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada Kelalta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaistukilain (124/1988) mukainen vammaistuki. Tieto on tarpeellinen, jotta siviilipalvelusviranomaisen voisi arvioida siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden, palveluksesta vapaut-

tamisen edellytykset sekä edellytykset toimia poikkeusolojen aikaisissa tehtävissä.

Momentin 11 kohdan mukaan rekisterinpitäjä saisi työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä työministeriöltä tiedon niistä siviilipalvelusvelvollisista, joille on annettu valmiuslaissa tarkoitettu työmääräys työvelvollisena. Tieto olisi tarpeen siviilipalvelusvelvollisten valvontaa ja poikkeusolojen aikaista sijoittamista varten.

Tieto työmääräyksen saaneista on työvelvollisuuden soveltamisoloissa siviilipalveluskeskukselle välttämätön, koska siviilipalveluskeskuksen tehtävänä on poikkeusoloissa siviilipalvelusvelvollisten määrääminen ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepannon aikaiseen palvelukseen. Työmääräys olisi kuitenkin siviilipalvelukseen nähden ensisijainen palvelumuoto ja siviilipalveluskeskus ei ehdotetun lain mukaan määräisi palvelukseen niitä siviilipalvelusvelvollisia, joille on valmiuslain säännösten mukaisesti jo annettu työmääräys työvelvollisena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siviilipalveluspaikan oikeudesta saada siviilipalvelusvelvollista koskevia tietoja. Momentin 1 kohdan mukaan siviilipalveluspaikalla olisi oikeus saada siviilipalveluskeskukselta rekrytointitilanteessa palvelukseensa hakeutuvan siviilipalvelusvelvollisen koulutus- ja työkokemustiedot. Kyseiset tiedot saataisiin yleensä haastattelutilanteessa siviilipalvelusvelvolliselta itseltään, mutta siviilipalveluspaikalla tulisi kuitenkin ennen sitoutumispäätöstä olla tarvittaessa oikeus tarkistaa tietojen paikkansapitävyys keskukselta. Tarkistusoikeudella on merkitystä siviilipalveluspaikan oikeuksien kannalta, koska normaalista palvelusuhteesta poiketen siviilipalvelussuhdetta ei siviilipalvelusvelvollisen antamien oleellisesti virheellistenkään tietojen perusteella voitaisi purkaa tai irtisanoa.

Momentin 2 kohdan mukaan siviilipalveluspaikalla olisi oikeus saada palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä lausunto palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta siltä osin kuin sillä on merkitystä palveluskelpoisuudelle.

Sääntely vastaa nykytilaa ja tietojen saamisella on merkitystä muun muassa arvioitaessa siviilipalveluspaikan vastuuta palvelusturvallisuuden järjestämisessä ja palveluskelpoi-

suuden tarkistamisessa. Palveluskelpoisuuteen vaikuttavia terveydentilätietoja siviilipalveluspaikka tarvitsee myös arvioidakseen kotiuttamisperusteita, sairauslomien myöntämistä tai mahdollista palveluksesta vapauttamisen perusteita.

Pykälän kolmannessa momentissa säädettäisiin työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen oikeudesta tietojen saamiseen teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietojen teknisellä käyttöyhteydellä tarkoitettaisiin sekä tietojen luovutusta konekielisessä muodossa että tietojen muuta teknisin menetelmin tapahtuvaa luovuttamista, kuten verkkoyhteyden avulla toteutettua selailukäyttöä. Teknistä käyttöyhteyttä toteutettaessa vastaanottajan on huolehdittava riittävästä tietoturvan tasosta ja annettava luovuttajalle sitä koskevat yksityiskohtaiset selvitykset.

Siviilipalveluspaikalle 2 momentin mukaan luovutettavien tietojen osalta kyse on yksittäistapauksia koskevista yksilöidyistä tietopyynnöistä, joiden osalta teknistä käyttöyhteyttä ei ole tarkoituksenmukaista käyttää.

93 §. Tietojen luovuttaminen. Pykälässä säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin tietojen luovuttamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan palveluksen suorittamista koskevat tiedot voitaisiin antaa ulkomaalaisvirastolle, joka toisen valtion kansalaisuuden omaavan siviilipalvelusvelvollisen kansalaisuusasiaa käsitellessä saattaa tarvita tämän palvelustietoja. Kansalaisuuslain (359/2003) 34 §:n mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden täyttäessään 22 vuotta vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Säännöksen mukaan riittäväksi yhteydeksi katsotaan muun muassa ennen 22 ikävuoden täyttymistä suoritettu siviilipalvelus.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy lakiehdotuksen 92 §:ssä olevaa säännöstä vastaava säännös mahdollisuudesta luovuttaa tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla ja konekielisessä muodossa sekä riittävästä tietoturvan tasosta huolehtimisesta.

13 luku Muutoksenhaku

Luvussa säädettäisiin muutoksenhausta siviilipalvelusasioissa. Muutoksenhakuoikeu-

desta on säädetty perustuslain 21 §:ssä, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Hallinnollista muutoksenhakua koskevat perussäännökset sisältyvät hallintolainkäyttölakiin (586/1996), jossa on omaksuttu yleisen valitusoikeuden periaate. Sen mukaan hallintoasiassa annettuun päätökseen tulisi olla mahdollisuus hakea muutosta.

Ehdotetut säännökset vastaavat voimassa olevaa lainsäädäntöä.

94 §. *Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen.* Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston antamaan siviilipalvelushakemuksta koskevaan päätökseen sovellettaisiin ehdotetun asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä. Ehdotetun asevelvollisuuslain 110 §:ssä säädettäisiin valituksen tekemisestä oikaisuasiassa ja muussa asevelvollisuutta koskevassa asiassa. Säännöksen mukaan kutsuntalautakunnan ja aluetoimiston muusta asevelvollisuusasiasta antamasta päätöksestä haettaisiin muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Siten siviilipalvelushakemuksen hyväksymistä koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Siviilipalveluslakiehdotuksen 13 §:n mukaan kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston olisi hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, jos se täyttää ehdotetun lain 12 §:ssä säädetyt edellytykset. Normaalina vakaumus todetaan siviilipalvelusvelvolliseksi hakevan antaman kirjallisen vakuutuksen perusteella. Koska normaaliaikana siviilipalvelushakemukset poikkeuksetta hyväksytään, eivät asevelvollisuuslaissa säädetyt oikaisuvaatimus- ja valitusmenettely tule käytännössä sovellettaviksi.

95 §. *Muutoksenhaku siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan päätökseen.* Siviilipalveluskeskuksen antamaan siviilipalveluspaikan määräämistä tai siviilipalveluspaikan siirtoa koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee. Valituskirjelmä olisi toimitettava siviilipalveluskeskukseen 14 päi-

vän kuluessa siitä päivästä, jona päätös on annettu muutoksenhakijalle tiedoksi. Määräaika olisi asian käsittelyn kiireellisyyden vuoksi lyhyt. Siviilipalveluskeskuksen tulisi viipymättä toimittaa valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa asiasta hallinto-oikeuteen, jossa valitus olisi käsiteltävä kiireellisenä. Valitus ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Siviilipalveluspaikan antamiin ja siviilipalveluskeskuksen antamiin muihin hallintopäätöksiin haettaisiin muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehnyt viranomainen sijaitsee. Valitusaika olisi hallintolainkäyttölain 22 §:ssä säädetty 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhakuoikeus olisi laaja ja koskisi kaikkia hallintopäätöksiä. Hallintolainkäyttölain (586/1996) 5 §:n mukaan päätöksellä, josta saa valittaa, tarkoitetaan toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Valitusta ei saa tehdä hallinnon sisäisestä määräyksestä, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista. Siviilipalveluksen toimeenpanossa annettavia tosiasiallisia hallintoimia ja siten muutoksenhakukiellon piirissä olisivat esimerkiksi työtehtävien, niiden suorittamistapojen ja -paikan sekä lomien ajankohtien määräämiset.

Pykälässä mainittaisiin nimenomaisesti ne päätökset, joiden osalta tehdyt valitukset eivät estäisi päätöksen täytäntöönpanoa. Säännöksen mukaan valitus siviilipalvelukseen määräämisestä, lykkäys- ja vapauttamispäätöksestä sekä palveluksen keskeyttämisestä ja kotiuttamisesta annetusta päätöksestä ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Hallinto-oikeuden päätöksestä voisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Edellytyksenä olisi korkeimman hallinto-oikeuden myöntämä valituslupa. Valitusluvan myöntämisen edellytyksistä ei säädettäisi siviilipalveluslaissa, vaan sovellettavaksi tulisivat hallintolainkäyttölain 13 §:ssä säädetyt yleiset säännökset.

96 §. *Muutoksenhaku kurinpitörangaistukseen.* Ehdotetun lain 70 §:n mukaan kurinpitörangaistusten määräämisestä päättäminen siirrettäisiin siviilipalveluspaikoilta siviilipalveluskeskukselle. Kurinpitomenettelyn keskittämisellä pyritään varmistamaan asian

käsittelyn vaatima osaaminen ja tutkinta- ja rangaistuskäytännön yhtenäistäminen.

Ehdotetussa laissa säädettyjä kurinpitorangaistuksia olisivat kirjallinen varoitus, ylityön teettäminen, päivärahan menetys ja henkilökohtaisten loma-oikeuksien menetys. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen, jolle on määrätty kurinpitorangaistus, saisi hakea muutosta rangaistuksen määräämistä koskevaan kurinpitopäätökseen valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee.

Pykälän 2 momentin mukaan valituskirjelmä olisi toimitettava siviilipalveluskeskukseen 14 päivän kuluessa siitä päivästä, jona palvelusvelvollinen olisi saanut päätöksen tiedoksi. Asian merkityksellisyys ja käsittelyn kiireellisyys puoltavat lyhyttä valitusaikaa. Siviilipalveluskeskuksen tulisi viipymättä toimittaa valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa asiasta valituselimelle. Käytännössä valitukseen liittyvät asiakirjat olisivat siviilipalveluskeskuksessa jo sen tehdessä kurinpitopäätöstä. Näin ollen siviilipalveluskeskuksen tulisi kyetä toimittamaan valitusasiakirjat valituselimelle hyvinkin lyhyessä ajassa.

Pykälän 3 momentin mukaan kurinpitorangaistusta ei saisi pääsääntöisesti panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Mikäli päätöksestä valitettaisiin hallinto-oikeuteen, olisi päätös kuitenkin täytäntöön pantavissa hallinto-oikeuden annettua asiasta päätöksen. Näin ollen mahdollinen jatkovalitus hallinto-oikeuden päätöksestä ei estäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Vaikka siviilipalveluskeskuksen antaman kurinpitopäätöksen täytäntöönpano edellyttäisi päätöksen lainvoimaisuutta, olisi se kuitenkin välittömästi täytäntöön pantavissa tilanteissa, jossa lainvoimaisuuden saavuttamisen odottaminen johtaisi siihen, että täytäntöönpanoa ei olisi mahdollista toteuttaa siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa.

Siviilipalvelukseen liittyviin kurinpitorangaistuksiin ei voida katsoa liittyvän sellaisia oikeussuojatarpeita, jotka perustelisivat rajoittamatonta jatkovalitusoikeutta. Näin ollen valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä edellyttäisi 3 momentin mukaan korkeimman

hallinto-oikeuden myöntämää valituslupaa. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevaa sääntelyä.

97 §. Hallintolainkäyttölain soveltaminen. Pykälässä todettaisiin nimenomaisesti, että 94—96 §:ssä säädetyn ohella muutoksenhaakuun sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia. Vaikka hallintolainkäyttölaki tulee sovellettavaksi suoraan hallinnon yleislakina, on asiasta tarpeen säätää myös erikseen siviilipalveluslaissa. Tämä siksi, että siviilipalveluspaikkoina voivat toimia myös sellaiset yksityisoikeudelliset yhteisöt, joiden toiminnassa ei muutoin sovelleta hallinnon yleislakeja.

14 luku Erinäiset säännökset

98 §. Hakeutuminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen. Siviilipalvelusvelvollinen voisi hakea suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, jos hän katsoo, ettei hänen vakaumuksensa enää estä mainitun palvelun suorittamista. Hakemuksen tekemisen edellytyksenä olisi voimassa olevan lain tapaan että siviilipalvelusvelvollinen ei olisi ehtinyt aloittaa siviilipalvelusta. Siviilipalveluksen aloittamiseksi katsottaisiin palvelukseen saapumisen yhteydessä tapahtuva ilmoittautuneeksi kirjautuminen, joten hakemusta ei voisi tehdä enää peruskoulutusjakson tai työpalvelujakson aikana taikka täydennyspalvelukseen saapumisen jälkeen. Hakemusta ei myöskään voisi tehdä enää sen vuoden päätyttyä jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta. Hakemus jätettäisiin tutkimatta, jos se olisi tehty mainittujen edellytysten vastaisesti.

Hakemuksen hyväksymisen edellytyksenä olisi voimassa olevan lain mukaisesti, että siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen.

Siviilipalveluksen suorittamiselle ei voida katsoa löytyvän vastaavia vakaumuksellisia syitä kuin asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamiselle, joten hakukertojen rajoittaminen siviilipalveluksen ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen välillä on perusteltua järjestelmän toimivuuden kannalta.

Säännöstä sovellettaisiin samoin edellytyksin myös naiseen, joka hakeutuisi takaisin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen.

99 §. Palvelusaika siirryttäessä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta palveluksesta annetun lain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisessa palveluksessa suoritettu palvelus otettaisiin huomion siviilipalvelusaikaa laskettaessa kertoimilla vastaavaan tapaan kuin voimassa olevan lain mukaan. Kertoimet ja suoritetuksi palvelukseksi laskettavat päivät määräytyisivät asianomaiselle henkilölle määräytyneen palvelusajan perusteella, jolloin suhdeluvut esitetyn lain ja voimassa olevan asevelvollisuuslain mukaisesti olisivat: 362:180, 362:270, 362:330 (aseeton palvelus) ja 362:362. Vajaa päivä pyöristettäisiin ylöspäin kokonaiseksi.

Kertoimia ja jäljellä olevaa palvelusaikaa ei sovellettaisi mikäli siviilipalvelukseen hakeutuminen on tapahtunut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamisen jälkeen.

100 §. Hallinnon yleislakien soveltaminen. Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen edellyttää että julkisen hallintotohtävän hoitamisessa ja asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja. Siviilipalveluspaikkoina toimii valtion ja kunnan viranomaisten lisäksi myös yksityisoikeudellisia yhteisöjä. Selvyyden vuoksi säädettäisiin, että tämän lain mukaisia hallintoasioita käsiteltäessä noudatettaisiin hallintolakia, kielilakia ja lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta riippumatta palveluspaikan oikeudellisesta luonteesta.

101 §. Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen. Pykälässä säädettäisiin nykyiseen tapaan säännöksistä virka-avun pyytämiseksi.

Esityksen mukaan palveluspaikka voisi jatkossa pyytää virka-apua palveluspaikan sijaintipaikkakunnan sijasta suoraan myös palvelusvelvollisen kotipaikkakunnan poliisilta. Palvelusvelvollisen kotipaikkakunnan poliisilla on usein paremmat tiedot ja mahdollisuudet palvelusvelvollisen tavoittamiseksi

kuin mahdollisesti varsin kaukanakin sijaitsevalla palveluspaikalla.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisiviranomaisella olisi nykyisten säännösten mukaisesti virka-avun antamisveloitteeseen perustuva velvollisuus toimittaa tavoittamansa siviilipalvelusvelvollinen palveluspaikkaansa, ellei tämä kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai esitä laillista estettä poissaololeen.

102 §. Viranomaisten tiedonantovelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin työministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja puolustusvoimien velvollisuudesta antaa kutsunanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä. Tarkoituksena on, että objektiivinen ja riittävä tieto vaihtoehtoisesta palvelusmuodosta olisi helposti saatavissa muun muassa kutsuntatilaisuudessa ja ennen kutsuntoja jaettava ohjemateriaalissa. Kutsuntatilaisuudessa tulisi myös olla avoimesti saatavilla siviilipalvelushakemuslomakkeita. Tiedonantovelvollisuuteen kuuluisi myös kutsunanalaisen ohjaaminen oikealle viranomaiselle lisätietojen saamista varten.

15 luku **Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

103 §. Voimaantulo. Pykälä sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

104 §. Kumottavat säännökset. Ehdotetulla lailla kumottaisiin kokonaisuudessaan 1.1.1992 voimaan tullut siviilipalveluslaki (1723/1991).

Siltä osin kuin eri laeissa on säännöksiä, joissa viitataan voimassa olevaan siviilipalveluslakiin, ehdotetaan viittaussäännökset muutettaviksi ehdotetun lain mukaisiksi.

105 §. Siirtymäsäännökset. Lain voimaantulolla ei olisi vaikutusta ennen lain voimaantuloa jo siviilipalveluksensa aloittaneiden palvelusaikaan, joka säilyisi voimassa olleiden säännösten mukaisesti 395 vuorokautena. Henkilökohtaisten lomien määrä säilyisi myös entisellään ollen 20 päivää. Soveltamisessa ratkaisevaa olisi tosiasiallinen palveluksen aloittamisaika, joten palvelusaika säilyisi 395 vuorokautena riippumatta siitä, onko jo aloitettu palvelus väliaikaisesti keskeytyneenä esimerkiksi lykkäyksen vuoksi. Mi-

käli siviilipalvelusta ei olisi lainkaan ehditty aloittaa ennen tämän lain voimaantuloa, määräytyisi palvelusaika kuitenkin uuden lain mukaisesti riippumatta siitä, milloin määräys astua palvelukseen on ensimmäisen kerran annettu.

Siirtymäsäännöksen 3 momentin mukaan ehdotetun lain vakaumuksentutkintaa koskevaa 18 §:n 2 momenttia ei sovellettaisi, jos palveluksen suorittanut olisi hyväksytty siviilipalvelukseen ennen ehdotetun lain voimaan tuloa.

Siirtymäsäännöksen 4 momentin mukaan 8 luvun täydennyspalvelusvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei sovellettaisi siviilipalvelusvelvolliseen, joka olisi suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ennen ehdotetun lain voimaantuloa ja joka olisi hyväksytty siviilipalvelukseen ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Ehdotetun lain mukainen täydennyspalvelusvelvollisuus koskisi siirtymäsäännöksen 4 momentin nojalla ensinnäkin niitä siviilipalvelusvelvollisia, joiden osalta sekä asevelvollisuuslain mukainen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukainen palveluksen suorittaminen että siviilipalvelukseen hyväksyminen olisivat kumpikin tapahtuneet ehdotetun lain jo voimaantultua. Täydennyspalvelusvelvollisuus koskisi lisäksi niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka olisivat suorittaneet asepalveluksensa ennen ehdotetun lain voimaantuloa, mutta jotka olisivat hyväksytyt siviilipalvelukseen vasta ehdotetun lain voimaantulon jälkeen.

Kurinpitomenettelyn alaiset palvelusrikkomukset, jotka olisivat tapahtuneet ennen tämän lain voimaantuloa, ehdotetaan sekä tutkintamenettelyn että seuraamusten osalta käsiteltäväksi loppuun palvelusrikkomuksen tekoheikellä voimassa olleiden säännösten mukaisesti. Ehdotetussa laissa palvelusrikkomusten tutkinta ja seuraamusten määrääminen on keskitetty siviilipalveluskeskukselle. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että jo aloitetut kurinpitomenettelyt voitaisiin suorittaa loppuun menettelyn jo aloittaneessa siviilipalveluspaikassa.

Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin myös lain voimaantullessa tarpeellisista rekisteritietosiirroista pääesikunnan ylläpitämän ase-

velvollisuusrekisterin ja siviilipalveluskeskuksen ylläpitämän siviilipalvelusrekisterin välillä. Asevelvollisuusrekisterissä olisi edelleen tarpeen säilyttää kaikkia Suomen asevelvollisia koskevat perustiedot. Lain voimaantullessa siviilipalvelusvelvollisten perustiedot tulisi kuitenkin siirtää mahdollisine päivityksineen myös siviilipalvelusrekisteriin. Lisäksi siviilipalvelusrekisteriin tulisi siirtää siviilipalvelusvelvollisia koskevat palveluskelpoisuustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat tiedot. Asevelvollisuusrekisterissä ei enää lain voimaantulon jälkeen olisi perusteltua säilyttää siviilipalvelusvelvollisten palveluskelpoisuustietoja. Koska siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja liikekannallepanon aikainen sijoittelu siirtyisi siviilipalveluskeskukselle, tulisi siviilipalvelusrekisteriin siirtää tiedot myös lakiehdotuksen 66 §:ssä tarkoitetuista työnantajien hakemuksista ja päätöksistä eli niin sanotuista VAP-varauksista.

Lain voimaan tullessa työministeriössä vireillä olevat palveluspaikkahakemukset sekä sotilaslääneissä vireillä olevat ehdotuksen 66 §:n mukaiset työnantajien hakemukset tulisi siviilipalvelusvelvollisten osalta siirtää viran puolesta siviilipalveluskeskukselle, jonka tehtäviin kuuluisi kyseisten hakemusten ratkaiseminen.

1.2 Pelastuslaki

6 §. *Muiden viranomaisten tehtävät.* Siviilipalveluskeskuksella olisi lakiehdotuksen mukaan jatkossa merkittävä lakisääteinen rooli väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan valmiuksia antavana viranomaisena sekä liikekannallepanotilanteen aikaisena toimijana. Pelastuslain 6 §:ään ehdotetaan siten lisättäväksi siviilipalveluskeskus.

52 §. *Viranomaisten tiedonsaantioikeus.* Siviilipalvelusviranomaisen lisättäisiin myös niihin tahoihin, joilta pelastusviranomaisella olisi oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä saada tietoja henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin. Siviilipalvelusviranomaisen osalta luovutettavat tiedot koskisivat sitä, onko siviilipalvelusvelvollinen vapautettu liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta sekä tietoja siviilipalveluksen suorittaneita

den henkilöiden siviilipalveluksen aikana saamasta erityiskoulutuksesta.

1.3 Vuosilomalaki

5 §. *Vuosiloman ansainta.* Säännöksen 2 momentissa oleva viittaus nykyiseen siviilipalveluslakiin ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi ehdotettuun siviilipalveluslakiin.

7 §. *Työssäolon veroinen aika.* Pykälässä säädetään työssäolopäivien veroisista työpäivistä tai työtunneista. Säännöksen kaksi momentin kohdassa 9 oleva viittaus nykyisen siviilipalveluslain 37 §:ään ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi ehdotetun lain 57 §:ään, jossa säädetäisiin täydennyspalveluksesta. Pykälään tulisi lisätä viittaus ehdotetun siviilipalveluslain 63 §:ään, jossa säädetään siviilipalvelusvelvollisia koskevasta ylimääräisestä palveluksesta.

1.4 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä

2 §. *Soveltamisala.* Säännöksen 2 momentin kohdassa yksi oleva viittaus nykyiseen siviilipalveluslakiin ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi ehdotettuun siviilipalveluslakiin.

3 §. *Työnantajan velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi.* Pykälän 1 momentissa oleva viittaus nykyisen siviilipalveluslain 8 §:ään ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi ehdotetun siviilipalveluslain 7 §:ään, jossa säädetäisiin siviilipalveluskeskuksesta.

1.5 Laki asevelvollisen kuoltua maksettavasta taloudellisesta tuesta

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa oleva viittaus nykyiseen siviilipalveluslakiin ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi ehdotettuun siviilipalveluslakiin.

2 §. *Tuen saamisen edellytykset.* Pykälässä ehdotetaan viitattavan ehdotetussa siviilipalveluslaissa tarkoitettuun siviilipalvelusvelvollisia koskevaan ylimääräiseen palvelukseen.

1.6 Rikoslaki

2 c luku. Vankeudesta

Ehdonalainen vapauttaminen

5 §. *Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen.* Pykälässä oleva viittaus nykyisen siviilipalveluslain 26 §:ssä tarkoitettuun siviilipalvelusrikokseen ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi ehdotetun siviilipalveluslain 73 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksesta kieltäytymiseen, 74 §:ssä tarkoitettuun siviilipalvelusrikokseen, 75 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksesta kieltäytymiseen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana ja 76 §:ssä tarkoitettuun siviilipalvelusrikokseen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana.

1.7 Lakiehdotukset 7—15

Vankeuslaissa (767/2005), kielilaissa (423/2003), hallinto-oikeuslaissa (430/1999), maatalousyrittäjien lomituspalvelulaissa (1231/1996), opintotukilaissa (65/1994), sotilasavustuslaissa (781/1993), rikosrekisterilaissa (770/1993), tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetussa laissa (701/1993) sekä palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (570/1961) on säännöksiä, joissa viitataan voimassa olevaan siviilipalveluslakiin. Tämän vuoksi ehdotetaan, että mainittuihin lakeihin sisältyvät viittaukset muutettaisiin ehdotettujen lakien mukaisiksi. Lakiehdotuksiin 7—15 ei ehdoteta tehtäväksi muita muutoksia. Kysymys on näiltä osin lakien teknisestä muuttamisesta.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun siviilipalveluslain asetuksenantovaltuutta koskevat säännökset ovat täsmälliset ja tarkkarajaiset. Asetuksenantovaltuutta koskevat säännökset on sijoitettu asianomaiseen lukuun tai pykälään. Lain soveltamisen kannalta merkityksellisistä asioista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä asian luonteen

mukaan joko valtioneuvoston tai työministeriön asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä

1) siviilipalvelusasian neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja tarkemmista tehtävistä (lakiehdotuksen 6 §);

2) siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä, siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (lakiehdotuksen 11 §);

3) vakaumuksentutkintalautakunnasta (lakiehdotuksen 22 §);

4) valtion korvaamien asumiskustannusten hakemusmenettelystä (lakiehdotuksen 46 §); sekä

5) ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikaisista poikkeuksista koskien siviilipalvelusaikaa, loman ja vapaan pituutta ja myöntämisen perusteita sekä lakiehdotuksen 7 luvussa tarkoitettujen päivärahan ja matkakustannusten korvaamisen perusteista sekä maksuttomia lomamatkoja koskevista säännöistä (lakiehdotuksen 65 §).

Työministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä

1) työmatkakustannusten korvaamisesta (lakiehdotuksen 50 §);

2) palvelusmatkakustannusten korvaamisesta (lakiehdotuksen 51 §);

3) maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä ja matkakustannusten korvaamisesta (lakiehdotuksen 52 §); sekä

4) palvelukseen määräämättä jättämisessä noudatettavasta hakemusmenettelystä (lakiehdotuksen 66 §).

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

4 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on saattaa siviilipalveluslaki nykyistä paremmin vastaamaan perustuslaissa ja kansainvälisissä Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa asetettuja vaatimuksia.

Maanpuolustusvelvollisuuden perustana on Suomen perustuslain 127 §. Perustuslain mu-

kaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Asevelvollisuuslaki on maanpuolustusvelvollisuuden käytännön toteuttamista koskeva keskeisin säädös. Perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla. Keskeisin säädös, joka koskee vakaumuksen huomioon ottamista maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisessa, on siviilipalveluslaki.

Asevelvollisuuteen ja siviilipalvelukseen liittyviä perusoikeuksien rajoituksia on tarkasteltava yksitellen ottaen huomioon perustuslaissa säädetyt yleiset edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle sekä yksittäistä perusoikeutta koskevat erityiset edellytykset.

Lakiehdotuksessa siviilipalvelusvelvollisten oikeuksista ja velvollisuuksista on pyritty säätämään kattavasti lain tasolla. Esityksessä on pyritty perustuslakivaliokunnan edellyttämin tavoin (PeVM 25/1994 vp s. 4—5) siihen, että perusoikeuksien rajoituksille on hyväksyttävä peruste, ne ovat välttämättömiä hyväksytyyn tarkoituksen saavuttamiseksi ja että rajoitukset ovat riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Esityksessä on myös lähdetty siitä, että lain säännöksistä selviäisi kattavasti, kuka tai mikä taho voi käyttää perusoikeuksien kannalta merkityksellistä toimivaltaa.

Lakiehdotuksessa on asevelvollisuuslain sekä nykyisen siviilipalveluslain tavoin säännöksiä, joilla rajoitetaan siviilipalvelusvelvollisten perusoikeuksia. Rajoitukset koskevat lähinnä yhdenvertaisuutta, yksityiselämän suojaa, henkilökohtaista koskemattomuutta ja elinkeinovapautta.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yleinen asevelvollisuus ja myös siviilipalveluslaki koskee ainoastaan miespuolisia kansalaisia. Siviilipalveluksen tarkoituksena on toimia jatkossakin vaihtoehtoisena pakollisen asevelvollisuuden suorittamismuotona, joten nainen ei voisi vapaaehtoisesti hakeutua siviilipalvelukseen. Naisten

vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla nainen voi halutessaan hakeutua asepalvelukseen. Vapaaehtoisten naisten kouluttamista siviilipalveluksessa ei kuitenkaan voida pitää tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon muun muassa palveluksesta valtiolle aiheutuvat kustannukset ja siviilipalvelusjärjestelmässä jo nykyisillä koulutusmäärillä vallitseva palveluspaikkojen puute.

Liikekannallepanon aikana palveluksesta vapauttamisen perusteena voi olla siviilipalvelusvelvollisen merkittävä työtehtävä siviilissä. Siviilipalvelusvelvollisuus rajoittuu iän perusteella siten, että palvelusvelvollisuus koskee vain 18—60 -vuotiaita. Siviilipalveluksesta voidaan myöntää vapautus sillä perusteella, että asianomaisella on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin toisen maan kansalaisuus.

Maanpuolustusvelvollisuus ja siviilipalvelusvelvollisuus sen osana ei siten kohdistu kaikkiin kansalaisiin samanlaisena. Siviilipalveluslakiin ehdotetut rajaukset ja poikkeukset seuraavat kuitenkin identtisesti asevelvollisuuslaissa säädeltä. Poikkeuksiin voidaan siten katsoa olevan hyväksyttävä peruste.

Lakiehdotuksessa on pyritty mahdollisimman kattavaan yhdenvertaisuuteen varusmiespalvelusta suorittavien asevelvollisten oikeuksien ja velvoitteiden kanssa. Täysin identtinen sääntely ei kuitenkaan ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista palvelusmuotojen erilaisuudet huomioon ottaen.

Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää, että kansalaisilla on yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet suhteessa yhteiskuntaan. Asevelvollisuuden osalta yhdenvertaisuus tarkoittaa palvelusetuuksien yhdenvertaisuutta sekä sitä, että erilaisten palvelusmuotojen tulee olla kokonaisuusarvoiltaan keskenään yhdenvertaiset. Kokonaisuusarvoiltaan arviointiin sisältyy runsaasti erilaisia arviointimittareita ja näkökohtia, mutta yleisessä vertailussa palvelusajan kokonaiskestolla tulee olla merkittävä painoarvo. Siviilipalveluslaissa ei ole siviilipalvelusajan osalta suoraa kytkentää varusmiespalvelusaikaan. Siviilipalveluksen kehittämisen tulee kuitenkin seurata vertailukelpoisesti varusmiespalveluksessa tapahtuvia muutoksia (VNS 1/1997). Myös voimas-

sa olevaa siviilipalveluslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 149/1991 vp) todetaan, että siviilipalvelusajan tulisi olla kestoltaan kohtuullisessa suhteessa varusmiespalvelukseen. Varusmiesten palvelusaikoja uudistettiin vuonna 1998, jolloin keskimääräinen varusmiespalvelusaika lyheni kuukaudella. Siviilipalvelusaikaa ei tuolloin kuitenkaan tarkistettu, jolloin siviilipalvelusaika nousi laskennallisesti yli kaksinkertaiseksi yleisimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna. Yhdenvertaisuuden edellyttämä seuranta on siviilipalvelusajan osalta jäänyt siten toteutumatta.

Siviilipalveluksen pitkä kesto Suomessa on ollut monien kansallisten ja kansainvälisten toimielinten kritiikin kohteena. Nykyistä palvelusaikaa ovat pitäneet rangaistuksenluonteisena muun muassa Amnesty International, joka on adoptoinut suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielipidevangeiksi sekä Euroopan Neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja siviilipalvelusrikoksesta ehdotetut rangaistus-seuraamukset ovat ehdottomuudessaan ankaria mikäli niitä verrataan rikosten rangaistusjärjestelmään yleisesti ja rikoksentehtäjille muista rikoksista annettuihin seuraamuksiin. Siviilipalvelusrikoksesta ja siviilipalveluksesta kieltäytymisestä seuraisi nykyisen lain mukaisesti jatkossakin aina ehdoton vankeusrangaistus. Ehdollisen vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun käyttö olisi laissa nimienomaisesti poissuljettu.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ja siviilipalvelusrikoksesta määrättäviä seuraamuksia tulisi kuitenkin tarkastella ennen kaikkea suhteessa voimassa olevaan varsin ankaraan ja velvoittavaan asevelvollisuusjärjestelmään. Asevelvollisuusjärjestelmän vuoksi jokainen suomalainen mies joutuu vähintään 180 päivän ajaksi palveluun, jossa henkilökohtaista vapautta ja liikkumista rajoitetaan merkittävässä määrin. Asevelvollisten yhdenvertaisuuden kannalta ei voida pitää perusteltuna, että asevelvollisuutta lainvastaisesti välttämällä voisi selviytyä merkittävästi vähäisemmällä velvoitteella.

Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Siviilipalveluslaissa tarkoitettu koulutus tapahtuu siviilipalveluskeskuksessa, joka muistuttaa luonteeltaan sisäoppilaitosta. Työpalvelu suoritetaan palveluspaikkoina toimivissa työpaikoissa. Siviilipalvelusta suorittava henkilö on velvollinen palvelemaan hänelle osoitetussa palveluspaikassa. Käytännössä siviilipalvelusvelvolliset saavat valita palveluspaikkansa itse, mutta laki mahdollistaa myös palveluspaikan yksipuolisen määräämisen. Siviilipalvelusta suorittava on velvollinen noudattamaan palveluspaikan määräämää työaikaa, työtehtäviä ja lomakojoja. Palveluksesta ei voi poistua, eikä palvelusta voi lopettaa tai keskeyttää ilman lupaa. Palvelustuntien ulkopuolinen aika on vapaata ja siviilipalvelusvelvollisella on vapaa-aikanaan oikeus liikkua ja harrastaa vapaasti.

Siviilipalvelus rajoittaa siten palvelusvelvollisen henkilökohtaista vapautta ja sitoo häntä vastaavasti kuin työ- tai virkasuhde. Ehdotukseen sisältyy myös säännös, jonka mukaan siviilipalvelusvelvollinen on velvollinen osallistumaan palveluskelpoisuuden arvioimiseksi tarpeelliseen terveystarkastukseen. Rajoitukset ovat palveluksen järjestämisen ja palvelusturvallisuuden kannalta perusteltuja ja välttämättömiä.

Siviilipalveluslaissa ehdotetaan säädettäväksi huumausaineen käyttöä selvittävästä tutkimuksesta. Huumausainetestausta koskeva sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta sekä perustuslain 7 §:ssä turvatun henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta.

Tutkimuksen tekemisen edellytykset muistuttaisivat paljolti yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettuja edellytyksiä. Perustuslakivaliokunnan mukaan sanotun lain huumausainetestausta koskevalla sääntelyllä on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet. Nyt ehdotettavassa siviilipalveluslain säännöksessä testaaminen olisi myös sidottu välttämättömyyedellytykseen samaan tapaan kuin

mitä perustuslakivaliokunta edellytti yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä arvioidessaan (PeVL 10/2004 vp). Tehtävät, joissa huumausainetestiä koskeva todistus voitaisiin velvoittaa esittämään, olisi yksilöity sellaisten suojattavien intressien mukaan, joita lainsäädäntö muutenkin suojaa ja joita palveluspaikka ei voi suojata yksinomaan ohjeiden ja neuvojen avulla. Useimmiten on kysymys myös rangaistavaksi säädetyistä teoista, joista seuraa vahingonkorvausvelvollisuus.

Sääntelyn tarkoituksena on vähentää huumausaineiden käytöstä aiheutuvia riskejä siviilipalveluskeskuksessa sekä palveluspaikoilla, jotka ovat normaaleja työpaikkoja. Sääntelyä puoltavat tärkeät syyt ennaltaehkäistä huumausaineiden käytöstä ja siitä riippuvaisena toimimisesta palveluspaikalla aiheutuvia seurauksia. Huumausaineiden käyttö on rangaistavaa rikoslain osoittamalla tavalla. Sääntelyssä otettaisiin huomioon huumausaineiksi luettavien aineiden käyttö lääkinnällisiin tarkoituksiin, joten ehdotuksen perusteella ketään ei terveydentilansa vuoksi asetettaisi huonompaan asemaan.

Siviilipalvelusvelvollinen toimittaisi huumausainetestiä koskevan todistuksen palveluspaikalle itse. Todistuksen sisältö on rajattu minimiin, sillä siihen sovelletaan yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöstä. Siviilipalvelukseen sovelletaan myös työterveyshuoltolakiä, jonka perusteella ne tehtävät, joissa huumausainetestiä koskeva todistus voitaisiin pyytää, käsiteltäisiin yhteistoimintamenettelyssä ja kyseisellä palveluspaikalla tulisi olla työterveyshuoltolain tarkoittama huumeiden vastainen ohjelma. Siten voidaan katsoa, että ehdotus on suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Yksityiselämän suoja

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Asiaa koskeva keskeinen laki on henkilötietolaki.

Lakiehdotukseen sisältyy siviilipalvelusrekisteriä koskevia säännöksiä. Siviilipalvelusrekisterin tarkoituksena on siviilipalvelusvel-

vollisten henkilötietojen kerääminen viranomaisten tarvetta varten. Siviilipalvelusrekisteri on luonteeltaan vakaumuksellinen rekisteri, koska jo pelkkä henkilön kuuluminen rekisteriin paljastaa ulkopuoliselle hänen vakaumuksensa. Henkilötietolain ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännökset soveltuvat myös siviilipalvelusrekisteriin. Koska julkisuuslain salassapitosäännökset eivät kuitenkaan selkeästi kata vakaumusta, säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin tietojen salassapidosta selvyden vuoksi vielä erikseen siviilipalveluslaissa.

Lakiehdotuksessa säädettäisiin siviilipalvelusrekisterin käyttötarkoituksesta, tietosisällöstä, tietojen keräämisestä, luovuttamisesta ja tietojen poistamisesta. Siviilipalvelusrekisteriin sisältyisi myös arkaluonteista tietoa, kuten terveydentilaa koskevat tiedot. Siviilipalvelusvelvollisten terveydentilatietojen käsittely on välttämätöntä sekä palveluksen järjestämisen että palvelus- ja työturvallisuuden kannalta. Palveluspaikan lakisääteisenä velvollisuutena on huolehtia työturvallisuudesta ja palvelusturvallisuudesta sekä tarvittaessa myös palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten kotiuttamisesta ja palveluskelppoisuuden tarkistamisesta.

Uskonnon ja omantunnon vapaus

Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

Ihmisoikeuksien julistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset suojaavat ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapauden. Uskonnot ja ei-uskonnot vakaumukset ovat yhtä lailla suojattuja. Uskonnon ja omantunnon vapaus tarkoittaa yksilön vapautta omaksua vakaumuksensa mukainen uskonto tai maailmankatsomus, oikeutta perustaa uskonnot tai muu maailmankatsomuksellinen yhdyskunta tai hakeutua sellaisen jäseneksi, oikeutta erota tällaisesta yhdyskunnasta sekä oikeutta harjoittaa uskontoa tai vakaumusta. Uskonnon ja omantunnonvapaudesta ei voida johtaa yleistä oikeutta kieltäytyä lainsäädännön asettamista velvoitteista. Julkiselta valalta voidaan kuitenkin odottaa joustavuutta siinä, että ketään ei pakoteta omantuntonsa vastaisiin tekoihin.

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevassa sopimuksessa omantunnon ja uskonnon vapaus on voimassa ns. ehdottomana oikeutena. Ehdoton oikeus tarkoittaa sitä, että oikeudesta ei voida poiketa edes poikkeusoloissa.

Perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla. Säännöksen perustelujen mukaan (HE 309/1993 vp, s. 78) ”sotilaallisella maanpuolustuksella” tarkoitetaan siinä sekä rauhan ajan asevelvollisuuden suorittamista puolustusvoimissa että sodan ajan tehtäviä aseellisissa maanpuolustusorganisaatioissa. Perusteluissa todetaan että rauhan aikaan sijoittuva siviilipalveluslaki toteuttaa säännöksessä tarkoitettua oikeuden ”ainakin osittain”. Perustelujen mukaan oikeuden ei kuitenkaan olisi oltava täydessä rauhanaikaisessa laajuudessa voimassa myös sodan aikana. Siviilipalvelus on palvelumuotona kehitetty juuri uskonnon ja omantunnonvapauden pohjalta turvaamaan vakaumukseen perustuva vaihtoehtoinen palvelumuoto niille asevelvollisille, jotka eivät vakaumuksellisista syistä voi suorittaa asepalvelusta. Lakiehdotuksessa siviilipalvelus ehdotetaan ulotettavaksi myös sodan ja muiden kriisien aikaan. Ehdotuksella toteutettaisiin myös sodan oloihin ulottuva perustuslain 127 §:n 2 momentin mukainen lainsäätäjään kohdistuva toimeksianto.

Lakiehdotuksessa uskonnon ja omantunnon vapaus on pyritty ottamaan kattavasti huomioon koko siviilipalveluksen suorittamisen ajalta. Lakiehdotuksen 35 §:ssä on yleinen säännös vakaumuksen suojasta, jonka mukaan siviilipalvelus on järjestettävä siten että palvelustehtävät eivät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Säännös koskee siviilipalveluksen koulutusjaksoa, työpalvelua, täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta ja myös liikekannallepanon aikaista palvelua. Erityisoloja varten lakiehdotuksessa on säännökset vakaumuksetutkintalautakunnasta.

Vakaumusetutkinnan avulla pyrittäisiin siihen, että myös ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvollisen vakaumus otettaisiin aina huomioon palvelustehtäviä määrättäessä. Toisaalta va-

kaumuksentutkinnalla estettäisiin tai ainakin lievennettäisiin vakaumukseen perustumatonta siviilipalvelukseen hakeutumista erityisolojen aikana tai niiden uhatessa. Siviilipalvelukseen hakeminen on normaalisti ilmoitukseen perustuva asia ja mahdollista missä vaiheessa tahansa asevelvollisuutta. Maanpuolustuksen ja puolustusvoimien joukkojen toimivuuden turvaamiseksi on välttämätöntä järjestää toimiva sääntely siltä varalta, että siviilipalvelusjärjestelmää mahdollisesti väärinkäytettäisiin liikekannallepanotilanteessa tai sen uhatessa.

Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Siviilipalveluslain tarkoittama palvelus rajoittaa ammatin ja elinkeinon harjoittamista. Siviilipalveluksessa rajoitus kohdistuu pitkän palvelusajan vuoksi melko pitkälle ajanjaksolle. Lähtökohtana on kuitenkin se, että perustuslaissa säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen voi rajoittaa elinkeinovapautta perusoikeutena. Ehdotetun lain 15 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikanaan tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalvelusvelvollinen voisi palvelusaikanaan tehdä vastikkeellista työtä vapaa-ajallaan ilman aikarajoituksia, mutta ei kuitenkaan oman siviilipalveluspaikkansa palveluksessa. Palvelusaikainen työntekokielto koskisi koko siviilipalveluspaikan organisaatiota sen koosta ja yksikköjen erillisyydestä riippumatta.

Lakiin ehdotetaan kuitenkin säännöksiä, jotka mahdollistaisivat rajoitusten haitallisten vaikutusten lieventämisen yksittäistapauksissa. Säännösten mukaan siviilipalvelusvelvollinen voisi hakea siviilipalveluksen aloittamisajankohdan siirtämistä myöhemmäksi. Siviilipalveluksen aloittamista voitaisiin lykätä muun muassa tilanteissa, joissa se katsottaisiin erittäin tarpeelliseksi ammattiin valmistumisen, opiskelujen, taloudellisten asioiden järjestämisen tai muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi (31 §). Täydennyspalvelukseen määrätty siviilipalvelus-

velvollinen voisi hakea vapautusta täydennyspalveluksen suorittamisesta muun muassa silloin, kun vapautus olisi ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen liittyvien syiden vuoksi erittäin tarpeellinen (60 §). Lisäksi siviilipalvelusvelvolliselle olisi mahdollista myöntää lomaa painavien henkilökohtaisten syiden perusteella enintään 180 päivää (39 §).

Palvelus ulkomailla

Maanpuolustusvelvollisuuden on katsottu tarkoittavan lähtökohtaisesti osallistumista Suomen alueella tapahtuvaan toimintaan. Nykyistä käytäntöä vastaavalla tavalla siviilipalveluslaissa säädettäisiin siitä, että siviilipalvelus suoritettaisiin Suomessa (40 §). Ehdotuksen mukaan siviilipalveluspaikka voisi määrätä siviilipalvelusvelvollisen ulkomaan komennusmatkalle ainoastaan tämän antaman nimenomaisen suostumuksen perusteella. Lisäksi siviilipalveluspaikalla olisi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella mahdollisuus kirjallisesti hakea siviilipalveluskeskukselta lupaa määrätä siviilipalvelusvelvolliselle enintään kahden kuukauden mittainen ulkomaankomennusmatka. Lupaa ulkomaankomennukselle olisi haettava aina, kun matkan pituus ylittäisi 14 vuorokautta. Siviilipalveluslain nojalla suoritettava ulkomaanpalvelus perustuisi siis aina siviilipalvelusvelvollisen vapaaehtoisuuteen.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 18/1995 vp ja 37/1997 vp katsonut, että lyhytaikainen ja asevelvollisen vapaaehtoisuuteen perustuva ulkomailla tapahtuva palvelus ei ollut ristiriidassa silloisen hallitusmuodon 75 §:ssä säädetyn maanpuolustusvelvollisuuden kanssa. Sotilaallista kriisinhallintaa koskevassa lausunnossaan PeVL 54/2005 vp perustuslakivaliokunta esitti kantanaan asevelvollisten ulkomaanpalvelusta koskevasta säännöksestä, joka vastaa myös ehdotettua asevelvollisuuslain 62 §:n säännöstä, että ehdotus ei valiokunnan aiemman käytännön valossa muodostu ongelmalliseksi perustuslain 127 §:n 1 momentin asevelvollisuussääntelyn tai perustuslain 7 §:ssä turvattun henkilökohtaisen vapauden näkökulmasta.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta sekä muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Julkisen hallintotehtävän hoitamisessa ja asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja kuten hallintolakia. Hallintolakia ei kuitenkaan sovelleta lainkäyttöön, esitutkintaan, poliisitutkintaan eikä ulosottoon. Lakia ei myöskään sovelleta tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista koskeviin hallinnon sisäisiin toimenpiteisiin.

Siviilipalvelusasioissa tehdyt päätökset ovat hallintopäätöksiä ja siten varsin kattavasti muutoksenhakuoikeuden alaisia. Siviilipalvelusasiassa tehdyn päätöksen valituskelpoisuudesta säädetään siviilipalveluslaissa, minkä lisäksi muutoksenhaussa sovelletaan myös hallintolainkäyttölain säännöksiä. Lain mukaan valitusta ei saa tehdä hallinnon sisäisestä määräyksestä, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista. Tällaisia määräyksiä siviilipalveluksessa ovat lähinnä vapaan ja loman ajankohdasta tehdyt päätökset sekä työnjohdolliset määräykset.

Hallintolainkäyttölaki tulee sovellettavaksi suoraan siviilipalveluskeskuksen tekemiin päätöksiin muutosta haettaessa. Siviilipalveluslaissa (97 §) on kuitenkin tarpeen säätää erikseen hallintolainkäyttölain soveltamisesta, sillä siviilipalveluspaikkoina voivat toimia myös sellaiset yksityisoikeudelliset yhteisöt, joiden toiminnassa ei muutoin sovellettaisi hallintolainkäyttölakia.

Perusoikeudet poikkeusoloissa

Perusoikeuksista voidaan poikkeusoloissa poiketa perustuslain 23 §:n nojalla säätämällä asiasta lailla. Säännöksen mukaan poikkeusten tulee olla tilapäisiä ja välttämättömiä

Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana ja lisäksi olla Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia.

Perusoikeuksia rajoittavista poikkeuksista on säädettävä lailla, joten perusoikeuden rajoittamista koskevaa toimivaltaa ei voida delegoida eduskuntalakia alemmalle hierarkiatasolle. Sen sijaan perustuslain 23 § ei estä säätämästä lailla poikkeuksia perusoikeuksiin jo ennen poikkeusoloja, jos säännökset tulevat sovellettaviksi vasta poikkeusolojen aikana. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on käsitellyt asiaa puolustustilalaista annettua hallituksen esitystä (HE 249/1989 vp) koskevassa lausunnossaan (PeVL 11/1990 vp).

Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan aseistakieltäytymistä koskevan perustuslainsäännöksen ulottuminen myös sodan aikaan ei merkitse, että aseistakieltäytymisoikeuden olisi oltava täydessä rauhan aikaisessa laajuudessaan voimassa myös sodan aikana. Hallituksen esityksen mukaan perustuslaki ei estä asettamasta laissa joitakin vakaumuksen sisältöä tai pysyvyyttä koskevia ehtoja vapautusmahdollisuuden perusteeksi, kunhan erilaisia vakaumuksia kohdellaan tasapuolisesti.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin siviilipalvelushakemuksen käsittelystä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa liikekannallepanon aikana. Vakaumuksen perustumattoman siviilipalvelukseen hakeutumisen ehkäisemiseksi ja puolustusvoimien erityisolojen aikaisten palvelumuotojen, ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanopalveluksen edellyttämä toimintakyky voitaisiin turvata, ehdotetaan siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa säänneltävän tavallisesta menettelystä poikkeavalla tavalla. Siviilipalvelushakemuksen hyväksyminen edellyttäisi vakaumuksentutkintaa, joka suoritettaisiin tätä tarkoitusta varten erikseen perustettavan vakaumuksentutkintalautakunnan toimesta.

Ehdotetussa laissa on pääsääntöisesti omaksuttu yleisen valitusoikeuden periaate. Vakaumuksentutkinnan osalta ehdotetaan kuitenkin, että vakaumuksentutkintalauta-

kunnan päätöksestä ei voisi hakea muutosta valittamalla (21 §).

Aseellisen tai muun uhan kesto voi vaihdella, ja tilanteen vaatimat toimenpiteet voivat olla kiireellisiä. Jotta siviilipalvelusviranomaisten ja puolustusvoimien toimintavalmius saataisiin järjestettyä viivytyksettä ja yhteiskunnan toimintakelpoisuus varmistettua, tulisi myös vakaumuksentutkinta suorittaa mahdollisimman joustavasti ja joutuisasti ja palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä ilman viivytystä. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää, että vakaumuksentutkinta voidaan suorittaa jo ensiasteessa asiassa vaadittavalla asiantuntemuksella ja varmuudella. Tavoitteen toteutumisen varmistamiseksi vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpano perustuisi laaja-alaiseen erityisasiantuntemukseen. Erytisolojen aikana vastaavan erityiskokoonpanon omaavaa muutoksenhakuelintä olisi vaikea, ellei mahdotonta taata. Lisäksi muutoksenhakuasteen käsittelyajan tulisi vakaumuksentutkinnan osalta olla äärimmäisen lyhyt, koska palvelusvelvolliset tulisi voida sijoittaa tehtäviinsä viivytyksettä.

Edellä mainituilla perusteluilla voidaan muutoksenhakuoikeudesta poikkeamisen katsoa täyttävän perustuslain 23 §:ssä asetetun välttämättömyyshedellytyksen.

Perustuslain 23 §:n mahdollistaman poikkeamisen edellytyksenä on poikkeuksien tilapäisyys. Perustuslakivaliokunta on arvioinut toimivaltuussäännöksiä perusoikeuksien tilapäisyyden kannalta lausunnossaan (PeVL 1/2000 vp). Perustuslakivaliokunta katsoi, että valmiuslain perusoikeuspoikkeuksia voidaan pitää perustuslain 23 §:n edellyttämien tavoin tilapäisinä, kun poikkeukset tulevat käyttöön vain poikkeusoloissa, ja ne otetaan käyttöön erikseen asetuksella, joka on määräaikainen. Lisäksi asetus tai asetuksen kohta on kumottava, kun poikkeusolo ei ole enää käsillä tai toimivaltuuden käyttämiselle ei ole enää edellytyksiä.

Vakaumuksentutkintamenettelyä sovellettaisiin vain laissa määritellyissä erityisissä olosuhteissa. Vakaumuksentutkintalautakunta nimitettäisiin toistaiseksi, mutta sen nimitämisspätös raukeaisi ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanon päätyttyä.

Näin ollen muutoksenhakuoikeudesta poikkeamista voidaan pitää perustuslain 23 §:ssä edellytetyllä tavalla tilapäisenä.

Edellä todetun lisäksi lakiehdotuksen 65 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää poikkeuksista ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana lain 4 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusajasta, 39 §:ssä tarkoitetusta loman ja vapaan pituudesta sekä myöntämisen perusteista ja 7 luvussa tarkoitetun päivärahan, matkakustannusten korvaamisen perusteista sekä maksuttomia lomamatkoja koskevista säännöksistä. Poikkeaminen edellä mainituista säännöksistä saattaisi erityisoloissa olla perusteltua ja välttämätöntä.

Julkisen vallan käyttö

Lakiehdotuksen 8 §:ssä säädettäisiin siviilipalveluspaikoista ja niiden tehtävistä. Pykälässä tarkoitetuista tehtävistä ainakin osaa voidaan pitää julkisina hallintotehtävinä (esimerkiksi palvelustehtävien määrääminen). Palveluspaikkoja voivat valtion ja kuntien viranomaisten lisäksi olla esimerkiksi yksityisoikeudelliset yhteisöt. Tämän vuoksi sääntelyä on tarpeen tarkastella perustuslain 124 §:n kannalta.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Yksityisten tahojen toimimista palveluspaikkoina pidetään tarpeellisena, sillä sopivia siviilipalveluspaikkoja ei muuten olisi riittävästi. Monet yksityiset tahot järjestävät sellaista yhteiskunnalle hyödyllistä toimintaa, joka soveltuu hyvin siviilipalvelusvelvollisen työpalveluksi.

Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä on katsottu, että oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:n tarkoittamassa merkityksessä edellyttää, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (PeVL 46/2002 vp, PeVL 33/2004 vp, PeVL 11/2006 vp). Ehdotetun 8 §:n 4 momentin

mukaan siviilipalveluspaikan siviilipalvelusasioita käsittelevä henkilöstö toimii virkavastuulla hoitaessaan siviilipalveluslain mukaisia tehtäviä. Laissa säädettäisiin selvyuden vuoksi myös siitä, että palveluspaikat noudattaisivat hallintolakia, kielilakia ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia siviilipalvelusasioita käsitellessään.

Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Perustuslakiuudistusta koskevien perustelujen mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä olisi esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuva oikeus käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 1/1998 vp). Perustuslakivaliokunnan käytännössä merkittävänä julkisen vallan käyttönä on pidetty muun muassa itsenäistä tarkastusten suorittamista kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa (PeVL 16/2004 vp).

Siviilipalveluspaikkojen tehtävät liittyvät paljolti siviilipalvelusvelvollisen työpalvelun järjestämiseen ja niissä suoritettaviin työhöjohdollisiin määräyksiin. Kurinpitorangastuksen määrääminen ehdotetaan siirrettäväksi palveluspaikoilta siviilipalveluskeskukselle.

Näin ollen palveluspaikoilla ei olisi sellaisia tehtäviä, jotka sisältäisivät merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Yhteenveto

Ehdotettu laki tarkoittaa siviilipalvelusvelvollisten oikeuksien ja velvollisuuksien sääntelyn täsmentämistä ja asetuksen tasoisen sääntelyn nostamista täsmällisesti säädetyssä lain tasolle. Lakiehdotusta valmisteltaessa on pyritty huolehtimaan sääntelyn vastaavuudesta ihmisoikeussopimuksiin. Lain ei voida katsoa rajoittavan perustuslain 2 luvussa säädettyjä perusoikeuksia laajemmin kuin sääntelyn perusteena olevien yhteiskunnallisesti tärkeiden tavoitteiden saavuttamiseksi on välttämätöntä.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiesitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska asia voi kuitenkin olla tulkinnanvarainen, olisi suotavaa, että säätämisyjärjestyksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Siviilipalveluslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta.

Asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (/) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

Tätä lakia sovelletaan myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 4 §:n 1 momentissa säädetyn määräajan jälkeen.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *siviilipalvelusvelvollisella* henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta;
- 2) *siviilipalveluspaikalla* viranomaista ja yhteisöä, jonka siviilipalveluskeskus on hyväksynyt siviilipalveluspaikaksi;
- 3) *peruskoulutusjaksolla* siviilipalveluskeskuksessa siviilipalveluksen alkaessa suoritettavaa palvelusjaksoa, jonka tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa valmiudet työpalvelun suorittamiselle;

4) *työpalvelulla* siviilipalveluspaikassa peruskoulutusjakson jälkeen suoritettavaa siviilipalvelusta;

5) *siviilivarannolla* siviilipalveluksen suorittaneita taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyjä henkilöitä sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 50 vuotta;

6) *lisävarannolla* siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole vielä aloittaneet siviilipalveluksen suorittamista tai ovat sen keskeyttäneet, sekä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät enää kuulu siviilivarantoon, sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 60 vuotta;

7) *täydennyspalveluksella* asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyille annettavaa täydennyskoulutusta.

3 §

Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus.

4 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 362 päivää.

5 §

Siviilipalvelusvelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollinen on palveluksessa taikka kuuluu siviilivarantoon tai lisävarantoon.

Siviilipalvelukseen sisältyvä peruskoulutus- ja työpalvelusvelvollisuus päättyvät sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

2 luku

Siviilipalvelusviranomaiset

6 §

Työministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Työministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta.

Työministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämisessä ja suunnittelussa toimii valtioneuvoston asettama siviilipalvelusasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja tarkemmista tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskuksena voi toimia valtion tai kunnan viranomainen.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät ovat:

- 1) siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen;
- 2) siviilipalvelusvelvollisten kouluttaminen;
- 3) siviilipalvelusvelvollisten valvonta;
- 4) passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelustodistuksen antaminen siviilipalvelusvelvollisille ennen siviilipalveluksen alkamista;
- 5) siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisen toimeenpano;
- 6) siviilipalveluksen muu käytännön toimeenpano.

Siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus viranomaisasemassa työministeriön alaisuudessa.

Työministeriö korvaa siviilipalveluskeskukselle sen toiminnasta aiheutuvat kustannukset sopimuksen mukaan.

8 §

Siviilipalveluspaikat

Siviilipalveluspaikan tehtävänä on siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien määrääminen, palvelustehtäviin liittyvän perehdyttämisen järjestäminen sekä siviilipalvelusvelvollisen ylläpito, palvelukseen liittyvä valvonta ja rekisteritietojen ylläpitäminen palveluksen aikana. Lisäksi siviilipalveluspaikan on pyydettäessä annettava palveluksessaan olevalle siviilipalvelusvelvolliselle passin hakemista varten passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitettu siviilipalvelustodistus.

Siviilipalveluspaikkana voi toimia siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä

1) valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys;

2) kunnan viranomainen;

3) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta; taikka

4) yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

Siviilipalveluspaikkana ei voi kuitenkaan toimia:

1) puolurekisteriin merkitty puolue;

2) työmarkkinajärjestö;

3) yhteisö, jonka pääasiallisena tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhteisölle tai sen toimintaan osallisille.

Siviilipalvelusasioita käsittelevä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan henkilöstö toimivat tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan virkavastuulla.

9 §

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalveluspaikan hyväksymisestä hakemuksesta. Hakemus on tehtävä kirjallisesti ja siihen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Hakemukseen ja sen hyväksymistä koskevaan päätökseen on sisällytettävä myös tieto 44 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja kurinpidosta vastaavasta henkilöstä.

Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä siviilipalveluspaikkahakemuksesta pääesikunnan lausunto ennen 8 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan ja saman momentin 4 kohdassa tarkoitetun yhteisön hakemuksen ratkaisemista.

Jos siviilipalveluspaikka olennaisesti laiminlyö 8 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvoitteensa, siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikkaa kuultuaan peruuttaa siltä oikeuden toimia siviilipalveluspaikkana. Peruuttamispäätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös ei estä uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä.

10 §

Siviilipalvelusvelvollisten sijoitusvelvollisuus

Ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrän ylittäessä siviilipalveluskeskuksen majoitus- ja työhönsijoitusresurssit valtioneuvoston on määrättävä viipymättä työministeriön esittelystä eri ministeriöiden hallinnonaloille siviilipalvelukseen sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten vähimmäislukumäärä.

11 §

Tarkeimmat säännökset

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä, siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 luku

Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen ja siviilipalveluspaikan määräytyminen

12 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemusta ei saa tehdä ennen kutsuntoja.

Hakemus siviilipalvelukseen on toimitettava kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin siviilipalveluskeskukselle tai puolustusvoimien aluetoimistolle. Hakemus on tehtävä työministeriön vahvistamalle lomakkeelle, ja siinä on annettava vakuutus 1 §:ssä tarkoitetuista vakuutukseen perustuvista syistä. Hakemus on allekirjoitettava.

Ulkomailla pysyvästi asuva asevelvollinen voi toimittaa siviilipalvelushakemuksensa myös Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin. Hakemuksesta on sitä vastaanotettaessa tarkistettava 17 §:n 1 momentissa tarkoitetut yhteyshenkilöt, jonka jälkeen se on viipymättä toimitettava puolustusvoimien aluetoimistolle.

13 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 12 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan ja siviilipalveluskeskuksen on toimitettava saapunut hakemus hyväksymistä varten puolustusvoimien aluetoimistolle. Kutsuntalautakunnan ja puolustusvoimien aluetoimiston on viipymättä ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Hakija on hakemuksen hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitetun palveluksen suorittamisesta.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneen siviilipalvelusvelvollisen asemasta 63 §:ssä tarkoitetun ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen ja 64 §:ssä tarkoitetun liikekannallepanon aikana säädetään 18, 63 ja 64 §:ssä.

14 §

Siviilipalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa, jollei siviilipalvelusvelvolliselle myönnetä lykkäystä.

Palveluksen alkamista koskeva määräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa sen kalenterivuoden alusta, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta, tai muulloinkin hänen suostumuksellaan.

Ulkomailla oleskelevalle palveluksen alkamista koskeva määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen suurlähetystyöhön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi.

Siviilipalveluskeskuksen on tarvittaessa pyydettävä poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja määräyksen toimittamiseksi hänelle.

Laillisen esteen takia määräaikana siviilipalvelukseen saapumatta jääneen on aloitettava palveluksensa heti esteen lakattua, jollei siviilipalveluskeskus ole määrännyt häntä palvelukseen muuna ajankohtana.

15 §

Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava.

Siviilipalvelusvelvollisen vakaumus ja äidinkieli on otettava huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään.

Siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikana olla palveluspaikkaansa työ- tai virkasuhteessa eikä tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.

16 §

Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta siviilipalvelusvelvollisen siirrosta toiseen siviilipalveluspaikkaan palveluksen aikana. Siirtohakemus on tehtävä kirjallisesti ja siitä tulee ilmetä siirron peruste ja uutta siviilipalveluspaikkaa koskevat toivomukset.

Siviilipalveluskeskus voi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi tai merkittävän yleisen edun niin vaatiessa päättää siviilipalveluspaikan siirrosta myös omasta aloitteestaan.

Ennen siirtoa koskevaa päätöstä siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista, hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa ja uutta siviilipalveluspaikkaa. Kuulemisvelvoitteesta voidaan kuitenkin poiketa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu 2 momentissa tarkoitettuun merkittävään yleiseen etuun.

17 §

Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat siviilipalveluskeskuksen tiedossa.

Siviilipalvelusvelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot siviilipalveluskeskukselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava siviilipalveluskeskuksen toimittamaan kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

4 luku

Siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa

18 §

Siviilipalvelukseen hakeminen erityisoloissa

Jos asevelvollinen jättää siviilipalvelushakemuksen sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on antanut asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta, hakemus toimitetaan välittömästi tämän lain 19 §:ssä tarkoitetun asevelvollisten vakaumuksen tutkintalautakunnan ratkaistavaksi.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittanut asevelvollinen, joka on hyväksytty siviilipalvelukseen, mutta joka ei ole ennen 1 momentissa tarkoitetun ylimääräistä palvelusta taikka puolustusvoimien osittaisesta tai yleistä liikekannallepanon alkamista koskevan päätöksen antamista aloittanut täydennyspalvelusta taikka jonka hakemus siviilipalvelukseen on ratkaisemattomana vireillä ennen 1 momentissa tarkoitetun päätöksen antamista, on velvollinen vakaumuksentutkintalautakunnan pyynnöstä antamaan selvityksen vakaumuksestaan.

19 §

Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Työministeriön yhteydessä toimii asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitetun ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen tai liikekannallepanon aikana yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta.

Lautakunnan tehtävänä on suorittaa vakaumuksen tutkinta sekä käsitellä ja ratkaista 18 §:ssä tarkoitetut siviilipalvelushakemukset.

20 §

Lautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi. Nimityspäätös raukeaa ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Lautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta muille jäsenille tulee määrätä henkilökohtaiset varajäsenet.

Lautakunnassa tulee olla puolustushallinnon, siviilipalvelusviranomaisen ja oikeushallinnon edustus. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajana toimivan lakimiesjäsenen tulee olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tuomarin tehtäviin perehtyneitä. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajana toimivan lakimiesjäsenen sekä lakimiessihteerin tulee edustaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusviranomaisista riippumatonta tahoa.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lakimiessihtööri ja vähintään puolet muista jäsenistä on paikalla.

Lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

21 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viivytyksettä. Lautakunnan on hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaa vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että vakaumus estää suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakija voidaan hakemuksen käsittelyn ajaksi siirtää aseetomiin tai siviilipalvelustehtäviin.

Hakemukset käsitellään lautakunnan istunnossa esittelystä. Istunnon puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Esittelijänä toimii lakimiessihtööri.

Lautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö kannattaa. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, johon puheenjohtaja on yhtynyt.

Lautakunnan päätös annetaan välittömästi todisteellisesti tiedoksi hakijalle ja tiedoksi puolustusvoimien aluetoimistolle sekä siviilipalveluskeskukselle. Uuden siviilipalvelushakemuksen jättäminen ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Lautakunnan antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

22 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä vakaumuksentutkin-
talautakunnan organisaatiosta, henkilöstöstä,
asioiden käsittelystä ja toiminnasta voidaan
antaa valtioneuvoston asetuksella.

5 luku

Palveluskelpoisuus, vapauttaminen ja lykkäys siviilipalveluksen suorittamisesta

23 §

Palveluskelpoisuus

Siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Päätöksen palveluskelpoisuudesta ja sen muutoksesta tekee siviilipalveluskeskus.

Palveluskelpoisuudella tarkoitetaan, että siviilipalvelusvelvollinen suoriutuu tai hänen voidaan olettaa suoriutuvan siviilipalveluksesta. Lisäksi edellytetään, että siviilipalvelusvelvollinen ei palvelusta suorittaessaan vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta.

Palveluskelpoisuus määritellään niiden tietojen perusteella, jotka siviilipalvelusvelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan:

- 1) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
- 2) siviilipalvelusvelvolliselta itseltään tai
- 3) 92 §:ssä tarkoitetuilta tahoilta.

Terveydentilan arvioinnissa ja palveluskelpoisuuden määrittelyssä on pyrittävä yhdenmukaiseen käytäntöön asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa.

24 §

Terveystarkastus

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi palveluksen aikana määrätä siviilipalvelusvelvollisen hänen terveydentilansa toteamiseksi osoittamansa lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalvelusvelvolliselle vastaavan määräyksen jo ennen palvelukseen määräämistä tai palveluksen aloittamista.

Siviilipalveluskeskuksen on tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja

palveluskelpoisuus kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan on lisäksi tarvittaessa tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila palveluksen aikana ja sen päättyessä. Täydennyspalveluksen, ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikaisen palveluksen aikana siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan ainoastaan tarvittaessa.

25 §

Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 24 §:ssä tarkoitetussa tutkimuksessa siviilipalvelusvelvolliselta voidaan tämän suostumuksella selvittää myös huumausainelain (1289/1993) 2 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käyttö.

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi velvoittaa siviilipalvelusvelvollisen palveluksensa aikana esittämään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) 6 §:ssä tarkoitetun huumausainetestiä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että siviilipalvelusvelvollinen on huumausaineiden vaikutuksen alaisena palveluksessa tai että hänellä on riippuvuus huumausaineista. Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden selvittämiseksi ja hän toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagoitakykyä ja jossa tehtävän suorittaminen huumausaineen vaikutuksen alaisena tai huumausaineista riippuvaisena voi:

1) vaarantaa siviilipalvelusvelvollisen itsensä tai toisen henkeä, terveyttä, palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta;

2) vaarantaa maanpuolustusta tai valtion turvallisuutta;

3) vaarantaa liikenneturvallisuutta;

4) lisätä merkittävien ympäristövahinkojen riskiä;

5) vaarantaa palvelustehtävissä saatujen tietojen suojaa, käytettävyyttä, eheyttä tai laatua ja siten aiheuttaa haittaa tai vahinkoa salassapitosäännösten suojaamille yleisille eduille tai vaarantaa rekisteröityjen yksityisyyden suojaa tai oikeuksia; taikka

6) vaarantaa liike- tai ammattisalaisuutta taikka aiheuttaa työnantajalle tai tämän asiakkaalle vähäistä suurempaa taloudellista vahinkoa, jos liike- tai ammattisalaisuuden vaarantamista taikka taloudellisen riskin syntymistä ei voida muiden keinojen avulla estää.

Siviilipalvelusvelvollinen voidaan velvoittaa esittämään 2 momentissa tarkoitettu todistus myös, jos hän hoitaa tehtäviä, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman muiden henkilöiden läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.

Huumausainetestiin ja sitä koskevaan todistukseen sovelletaan työterveyshuoltolain (1383/2001) 19 §:ää.

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka vastaavat huumausaineen käyttöä selvittävän tutkimuksen teettämisestä ja siitä aiheutuvista kustannuksista.

Jos siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyy esittämästä 2 momentissa tarkoitettua todistusta huumausainetestistä ja siviilipalveluspaikalla on perusteltu syy epäillä, että siviilipalvelusvelvollisella on riippuvuus huumausaineista tai että hän suorittaa palvelusta huumausaineiden vaikutuksen alaisena, palveluskelpoisuus on välittömästi arvioitava 24 §:ssä tarkoitetussa terveystarkastuksessa saatavan muun selvityksen perusteella.

26 §

Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Siviilipalveluskeskus voi vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta rauhan aikana kokonaan tai määräajaksi siviilipalvelusvelvollisen, joka ei ole palveluskelpoinen.

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan palveluksesta määräajaksi. Tällöin siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen myöhemmin toimitettavaan terveystarkastukseen. Vapautus määräajaksi voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Jos palvelusvelvollinen on 2 momentin perusteella määrätty uudelleen tarkastettavaksi

ja häntä ei ole terveystarkastuksissa kertaakaan todettu palveluskelpoiseksi, hänet vapautetaan palveluksesta rauhan aikana viimeistään sinä vuonna, jona hän täyttää 25 vuotta. Vapauttamisen edellytyksenä on lisäksi, että asianomainen on osallistunut hänelle määrättyihin lääkärintarkastuksiin.

27 §

Vapauttaminen toisessa valtiossa suoritettun palveluksen perusteella

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa rauhan aikana kokonaan tai osittain siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on tai on ollut myös toisen valtion kansalaisuus ja joka on suorittanut sanotussa valtiossa asevelvollisen rauhanaikaiseen palvelusvelvollisuuteen kuuluvaa palvelusta vähintään neljä kuukautta.

28 §

Vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa rauhan aikana siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus. Vapauttamisen edellytyksenä on, että asianomaisen asuinpaikka ei ole Suomessa ja hän osoittaa, että hänen tosiasialliset siteensä perheen, opiskelun, toimeentulon taikka muiden henkilökohtaisten asioiden osalta ovat muualle kuin Suomeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan peruuttaa ja asianomainen voidaan määrätä siviilipalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen on ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta, muuttanut asumaan Suomeen.

29 §

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen palvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskuksen tulee jättää palvelukseen määräämättä siviilipalvelusvelvollinen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus ja jonka asuinpaikka on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa.

Siviilipalveluskeskus voi 1 momentin estämättä kuitenkin määrätä palvelukseen siviilipalvelusvelvollisen, joka muuttaa Suomeen ennen kuin hän täyttää 30 vuotta.

30 §

Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka vetoaa toisen valtion kansalaisuuteen tai kansainväliseen sopimukseen, on velvollinen toimittamaan siviilipalveluskeskukselle selvityksen kansalaisuuksistaan ja siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

Siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta määrätään lisäksi Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa.

31 §

Lykkäyksen hakeminen

Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalveluksen suorittamisesta lykkäystä enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, jos lykkäys on katsottava erittäin tarpeelliseksi:

- 1) ammattiin valmistumisen vuoksi;
- 2) opiskelun vuoksi;
- 3) taloudellisten asioiden järjestämisen vuoksi; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Lykkäyshakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Hakemuksessa tulee esittää selvitys lykkäyksen perusteesta sekä ilmoittaa aika, jolle lykkäystä haetaan.

Kansanedustajana toimivalle, valtioneuvoston jäsenelle ja Euroopan parlamentin jäsenelle on tämän kirjallisen ilmoituksen perusteella annettava lykkäystä, jos se on tarpeellisen tehtävän hoitamista varten. Siviili-

palvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta. Ilmoitus on toimitettava siviilipalveluskeskukselle ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

Lykkäystä voi hakea myös siviilipalveluksen aikana.

32 §

Lykkäyspäätös

Lykkäyspäätöksessä on mainittava lykkäyksen alkamis- ja päättymispäivä.

Lykkäystä ei saa antaa pidemmäksi ajaksi kuin sen kalenterivuoden loppuun, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Lykkäyshakemus on käsiteltävä kiireellisesti.

33 §

Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollisen on haettava lykkäyksen keskeyttämistä siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti.

Siviilipalveluskeskus voi arvioida terveydellisen syyn takia määrääjäksi palveluksen suorittamisesta vapautetun palveluskelpoisuuden jo ennen määrääjän päättymistä, jos siviilipalvelusvelvollinen pyytää lykkäyksen keskeyttämistä ja toimittaa siviilipalveluskeskuksen palveluskelpoisuuden arviointia varten lääkärintodistuksen.

34 §

Palveluksen aloittamisvelvollisuus

Siviilipalveluksesta vapauttamista tai siviilipalveluksen lykkäystä koskevan hakemuksen tekeminen tai niitä koskevasta päätöksestä valittaminen ei ole laillinen este palvelukseen saapumiselle.

Siviilipalveluskeskuksen tulee määrätä siviilipalvelusvelvollinen aloittamaan palveluksensa mahdollisimman pian lykkäyksen päätyttyä. Määrääjäksi palveluksen suorittamisesta vapautettu on määrättävä aloittamaan palvelus mahdollisimman pian palveluskelpoiseksi tulon jälkeen.

6 luku

Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalveluksen päättyminen

35 §

Vakaumuksen suoja

Siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Jos siviilipalvelusvelvollinen ilmoittaa siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien olevan vastoin hänen vakaumustaan, siviilipalveluskeskus voi määrätä hänet toiseen siviilipalveluspaikkaan tai siviilipalveluspaikka voi määrätä hänet toisiin tehtäviin.

36 §

Syrjintäkielto

Siviilipalvelusta täytäntöönpantaessa kehtää ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

37 §

Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen tulee suorittaa tunnollisesti hänelle määrätty palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpis-teessä sekä noudattaa siviilipalveluskeskuk-sen ja siviilipalveluspaikan antamia työnjoh-dollisia määräyksiä.

38 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työ-aikaa. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia.

Siviilipalvelusvelvollisen tekemään työhön sovelletaan työturvallisuuslakia (738/2002). Siviilipalvelukseen sovelletaan työterveys- huoltolakia, jos tässä laissa ei toisin säädetä.

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus lepoa ja virkistystä varten tarpeelliseen riittävään vapaa-aikaan.

39 §

Lomat

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus ilman erikseen esitettävää syytä myönnettävään 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 12 päivän isyysvapaaseen. Jos siviilipalvelusvelvollinen on palvelusaikana erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan myöntää kuntosuuslomaa yhteensä enintään 20 päivää. Siviilipalvelusta suorittavan naisen raskauden, synnytyksen ja äitiyden perusteella annettavat lomat määräytyvät vastaavasti kuin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa säädetään.

Siviilipalvelusvelvolliselle voidaan lisäksi antaa painavista henkilökohtaisista syistä lomaa yhteensä enintään 180 päivää.

Siviilipalveluspaikka päättää loman antamisesta ja loman ajankohdasta. Edellä 2 momentissa tarkoitettua loman myöntää kuitenkin siviilipalveluspaikan 44 §:ssä tarkoitettu vastuhenkilö.

40 §

Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Siviilipalvelus suoritetaan Suomessa lukuun ottamatta mahdollisia lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille.

Siviilipalveluspaikka voi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella määrätä hänet korkeintaan 14 vuorokauden ulkomaan komennusmatkalle.

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikan hakemuksesta ja palvelusvelvollisen suostumuksella määrätä hänet korkeintaan 2 kuukauden ulkomaan komennusmatkalle, jos siihen on työ- tai koulutustehtävään liittyvä erityinen syy. Hakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siinä tulee

esittää palvelusvelvollisen kirjallinen suostumus sekä selvitys siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta.

Ulkomailla suoritettavan palveluksen matkakustannuksista ja ylläpidosta vastaa siviilipalveluspaikka.

41 §

Palvelustehtävistä vapauttaminen

Siviilipalveluspaikka voi myöntää siviilipalvelusvelvolliselle vapautuksen palvelustehtävien suorittamisesta ja oikeuden lyhytaikaisesti poistua siviilipalveluspaikasta seuraavilla perusteilla;

- 1) sairaudesta tai vammasta toipuminen;
- 2) lähiomaisen kuolema tai äkillinen vakava sairaus; taikka
- 3) muu henkilökohtainen pakottava syy.

42 §

Palvelusajan laskeminen

Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaika lasketaan siitä päivästä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen saapuu palvelukseen. Palvelusaikaan lasketaan palveluksen aloittamispäivä ja kotiuttamispäivä.

Palvelusaikaan ei lasketa päiviä, jotka siviilipalvelusvelvollinen on:

- 1) luvattomasti poissa palveluksesta;
- 2) 39 §:n 2 momentissa tarkoitettulla henkilökohtaisista syistä annetulla lomalla;
- 3) tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi palvelukseen kykenemätön;
- 4) rikoksesta epäiltynä pidätettynä tai vangittuna.

43 §

Kotiuttaminen

Siviilipalveluspaikan on kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen, kun:

- 1) hän on kokonaan suorittanut tämän lain mukaisen palveluksensa;

2) hän on täyttänyt 30 vuotta ja hänen palvelusvelvollisuutensa on päättynyt tämän lain 5 §:n 2 momentin perusteella;

3) hänet on 26—28 §:n perusteella vapautettu siviilipalveluksen suorittamisesta;

4) hän on menettänyt Suomen kansalaisuuden;

5) hänelle on palvelusaikana myönnetty lykkäystä;

6) häntä vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta; tai

7) hänelle muusta kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano alkaa.

Siviilipalveluskeskus voi harkintansa mukaan kotiuttaa siviilipalvelusvelvollisen, jos:

1) hän on lääkärinlausunnon mukaan pitkähkön ajan palvelukseen kykenemätön; taikka

2) hän on tehnyt siviilipalveluspaikkaan, sen henkilökuntaan, asiakkaaseen tai omaisuuteen kohdistuvan vakavan rikoksen tai käyttäytyy tavalla, joka osoittaa, että hän vakavasti vaarantaa palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta.

Ennen 2 momentissa tarkoitettujen perusteiden mukaista kotiuttamista siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa.

Siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamispäätös, josta ilmenee suoritettu palvelusaika ja kotiuttamisperuste.

44 §

Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Siviilipalveluspaikalla on oltava siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta ja kurinpidosta vastaava vastuuhenkilö. Siviilipalveluspaikka on velvollinen välittömästi ilmoittamaan siviilipalveluskeskukselle, jos vastuuhenkilö vaihtuu sekä uuden vastuuhenkilön yhteystiedot.

Palvelustehtävien määrääminen ja työpalveluun liittyvän perehdyttämisen järjestäminen kuuluu 1 momentissa tarkoitettulle vastuuhenkilölle tai hänen määräämälleen siviilipalveluspaikan palveluksessa olevalle muulle henkilölle.

7 luku

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet

45 §

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan sekä maksuttomiin palvelusmatkoihin ja lomamatkoihin.

Valtio vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista aiheutuvista kustannuksista. Siviilipalveluspaikka vastaa muista peruskoulutuksessa tai työpalvelussa olevalle siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa tai liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta vastaa kaikilta osin valtio.

46 §

Majoituskustannukset

Siviilipalveluspaikka osoittaa kirjallisesti siviilipalvelusvelvolliselle majoituksen työpalvelun alkaessa. Valtio korvaa siviilipalveluspaikalle siviilipalvelusvelvollisen kuukausittaiset majoituskustannukset osoitetun majoituksen sijaintipaikkakunnan mukaan seuraavasti:

I Kuntaryhmä: Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa enintään 250 euroa

II Kuntaryhmä: Muut kunnat enintään 150 euroa.

Majoituskustannukset korvataan enintään toteutuneiden asumiskustannusten mukaisesti. Korvattavia majoituskustannuksia ovat vuokra, muu vastike tai niihin rinnastettava muu sopimukseen perustuva kiinteän suuruisen kuukausittainen asumismeno, ei kuiten-

kaan rahoitusvastike tai asuntolainan pääomalyhennys. Korvausta ei makseta siviilipalveluskeskukselle.

Jos siviilipalvelusvelvollinen osoitetaan majoittumaan siilipalvelusvelvollisen vanhempien omistamaan tai vuokraamaan asuntoon, on korvattavien majoituskustannusten määrä enintään 100 euroa kuukaudessa.

Siviilipalveluspaikan on laskutettava maksetut majoituskustannukset siviilipalveluskeskukselta takautuvasti viimeistään sen kalenterivuoden päättyessä, johon majoituskustannukset kohdistuvat. Siviilipalveluspaikan on esitettävä maksamistaan majoituskustannuksista luotettava selvitys.

Majoituskustannusten korvaamiseen liittyvästä menettelystä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

47 §

Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalveluspaikka maksaa siviilipalvelusvelvolliselle päivärahan, joka on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päiväraha.

Jos siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, jonka määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava ruokaraha.

Päivärahaa ja ruokarahaa ei makseta niiltä päiviltä, joita ei lueta palvelusaikaan. Ruokarahaa ei makseta myöskään palveluspäiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on lomalla tai viikkovapaalla siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolella.

48 §

Terveystarkastus

Siviilipalveluspaikka järjestää siviilipalvelusvelvolliselle maksuttoman terveystarkastuksen.

Siviilipalvelusvelvollisen terveystarkastuksesta ja palveluskelpoistarkastuksesta säädetään 24 §:ssä. Siviilipalvelusvelvollisella on lisäksi palveluksen aikana oikeus päästä lääkärin tai muun terveystarkastuksen ammatti-

henkilöstön tarkastukseen ja saada lääkärin määräämää palveluksen suorittamisen kannalta tarpeellista hoitoa.

49 §

Täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta ja liikekannallepanon aikaista palvelusta suorittavan päiväraha sekä palkka

Täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus 47 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, jonka määrä on sama kuin reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettava miehistön reserviläispalkka.

Mitä 47 §:n 3 momentissa säädetään päivärahan menettämisestä, koskee vastaavasti myös 1 momentissa tarkoitettua palkkaa.

50 §

Työmatkat

Siviilipalveluspaikka vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat sen määräämistä komennusmatkoista sekä kustannuksista, jotka aiheutuvat siviilipalvelusvelvollisen päivittäisistä työmatkoista siviilipalveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja siviilipalveluspaikan välillä. Jos siviilipalveluspaikka ei ole järjestänyt siviilipalvelusvelvollisen komennusmatkalle majoitusta, siviilipalvelusvelvolliselle suoritetaan majoitusraha, jonka määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava majoitusraha.

Työmatkakustannusten korvaamisesta säädetään tarkemmin työministeriön asetuksella.

51 §

Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus kustannuksista, jos ne aiheutuvat siirtymisestä siviilipalveluspaikasta toiseen taikka koti- tai asuinpaikkakunnan ja palveluspaikkakunnan välisestä matkasta, jonka perusteena on siviilipalvelusvelvollisen

lipalvelukseen, täydennyspalvelukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepannon aikaiseen palvelukseen saapuminen taikka palveluksesta kotiuttaminen. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvataan vain, jos siviilipalvelusvelvollisen vakinainen asuinpaikka ei ole Suomessa.

Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan valtion varoista myös yksi Suomessa tehty matka siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun, jos se tapahtuu hänen asuin- tai kotipaikkakuntansa ulkopuolella. Edellytyksenä korvauksen maksamiselle on, että siviilipalvelusvelvollinen esittää siviilipalveluspaikan antaman todistuksen haastattelukäynnistä.

Matkakustannukset korvataan edullisimman julkisen kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuvien kustannusten mukaisesti.

Matkakustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin työministeriön asetuksella.

52 §

Maksuttomat lomamatkat

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus palvelusaikanaan vähintään kahteen edestakaiseen lomamatkaan palveluskuukautta kohden tai korvaukseen matkakustannuksista koti- tai asuinpaikkakunnalleen taikka erityisestä syystä myös muulle sellaiselle paikkakunnalle Suomessa, jonne hänellä on erityisiä henkilökohtaisia siteitä. Ulkomailta vakinaisesti asuvalla on palvelusaikanaan oikeus vähintään yhteen lomamatkaan koti- tai asuinpaikkakunnalleen ulkomailta.

Matkat on tehtävä olosuhteet huomioon ottaen valtiolle edullisimmalla tavalla.

Työministeriön asetuksella säädetään tarkemmin maksuttomien lomamatkojen määrästä ja matkakustannusten korvaamisesta ottaen huomioon asevelvollisuuslain mukaisista palvelusta suorittavien lomamatkojen lukumäärät.

53 §

Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus tarvittaessa saada siviilipalveluskeskukselta neu-

vontaa palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevissa asioissa.

54 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Palvelukseen määrätyn siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta säädetään palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (570/1961).

55 §

Siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvat muut etuudet

Siviilipalvelusvelvolliseen sovelletaan, mitä asevelvollisen taloudellisista ja sosiaalisista etuuksista muussa laissa tai asetuksessa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

56 §

Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat ennakoimattomat kustannukset

Työministeriö voi kirjallisen hakemuksen perusteella korvata siviilipalveluspaikalle siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneita poikkeuksellisia ja ennakoimattomia kustannuksia, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluspaikan taloudellisiin edellytyksiin nähden kohtuuttomina.

8 luku

Täydennyspalvelus

57 §

Täydennyspalvelusvelvollisuus

Täydennyspalvelukseen on velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun

lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen.

Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

Täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää.

58 §

Täydennyspalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalvelusta koulutuksena ja käytännön harjoitteluna. Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta ja palveluksen kestosta.

Siviilipalvelusvelvolliselle on toimitettava määräys täydennyspalvelukseen 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Määräys voidaan täytäntöönpanon edellyttäessä toimittaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään ennen täydennyspalvelusvelvollisuuden päättymistä.

Siviilipalveluskeskuksen on annettava täydennyspalvelusta koskeva määräys siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti tiedoksi viimeistään kaksi kuukautta ennen täydennyspalveluksen alkua.

59 §

Täydennyspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa täydennyspalvelukseen antamansa määräyksen, jos siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta täydennyspalveluksesta. Määräys voidaan lisäksi peruuttaa, jos täydennyspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomaille, eikä siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa.

60 §

Täydennyspalveluksesta vapauttaminen

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta myöntää vapautuksen määrätystä täydennyspalveluksesta siviilipalvelusvelvolliselle:

1) jolle vapautus on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;

2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman vapauttamista;

3) jonka osallistuminen täydennyspalvelukseen erityisen vakavasti haittaisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa;

4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Siviilipalvelusvelvolliselle on annettava uusi täydennyspalvelusmääräys välittömästi vapautusperusteen lakattua.

Vapautusta on haettava kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys vapauttamisen perusteesta. Vapautus koskee vain vapauttamispäätöksessä yksilöityä täydennyspalvelusta eikä se estä uuden täydennyspalvelusmääräyksen antamista. Vapauttamishakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan täydennyspalveluksesta hänen siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

61 §

Lomat täydennyspalveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus voi myöntää täydennyspalvelusta suorittavalle vain 39 §:n 1 momentissa tarkoitettua isyysvapaata ja 2 momentissa tarkoitettua lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä. Siviilipalvelusvelvollisella ei ole täydennyspalveluksen aikana oikeutta tämän lain 39 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kuntoisuuslomaan ja henkilökohtaiseen lomaan.

62 §

Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Jos 57—61 §:ssä ei toisin säädetä, täydennyspalvelukseen sovelletaan siviilipalvelusvelvollista ja palveluksen suorittamista koskevia säännöksiä.

Täydennyspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31—33, 38 §:n 1 momenttia eikä 40 §:ää.

9 luku

Ylimääräinen palvelus ja palvelus liikekannallepanon aikana

63 §

Ylimääräinen palvelus

Ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on valtitseva häiriötilanne ja sen vaatimukset huomioon ottaen harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia siten, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja määrättävissä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

Tasavallan presidentti voi päättää normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa valtioneuvoston esittelystä, että siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilivarattoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia ylimääräiseen palvelukseen.

Palvelus voidaan määrätä alkamaan heti.

Ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen kesto ja peruuttamiseen samoin kuin ylimääräisestä palveluksesta vapauttamiseen ja kotiuttamiseen sovelletaan asevelvollisuuslain 83—85 §:ää. Vapauttamis- ja kotiuttamis päätöksen tekee siviilipalveluskeskus.

64 §

Liikekannallepanon aikainen palvelus

Tasavallan presidentti päättää valtioneuvoston esittelystä siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta.

Siviilipalvelusvelvolliset määrätään liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan heti. Asevelvollisuuslain 86 §:ssä tarkoitetun puolustusvoimien osittaisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä siviilivarattoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen. Puolustusvoimien yleisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä myös lisävarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen, 50 vuotta täyttäneet voidaan määrätä palvelukseen kuitenkin ainoastaan eduskunnan suostumuksella.

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan yleisen liikekannallepanon aikana määrätä 24 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen, jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi.

Siviilipalvelusvelvollisen liikekannallepanon aikainen palvelus tapahtuu siviilipalveluskeskuksen johtamana ja alaisuudessa taikka pelastuslain (468/2003) 4 §:ssä tarkoitettujen pelastusviranomaisten, mainitun lain 6 §:n 5—10 kohdissa tarkoitettujen pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien eri viranomaisten taikka opetusministeriön ja sen alaisten virastojen johtamana ja alaisuudessa. Edellä tarkoitettut viranomaiset toimivat liikekannallepanon aikana siviilipalveluspaikkoina.

Puolustusvoimilla on 4 momentin estämättä oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelusvelvollinen tai siviilipalvelukseen hakeutunut, joka on 18 §:n nojalla velvollinen toimittamaan selvityksen vakaumuksestaan vakaumuksentutkintalautakunnalle ja, jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista puolustusvoimien palvelukseen.

Siviilipalveluskeskus määrää liikekannallepanotilanteessa 4 momentissa tarkoitettujen viranomaisten käyttöön niiden pyynnöstä tarpeelliseksi katsomansa määrän siviilipalvelusvelvollisia, joita ei ole 66 §:n 1 momentin mukaisesti vapautettu palveluksesta tai varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin taikka

määrätty valmiuslain (1080/1991) mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta tai terveydenhuollon työvelvollisuutta.

65 §

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovelletaan 23—26 ja 35—37 §:n, 38 §:n 2 ja 3 momentin sekä 41, 42 §:n sekä 43 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana säätää poikkeuksia:

- 1) 4 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusajasta;
- 2) 39 §:ssä tarkoitetusta loman ja vapaan pituudesta sekä myöntämisen perusteista;
- 3) 7 luvussa tarkoitetun päivärahan ja matkakustannusten korvaamisen perusteista sekä maksuttomia lomamatkoja koskevista säännöksistä.

66 §

Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Siviilipalveluskeskus voi työnantajan hakemuksesta jättää siviilipalvelusvelvollisen määräämättä ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen, jos siviilipalvelusvelvollisen määrääminen palvelukseen saattaisi vaarantaa yleistä taloutta tai muita yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä yleisiä etuja.

Työministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitetusta hakemusmenettelystä.

10 luku

Palvelusrikkomukset ja kurinpito

67 §

Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö 37 §:ssä tarkoitetut palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangaistukseen siten kuin tässä laissa säädetään. Siviilipalvelupaikan 44 §:ssä tarkoitetun vastuuhenkilön tulee tehdä palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan siviilipalveluskeskukselle kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus, ellei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

68 §

Palvelusrikkomuksen tutkinta

Siviilipalveluskeskuksen on palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan suoritettava tutkinta palvelusrikkomuksen selvittämiseksi. Siviilipalveluskeskuksen on asiaa tutkiessaan hankittava asian ratkaisemiseksi tarvittava aineisto rikkomuksesta, siitä epäillyn siviilipalvelusvelvollisen syyllisyydestä ja muista asiaan vaikuttavista seikoista.

Siviilipalveluskeskuksen on laadittava tutkinnasta pöytäkirja. Tutkinnassa on suullisesti kuultava siviilipalvelusvelvollista. Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti määräys kuulemistilaisuuteen. Ennen kuulemistä siviilipalvelusvelvolliselle on ilmoitettava mistä asiasta ja missä ominaisuudessa häntä kuullaan. Kuuleminen suoritetaan siviilipalveluskeskuksen määräämänä aikana joko siviilipalveluspaikassa tai siviilipalveluskeskuksessa. Kuulustelukertomus on annettava siviilipalvelusvelvolliselle hänen luettavakseen ja tarkistettavakseen ja siihen on merkittävä siviilipalvelusvelvollisen tekemät huomautukset.

Siviilipalvelusvelvolliselle on ennen kurin-pitoasian ratkaisemista varattava tilaisuus tutustua tutkintapöytäkirjaan ja muuhun tutkin-

nassa kertyneeseen aineistoon sekä antaa niiden johdosta selityksensä.

69 §

Kurinpitorangaistukset

Siviilipalvelusvelvolliselle, joka on syyllistynyt palvelusrikkomukseen, voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena

- 1) kirjallinen varoitus;
- 2) työtä yli säännönmukaisen työajan;
- 3) päivärahan menetys; tai
- 4) henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetys.

Samasta rikkomuksesta voidaan määrätä vain yhtä rangaistuslajia oleva kurinpitorangaistus.

Päivärahan menetys voidaan palvelusaikana määrätä korkeintaan kaksi kertaa ja enintään 30 päivältä kerrallaan. Työtä yli säännönmukaisen työajan voidaan määrätä enintään neljä tuntia päivässä enintään viiden päivän ajaksi rangaistuskertaa kohti. Henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetys voi olla enintään neljä päivää rangaistuskertaa kohti.

70 §

Kurinpitorangaistuksen määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää kurinpitorangaistuksen sen jälkeen, kun se on suorittanut loppuun palvelusrikkomusta koskevan tutkinnan. Kurinpitorangaistus on määrättävä kuukauden kuluessa suullisen kuulemisen suorittamisesta. Siviilipalveluskeskus tekee kurinpitoasiassa kirjallisen päätöksen, josta on käytävä ilmi rikkomus, rikkomuksen teko-aika- ja paikka, kurinpitorangaistuksen laji ja määrä, sovelletut lainkohdat ja päätöksen perustelut.

Kurinpitorangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa palvelusrikkomukseen. Rangaistusta harkittaessa on otettava huomioon ne olosuhteet, joissa rikkomus on tehty, siviilipalvelusvelvollisen oma pyrkimys estää tai lieventää rikkomuksen vaikutuksia sekä siviilipalvelusvelvollisen aikaisempi palvelus ja käyttäytyminen.

Kurinpitorangaistus voidaan jättää määräämättä tai asia jättää suullisen huomautuksen varaan, jos palvelusrikkomus on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huolimattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka jos rikkomusta on muuten pidettävä vähäisenä.

Kurinpitopäätös on päivättävä ja allekirjoitettava. Siviilipalveluskeskuksen on annettava päätös todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle. Päätökseen tai siihen liittyvään tiedoksiantotodistukseen on merkittävä sen tiedoksianto-aika. Päätökseen on liitettävä muutoksenhakuosoitus.

11 luku

Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen

71 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka toistuvasti jättää vastaamatta 17 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluskeskuksen todisteellisesti toimitamaan kirjalliseen tiedusteluun, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

72 §

Täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen täydennyspalvelukseen, jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava *täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

73 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun peruskoulutukseen tai työpalveluun, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, on tuomittava *siviilipalveluksesta kieltäytymisestä* vankeuteen ajak-

si, joka vastaa puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän sitoutuu suorittamaan jäljellä olevan siviilipalveluksensa asianmukaisesti loppuun. Edellytyksenä on lisäksi, että 5 §:n 2 momentissa säädetty ikäraja ei estä palveluksen suorittamista.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä saa tuomita rangaistukseen vain kerran.

74 §

Siviilipalvelusrikos

Siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitörangaistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö 37 §:n mukaisen palvelusvelvollisuutensa, on tuomittava *siviilipalvelusrikoksesta* vankeuteen ajaksi, joka vastaa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän sitoutuu suorittamaan jäljellä olevan palveluksensa asianmukaisesti loppuun. Edellytyksenä on lisäksi, että 5 §:n 2 momentissa säädetty ikäraja ei estä palveluksen suorittamista.

Jos siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vankeutta vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, määrää siviilipalveluskeskus tuomitun jatkamaan siviilipalveluksen suorittamista vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä olevan palvelusajan mukaisesti. Vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Siviilipalveluskeskus määrää jäljellä olevan palveluksen aloittamisesta siviilipalvelusrikoksesta annetun tuomion tultua lainvoimaiseksi taikka vankeusrangaistuksen suorittamisen tai raukeamisen jälkeen. Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus jatkuu palvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen niin edellyttäessä myös sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta.

75 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikana jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava *siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

76 §

Siviilipalvelusrikos ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana hänelle määrätystä kurinpitörangaistuksesta huolimatta edelleen laiminlyö palvelukseen kuuluvan velvollisuutensa, on tuomittava *siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tuomitaan myös siviilipalvelusvelvollinen, joka tarkoituksenaan välttää siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamista:

- 1) vahingoittaa itseään tai terveyttään taikka yrittää sitä; tai
- 2) esittää siviilipalvelusviranomaiselle väärän tiedon.

77 §

Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen 71—76 §:ssä tarkoitettuja rikoksista tekee siviilipalveluskeskus siviilipalveluspaikan toimittaman palvelusrikkomusilmoituksen perusteella. Rikosilmoitus on tehtävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Rikosilmoituksessa on mainittava siviilipalvelusvelvollisen suorittama ja jäljellä oleva palvelusaika sekä asian tutkimiseen vaikuttavat seikat.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 71—76 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta, ellei siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

Siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan on tehty rikosilmoitus 73 tai 74 §:ssä tarkoitettua rikoksesta, on välittömästi kotiutettava.

78 §

Uusi palvelusmääräys

Jos siviilipalvelusvelvollista, jota vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta, ei syytetä kyseisistä rikoksista tai häntä ei tuomita niistä vankeusrangaistukseen, siviilipalveluskeskuksen on määrättävä hänet uudelleen palvelukseen. Aika, jonka siviilipalvelusvelvollinen on asian tutkinnan vuoksi ollut vapautensa menettäneenä, luetaan tällöin hänen palvelusajakseen siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

79 §

Rikosoikeudellisten säännösten ja rangaistusmääräysmenettelyn soveltaminen

Edellä 71—76 §:ssä tarkoitettujen rikosten käsittelyyn sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa sekä sakkorangaistuksesta, vankeusrangaistuksesta ja sen täytäntöönpanosta säädetään, ellei tässä laissa toisin säädetä. Rangaistus 71 §:ssä tarkoitettua tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta ja 72 §:ssä tarkoitettua täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta voidaan määrätä myös rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain (692/1993) mukaisessa rangaistusmääräysmenettelyssä.

80 §

Siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevat erityissäännökset

Edellä 73 tai 74 §:n nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi, eikä sen sijasta saa määrätä yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin

päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain (39/1889) 2 c luvun 2 §:n 2 momentissa säädetty vähimmäisaika.

Edellä 73 tai 74 §:n mukaisesta rikoksesta ja muusta rikoksesta ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta eikä niistä tuomittua vankeusrangaistusta saa yhdistää eikä laskea yhteen muusta rikoksesta tuomitun rangaistuksen kanssa. Jos muusta rikoksesta tuomittu vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus tulee täytäntöön pantavaksi samanaikaisesti siviilipalvelusrikoksesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomitun rangaistuksen kanssa, pannaan ensin täytäntöön muusta rikoksesta tuomittu rangaistus.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittavaa henkilöä ei saa sijoittaa valvottuun koevapauteen.

Edellä 73—76 §:n nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin eikä sitä saa ottaa huomioon myöhemmin rangaistuksen koventamisperusteena.

81 §

Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaisessa vapaudessa 73 tai 74 §:n mukaisesta rikoksesta annetun tuomion perusteella olevan siviilipalvelusvelvollisen koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Jäljellä olevan palvelusajan määrää siviilipalveluskeskus saatuaan vankilaviranomaiselta tiedon suoritettua rangaistuksesta. Ellei erityisiä syitä ole, siviilipalvelusvelvollista ei määrätä valvontaan.

Ehdonalaiseen vapauteen siirtyneen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Ehdonalaisen vapauden 82 §:n perusteella menettänyttä ei päästetä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen.

82 §

Ehdonalaisen vapauden menettäminen

Jos 73 §:n mukaisesta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan syyllistyy 73 tai 74 §:n

mukaiseen rikokseen, hänet tuomitaan niistä säädetyn rangaistuksen asemasta menettämään ehdonalainen vapautensa.

Jos 74 §:n mukaisesta siviilipalvelusrikoksesta tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan syyllistyy uudelleen siviilipalvelusrikokseen, hänet tuomitaan menettämään ehdonalainen vapautensa. Lisäksi tuomioistuim voi määrätä hänelle uuden rangaistuksen 74 §:n 1 momentin mukaisesti.

Tuomiossa on ilmoitettava miten paljon vankeusrangaistusta on vielä suoritettava ottaen huomioon aikaisemmin suoritettu rangaistus ja siviilipalvelus. Laskennassa kaksi siviilipalveluspäivää vastaa yhtä vankeuspäivää.

83 §

Vankeusrangaistuksen raukeaminen

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittu vankeusrangaistus raukeaa, jollei rangaistuksen täytäntöönpano ole alkanut viiden vuoden kuluessa lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä tai jos täytäntöönpano on keskeytynyt, keskeytymispäivästä.

Vankeusrangaistus raukeaa myös, jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty on ollut jäljellä olevan palvelusajan siviilipalveluksessa tai hänet on vapautettu palveluksesta terveydellisillä perusteilla.

84 §

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen vankeusrangaistuksen johdosta

Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy, kun siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu on kokonaan suorittanut vankeusrangaistuksen tai kun vankeusrangaistus on rauennut.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus jatkuu tarvittaessa myös vankeusrangaistuksen raukeamisen tai suorittamisen jälkeen edellä 74 § 4 momentissa mainituin tavoin, ellei palvelusvelvollista ole vapautettu palveluksesta terveydellisillä perusteilla.

Rangaistuslaitoksen on ilmoitettava 1 ja 2 momentissa tarkoitettun henkilön vapautumisesta siviilipalveluskeskukselle.

85 §

Oikeudenkäynti ja tuomioistuimen ja virallisen syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Syyte 71—76 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta voidaan tutkia siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan yleisessä alioikeudessa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle 71—76 §:ssä koskevassa asiassa tekemästään ratkaisusta tai asian sil-lensä jättämisestä. Virallisen syyttäjän on annettava vastaava ilmoitus, jos hän tekee mainittuja rikoksia koskevassa asiassa päätöksen jättää syyttämättä.

Jos tuomioistuimessa sen käsitellessä 71—76 §:ssä tarkoitettua rikosta vastaajana olevalla ei ole oikeudenkäyntiavustajaa tai -asiamiestä ja asian laadun vuoksi tai muusta syystä voidaan olettaa, ettei hän pysty yksin valvomaan oikeuttaan, hänelle on määrättävä oikeudenkäyntiavustaja. Oikeudenkäyntiavustaja voidaan määrätä myös esitutkinnan aikana riippumatta siitä, tuleeko asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Avustajan määräämisestä ja avustajalle suoritettavasta palkkiosta ja korvauksesta on voimassa, mitä niistä säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa.

12 luku

Rekisterit ja tietosuojaja

86 §

Siviilipalvelusrekisteri ja sen käyttötarkoitus

Siviilipalvelusrekisteri on siviilipalvelusvelvollisia koskeva automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävä valtakunnallinen henkilörekisteri. Siviilipalvelusrekisteriä pidetään palvelukseen hakemista, määräämistä, palveluksen suunnittelua ja järjestämistä, palveluskelpoisuuden määrittämistä, valvontaa sekä siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaista sijoittamista varten.

Siviilipalvelusrekisteriin voi kuulua myös manuaalisesti pidettäviä siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseen liittyviä asiakirjoja.

87 §

Rekisterinpitäjät

Työministeriö vastaa siviilipalvelusrekisterin yleisestä toimivuudesta, tietoturvasuudesta, rekisteriin talletettavien tietotyyppien määrittelystä sekä rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä.

Työministeriö määrittelee eri käyttäjäryhmille työtehtävien edellyttämät käyttöoikeudet siviilipalvelusrekisteriin. Työministeriö myöntää käyttöoikeudet työministeriön ja siviilipalveluskeskuksen henkilöstölle sekä 44 §:ssä tarkoitetuille siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöille. Vastuuhenkilöt myöntävät työministeriön antaman luvan puitteissa siviilipalvelusrekisteriin rajatut käyttöoikeudet siviilipalveluspaikan muille siviilipalvelusvelvollisten asioita hoitaville henkilöille.

Siviilipalveluskeskus vastaa rekisterinpitäjälle henkilötietolain (523/1999) mukaan säädetyistä muista tehtävistä.

Siviilipalvelusrekisterin käyttäjänä ja ylläpitäjänä toimivat työministeriö ja siviilipalveluskeskus toimivaltaansa kuuluvien tehtävien osalta. Siviilipalveluspaikat toimivat siviilipalvelusrekisterin käyttäjänä ja ylläpitäjänä palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten jäljempänä 89 §:n 1 momentissa yksilöityjen tietojen osalta.

Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkärit toimivat rekisterinpitäjänä siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkittävien tietojen osalta.

88 §

Vastuu siviilipalvelusrekisteriin talletetuista tiedoista

Rekisterinpitäjä, joka tallettaa siviilipalvelusrekisteriin tietoja, vastaa rekisteriin talletettujen tietojen virheettömyydestä sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa.

89 §

Rekisterin tietosisältö

Siviilipalvelusrekisteriin merkitään 86 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten siviilipalvelusvelvollisesta seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja nimihistoria siitä lukien, kun henkilö on täyttänyt 15 vuotta;
- 2) henkilötunnus;
- 3) sukupuoli;
- 4) äidinkieli;
- 5) kansalaisuus;
- 6) siviilisääty;
- 7) koulutus;
- 8) ammatti;
- 9) ajokorttitiedot;
- 10) kotikunta, osoite- ja muut yhteystiedot;
- 11) vajaavaltaisuutta ja edunvalvojaa koskevat tiedot;
- 12) palveluskelpoisuustiedot;
- 13) palveluspaikkaan ja -aikaan liittyvät tiedot;
- 14) palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät tiedot;
- 15) palveluksen keskeyttämis- ja kotiuttamistiedot;
- 16) matkaoikeuksien määrittämistä, käyttämistä ja tarkistamista koskevat tiedot;
- 17) lähiomaisen nimi ja osoite;
- 18) tiedot annetuista kurinpitöraangaistuksista ja seuraamuksista.

Siviilipalvelusvelvollisesta pidetään lisäksi lääkärintarkastuskorttia, johon siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkäri merkitsee palveluksen suorittamisen kannalta tarpeelliset terveydentilatiedot.

Siviilipalvelusrekisteriin voidaan lisäksi tallettaa:

- 1) tieto vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta, jos sillä on merkitystä palveluksen järjestämisen tai siviilipalveluspaikan määrittämisen kannalta;
- 2) siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista ja täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevat tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä tieto muusta rikoksesta tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos sillä on merkitystä siviili-

palvelusvelvollisen palveluksen tai sijoituksen kannalta;

3) siviilipalvelusvelvollisen tavoittamista ja palvelukseen määräämistä varten tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa;

4) diagnoositiedot, lääkärinlausunnot ja muut terveydentilatiedot, joilla on merkitystä palveluskelpoisuuden määrittämisen ja tarkistamisen sekä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;

5) siviilipalvelukseen määräämistä koskevat tiedot;

6) tässä laissa tarkoitettuun muutoksenhaakuun liittyvät tiedot.

90 §

Henkilökortin ja lääkärintarkastuskortin säilyttäminen ja siirtäminen

Siviilipalveluspaikka toimittaa siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskortin siviilipalvelusvelvolliselle osoittamalleen terveydenhuolto-organisaatiolle.

Siviilipalvelusvelvollisen vaihtaessa siviilipalveluspaikkaa, siviilipalveluspaikan on siirrettävä manuaalinen henkilökortti sekä lääkärintarkastuskortti välittömästi uuteen siviilipalveluspaikkaan.

Siviilipalvelusvelvollisen kotiututtua lääkärintarkastuskortti ja henkilökortti on toimittava välittömästi siviilipalveluskeskukseen.

91 §

Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat 89 §:n 1 momentissa määritellyt tiedot ja 89 §:n 2 momentissa tarkoitetut lääkärintarkastuskorttiin merkittävät tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta. Tiedot siirretään tällöin [sota-arkistoon].

Edellä 89 §:n 3 momentissa tarkoitetut siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot pois-

tetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Jos tieto on saatu ja merkitty rekisteriin suoritetun palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuuluessa siviilivarantoon tai lisävarantoon, tieto poistetaan viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä, kuitenkin viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta.

Jos siviilipalveluskeskuksena toimiva viranomainen vaihtuu, siviilipalveluskeskuksen on välittömästi luovutettava siviilipalvelusrekisteri järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

92 §

Ulkopuoliset tietolähteet

Siviilipalveluskeskuksella ja työministeriöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä siviilipalvelusrekisteriä varten niille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi seuraavia tietoja:

1) väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitetut tiedot ja 3 momentissa tarkoitettu uskontokuntaan kuulumista koskeva tieto siviilipalveluksen järjestämisestä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

2) sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot, palveluskelpoisuustiedot sekä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä;

3) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyskeskukselta ja lääkäriltä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuutta tarkistettaessa;

4) terveyskeskukselta, mielenterveystoimistolta, sairaalalta tai muulta mielenterveys-työtä tekevältä taholta tiedot mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta siviilipalvelusvelvolliselle, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta;

5) ulkomaalaisvirastolta henkilön kansalaisuutta koskevat tiedot sen selvittämiseksi, onko henkilö palvelusvelvollinen Suomessa;

6) poliisi-, syyttäjä- ja vankeinhoitoviranomaiselta siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevaa rikosilmoitusta, syyteharkintaa, rikoksen seuraamusta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

7) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tiedot tuomioistuimissa ratkaistuista rikosasioista, joissa on tuomittu vankeusrangaistus siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden arvioimiseksi; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/1993);

8) vankeinhoitoviranomaisilta tiedot rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

9) sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta ja vastaavalta laitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, joka ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan sekä tieto siviilipalvelukseen määrätyn vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

10) kansaneläkelaitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaistukilain (124/1988) mukainen vammaistuki palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden selvittämiseksi;

11) työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä työministeriöltä tieto siviilipalvelusvelvollisista, joille on valmiuslain mukaisesti annettu työmääräys työvelvollisena liikekannallepanon aikaista palvelukseenmääräämistä varten.

Siviilipalveluspaikalla on oikeus saada seuraavat tiedot:

1) siviilipalveluskeskukselta ennen yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen valintaa välttämättömät tiedot palvelukseen otettavan siviilipalvelusvelvollisen koulutuksesta ja työkokemuksesta työhön soveltuvuuden arviointia varten;

2) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä salassapitosäännösten estämättä palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta.

Työministeriöllä ja siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Ennen tietojen luovuttamista rekisterinpitäjän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla

93 §

Tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, siviilipalvelusrekisteristä voidaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaalaisvirastolle siviilipalveluksen suorittamista koskevia tietoja kansalaisuusasian käsittelemistä varten.

Rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä pykälässä mainitut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja pyytävän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

13 luku

Muutoksenhaku

94 §

Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston 12 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen sovelletaan asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai aluetoimiston asevelvollisuusasiassa tekemään päätökseen.

95 §

Muutoksenhaku siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan päätökseen

Siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikan määräämistä ja siviilipalveluspaikan siirtoa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee. Valituskirjelmä on toimitettava siviilipalveluskeskukselle 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu hakijalle tiedoksi. Siviilipalveluskeskuksen on toimitettava valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa valitusviranomaiselle viipymättä. Valitus on käsiteltävä kiireellisesti. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei valitusviranomaisella toisin määrää.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, siviilipalveluskeskuksen antamaan muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen ja siviilipalveluspaikan antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehnyt viranomais sijaitsee. Siviilipalvelukseen määräämistä, palveluksen keskeyttämistä, lykkäämistä, palveluksesta vapauttamista tai kotiuttamista koskeva valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei valitusviranomaisella toisin määrää.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

96 §

Muutoksenhaku kurinpitörangaistukseen

Siviilipalvelusvelvollinen, jolle on määrätty kurinpitörangaistus, saa hakea muutosta rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee.

Valituskirjelmä on toimitettava siviilipalveluskeskukseen 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi. Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä toimitettava valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa vali-

tusviranomaiselle. Valitus on käsiteltävä kiireellisesti.

Kurinpitörangaistusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Jos päätöksestä on valitettu hallinto-oikeuteen, rangaistuksen saa kuitenkin panna täytäntöön sen jälkeen, kun hallinto-oikeus on antanut valituksen johdosta päätöksensä. Kurinpitörangaistus voidaan kuitenkin panna täytäntöön välittömästi siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei kurinpitörangaistuksen täytäntöönpano siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

97 §

Hallintolainkäyttölain soveltaminen

Sen lisäksi, mitä 94—96 §:ssä säädetään, muutoksenhakuun sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996).

14 luku

Erinäiset säännökset

98 §

Hakeutuminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemus on viipymättä hyväksyttävä, jos siinä ilmoitetaan, ettei 1 §:ssä tarkoitettu vakaumus enää estä mainittujen lakien mukaisen palveluksen suorittamista ja jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei saa tehdä enää

siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty siviilipalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen siviilipalvelukseen, siviilipalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä puolustusvoimien aluetoimistolle.

99 §

Palvelusaika siirryttäessä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta palveluksesta annetun lain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen

Siviilipalveluskeskus määrää asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen siirtyvän jäljellä olevan siviilipalvelusajan siten, että siviilipalveluslain mukaisesta 362 vuorokauden palvelusajasta vähennetään ylöspäin pyöristettynä luku, joka saadaan, kun jo suoritettujen palveluspäivien määrä kerrotaan suhdeluvulla, joka saadaan jakamalla 362 vuorokauden mittainen siviilipalvelusaika asianomaiselle asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain perusteella määräytyneellä palvelusajalla.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen haikutunutta siviilipalvelusvelvollista.

100 §

Hallinnon yleislakien soveltaminen

Tämän lain mukaisen hallintoasian käsitteilyssä sovelletaan hallintolakia (434/2003), kielilakia (423/2003), henkilötietolakia ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, ellei tässä laissa toisin säädetä.

101 §

Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta palvelukseen tai lopettaa sen, siviilipalveluspaikan on ilman aiheetonta viivytystä pyydettävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikkakunnan tai siviilipalveluspaikan sijaintipaikkakunnan poliisilta virka-apua hänen etsimiseksi ja palvelukseen toimittamiseksi. Poliisin on tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin tavoittamatta jääneen siviilipalvelusvelvollisen etsintäkuuluttamiseksi.

Poliisin on viipymättä toimitettava siviilipalvelusvelvollinen siviilipalveluspaikkaansa, jollei hän kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai jollei hänellä ole laillista estettä poissaololleen. Poliisin on toimitettava siviilipalveluspaikkaan kieltäytymisilmoitus tai selvitys laillisesta esteestä.

102 §

Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Työministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja puolustusvoimien on annettava kutsunnanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta haiketa siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä.

15 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

103 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

104 §

Kumottavat säännökset

Tällä lailla kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1991 annettu siviilipalveluslaki (1723/1991) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos muussa laissa tai asetuksessa viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen siviilipalveluslakiin, sen sijasta sovelletaan tätä lakia.

105 §

Siirtymäsäännökset

Tämän lain säännöksiä sovelletaan jäljempänä säädetyin poikkeuksin myös siviilipalvelusvelvolliseen, joka on aloittanut siviilipalveluksensa ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa palveluksensa aloittaneeseen siviilipalvelusvelvolliseen ei sovelleta palvelusaikaa koskevaa 4 §:ää eikä 39 §:n 1 momentin säännöksiä henkilökohtaisten lomien määrästä.

Mitä 18 §:n 2 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos palveluksen suorittanut on hyväksytty siviilipalvelukseen ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain 8 luvun täydennyspalvelusvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei sovelleta siviilipalvelusvelvolliseen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja hyväksytty siviilipalvelukseen ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaantullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista tai lykkäyksen myöntämistä koskeviin päätöksiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneet palvelusrikkomukset ratkaistaan menetelyn ja seuraamusten osalta palvelusrikkomuksen tekohetkellä voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Tämän lain voimaantullessa pääesikunta luovuttaa siviilipalvelusrekisteriin asevelvollisuusrekisterissä olevat siviilipalvelusvelvollisten perustiedot, palveluskelpoisuustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilatiedot sekä siviilipalvelusvelvollisia koskevat tiedot tämän lain 66 §:ssä tarkoitetuista hakemuksista ja päätöksistä.

Tämän lain voimaantullessa työministeriössä vireillä olevat palveluspaikkahakemukset sekä sotilaslääneissä vireillä olevat 66 §:ssä tarkoitettut hakemukset tulee viran puolesta siirtää siviilipalveluskeskukseen ratkaistavaksi.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain voimaantulon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**pelastuslain 6 ja 52 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 2003 annetun pelastuslain (468/2003) 6 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohta sekä 52 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta sekä
lisätään 6 §:n 1 momenttiin uusi 11 kohta sekä 52 §:n 1 momenttiin uusi 4 kohta seuraavasti:

6 §

Muiden viranomaisten tehtävät

Pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten, kuin niiden tehtävistä kunkin toimialan säädöksissä tai muussa lainsäädännössä säädetään ovat:

- 9) lääninhallitus;
 10) kunnan eri toimialoista vastaavat virastot ja laitokset; sekä
 11) siviilipalveluskeskus.

52 §

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Pelastusviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin saada:

2) puolustusvoimilta maksutta tieto siitä, onko asevelvollinen vapautettu sodan aikaisesta palveluksesta;

3) muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä maksutta tiedot niiden palveluksessa olevista henkilöistä koskien myös varattavan henkilön ikää, koulutusta, ammattia ja työkykyä sekä henkilön varaamista viranomaiselle tai yhteisölle sen oman toiminnan varmistamiseksi poikkeusoloissa; sekä

4) siviilipalvelusviranomaisilta maksutta tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen vapautettu liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta sekä tieto siviilipalveluksen suorittaneiden henkilöiden palveluksessaan saamista erityiskoulutuksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

3.

Laki**vuosilomalain 5 ja 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 18 päivänä maaliskuuta 2005 annetun vuosilomalain (162/2005) 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 2 momentin 9 kohta seuraavasti:

5 §

Vuosiloman ansainta

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työsuhteen jatkumisaikaan ei lueta aikaa, jolloin työ on keskeytynyt työntekijän ollessa suorittamassa asevelvollisuuslaissa (/) tarkoitettua vakinaista palvelusta, naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua vapaaehtoista asepalvelusta tai siviilipalveluslaissa (/) tarkoitettua siviilipalvelusta.

7 §

Työssäolon veroinen aika

Työssäolopäivien veroisina pidetään myös niitä työpäiviä tai työtunteja, jolloin työntekijä työsuhteen kestäessä on estynyt tekemästä työtä:

9) reservin harjoituksen tai ylimääräisen palveluksen taikka siviilipalveluslain 57 §:ssä tarkoitetun täydennyspalveluksen tai 63 §:ssä tarkoitetun ylimääräisen palveluksen vuoksi; tai

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

4.

Laki**lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14 päivänä kesäkuuta 2002 annetun lain (504/2002) 2 §:n 2 momentin 1 kohta ja 3 §:n 1 momentti seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

 Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyn edellytyksin myös:

1) siviilipalveluslain (/) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;

3 §

Työnantajan velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi

Työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2

momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran. Työnantajalla tarkoitetaan tässä laissa myös siviilipalveluslain 7 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluskeskusta sekä työvoimaviranomaista, joka tekee työharjoittelua, työelämävalmennusta ja työkokeilua koskevan sopimuksen.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki**asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1309/1994) 1 §:n 1 momentti ja 2 §:n 3 momentti seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään ryhmähenkivakuutusta vastaavasta taloudellisesta tuesta, jota suoritetaan asevelvollisuuslaissa (/) tai siviilipalveluslaissa (/) tarkoitetulla tavalla palvelustaan suorittaneen henkilön kuoltua hänen edunsaajilleen.

2 §

Tuen saamisen edellytykset

Asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun reservin kertausharjoitukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai vapaaehtoiseen harjoitukseen taikka siviilipalveluslaissa tarkoitettuun täydennyspalvelukseen tai ylimääräiseen palvelukseen osallistuvan osalta tätä lakia sovelletaan siltä osin kuin kuolema on tapahtunut matkalla palvelukseen, palveluksessa tai paluumatkalla palveluksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 c luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 780/2005, seuraavasti:

2 c luku

Vankeudesta

Ehdonalainen vapauttaminen

5 §

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

 Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakym-

mentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainitun määröosan soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muutorangaitusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (/) 73 §:ssä tarkoitusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 74 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusrikoksesta, 75 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 76 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetyisaika vähennetään edellä mainituista määröosista ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua määröosasta.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki**vankeuslain 3 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 2005 annetun vankeuslain (767/2005) 3 luvun 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

3 luku

Rangaistusajan laskeminen

4 §

*Määräaikaisen vankeusrangaistuksen ja
muuntorangaistuksen yhteenlaskeminen*

Siviilipalvelusrikoksia koskevista poikkeussäännöksistä säädetään siviilipalveluslaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

8.**Laki****kielilain 39 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 6 päivänä kesäkuuta 2003 annetun kielilain (423/2003) 39 §:n 2 momentti seuraavasti:

39 §

*Puolustusvoimien komentokieli ja joukko-
osastot*

kielisen siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään säädetään siviilipalveluslaissa (/).

Asevelvollisen oikeudesta tulla määrätyksi joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkiensä, suomi tai ruotsi, säädetään asevelvollisuuslaissa (/). Suomen- ja ruotsin-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

9.

Laki**hallinto-oikeuslain 12 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 a §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 675/2006, seuraavasti:

12 a §

Hallinto-oikeuden kokoonpano eräissä asioissa

non käyttämistä ja ratkaistavana on muutoksenhakuasia, jossa on kysymys:

5) siviilipalveluslain (/) soveltamisesta;

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä, jollei asiassa ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpa-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.**Laki****maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 7 f §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) 7 f §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1135/2001, seuraavasti:

7 f §

Sijaisapu muilla perusteilla

vollisuuslaissa (/) tai siviilipalveluslaissa
 (/) säädetyksi ajaksi;

Sijaisapuun oikeutetulla maatalousyrittäjäl-
 lä on oikeus saada sijaisapua:

1) varusmiespalveluksen tai siviilipalve-
 luksen suorittamista varten enintään asevel-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

11.

Laki**opintotukilain 16 e §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 16 e §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 408/2005, seuraavasti:

16 e §

Opintolainavähennys opintojen viivästyessä

Opintolainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on enintään kaksi lukuvuotta 16 d §:ssä säädettyä pitempi, jos lainansaajan opinnot ovat mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana viivästyneet asevelvollisuuslain (/), siviilipalveluslain (/) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palveluksen tai oman sairauden vuoksi. Tutkinnon suorittamisaika voi olla edellä 16 d §:ssä tarkoitettua pitempi myös silloin, kun lainansaaja on mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana saanut lapsen hoitamisen perusteella

sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Huomioon voidaan ottaa vain ne lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on ollut varusmiespalveluksessa, naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa, on saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

12.**Laki****sotilasavustuslain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun sotilasavustuslain (781/1993) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1266/1996, seuraavasti:

1 §
Soveltamisala

sekä asevelvolliselle itselleen sotilasavustuksena asumisavustus ja opintolainojen korot siten kuin jäljempänä säädetään.

Asevelvollisuuslain (/) tai siviilipalveluslain (/) nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle maksetaan sotilasavustus

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

13.

Laki**rikosrekisterilain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 654/2004, seuraavasti:

Rekisterin tarkoitus ja tiedot

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuihin, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa tuomittuun sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain

(39/1889) 3 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentin nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (/) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuihin, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki**tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 26 päivänä heinäkuuta 1993 annetun lain (701/1993) 6 §:n 1 momentin 15 b kohta, sellaisena kuin se on laissa 1651/1995, seuraavasti:

6 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaisia käsittelymaksuja ei peritä:

15 b) siviilipalveluslain (/) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta rikosasioita, joissa maksut peritään, jollei 6 ja 6 a kohdasta muuta johdu;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

15.

Laki**palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta 1 päivänä joulukuuta 1961 annetun lain (570/1961) 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 1724/1991, seuraavasti:

1 a §
Tätä lakia sovelletaan myös siviilipalveluslain (/) nojalla palvelukseen määrätyn työ- tai virkasuhteen jatkumiseen. Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 2007

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Työministeri *Tarja Cronberg*

2.

Laki**pelastuslain 6 ja 52 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 2003 annetun pelastuslain (468/2003) 6 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohta sekä 52 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta sekä
lisätään 6 §:n 1 momenttiin uusi 11 kohta sekä 52 §:n 1 momenttiin uusi 4 kohta seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6 §

6 §

*Muiden viranomaisten tehtävät**Muiden viranomaisten tehtävät*

Pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten kuin niiden tehtävistä kunkin toimialan säädöksissä tai muussa lainsäädännössä säädetään ovat:

Pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten, kuin niiden tehtävistä kunkin toimialan säädöksissä tai muussa lainsäädännössä säädetään ovat:

9) lääninhallitus; sekä
 10) kunnan eri toimialoista vastaavat virastot ja laitokset.

9) lääninhallitus;
 10) kunnan eri toimialoista vastaavat virastot ja laitokset; sekä
 11) *siviilipalveluskeskus*.

52 §

52 §

*Viranomaisten tiedonsaantioikeus**Viranomaisten tiedonsaantioikeus*

Pelastusviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin saada:

Pelastusviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin saada:

2) puolustusvoimilta maksutta tieto siitä, onko asevelvollinen vapautettu sodan aikaisesta palveluksesta; sekä
 3) muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä maksutta tiedot niiden palveluksessa olevista henkilöistä koskien myös varattavan henkilön ikää, koulutusta, ammattia ja työkykyä sekä henkilön varaamista viranomaiselle tai yhteisölle sen oman toiminnan varmistamiseksi

2) puolustusvoimilta maksutta tieto siitä, onko asevelvollinen vapautettu sodan aikaisesta palveluksesta;
 3) muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä maksutta tiedot niiden palveluksessa olevista henkilöistä koskien myös varattavan henkilön ikää, koulutusta, ammattia ja työkykyä sekä henkilön varaamista viranomaiselle tai yhteisölle sen oman toiminnan varmistami-

Voimassa oleva laki

poikkeusoloissa.

seksi poikkeusoloissa; sekä
4) siviilipalvelusviranomaisilta maksutta
tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen va-
pautettu liikekannallepanon aikaisesta palve-
luksesta sekä tieto siviilipalveluksen suorita-
neiden henkilöiden palveluksessaan saa-
masta erityiskoulutuksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

3.

Laki**vuosilomalain 5 ja 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 18 päivänä maaliskuuta 2005 annetun vuosilomalain (162/2005) 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 2 momentin 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Vuosiloman ansainta

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työsuhteen jatkumisaikaan ei lueta aikaa, jolloin työ on keskeytynyt työntekijän ollessa suorittamassa asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettua vakinaista palvelusta, naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/195) tarkoitettua vapaaehtoista asepalvelusta tai siviilipalveluslaissa (1723/1991) tarkoitettua siviilipalvelusta.

7 §

Työssäolon veroinen aika

Työssäolopäivien veroisina pidetään myös niitä työpäiviä tai työtunteja, jolloin työntekijä työsuhteen kestäessä on estynyt tekemästä työtä:

9) reservin harjoituksen tai ylimääräisen palveluksen taikka siviilipalveluslain 37 §:ssä tarkoitettua täydennyspalveluksen vuoksi; tai

5 §

Vuosiloman ansainta

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työsuhteen jatkumisaikaan ei lueta aikaa, jolloin työ on keskeytynyt työntekijän ollessa suorittamassa asevelvollisuuslaissa (/) tarkoitettua vakinaista palvelusta, naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua vapaaehtoista asepalvelusta tai siviilipalveluslaissa (/) tarkoitettua siviilipalvelusta.

7 §

Työssäolon veroinen aika

Työssäolopäivien veroisina pidetään myös niitä työpäiviä tai työtunteja, jolloin työntekijä työsuhteen kestäessä on estynyt tekemästä työtä:

9) reservin harjoituksen tai ylimääräisen palveluksen taikka siviilipalveluslain 57 §:ssä tarkoitettua täydennyspalveluksen tai 63 §:ssä tarkoitettua ylimääräisen palveluksen vuoksi; tai

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

4.

Laki**lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14 päivänä kesäkuuta 2002 annetun lain (504/2002) 2 §:n 2 momentin 1 kohta ja 3 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

 Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös:

1) siviilipalveluslain (1723/1991) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;

 Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös:

1) siviilipalveluslain (/) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;

3 §

3 §

*Työnantajan velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi**Työnantajan velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi*

Työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran. Työnantajalla tarkoitetaan tässä laissa myös siviilipalveluslain 8 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluskeskusta sekä työvoimaviranomaista, joka tekee työharjoittelua, työelämävalmennusta ja työkokeilua koskevan sopimuksen.

Työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran. Työnantajalla tarkoitetaan tässä laissa myös siviilipalveluslain 7 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluskeskusta sekä työvoimaviranomaista, joka tekee työharjoittelua, työelämävalmennusta ja työkokeilua koskevan sopimuksen.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

5.

Laki**asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1309/1994) 1 §:n 1 momentti ja 2 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään ryhmähenkivakuutusta vastaavasta taloudellisesta tuesta, jota suoritetaan asevelvollisuuslaissa (452/50) tai siviilipalveluslaissa (1723/1991) tarkoitetulla tavalla palvelustaan suorittaneen henkilön kuoltua hänen edunsaajilleen.

Tässä laissa säädetään ryhmähenkivakuutusta vastaavasta taloudellisesta tuesta, jota suoritetaan asevelvollisuuslaissa (/) tai siviilipalveluslaissa (/) tarkoitetulla tavalla palvelustaan suorittaneen henkilön kuoltua hänen edunsaajilleen.

2 §

2 §

Tuen saamisen edellytykset

Tuen saamisen edellytykset

Asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun reservin kertausharjoitukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai vapaaehtoiseen harjoitukseen taikka siviilipalveluslaissa tarkoitettuun täydennyspalvelukseen osallistuvan osalta tätä lakia sovelletaan siltä osin kuin kuolema on tapahtunut matkalla palvelukseen, palveluksessa tai paluumatkalla palveluksesta.

Asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun reservin kertausharjoitukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai vapaaehtoiseen harjoitukseen taikka siviilipalveluslaissa tarkoitettuun täydennyspalvelukseen *tai ylimääräiseen palvelukseen* osallistuvan osalta tätä lakia sovelletaan siltä osin kuin kuolema on tapahtunut matkalla palvelukseen, palveluksessa tai paluumatkalla palveluksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 c luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 780/2005, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 c luku

2 c luku

Vankeudesta**Vankeudesta***Ehdonalainen vapauttaminen**Ehdonalainen vapauttaminen*

5 §

5 §

*Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen**Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen*

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainitun määräosan soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1723/1991) 26 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitettusta määräosasta.

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainitun määräosan soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (/) 73 §:ssä tarkoitusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 74 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta, 75 §:ssä tarkoitettusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 76 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana. Tämän lain 6 lu-

vun 13 §:n mukainen vapaudenmenetyisaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitetusta määräosasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

7.

Laki**vankeuslain 3 luvun 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 2005 annetun vankeuslain (767/2005) 3 luvun 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

3 luku

Rangaistusajan laskeminen**Rangaistusajan laskeminen**

4 §

4 §

*Määräaikaisen vankeusrangaistuksen ja
muuntorangaistuksen yhteenlaskeminen*

*Määräaikaisen vankeusrangaistuksen ja
muuntorangaistuksen yhteenlaskeminen*

Siviilipalvelusrikoksia koskevista poikkeussäännöksistä säädetään siviilipalveluslaissa (1723/1991).

Siviilipalvelusrikoksia koskevista poikkeussäännöksistä säädetään siviilipalveluslaissa (/).

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

8.

Laki**kielilain 39 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 6 päivänä kesäkuuta 2003 annetun kielilain (423/2003) 39 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

39 §

*Puolustusvoimien komentokieli ja joukko-
osastot*

 Asevelvollisen oikeudesta tulla määrättyksi joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkiensä, suomi tai ruotsi, säädetään asevelvollisuuslaissa (452/1950). Suomen- ja ruotsinkielisen siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään säädetään siviilipalveluslaissa (1723/1991).

Ehdotus

39 §

*Puolustusvoimien komentokieli ja joukko-
osastot*

 Asevelvollisen oikeudesta tulla määrättyksi joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkiensä, suomi tai ruotsi, säädetään asevelvollisuuslaissa (/). Suomen- ja ruotsinkielisen siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään säädetään siviilipalveluslaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

9.

Laki**hallinto-oikeuslain 12 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 a §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 675/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 a §

12 a §

*Hallinto-oikeuden kokoonpano eräissä asi-
oissa*

*Hallinto-oikeuden kokoonpano eräissä asi-
oissa*

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä, jollei asiassa ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpanon käyttämistä ja ratkaistavana on muutoksenhakuasia, jossa on kysymys:

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä, jollei asiassa ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpanon käyttämistä ja ratkaistavana on muutoksenhakuasia, jossa on kysymys:

5) siviilipalveluslain (1723/1991) soveltamisesta;

5) siviilipalveluslain (/) soveltamisesta;

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

10.

Laki**maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 7 f §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) 7 f §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1135/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 f §

Sijaisapu muilla perusteilla

Sijaisapuun oikeutetulla maatalousyrittäjällä on oikeus saada sijaisapua:

1) varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamista varten enintään asevelvollisuuslaissa (452/1950) tai siviilipalveluslaissa (1723/1991) säädetyksi ajaksi;

Ehdotus

7 f §

Sijaisapu muilla perusteilla

Sijaisapuun oikeutetulla maatalousyrittäjällä on oikeus saada sijaisapua:

1) varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamista varten enintään asevelvollisuuslaissa (/) tai siviilipalveluslaissa (/) säädetyksi ajaksi;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

11.

Laki**opintotukilain 16 e §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 16 e §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 408/2005, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

16 e §

16 e §

*Opintolainavähennys opintojen viivästyessä**Opintolainavähennys opintojen viivästyessä*

Opintolainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on enintään kaksi lukuvuotta 16 d §:ssä säädettyä pitempi, jos lainansaajan opinnot ovat mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana viivästyneet asevelvollisuuslain (452/1950), siviilipalveluslain (1723/1991) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palveluksen tai oman sairauden vuoksi. Tutkinnon suorittamisaika voi olla edellä 16 d §:ssä tarkoitettua pitempi myös silloin, kun lainansaaja on mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Huomioon voidaan ottaa vain ne lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on ollut varusmiespalveluksessa, naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa, on saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä.

Opintolainansaaja on oikeutettu opintolainavähennykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on enintään kaksi lukuvuotta 16 d §:ssä säädettyä pitempi, jos lainansaajan opinnot ovat mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana viivästyneet asevelvollisuuslain (/), siviilipalveluslain (/) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palveluksen tai oman sairauden vuoksi. Tutkinnon suorittamisaika voi olla edellä 16 d §:ssä tarkoitettua pitempi myös silloin, kun lainansaaja on mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa. Huomioon voidaan ottaa vain ne lukukaudet, joiden aikana lainansaaja on ollut varusmiespalveluksessa, naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa, on saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

12.

Laki**sotilasavustuslain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun sotilasavustuslain (781/1993) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1266/1996, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

1 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

Asevelvollisuuslain (452/1950) tai siviilipalveluslain (1723/1991) nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle maksetaan sotilasavustus sekä asevelvolliselle itselleen sotilasavustuksena asumisavustus ja opintolainojen korot siten kuin jäljempänä säädetään.

Asevelvollisuuslain (/) tai siviilipalveluslain (/) nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle maksetaan sotilasavustus sekä asevelvolliselle itselleen sotilasavustuksena asumisavustus ja opintolainojen korot siten kuin jäljempänä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

13.

Laki**rikosrekisterilain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 654/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Rekisterin tarkoitus ja tiedot

Rekisterin tarkoitus ja tiedot

2 §

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa tuomittuun sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain (39/1889) 3 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentin nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakan muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/1991/) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa tuomittuun sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain (39/1889) 3 luvun 4 §:n 1 ja 2 momentin nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakan muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (/) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

14.

Laki**tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 26 päivänä heinäkuuta 1993 annetun lain (701/1993) 6 §:n 1 momentin 15 b kohta, sellaisena kuin se on laissa 1651/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Maksuttomat suoritteet

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaisia käsittelymaksuja ei peritä:

Tämän lain mukaisia käsittelymaksuja ei peritä:

15 b) siviilipalveluslain (1723/1991) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta rikosasioita, joissa maksut peritään, jollei 6 ja 6 a kohdasta muuta johdu;

15 b) siviilipalveluslain (/) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta rikosasioita, joissa maksut peritään, jollei 6 ja 6 a kohdasta muuta johdu;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki**palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta 1 päivänä joulukuuta 1961 annetun lain (570/1961) 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 1724/1991, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

Tätä lakia sovelletaan myös siviilipalveluslain (1723/1991) nojalla palvelukseen määrätyn työ- tai virkasuhteen jatkumiseen.

1 a §

Tätä lakia sovelletaan myös siviilipalveluslain (/) nojalla palvelukseen määrätyn työ- tai virkasuhteen jatkumiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .